

การค้นหาคำจริงเกี่ยวกับคดีในชั้นเจ้าพนักงาน

ณัฐพล จันทร์สุข

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2560

Searching the Truth Relating Cases on Police Officer Procedure

Natthapon Jansuk

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2017

ไม่มีเอกสารจากต้นฉบับ
หน้า ในบรรดงวิทยานิพนธ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การค้นหาคำความจริงเกี่ยวกับคดีในชั้นเจ้าพนักงาน
ชื่อผู้เขียน	ณัฐพล จันทร์สุข
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวกับรายละเอียดของระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเน้นหลักการค้นหาคำความจริงเกี่ยวกับคดีในการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ถูกดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน ปัญหาความบกพร่องและอุปสรรค ของการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามกฎหมาย บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน และเปรียบเทียบกับต่างประเทศว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เกี่ยวกับการสอบสวนในระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของประเทศไทยเพื่อให้มีมาตรฐานความเป็นสากล

จากการศึกษาได้ผลสรุป กล่าวคือ การค้นหาคำความจริงเกี่ยวกับคดีในชั้นเจ้าพนักงานนั้น ต้องกระทำทั้ง 2 ด้านด้วยกัน คือ ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำ และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับผู้กระทำ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงหลักการตรวจสอบด้วยการที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพียงลำพังนั้นเกิดปัญหามากมาย กระทั่งสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมากจึงต้องมีองค์การอัยการเข้ามากำกับ ควบคุม และเป็นผู้ดูแลในการสอบสวนเกี่ยวกับคดีนั้นตั้งแต่แรกเริ่มทำคดี บทบาทและหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสอบสวนหาข้อเท็จจริง รวมถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่สามารถแบ่งแยกจากกันได้ต้องเป็นกระบวนการเดียวกันเท่านั้น เป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ทำให้มีประสิทธิภาพในการป้องกันการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา พนักงานอัยการเข้ามากลั่นกรองเกี่ยวกับคำร้องขอในการขอหมายค้น หมายจับ หมายขัง ในชั้นพนักงานสอบสวนก่อนที่ยื่นคำร้องนั้นต่อศาลนั้น จึงเป็นหลักประกันความน่าเชื่อถือของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นเจ้าพนักงานได้

ดังนั้นควรแก้ไขกระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องชั้นเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน การเริ่มต้นดำเนินคดีอาญาอัยการต้องเป็นผู้รับผิดชอบคดีร่วมกับพนักงานสอบสวนให้มีการกลั่นกรองการขอหมายอาญาการยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลออกหมายอาญาในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องเสนอข้อเท็จจริงและเหตุผลความจำเป็นในการขอออกหมายให้พนักงานอัยการตรวจพิจารณาก่อน การตรวจสอบและถ่วงดุลตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 258 ข้อ ๓(๒) ต้องเป็นการตรวจสอบความจริงร่วมกันระหว่างพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวน การดำรงตำแหน่งของพนักงานสอบสวน แยกออกจากตำแหน่งของข้าราชการตำรวจทั่วไปโดยให้พนักงานสอบสวนอยู่ในตำแหน่งเฉพาะเป็นเจ้าพนักงานกึ่งตุลาการ

Thesis Title	Searching the Truth Relating Cases on Police Officer Procedure
Author	Natthapon Jansuk
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr.Thanee Vorapat
Department	Laws (Criminal Law and Process of Criminal Justice)
Academic Year	2016

ABSTRACT

In this study, it has purposed to study the Process of Criminal Justice which concern articles in Criminal Procedure System of the inquiry official, covering the notion, theory and rules of criminal justice process. Then, it emphasized the principle of investigating case in criminal proceedings from the inquiry officials and the protection of rights and liberties of prosecuted person in criteria of officers. Therefore, the defectiveness problem and barrier in criminal justice process of the inquiry official level caused the investigation not in accordance with laws, roles and competences of inquiry official in criminal proceedings in this level, and compared internationally for the similarity and difference related to the investigation in criminal proceedings of inquiry official level in Thailand – to generate the universal standard.

From the study result, it could summarize that the investigation concerned case in inquiry official level should be in both sides execution – the fact regarding the execution and the fact relating performer to conform to jurisprudient principle, criminal procedure and including the investigating principle. Additional, when unaccompanied investigation officer examines, it could lead numerous problems, for it could affect immensely on people's rights and liberties. Hence, it

should have prosecution association to conduct in regulating, controlling and supervising the case investigation since its beginning – the role and duty of inquiry official and the counsel for the prosecution have to be harmonized in the investigation for fact. In addition, the criminal justice process is inseparable, which meant that it could be congruous processes for its reciprocal balancing; thence, it brings the efficiency in protection of rights violation from the accused in criminal case. Thus, the prosecutor will consider the request of search warrant, arrest warrant and detention warrant in the officer's class to investigate before the request is sent to the court – so, this would be the credibility of citizen in criminal justice procedure to the inquiry official.

Therefore, the process of investigating and prosecuting by the officers should be revised. To initiate a criminal case, the prosecutor must be responsible for the case together with the investigating officer that should file a petition for a petition to ask the court to issue a criminal badge in the investigation stage, the investigating officer must provide the facts and reasons for the need to seek a warrant for the prosecutor to examine first. The examination and counterbalance under the Constitution, 2017, Section 258, (2) must be a joint investigation between the prosecutor and the inquiry officer. The position of the inquiry officer should be separated from the position of the general police by the inquiry officer in a specific position as a semi-judicial officer.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตากรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณภักดิ์ ที่ท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านรับเป็นที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้กับผู้เขียน นอกจากนี้ยังได้กรุณาให้คำแนะนำทุกสิ่งทุกอย่าง ผลักดันให้คำปรึกษาตอบข้อซักถาม ตลอดจนช่วยตรวจข้อบกพร่องในการทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์มา ณ ที่นี้ด้วย

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่ท่านได้ให้เกียรติสละเวลาอันมีค่ารับเป็นประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์ และอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิเวช ที่ท่านกรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำชี้แนะอันทรงคุณค่าต่อผู้เขียนในการจัดทำ และแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อย่างดียิ่งตลอดมา จึงเป็นประโยชน์อย่างสูงต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ในการค้นคว้าตลอดจนการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับคำแนะนำ ความช่วยเหลือด้านข้อมูล รูปแบบการเขียนจากพี่ ๆ เพื่อน ๆ รวมถึงกำลังใจ และอีกหลายท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามมา ณ ที่นี้ผู้เขียนจึงกราบขอบพระคุณทุกท่านด้วย

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อคุณพ่ออินตา จันทรสุข คุณแม่ปัทมา เจียงคำ ที่ให้กำลังใจ และให้การสนับสนุนแก่ผู้เขียนในทุก ๆ ด้านมาโดยตลอด อดทนต่อความลำบากทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เขียนได้รับการศึกษาชั้นสูง หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นประโยชน์แก่การค้นคว้าศึกษาทางด้านกฎหมายผู้เขียนขอแสดงความกตัญญูตเวทิตาแก่บิดามารดา ของผู้เขียน ตลอดจนทุกท่านที่ผู้เขียนได้กล่าวมาข้างต้น ณ ที่นี้

ณัฐพล จันทรสุข

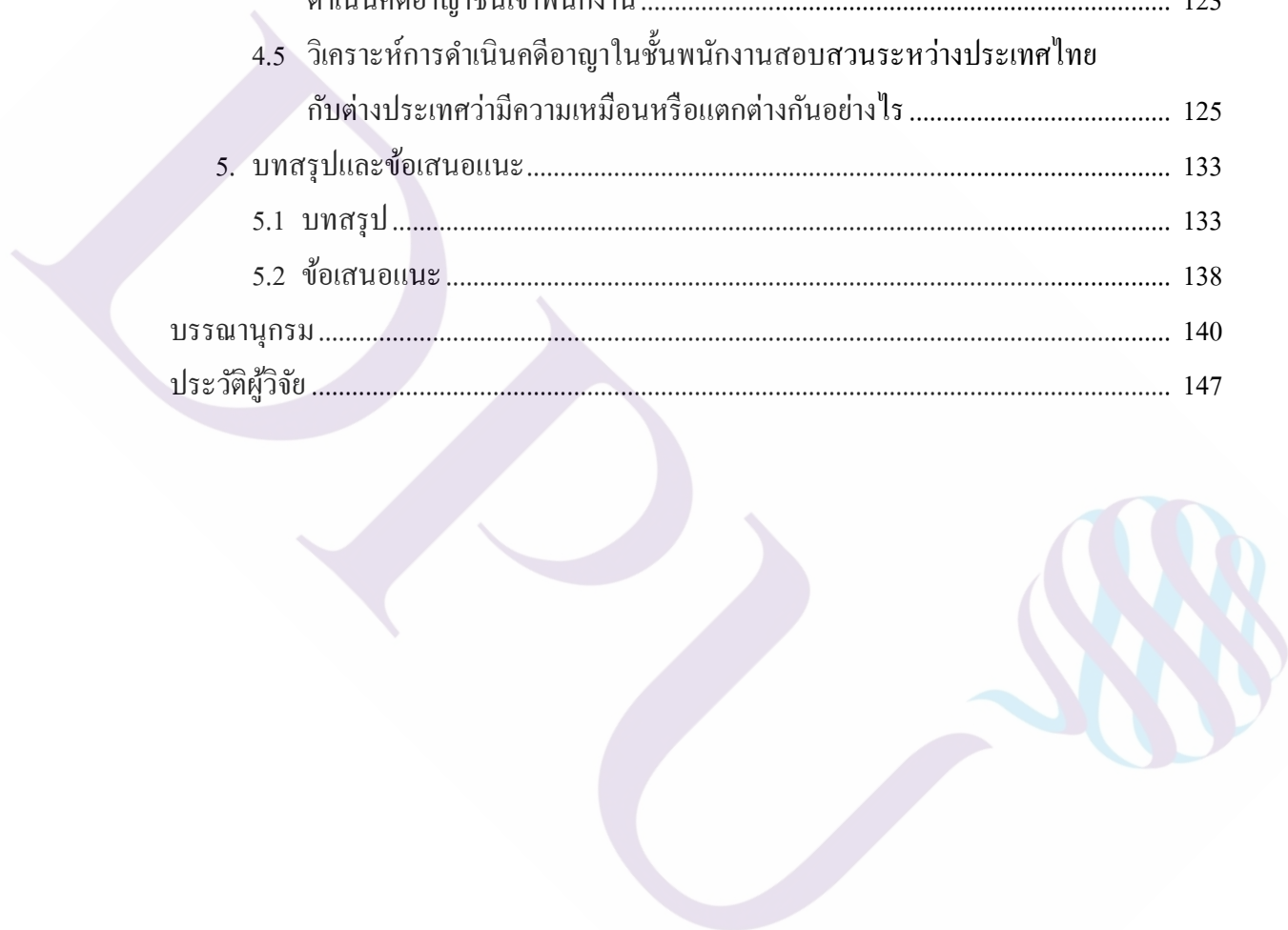

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
2. แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญา ชั้นเจ้าพนักงาน	8
2.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา.....	8
2.2 ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา.....	15
2.3 ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา.....	16
2.4 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา.....	24
2.5 ทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา	33
3. ระบบการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนของเจ้าพนักงานในต่างประเทศ.....	37
3.1 อังกฤษ	37
3.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส.....	48
3.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	60
4. วิเคราะห์ปัญหาและหลักการ การดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานและปัญหา ในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน.....	66
4.1 การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานในประเทศไทย	66
4.2 วิเคราะห์ปัญหาของระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน	114

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.3 วิเคราะห์ปัญหาความบกพร่องและอุปสรรค ของการดำเนินคดีอาญา ในชั้น พนักงานสอบสวนที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามกฎหมาย	119
4.4 วิเคราะห์บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการ ดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน	123
4.5 วิเคราะห์การดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนระหว่างประเทศไทย กับต่างประเทศว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร	125
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	133
5.1 บทสรุป	133
5.2 ข้อเสนอแนะ	138
บรรณานุกรม	140
ประวัติผู้วิจัย	147

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจะอำนวยความสะดวก ยุติธรรมให้แก่ประชาชนภายในรัฐ ภายใต้กฎเกณฑ์หรือกฎหมายของรัฐนั้น ๆ ได้กำหนดไว้ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเป็นภารกิจสำคัญของรัฐ คือ รัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยรวมถึง การดำเนินการให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาให้ได้ความจริงที่ปรากฏแก่สังคมรวมถึงการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย และมุ่งคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน การอำนวยความสะดวกยุติธรรมดังกล่าว รัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวก ยุติธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นผู้กล่าวหาหรือผู้ถูก กล่าวหา โดยรัฐนั้นต้องยึดหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ในการดำเนินคดีอาญารัฐต้องมีหน้าที่ ระมัดระวังมิให้ความยุติธรรมที่ผิดพลาดเกิดขึ้น และระวังไม่ให้เกิดการดำเนินคดีอาญาที่ก่อความ เดือดร้อนแก่ผู้ถูกกล่าวหาเกินกว่าความจำเป็น ความระมัดระวังนี้เป็นแนวคิดเบื้องหลังของการ บัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในแต่ละยุคแต่ละสมัยมีความ แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา บางยุคสมัยมุ่งเน้นหลักการป้องกันและปราบปรามมากกว่าที่จะมุ่งเน้นคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน กลับกันบางยุค สมัยนั้นมุ่งเน้นในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนมากกว่าที่จะมุ่งเน้น หลักการป้องกันและปราบปราม ซึ่งจะทำให้การป้องกันและปราบปรามนั้นลดประสิทธิภาพลง กระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องทำให้เกิดความสมดุลระหว่างหลักการป้องกันและปราบปรามและ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน เป็นการยากที่จะประสานวัตถุประสงค์ทั้งสอง ประการนี้เข้าด้วยกันอย่างสมดุล ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือกันขององค์กรและบุคลากร ในกระบวนการยุติธรรม จึงจะเกิดเป็นความสำเร็จขึ้นและเกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนนำไปสู่ ความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ²

¹ คณิต ฅ นคร, ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ, (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2551), น. 171.

² สัจฉิ์ภักษ์ ปัญญาวัฒนลิขิต, “ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา: ศึกษากระบวนการดำเนินคดี ขั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552).

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของของไทยในชั้นเจ้าพนักงาน เป็นการสืบสวนและการสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการสอบสวน เพื่อที่จะค้นหาเพื่อพิสูจน์ความจริงในคดีอาญา และถือว่าเป็นขั้นตอนที่มีผลกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมทั้งระบบเป็นอย่างมาก เพราะว่า พนักงานสอบสวนเป็นต้นธารแห่งหรือการเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่ทำการรวบรวมพยานหลักฐานใช้มาตรการบังคับ อันได้แก่ การจับ การค้น การควบคุมระหว่างคดี การขัง การนำตัวและ การปล่อยชั่วคราว³ เป็นต้น หากต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมไม่ยุติธรรมแล้ว ย่อมส่งผลไปยังขั้นตอนการดำเนินคดีในขั้นตอนต่อ ๆ ไป เช่น ในขั้นตอนการฟ้องและดำเนินคดีอาญาของอัยการ และการพิจารณาพิพากษาตัดสินคดีของศาล ซึ่งจะหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย เพราะพยานหลักฐานที่ปรากฏในท้องสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมมาเป็นหลักนั้น ซึ่งการฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการกรณีนี้ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องแต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้⁴ การสอบสวนคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงเป็นเรื่องสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมทางอาญา เพราะเป็นหลักประกันให้ศาลประทับฟ้องโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องเหมือนเช่นกับกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอ⁵ โดยหลักแล้วส่วนมากการสืบสวนและการสอบสวนคดีอาญาเป็นขั้นตอนที่อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ⁶ การดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนนับว่ามีขอบเขตอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวาง เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 121 บัญญัติให้อำนาจไว้⁷

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการสอบสวนคดีอาญาซึ่งถือว่าเป็นต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การสืบสวนสอบสวนถือว่ามีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนเป็นอย่างมาก ซึ่งโดยหลักแล้วการสืบสวนสอบสวน คือการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะพิสูจน์หรือค้นหาความจริงระหว่างผู้ถูกกล่าวหากับผู้กล่าวหาเพื่อความจริงกระจ่างชัดยังหมายรวมถึงการดำเนินการทั้งหลายตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ ซึ่งส่วนมากแล้วเป็นมาตรการบังคับอันเป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนและบางครั้งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เกิดความผิดพลาดส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ต้องตกเป็นผู้ต้องหา

³คณิต ฅ นคร, กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2553), น. 52.

⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 162(2).

⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 162(1).

⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 17, มาตรา 18.

⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 121.

และถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุก ดังเช่น คดีฆาตกรรม นางสาวเชอร์รี่แอน ดันแคน⁸ คดีสองตำราจ เพชรเกษมข่มขืนสาวบนโรงพัก คดีจรรยาจอมทรัพย์ แสนเมืองโคตร อดีตครูวัย 54 ปี ต้องโทษ จำคุกในคดีข่มขืนโดยประมาทเป็นเหตุทำให้ผู้อื่นถึงแก่ชีวิต เป็นเวลา 1 ปี 6 เดือน⁹ ซึ่งคดีนี้หลังจาก ที่นางจอมทรัพย์ แสนเมืองโคตร ได้รับการอภัยโทษออกมาจากรือนจำได้มีผู้ต้องหาที่แท้จริง ออกมายอมรับมอบตัวว่าเป็นบุคคลที่ข่มขืนรถยนต์คันดังกล่าวแล้วชนคนตายอาจมีเหตุจูงใจที่ทำให้ ผู้ต้องหาที่แท้จริงสำนึกผิดหรือไม่อย่างไร ซึ่งคดีนี้จะทำการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ หรือไม่นั้นยังไม่เป็นที่แน่ชัด ซึ่งจะเห็นถึงความบกพร่องและผิดพลาดในการดำเนินคดีชั้นเจ้า พนักงานในการรวบรวมพยานหลักฐานในการสอบสวนถึงแม้ว่าพนักงานสอบสวนจะได้ทำการ รวบรวมพยานหลักฐานขึ้นมาเพื่อพิสูจน์ยืนยันการกระทำความผิดของจำเลยแล้วก็ตาม ก็ไม่อาจทำ ให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับความเป็นธรรมแต่อย่างใด

การดำเนินคดีอาญาของไทยโดยหลักแล้วจะแยกอำนาจการสอบสวนออกจากอำนาจ การฟ้องร้อง กล่าวคือ พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนตามที่ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้อำนาจไว้ พนักงานสอบสวนจะทำการค้นหาความ จริงรวบรวมพยานหลักฐาน โดยลำพังไม่มีหน่วยงานของอัยการเข้ามาทำการร่วมสอบสวน ตรวจสอบค้นหาความจริงด้วย ส่วนอำนาจการฟ้องร้องเป็นของพนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ ในการฟ้องร้อง รอรับสำนวนจากพนักงานสอบสวน ตรวจสอบการสอบสวนของพนักงาน สอบสวน ซึ่งการสอบสวนฟ้องร้องของประเทศไทยนั้นไม่เป็นอำนาจเดียวกันทำให้การตรวจสอบ การถ่วงดุลอำนาจระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการนั้นไม่สมดุล ทำให้กระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาเกิดข้อผิดพลาดขึ้น ตามมาตรา 98,131,138 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา¹⁰ พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงในเนื้อหาเพื่อทราบความผิด หรือความบริสุทธิ์อย่างสมบูรณ์ ใน 2 ประการ ข้อเท็จจริงในการกระทำความผิด และ ข้อเท็จจริง ของตัวผู้กระทำความผิด เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์

⁸มานะ เผาะช่วย, “ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน: ศึกษาเปรียบเทียบระบบของประเทศ อังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), น. 7.

⁹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2206/2556.

¹⁰ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 98,131,138.

วิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในทางปฏิบัติในการสอบสวนมักจะมีแต่เฉพาะข้อเท็จจริงในการกระทำ ความผิดเท่านั้น¹¹

ในทางปฏิบัตินั้นบทบาทของพนักงานอัยการที่มีต่อการสืบสวนสอบสวนนั้นถือว่า มีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีเลยก็ได้ โดยกล่าวได้ว่าพนักงานอัยการของไทยเราไม่มีอำนาจหน้าที่ ในการเริ่มคดีอาญาก่อนการสอบสวนเสร็จสิ้นของพนักงานสอบสวน อัยการจึงไม่มีบทบาทในการ ตรวจสอบข้อเท็จจริงในการเริ่มการสอบสวนเลย พนักงานอัยการจึงทำงานตามสำนวนการ สอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้น แม้จะมีมาตรการบางอย่างที่กฎหมายให้อำนาจพนักงาน อัยการทำได้ เช่น มีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามได้ จะเห็นว่า การ สอบสวนกับการฟ้องร้องนั้นแยกส่วนกันอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องไม่เป็นอำนาจเดียวกัน แต่ถึงอย่างไรก็ตามปัจจุบันพนักงานอัยการมีบทบาทในการตรวจสอบความจริงในชั้นสอบสวน มากขึ้น กล่าวคือ บทบาทในการชั้นสูตรพลิกศพร่วมกับพนักงานสอบสวนและแพทย์ซึ่งความตายนั้น เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐหรือตายระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งปฏิบัติ ตามหน้าที่ บทบาทในการเข้าร่วมสอบถามปากคำคดีเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้เสียหายหรือพยาน ในการชี้ตัวผู้ต้องหาของเด็ก ในการสอบปากคำเด็ก รวมถึงการสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมาย ว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ กรณีนี้ก็ยังคงถือว่าเป็นหลักประกันที่ไม่เพียงพอในการที่พนักงาน อัยการจะสามารถอำนวยความยุติธรรมได้อย่างสมบูรณ์¹²

จึงกล่าวได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานนั้นยังมีข้อบกพร่องในการ สอบสวนเพื่อค้นหาความจริงในเนื้อหาและยังมีอุปสรรคมากมายที่จะต้องรอการปรับปรุงแก้ไขอีก มากซึ่งการสอบสวนกระทำโดยเจ้าพนักงานตำรวจโดยลำพังไม่มีองค์กรอื่น โดยเฉพาะอัยการเข้าไป ร่วมในการสอบสวนด้วย จึงเกิดการเบี่ยงเบนทางคดีของพนักงานสอบสวนทั้งการสอบสวนใน เนื้อหาของการสอบสวน การมุ่งแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อรวบรวมมาไว้ในสำนวนการ สอบสวน โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาแสดงหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้เลย ซึ่งขัดกับหลักข้อสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญานั้นเป็นหลักสากล ที่บัญญัติ ไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal of Human Rights 1948) มาตรา 11 (1) “ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะ พิสูจน์ได้ว่ามีความผิด โดยผ่านกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผยและได้รับรองสิทธิการต่อสู้คดี

¹¹ธานี วรภัทร์, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2558), น. 47-48.

¹²คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555), น. 99-100.

อย่างเต็มที่¹³ การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงเป็นจุดเริ่มต้นคดีที่มีผลไปสู่ขั้นตอนการบรรยายฟ้องของพนักงานอัยการ โดยการตรวจสอบค้นหาความจริง พยานหลักฐานในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนมาแล้วขั้นต้น จึงสมควรที่จะศึกษาค้นหาความจริงว่าในการดำเนินคดีอาญาชั้นสืบสวนสอบสวนนั้นเป็นอย่างไร การรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบในสำนวนการสอบสวนนั้นมีอะไรบ้าง ระบบการสอบสวนเป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับต่างประเทศ บทบาทของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่มีต่อการสอบสวนเป็นอย่างไร รวมถึงระเบียบต่าง ๆ ในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนว่ามีขั้นตอนอย่างไร สาเหตุที่ทำให้การสอบสวนเกิดความบกพร่องและควรมีแนวทางในการแก้ไขอย่างไรให้การสอบสวนนั้นสมบูรณ์

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดของระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเน้นหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาในการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน รวมถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ถูกดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน
2. เพื่อค้นหาเกี่ยวกับปัญหาความบกพร่องและอุปสรรค ระเบียบการและวิธีการต่าง ๆ ของการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนที่ทำให้การสืบสวนสอบสวนไม่เป็นไปตามกฎหมาย
3. เพื่อศึกษาบทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน
4. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบ การสอบสวนของประเทศไทยกับต่างประเทศว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร รวมถึงการสร้างแนวคิดในการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องเกี่ยวกับการสอบสวนในระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของประเทศไทยให้มีมาตรฐานความเป็นสากล

---

¹³เป็นคำแปลของกระทรวงการต่างประเทศ, ดูประมวลความตกลง อนุสัญญาระหว่างประเทศและหลักการสากลเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีหรือให้การสนับสนุน, กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2523, Article 11 (1) Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial which he has had all the guarantees necessary for his defense.

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ประเทศไทยมีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติกำหนด รูปแบบ วิธีการ อำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ถึงอย่างไรก็ตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่คืบคลาน ต้องมีประสิทธิภาพ ต้องมีมาตรการที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งในการสืบค้นหาความจริง การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาเหล่านี้จึงเป็นบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนที่จะต้องไม่ให้เกิดความบกพร่องหรือความผิดพลาดในการสอบสวนเกิดขึ้น การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของไทยนั้นมีการแยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด การเริ่มคดีอาญาเป็นของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการสอบสวนและการค้นหาพยานหลักฐาน ซึ่งการสอบสวนบางครั้งขาดความสมบูรณ์ของเนื้อหาในการทำสำนวนเนื่องมาจากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนค้นหาความจริงไปเพียงลำพังขาดการถ่วงดุลอำนาจจากหน่วยงานอื่น เช่น อัยการ ซึ่งเป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ทำให้การสอบสวนค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน กล่าวคือพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนขาดความสมดุลระหว่างกัน ทำให้เกิดปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ ในการสอบสวนซึ่งจะมีผลกระทบไปถึงการตั้งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดี รวมไปถึงกระทบสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ถูกกล่าวหาหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ หากการสอบสวนค้นหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความจริงในคดีได้กระทำโดยเจ้าพนักงาน กล่าวคือ อัยการเพิ่มบทบาทในการเริ่มคดีร่วมการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนมาแต่ต้นจนถึงการตั้งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องก็จะทำให้สำนวนการสอบสวนนั้นไม่บกพร่องหรือขาดความสมบูรณ์ไม่ถูกแทรกแซงจากอำนาจมืดและไม่ถูกแทรกแซงจากการเมืองการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานที่ทำการสอบสวนร่วมกันระหว่างอัยการกับพนักงานสอบสวนก็จะมีประสิทธิภาพทำให้เกิดความยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญาเป็นที่พอใจแก่ประชาชน ดังนั้นเมื่อทราบถึงสาเหตุและปัจจัยรวมถึงอุปสรรคต่าง ๆ ที่ทำให้การดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานไม่สมบูรณ์ในการสอบสวน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงและหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อให้การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานมีความสมบูรณ์มากขึ้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในเรื่องนี้เป็นการศึกษาระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและการสอบสวนที่สมบูรณ์ของพนักงานสอบสวน บทบาทและหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงาน ปัญหาความบกพร่องและอุปสรรค ระเบียบการและวิธีการต่าง ๆ ของการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนที่ทำให้การสืบสวนสอบสวนไม่เป็นไปตามกฎหมาย ศึกษากฎหมาย

ต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันกับของไทยอย่างไร เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงการสอบสวนในระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของไทยให้มีความเป็นสากล

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ข้อมูลที่ได้นำมาศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบเอกสาร (Documents Research) ที่เกี่ยวข้องกับทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ หนังสือตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง บทความ งานวิจัย ข้อกฎหมาย ระเบียบการต่าง ๆ ของตำรวจเกี่ยวกับการสอบสวน คู่มือการสอบสวน วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานและ การ Search จาก Internet เพื่อนำข้อมูลที่ได้เหล่านี้มาจัดรวบรวมให้เป็นระบบ นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่ได้ศึกษาในครั้งนี้

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบรายละเอียดระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน ตลอดจนแนวคิด ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเน้นหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาในการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน รวมถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ถูกดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน
2. ทำให้ทราบเกี่ยวกับปัญหาความบกพร่องและอุปสรรค ระเบียบการและวิธีการต่าง ๆ ของการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนที่ทำให้การสืบสวนสอบสวนไม่เป็นไปตามกฎหมาย
3. ทำให้ทราบบทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน
4. ทำให้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างการสอบสวนของประเทศไทยกับต่างประเทศว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของประเทศไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญา ชั้นเจ้าพนักงาน

บทนี้จะศึกษาให้เห็นถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน การดำเนินคดีอาญา (criminal proceedings) ถือเป็นกระบวนการที่บังคับใช้กฎหมายอาญาโดยองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐและเอกชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การดำเนินคดีอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริง (search of truth) หรือหลักการตรวจสอบความจริง (examination) ในคดีอาญา เพื่อชี้ขาดตัดสินคดี เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น รัฐสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กล่าวได้อีกนัยหนึ่งการดำเนินคดีอาญาคือการกระทำที่ไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกกล่าวหาเป็นอย่างมากรวมถึงเรื่องของการตรวจสอบเพื่อค้นหาความจริงในการสอบสวนของเจ้าพนักงาน จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานดังจะกล่าวต่อไป

2.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญามีวิวัฒนาการจากระบบการดำเนินคดีอาญาที่เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนไปสู่ระบบการดำเนินคดีอาญาที่การดำเนินคดีเป็นการดำเนินคดีโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ตามแนวความคิดของพวกเสรีนิยมและการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญา ทำให้เกิดหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญาในการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่เกิดขึ้นหลายประการ¹⁴ระบบการดำเนินคดีอาญานั้นผู้เขียนแบ่งแยกออกเป็น 3 ระบบด้วยกัน คือ ระบบไต่สวน ระบบกล่าวหาและระบบผสม

---

¹⁴ คณิต ฒ นคร, *อ่างแล้ว เจริงรรถที่ 12*, น. 60.

2.1.1 ระบบไต่สวน

ประวัติความเป็นมา ในยุโรปช่วงศตวรรษที่ 13 เกิดแนวคิดเรื่องการรวมอำนาจรัฐไว้ที่ศูนย์กลาง (institutionalized and centralized state role) เพื่อความเข้มแข็งของรัฐ การดำเนินคดีอาญาไม่ได้ขึ้นอยู่กับบทบาทคู่ความในคดี แต่เป็นเรื่องอำนาจรัฐที่จะเข้าดำเนินการ¹⁵ ระบบไต่สวนมีที่มาจากศาลทางศาสนาของคริสต์ศาสนา (inquisition court) นิยายคาทอลิกในสมัยกลาง (middle age) ซึ่งทางศาสนจักรโดยเฉพาะอย่างยิ่งสันตะปาปา แห่งกรุงโรม มีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักร คือ กษัตริย์ หรือเจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ในสมัยกลาง ศาลศาสนาของยุโรปมีวิธีการพิจารณาคดีผู้กระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายของทางศาสนาด้วยวิธีการซักฟอกพยานในรูปของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง คือ พระผู้ทำการไต่สวนกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ถูกไต่สวนโดยไม่ต้องมี ผู้พิพากษาเป็น คนกลาง ดังนั้น ในศาลศาสนา ผู้ไต่สวนจึงต้องทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐาน ซักถามพยานและชำระความ โดยไต่สวนคดีด้วยตนเองตลอด ในยุโรปภาคพื้น (Europa/continental Europe) นั้น การดำเนินคดีอาญาตาม ระบบไต่สวน (Inquisitionsprozess/ inquisitorial system) ดังกล่าวมาแล้ว เลวร้ายจนถึงขีดสุดเมื่อมีการทรมานร่างกายตามวิธีการล่าแม่มด (Hexerei / witchcraft) เกิดขึ้น¹⁶ และด้วยเหตุที่ศาสนจักรมีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักร ระบบศาลของฝ่ายอาณาจักรจึงได้รับอิทธิพล และได้วิวัฒนาการมาเป็นระบบไต่สวนในปัจจุบัน

ในกรณีที่ว่ามีการแบ่งแยกเอาขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้องออกจากขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี โดยศาลทำหน้าที่เฉพาะในขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี และไม่มีอำนาจหน้าที่เริ่มต้นคดีเองนั้น ก็ปรากฏว่าในฝรั่งเศสได้กำหนดให้มีผู้พิพากษาไต่สวน (judes d' instruction) ซึ่งทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญาบางประเภท หรือร่วมกับอัยการในการสอบสวนคดีอาญาบางคดี¹⁷

ลักษณะที่สำคัญของระบบไต่สวน เจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการในระบบนี้ มีหน้าที่จะต้องค้นหาให้ได้ความจริงทั้งส่วนที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ต้องหา โดยถือว่าเจ้าพนักงานของรัฐต้องมีใจเป็นกลางและวางตัวเป็นกลาง แต่ต้องมีความกระตือรือร้น ซึ่งระบบไต่สวนมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

¹⁵Jacqueline Hodgson, French Criminal Justice: A Comparative Account of the Investigation and Prosecution of crime in French, (London: Hart Publishing, 2005), p. 26. (อ้างถึงใน มานะ เเพาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรม* ที่ 8, น. 30).

¹⁶คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรม* ที่ 12, น. 61.

¹⁷Civil Walker and Kier Starmer, Miscarriages of Justice A Review of Justice in Error, London: Blackstones Press Limited,1999), pp. 65-82. (อ้างถึงใน สันยุตต์ ปัทมพัฒนลิขิต, *อ้างแล้ว เจริญธรรม* ที่ 2, น. 13).

ก) การดำเนินคดีโดยไม่มีคู่พิพาท การเริ่มคดีไม่จำเป็นต้องมีการกล่าวหา เพราะเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะอำนวยความสะดวก ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ อัยการ และผู้พิพากษาจะเป็นผู้ดำเนินคดี ทั้งในชั้นก่อนฟ้องและชั้นการพิจารณาคดี

ข) ศาลทำหน้าที่ค้นหาความจริงอย่างเต็มที่ มีบทบาทเชิงรุก กระตือรือร้นในการทำหน้าที่สืบพยาน (judge plays active role on truth finding)

ค) ความจริงทางคดีจะถูกเปิดเผยโดยการมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่าย เพราะหากปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของคู่ความอาจเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ เนื่องจากคู่ความย่อมมีความสามารถหรือศักยภาพในการดำเนินคดีไม่เท่ากัน รัฐจึงต้องเข้ามาดำเนินการอำนวยความสะดวกอย่างเต็มที่

ง) การดำเนินคดีไม่เป็นไปอย่างเปิดเผย แต่เป็นการลับ เพราะไว้วางใจอำนาจรัฐ

จ) ศาลรับฟังพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนเพราะทำเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปแบบของสำนวนการสอบสวน (dossier)

ฉ) มุ่งเน้นและทุ่มเทระยะเวลาการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงานส่วนการดำเนินคดีชั้นศาลเป็นเพียงเพื่อการตรวจสอบการรับรองความชอบด้วยกฎหมายของพยานหลักฐานชั้นก่อนฟ้องเท่านั้น

ช) มีแนวคิดไปในทางการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด (presumption of guilty) เพราะการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงานมีความน่าเชื่อถือนั่นเอง

ซ) การดำเนินคดีในชั้นศาล กระทำโดยผู้พิพากษาอาชีพ ทั้งในส่วนการพิจารณาและผู้พิพากษาคดี¹⁸

2.1.2 ระบบกล่าวหา

ประวัติความเป็นมา การดำเนินคดีในระบบกล่าวหาเกิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่าเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคม จะต้องต้องมีผู้ที่กล่าวหาต่อผู้มีอำนาจในการตัดสินว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดซึ่งแนวความคิดนี้ได้เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคสมัยกรีกโบราณ (Greek polis) ระบบกล่าวหายังปรากฏหลักฐาน ในโรมันช่วงสาธารณรัฐ (republican period) นอกจากนี้ระบบกล่าวหายังถูกนำมาใช้ในยุคกลาง (middle age) โดยในระยะเริ่มแรกกฎหมายแห่งการระงับข้อพิพาทของสังคมมนุษย์คือการแก้แค้นส่วนตัว (private vengeance) กล่าวคือ ผู้เสียหายลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง ต่อมาสังคมที่พัฒนาขึ้นเห็นว่าการแก้แค้นส่วนตัวไม่สร้างความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้น จึงกำหนดให้มีคนกลาง (middle man) ทำหน้าที่ตัดสินข้อพิพาทขัดแย้ง ผู้เสียหายเข้าพึ่งพาอาศัยอำนาจของผู้นำชุมชน หรือสังคม แนวความคิดของระบบกล่าวหาจึงพัฒนาการขึ้นมาและแพร่หลาย

¹⁸มานะ เผาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 31.

เข้าไปในภาคพื้นยุโรป ในประเทศอังกฤษนักวิชาการทางกฎหมายยอมรับว่าเป็นการยากที่จะยืนยันที่มาอย่างถูกต้องของระบบกล่าวหา แต่ระบบนี้พัฒนาการขึ้นมาในช่วงระยะเวลาของการปฏิวัติที่รุ่งโรจน์ในปี ค.ศ. 1688 (the glorious revolution in 1688) เหตุการณ์การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์เป็นสัญญาณในการเริ่มต้นของกระบวนการ อย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งเข้าแผ่นดิน (subject เป็นรากฐานแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพลเมือง โดยการมองอำนาจรัฐอย่างเป็นทางการที่เคลือบแคลงสงสัย การพัฒนาการแนวคิดของลัทธิรัฐธรรมนูญเสรีนิยม (liberal constitutionalism) ในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 18 เรียกร้องให้กำหนดโครงสร้างทางการเมืองและกฎหมายไปในรูปแบบลดอำนาจของรัฐให้มากที่สุดในการแทรกแซงชีวิตความเป็นอยู่ ของพลเมือง ภายใต้ทฤษฎีการปกครองแบบใหม่ (คือรัฐธรรมนูญเสรีนิยมไม่ใช่สมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolute monarchy) ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเพียงผู้รับใช้ปฏิบัติตามกฎหมายมากกว่าที่จะเชื่อว่าเป็นผู้รับใช้อำนาจรัฐ และในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องปฏิบัติตามหลักนิติธรรม (the rule of law) คือภายใต้กฎหมายไม่ใช่ตามอำเภอใจของผู้ปกครอง¹⁹

ระบบการพิจารณาคดีโดยลูกขุนได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งจากความระแวงเคลือบแคลงสงสัยอำนาจรัฐซึ่งมีมากจนไร้ขอบเขต ดังนั้นแนวคิดนี้จึงต้องการจำกัดอำนาจรัฐในการออกคำสั่งบังคับต่อพลเมือง ในระบบนี้ผู้พิพากษามีอำนาจอย่างจำกัด ผู้พิพากษาไม่มีสิทธิที่จะกำหนดพยานหลักฐาน กระบวนการดำเนินคดีขึ้นอยู่กับคู่ความ โจทก์และจำเลย ผู้พิพากษามีบทบาทจำกัดเฉพาะสร้างความมั่นใจด้วยการรับรองให้กระบวนการดำเนินคดีเป็นไปตามกฎหมาย และวางบทลงโทษเท่านั้น²⁰

สำหรับประเทศฝรั่งเศสระบบกล่าวหาถูกนำกลับมาใช้อย่างเต็มรูปแบบอีกครั้งหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 โดยก่อนปี ค.ศ. 1789 ฝรั่งเศสอยู่ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เต็มที ศาลฝรั่งเศสใช้ระบบไต่สวนเต็มรูปแบบ อย่างไรก็ตามหลังเหตุการณ์ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตย ระบบกล่าวหาได้ถูกนำมาปรับใช้ในฝรั่งเศส ลูกขุนถูกนำมาใช้ครั้งแรกในฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ. 1791²¹

ระบบกล่าวหา (Akkusationsprozess / accusatorial system) คือระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยกหน้าที่การสอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ออกจากกัน ในองค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้น และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา

¹⁹เพ็งฮ้าง, น. 32.

²⁰Mike McConille and Geofery Wilson, *The handbook of The Criminal Justice Procedures*, (Oxford University Press, 2002), p. 44. (อ้างถึงใน มานะ เผาะช่วย, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8*, น. 33).

²¹ปกป้อง ศรีสนิท, *ยื่นหยัดบนหลักนิติธรรม*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2552), น. 136.

ขึ้นเป็น ประธานในคดี (Prozesssubjekt / procedural subjek) จากที่ผู้ต้องหาขึ้นเป็น กรรมในคดี (Prozesssubjekt / procedural objek)

ระบบกล่าวหา เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่ แท้จริงแล้วไม่ใช่สมัยใหม่ แต่เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาของ ระบบไต่สวน กล่าวคือ การที่ประเทศต่าง ๆ นั้นเลิกใช้การดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวน เพราะเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน ผู้พิพากษามีอำนาจมากเกินไป มักมีอคติลำเอียง และมักรู้สึกตนว่าเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ปราบปราม เพื่อลดอำนาจของผู้พิพากษาและขจัดข้อผิดพลาดดังกล่าว จึงได้มีการตัดอำนาจผู้พิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องออกไปให้องค์กรอื่น คือ อัยการ หรือ พนักงานอัยการเป็นผู้ใช้หรือเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนอำนาจหน้าที่ของศาลก็คงเหลือแต่ อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี²²

ลักษณะสำคัญของระบบกล่าวหา มีดังนี้

ก) การเริ่มคดีต้องมีการกล่าวหา การดำเนินคดีเกิดจากผู้กล่าวหาฟ้องร้องขึ้นมา จึงเป็นการดำเนินคดีแบบมีคู่พิพาท หรือแบบปรบัย (adversarial system)

ข) คู่ความ คือ โจทก์และจำเลยมีสถานะเท่าเทียมกันทำให้เชื่อว่าเป็นธรรม (fairness) ในการดำเนินคดี

ค) ศาลหรือผู้ตัดสินคดีวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดไม่กระตือรือร้นในการค้นหาความจริง (the judge plays passive role on truth finding)

ง) คู่ความเสนอพยานหลักฐานเพื่อยืนยันหรือพิสูจน์ข้ออ้างข้อเถียงของตนทั้งนี้ โดยทั่วไปฝ่ายผู้กล่าวหาภาระการพิสูจน์ (burden of proof) ตามข้อกล่าวหาของตน

จ) ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่ได้กระทำความผิด (presumption of innocence doctrine) จนกว่าจะมีการพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานตามกระบวนการดำเนินคดี

ฉ) การต่อสู้ของคู่ความในคดีโดยการนำสืบพยานหลักฐานต่างๆ เช่น วิธีการตรวจสอบซักถามพยาน (examination) การถามค้านพยาน (cross-examination) และการถามติงพยาน (re-examination) ย่อมนำมาซึ่งการเปิดเผยความจริงในคดี (disclosure of the truth)

ช) การพิจารณาคดีเป็นไปโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ (trial to public) บุคคลทั่วไปเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ ยกเว้นบางกรณีจำเป็นต้องพิจารณาโดยลับ (secret)

²²กนิต ณ นคร, *อ่าวแล้ว เจริงอรรถที่ 12*, น. 62.

ข) การนำสืบพยานบุคคล ยึดถือหลักวาจา (oral evidence) กล่าวคือ พยานบุคคลต้อง มาศาลและให้การด้วยวาจา จะให้เอกสารแทนคำให้การไม่ได้ เว้นแต่รายงานการตรวจพิสูจน์ของผู้เชี่ยวชาญ (expert) และโดยปกติมีหลักการไม่รับฟังพยานบอกเล่า (hearsay)

ฅ) การค้นหาความจริงทางคดีจะมุ่งเน้นท่มระยะเวลาในชั้นการพิจารณาคดีของศาล (trial) ส่วนในชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นก่อนฟ้อง (pre-trial) จะไม่ท่มระยะเวลาเพื่อการค้นหาความจริงมากนัก โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับพยานหลักฐานจากสำนวนการสอบสวน (case file or dossier) แต่พยานหลักฐานทั้งหลายทั้งปวงต้องมาเริ่มการตรวจสอบกันในชั้นศาลเป็นส่วนใหญ่

ญ) การรับฟังพยานหลักฐานและการตัดสินคดีจะเป็นอำนาจหน้าที่ของประชาชนธรรมดา (lay person) ซึ่งเรียกว่า ลูกขุน (juror) ซึ่งปกติมีจำนวน 12 คน ถูกคัดเลือกมาทำหน้าที่ เฉพาะแต่ละคดี โดยมีผู้พิพากษาอาชีพ (judge) ทำหน้าที่ควบคุมกระบวนการพิจารณา (trial judge) ให้ถูกต้อง ตามกฎหมายและปรับบทลงโทษจำเลย กรณีลูกขุนตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดตาม ฟ้อง (guilty)²³

ระบบนี้มีส่วนซึ่งเป็นสาระสำคัญอยู่อีกหลายประการ คือมีการวางหลักอย่างเคร่งครัด ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าฝ่ายโจทก์จะสามารถพิสูจน์ได้โดยปราศจากความสงสัยว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของแนวคิดในระบบกล่าวหานี้ และ อีกประการคือ ระบบนี้จะทำให้เกิดความสมดุลของบทบาท หน้าที่ของบุคคลแต่ละฝ่ายในห้อง พิพากษาคดีของศาลเป็นสำคัญ ทั้งคณะลูกขุน ผู้พิพากษา คู่ความทั้งสองฝ่ายและพยาน ต่างมีบทบาทเด่นชัดในตัวเอง

2.1.3 ระบบผสม

การดำเนินคดีอาญาแบบผสม (hybrid system) การดำเนินคดีระบบผสม เป็นการนำเอา ทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาไปประยุกต์ใช้ เนื่องจากปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า ระบบการ ดำเนินคดีอาญาของนานอารยประเทศไม่ได้มีลักษณะของระบบใดระบบหนึ่ง โดยเฉพาะเพียง ระบบเดียว แต่ส่วนใหญ่เป็นการผสมผสานของทั้งสองระบบดังกล่าว แม้แต่ประเทศฝรั่งเศสถือว่าการ ดำเนินคดีอาญาใช้ระบบไต่สวน แต่กระนั้น ก็เคยนำระบบกล่าวหามาใช้ โดยการมีลูกขุน พิพากษาคดี แม้ภายหลังได้ถูกยกเลิกไปต่อมาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ฉบับแรกคือ Code d'instruction criminelle 1808 และฉบับปัจจุบันคือ Code de procédure pénale 1958 ก็ยังคงระบบกล่าวหาไว้ในชั้นศาลตัดสิน²⁴ ส่วนการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้องหรือชั้น เจ้าพนักงานนั้นเป็นไปตามระบบไต่สวนอย่างชัดเจน สำหรับประเทศอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นผู้นำของ

²³ ปกป้อง ศรีสนิท, *อ่าวแล้ว เจริงรรถที่ 21*, น. 136.

²⁴ เพิ่งอ่าว.

กลุ่มประเทศที่ใช้การดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาแต่การดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานซึ่งให้อำนาจตำรวจฝ่ายเดียวเป็นผู้สอบสวนคดีอาญาก็มีวิธีการรวบรวมพยานหลักฐานในระบบไต่สวน²⁵ ตำรวจผู้สอบสวนจะเป็นผู้เริ่มคดีเอง (ซึ่งอาจมีผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือตำรวจทราบเหตุเอง เช่น ตำรวจสายตรวจจับกุมผู้กระทำผิดซึ่งหน้า) กำหนดประเด็นการสอบสวนว่าจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานใดบ้างก่อนที่จะส่งสำนวนการสอบสวน (case file) ไปยังพนักงานอัยการ (Crown Prosecution Service)²⁶

การพิจารณาคดีชั้นศาลกฎหมายบัญญัติให้ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย และโจทก์มีภาระการพิสูจน์ (burden of proof) ความผิดของจำเลย ก่อนนำพยานเข้าสืบโจทก์มีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีโจทก์ คือแถลงถึงลักษณะของฟ้อง อีกทั้งพยานหลักฐานที่จะนำสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย เสร็จแล้วให้โจทก์นำพยานเข้าสืบในการสืบพยานนั้นมีการถามค้าน (cross-examination) จากคัดค้านฝ่ายตรงกันข้าม เมื่อสืบพยานโจทก์แล้ว จำเลยมีอำนาจเปิดคดีเพื่อให้ศาลทราบคดีจำเลย โดยแถลงข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งตั้งใจอ้างอิง ทั้งแสดงพยานหลักฐานที่จะนำสืบ เสร็จแล้วให้จำเลยนำพยานเข้าสืบ²⁷ การดำเนินคดีชั้นศาลถือว่าคู่ความ (parties) อยู่ในฐานะเท่าเทียมกันรูปแบบการดำเนินคดีในชั้นศาลจึงมีลักษณะเป็นระบบกล่าวหา แม้จะไม่มีลูกขุน (juror) ในการพิจารณาและตัดสินคดีก็ตาม

ดังนั้น ในโลกของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงเปรียบเสมือนมีการแบ่งค่ายออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายแรกคือ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาซึ่งอยู่ในกลุ่มประเทศแองโกล – อเมริกา ได้แก่ ประเทศสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แอฟริกาใต้ ส่วนฝ่ายที่สองคือ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนจะอยู่ในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี เนเธอร์แลนด์ เบลเยียม สเปน²⁸

²⁵Christine Van Den Wyngaert, C. Gane, H. H. Kuhne and F. Mcauley, Criminal Procedure Systems in the European Community, (London: Butterworths, 1993), p. 75. (อ้างถึงใน มานะ เผาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่* 8, น. 35).

²⁶Peter Stelfox, *The Criminal Investigation an introduction to principles and practice*, (UK: William Publishing, 2009), p. 148.

²⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 174 วรรคหนึ่งและวรรคสอง.

²⁸อุทัย อาทิวา, *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน วิ. เจ. พรินต์ติ้ง, 2559), น. 43.

2.2 ระบบการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงระบบการค้นหาคำความจริงในคดีอาญาซึ่งเป็นการค้นหาเพื่อพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย การค้นหาคำความจริงเป็นสาระสำคัญในการดำเนินคดีอาญา อันเป็นการกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจึงต้องมีการค้นหาให้ได้ความจริง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ ด้วยกันคือ ระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความและระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป²⁹

2.2.1 ระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ (Adversarial System) เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นมาในกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมาย Common Law โดยใช้ระบบการฟ้องคดีโดยประชาชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนำพยานหลักฐานเพื่อมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้าง โดยศาลทำหน้าที่หรือวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานในการต่อสู้คดีในชั้นศาล

ข้อดีของการสืบพยานในระบบนี้ คือ ความไวใจ แต่ถ้าเป็นการต่อสู้มากเกินไปอาจจะนำไปสู่ความชอบด้วยกฎหมายที่ผิดเพี้ยนไป หรือการปิดบังซ่อนเร้นข้อเท็จจริงที่พิจารณา³⁰

ในทางปฏิบัติ นักกฎหมาย Common Law มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า หากศาลหรือลูกขุนพยายามกระทำการใดๆ เพื่อหาความจริงด้วยตนเอง จะถือว่าการพิจารณาความผิดในคดีอาญาในประเด็นสำคัญแห่งคดีจะผิดพลาด ซึ่งในที่สุดการค้นหาคำความจริงจะหาไม่ได้ และยังคงส่งผลให้ผู้พิพากษาเกิดอคติต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย

เมื่อให้สิทธิแก่คู่ความในการต่อสู้ทางคดี จึงได้สร้างหลักแห่งความเป็นธรรมขึ้น (Principle of Fairness) โดยคู่ความต้องมาศาลในฐานะเท่าเทียมกัน ในการค้นหาคำความจริงเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดี ทั้งยังกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อจำกัดพยานของคู่ความในแต่ละฝ่ายเอาไว้ให้เหลือแต่พยานหลักฐานที่สมควรเข้าสู่การพิจารณาเท่านั้น จึงได้มีการสร้างหลักเกณฑ์ในการจำกัดพยาน เช่น พยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best evidence rule) หรือหลักในเรื่องบทคัดพยานบอกเล่า (rule against hearsay) เข้ามาจำกัดการสืบพยาน และในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณา คู่ความแต่ละฝ่ายจำเป็นต้องรักษาผลประโยชน์ของตนในคดี หลักเรื่องการถามค้านพยานโดยคู่ความฝ่ายตรงข้าม (Cross examination) จึงเข้ามามีบทบาทในการค้นหาคำความจริงในระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ³¹

²⁹ สัตยลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต, *อ้าวแล้ว เจริญรอดที่ 2*, น. 17-18.

³⁰ ณรงค์ ใจหาญ, *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2550), น. 31.

³¹ สมทรัพย์ นำอำนาจ, “บทบาทของศาลในชั้นพิจารณาคดีกับการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น. 7.

2.2.2 ระบบตรวจสอบข้อเท็จจริง (Exmination System) ระบบนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้กัน หรือการค้นหาความจริงในเนื้อหา เป็นระบบการสืบค้นหาความจริงที่ใช้ในกลุ่มประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ระบบนี้รัฐจะเป็นผู้ดำเนินการ ค้นหาความจริงเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยมีอัยการเป็นผู้ค้นหาความจริงด้วยตัว ศาลเอง เหมือนกันกับระบบไต่สวนศาลในระบบนี้จะมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ³²

ก) องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริง

ข) ศาลเป็นผู้สืบพยานไม่ใช่คู่ความ คือ ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย โดยคู่ความนั้น เป็นเพียงผู้กระตุ้นให้มีการสืบพยานเท่านั้น และศาลต้องไม่นิ่งเฉยในการสืบพยานต้องกระตือรือร้น ในการค้นหาความจริง

ระบบนี้จะเน้นหนักในเรื่องของหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา ในการรับฟัง พยานหลักฐานเพื่อการค้นหาความจริงโดยไม่จำเป็นต้องขึ้นกับความเชี่ยวชาญของคู่ความในการ สืบพยานให้ประจักษ์แก่ศาล และไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดในการรับฟังพยานหลักฐาน แต่ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางและยืดหยุ่นเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจและรับฟัง พยานหลักฐานที่จำเป็นต่อการพิจารณาพิพากษาคดีได้³³

2.3 ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา

โดยทั่วไปแล้ว กฎหมายอาญา คือ บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิด อาญาเป็นเงื่อนไขของการใช้โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น

กฎหมายอาญามีภารกิจในการคุ้มครองสังคม ภารกิจในการปราบปรามและการป้องกัน การกระทำความผิด และภารกิจในการคุ้มครอง คุณธรรมทางกฎหมาย และในการคุ้มครองคุณภาพ ของการกระทำ แต่การที่จะทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับและทำให้ภารกิจของกฎหมายอาญา เกิดผลในทางปฏิบัติ นั้น จำเป็นต้องอาศัยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นสำคัญ ดังนั้น กฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาจึงมีภารกิจในการที่จะทำให้กฎหมายอาญามีผลบังคับและทำให้ภารกิจของ กฎหมายอาญาเกิดผลอย่างจริงจัง³⁴

³²มนลธิชา โพธิสุข, “การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2551), น. 15.

³³ตัณญ์ ปัญญวัฒน์ลิขิต, *อ้าวแล้ว เจริงอรรถที่ 2*, น. 18-19.

³⁴กณิต ฅ นคร, *อ้าวแล้ว เจริงอรรถที่ 12*, น. 38.

2.3.1 หลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน

เป็นรากเหง้าของการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษ การดำเนินคดีโดยประชาชนนี้เกิดขึ้นควบคู่กันไปกับการดำเนินคดีโดยผู้เสียหาย³⁵ ตามหลักการดำเนินคดีโดยประชาชนถือว่าประชาชนทุกคนไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหาย หรือ เป็นเหยื่ออาชญากรรม หรือมีส่วนได้ส่วนเสียใด ๆ ในคดีนั้น หรือไม่ ก็มีสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญาเพราะถือว่าประชาชนทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อความสงบสุขและผลประโยชน์ ของส่วนรวม ดังนั้นเมื่อประชาชนคนหนึ่งฟ้องคดีอาญากับประชาชนอีกคนหนึ่งผู้ฟ้องกับผู้ถูกฟ้องจึงมีฐานะเท่าเทียมกัน การฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างคู่ความ ที่ไม่ต่างจากการฟ้องคดีแพ่ง ซึ่งหลักการนี้มีใช้อยู่ในประเทศอังกฤษนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประเทศอังกฤษก่อนมีพระราชบัญญัติการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2422 (the Prosecution of Offences Act 1879) ไม่มีหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบดำเนินการฟ้องคดีอาญาต่อศาลประชาชนทั่วไปเป็นผู้ฟ้องคดี กล่าวคือประชาชนผู้ใดประสงค์จะฟ้องคดีอาญาต่อศาล ผู้นั้นต้องรับผิดชอบในการจัดหาทนายความฟ้องคดีให้กับตนเอง สำหรับองค์กรตำรวจได้ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมาและจัดตั้งภายหลังปี พ.ศ. 2372 หน่วยงานตำรวจถูกจัดตั้งขึ้นตาม พระราชบัญญัติตำรวจมหานคร (หรือตำรวจนครบาล) พ.ศ. 2372 (The Metropolitan Police Act 1829) ต่อมาพระราชบัญญัติการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2422 ถูกยกเลิกโดย พระราชบัญญัติการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2522 (The Prosecution of Offences Act 1979) และกฎหมายฉบับที่ใช้ในการฟ้องคดีอาญาปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2528 ซึ่งตามกฎหมายฉบับนี้มีกรจัดตั้งหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญา

แม้ว่าการฟ้องคดีอาญาทั้งหมดของประเทศอังกฤษจะดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐที่มีชื่อเรียกว่า Crown Prosecution Service หรือ CPS ถูกจัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2528 (the Prosecution of Offences Act 1985) ซึ่งมีบทบาทเทียบได้กับพนักงานอัยการของประเทศอื่น ๆ แต่ยังมีหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรเอกชนอื่น ๆ ทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของตน เช่น สมาคมป้องกันการกระทำทารุณสัตว์ (the Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animal หรือ RSPACA) กรมสรรพากรและศุลกากรการไปรษณีย์ กรมสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของสาธารณสุข กรมสวัสดิการผู้เกษียณอายุงาน กระนั้นก็มีคำถามว่า ประชาชนทั่วไปซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียใด ๆ ในคดีจะมีสิทธิฟ้องคดีอาญานั้นได้หรือไม่ จนกระทั่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้มีแนวคิดอย่างแพร่หลายว่า ผู้ฟ้องคดีจะต้องเป็นผู้มีส่วน ได้หรือส่วนเสียในคดีที่ฟ้องนั้น ตัวอย่างเช่น คดีที่ศาลแขวงเมือง Hastings

³⁵ คณิต ฒ นคร, “ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สะท้อนทิศทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย,” (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2552), น. 47.

ปี พ.ศ. 2549 ในคดีดังกล่าวผู้พิพากษาศาลประจำท้องถิ่น ชื่อ Ede ปฏิเสธที่จะให้ Terrence Ewing ขึ้นฟ้องอีกครั้ง หลังจากที่ศาลไม่รับคำฟ้อง Terrence Ewing จึงได้ยื่นอุทธรณ์คำสั่งศาล Hastings ในชั้นศาลอุทธรณ์ผู้พิพากษา ชื่อ Mitting อนุญาตให้อุทธรณ์ โดย Mitting อ้างคำวินิจฉัยของ Lord Diplock ในคดีระหว่าง Gouriet V Union of Post office Workers 1978 ซึ่งกล่าวว่า “ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของอังกฤษประชาชนทุกคนยังคงมีสิทธิที่จะถูกร้องขอให้ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีอาญา เพื่อกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย โดยถือว่าเป็นหน้าที่ประการหนึ่ง สิทธินี้ในปัจจุบันไม่ค่อยมีความจำเป็นที่จะต้องให้บุคคลธรรมดาฟ้องคดีอาญาเนื่องจากตำรวจมีหน้าที่รับผิดชอบ ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เป็นผู้ฟ้องคดีอาญา และในปี ค.ศ. 1879 ได้จัดตั้งสำนักงาน Director of Public Prosecutions ความจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนทั่วไปทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญา ได้หมดสิ้นไป อย่างมาก แต่อำนาจประชาชนในส่วนนี้ยังมีอยู่ และเป็นประโยชน์ทางกฎหมายในการป้องกันการทุจริต การมือคด ไม่เป็นธรรม ความล้มเหลวของเจ้าหน้าที่รัฐในการฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาลอาญา”³⁶

ตามกฎหมายของอังกฤษ อำนาจฟ้องคดีอาญาของประชาชนเป็นไปตามพระราชบัญญัติการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2528 มาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติมาตราใดที่ตัดอำนาจของประชาชนในการฟ้องร้อง ดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาใด ๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่ได้ยื่นฟ้องคดีดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ความในมาตรา 6 นี้ได้ให้อำนาจอธิบดีกรมอัยการ ที่จะเข้าตรวจสอบการดำเนินคดีอาญาของประชาชนได้³⁷

2.3.2 หลักการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ

แนวคิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ คือ การดำเนินคดีที่ถือว่ารัฐมีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อย การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ อัยการมิใช่คู่ความในเนื้อหาการดำเนินคดีโดยรัฐนี้ อัยการต้องรับผิดชอบในชั้นเจ้าพนักงาน การตรวจสอบความจริงในคดีอาญา มี 2 ชั้นคือ การตรวจสอบชั้นเจ้าพนักงานเสียก่อนและอย่างมีความเป็นภาวะวิสัย เมื่อตรวจสอบแล้วและ

³⁶มานะ เผาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 36-38.

³⁷The Prosecution of Offences Act 1985 section 6 Prosecutions instituted and conducted otherwise than by the Service

(1) Subject to subsection (2) below, nothing in this Part shall preclude any person from instituting any criminal proceedings or conducting any criminal proceedings to which the Director’s duty to take over the conduct of proceedings does not apply.

(2) Where criminal proceedings are instituted in circumstances in which the Director is not under a duty to take over their conduct, he may nevertheless do so at any stage. (อ้างถึงใน มานะ เผาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 38).

ก็จะขึ้นสู่ศาลซึ่งเป็นการตรวจสอบอย่างเป็นภาวะวิสัย มีการให้สิทธิต่างๆที่จะต่อสู้คดีก็มั่นใจว่าผู้ที่ถูกลงโทษนั้นเป็นผู้ต้องหาจริงๆ³⁸ รัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกและป้องกันปราบปรามอาชญากรรม รัฐต้องรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนดังนั้น เมื่อมีผู้ฝ่าฝืนกฎหมายย่อมถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ องค์กรในกระบวนการยุติธรรมจำต้องร่วมกันรับผิดชอบในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด การดำเนินคดีโดยรัฐ ในประเทศสหรัฐอเมริกา คู่ความหรือคู่กรณีจะเป็นระหว่างรัฐ (state) กับจำเลย เช่น คดี Arizona v. Miranda และ เจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา คือ พนักงานอัยการ (state attorney or public prosecutor) เป็นหลักที่เกิดมาโดยมีหลักการว่า รัฐเป็นผู้เสียหายต่อการที่มีผู้กระทำความผิดทุกคดีและมีหน้าที่ดำเนินคดีอาญาโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้เพราะการกระทำความผิดเป็นการกระทำความเสียหายต่อสังคมและทำลายความสงบสุขของส่วนรวม

เจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดี คือ พนักงานอัยการ ซึ่งทำหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่ในการช่วยเหลือพนักงานอัยการในการดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้ แต่ผู้เดียวโดยเด็ดขาด แม้ในประเทศที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นให้เอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกัน เพียงแต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้สำหรับในประเทศไทยนั้นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางมากกว่าที่พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญานั้น หมายความว่าพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ การสอบสวนฟ้องร้อง อันเป็นหลักเกณฑ์ของระบบอัยการที่สมบูรณ์ สำหรับประเทศไทยเรานั้น ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางมาก และจากการตีความคำว่า ผู้เสียหาย ที่ขาดหลักวิชาการให้เกิดปัญหาที่ตามมามากมาย ในประเทศไทยเรา ในทางปฏิบัติแยกความรับผิดชอบออกเป็นการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน แล้วต่อด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ และการแยกความรับผิดชอบในทางปฏิบัตินี้เป็นการแยกที่ค่อนข้างเด็ดขาด³⁹

ในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญาขึ้นเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใด และในการดำเนินคดีอาญาขึ้นศาลทุกฝ่ายต่างก็มีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริง ศาลเองก็จะวางเฉย (passive) ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ในปัจจุบันศาลวางเฉยโดยสิ้นเชิง อันเป็นการปฏิบัติทำนองเดียวกับศาลในประเทศที่

³⁸ คณิต ฅ นคร, *อ่าวแล้ว เจริญรทที่* 35, น. 48-49.

³⁹ คณิต ฅ นคร, *อ่าวแล้ว เจริญรทที่* 12, น. 66.

การดำเนินคดีอาญาเป็น การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ซึ่งทางปฏิบัตินี้ไม่มีกฎหมายสนับสนุนแต่อย่างใด

ดังนั้นจะเห็นว่าประเทศไทยเรา การดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานอาจเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legalitatsprinzip / legality principle) หรือ ไม่ก็เป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunitatsprinzip / opportunity principle) สำหรับประเทศไทยเรานั้น การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนใช้ หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ส่วนการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการใช้ หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ⁴⁰

2.3.3 หลักการฟ้องคดีอาญาโดยเอกชน

การฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนนั้น เป็นการดำเนินคดีดั้งเดิมสมัยที่บ้านเมืองยังไม่เป็นปึกแผ่น พอใครถูกประทุษร้ายขึ้นมาถึงร้องต่อผู้ตัดสิน เป็นการดำเนินคดีซึ่งทุกวันนี้ยังมีอยู่เราเรียกว่าดำเนินคดีโดยผู้เสียหาย เป็นการดำเนินคดีที่ไม่แตกต่างจากการดำเนินคดีแพ่ง⁴¹ ซึ่งเอกชนในความหมายนี้คือ บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหาย (injured person) ในคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนจึงหมายถึงการที่ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาเพื่อประโยชน์ของตนเอง โดยไม่ได้ดำเนินคดีในนามของรัฐ หรือมุ่งให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมเสมือนกับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่กล่าวมาแล้ว

กล่าวคือ การฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนมีแนวคิดว่าคุณคนย่อมมีสิทธิที่จะปกป้องคุ้มครองตนเอง เมื่อมีการกระทำผิดกฎหมายที่ทำให้บุคคลใดได้รับความเสียหาย บุคคลนั้นก็จะมีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้มีการลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมาย แต่ความเป็นผู้เสียหายอาจเกิดมีแนวคิดแตกต่างกันไป โดยบางประเทศถือว่าเมื่อบุคคลใดได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาก็เป็นผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องคดีได้ โดยไม่เคร่งครัดว่าคุณคนนั้นจะเป็นผู้มีส่วนร่วมกระทำผิดด้วยหรือไม่ แต่บางประเทศศาลวางหลักว่าผู้เสียหายนั้น นอกจากจะเป็นบุคคลได้รับความเสียหายตามความเป็นจริงแล้วยังจะต้องเป็นผู้ไม่ส่วนในการกระทำผิดด้วย โดยมีแนวคิดตามหลักเกณฑ์ผู้เสียหายโดยนิตินัย ที่ว่า ผู้ที่จะมาพึ่งบาริแห่งความยุติธรรม ต้องมาด้วยมืออันบริสุทธิ์ (He who comes into equity must come with clean hands) แต่ถึงอย่างไรก็ตามประเทศไทยถือว่า ระบบการฟ้องคดีอาญาเป็นการรฟ้องโดยรัฐ แต่รัฐก็ได้ผูกขาดอำนาจการฟ้องคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียว ดังเช่นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 กำหนดไว้⁴²

⁴⁰เพ็งอึ้ง, น. 67.

⁴¹คณิต ณ นคร, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 35, น. 47.

⁴²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

การฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนนั้น บุคคลจะฟ้องคดีอาญาเองนั้นต้องเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายกำหนดไว้ว่า ผู้เสียหาย หมายความว่า บุคคลผู้ใดได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง⁴³ นอกจากผู้เสียหายเองแล้ว ยังมีบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายได้อีกด้วยคือ

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล

(2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีมหรืภรรยา เฉพาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้⁴⁴

นอกจากนี้ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทน โดยชอบธรรม หรือเป็นผู้วิกลจริตหรือเป็นคนไร้ความสามารถไม่มีผู้อนุบาล หรือซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถ จะทำการตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้น ๆ ญาติของผู้นั้น หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องอาจร้องต่อศาลขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้ เมื่อได้ไต่สวนแล้วให้ศาลตั้งผู้ร้องหรือบุคคลอื่น ซึ่งยินยอมตามที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เมื่อไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทน ให้ศาลตั้งพนักงานปกครองเป็นผู้แทน⁴⁵

(1) พนักงานอัยการ

(2) ผู้เสียหาย.”

⁴³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (4) บัญญัติว่า "ผู้เสียหาย" หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจ จัดการแทน ได้ตั้งบัญญัติไว้ใน มาตรา 4, มาตรา 5 และ มาตรา 6.

⁴⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 5 บัญญัติว่า บุคคลเหล่านี้จัดการแทนผู้เสียหายได้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล เฉพาะแต่ในความผิดซึ่ง ได้กระทำต่อผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล

(2) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีมหรืภรรยา เฉพาะแต่ในความผิด อาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะ จัดการเองได้

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคล เฉพาะความผิด ซึ่งกระทำลงแก่นิติบุคคลนั้น.

⁴⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 6 บัญญัติว่า ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ไม่มีผู้แทนโดย ชอบธรรมหรือเป็นผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถ ไม่มีผู้อนุบาล หรือซึ่งผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถจะทำการตาม หน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถนั้น ๆ ญาติของผู้นั้นหรือผู้มีประโยชน์ เกี่ยวข้องอาจร้องต่อศาลขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้

เมื่อได้ไต่สวนแล้วให้ศาลตั้งผู้ร้องหรือบุคคลอื่น ซึ่งยินยอมตาม ที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เมื่อไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทนให้ ศาลตั้งพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทน

นักกฎหมายของไทยและศาลฎีกาเห็นพ้องกันว่ามิใช่บุคคลที่เสียหายทุกคนจะเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายเพื่อจำกัดตัวบุคคลที่จะเป็นผู้เสียหาย ตามกฎหมาย ศาลฎีกาจึงได้พยายามวางหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเรื่องผู้เสียหาย โดยวางหลักว่า บุคคลจะเป็นผู้เสียหายก็ต่อเมื่อ

- (1) บุคคลนั้นไม่เป็นผู้ร่วมกระทำผิดด้วยกัน
- (2) ไม่เป็นผู้ที่ยินยอมให้กระทำความผิดนั้นต่อตน
- (3) การกระทำความผิดนั้นจะต้องมิได้มีมูลมาจากการที่ตนมีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมาย

หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

หลักเกณฑ์ดังกล่าวเมื่อพิจารณาแล้วนั้นเรียกผู้เสียหายว่า ผู้เสียหายโดยนิตินัย นอกจากนี้แล้วการพิจารณาผู้เสียหายโดยนิตินัยเป็นการพิจารณาที่มุ่งไปที่ตัวบุคคล ซึ่งไม่ตรงกับนิยามของกฎหมาย เพราะหลักเกณฑ์ผู้เสียหายโดยนิตินัยมิได้ชี้ถึงความเสียหายเนื่องจากการกระทำ ความผิดฐานใดฐานหนึ่งว่าเป็นอย่างไร ซึ่งกล่าวคือ การพิจารณาว่าบุคคลใดจะเป็น ผู้เสียหายหรือไม่ ต้องพิจารณาที่ ความเสียหาย⁴⁶

ความเสียหายที่อาจเกิดจากหลักการดำเนินคดีอาญา โดยเอกชนที่สำคัญคือ เอกชนคนหนึ่งอาจใช้สิทธิโดยไม่สุจริตแก่งแย่งฟ้องคดีอาญาเอกชนอีกคนหนึ่งได้ ด้วยเหตุนี้ในระบบที่อนุญาตให้เอกชนฟ้องคดีอาญาได้ด้วยจึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันการใช้อำนาจฟ้องคดีอาญาในทางที่ไม่ชอบ โดยให้อำนาจในการปฏิเสธไม่รับคดีไว้พิจารณาได้หากเห็นว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนผู้กล่าวหา อย่างเช่น การไต่สวนมูลฟ้องคดีอาญาที่เอกชนเป็นผู้ฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายไทย⁴⁷

2.3.4 หลักการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานของรัฐ

การดำเนิน โดยเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งรับผิดชอบในการทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องนั้น มีปัญหาว่า การใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องกระทำในทุกคดีที่ปรากฏหลักฐานที่จะเชื่อว่ามีกระทำความผิดหรือไม่ ถ้าปรากฏหลักฐานพอ จะต้องสอบสวนทุกคดีหรือไม่ ซึ่งจะได้พิจารณาต่อไป

(1) หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) ในการดำเนินคดีอาญาตามหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย (Legality Principle) เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดีขึ้นเองโดยลำพัง เมื่อทราบว่าได้กระทำความผิดเกิดขึ้น โดยมีพยานหลักฐานถึงว่าจะได้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษแล้วหรือไม่ และเมื่อได้สอบสวนเสร็จสิ้นแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง เจ้าพนักงานก็มีหน้าที่ต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อไป

ห้ามมิให้เรียกค่าธรรมเนียมในเรื่องขอตั้งเป็นผู้แทนเฉพาะคดี.

⁴⁶ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 12*, น. 118-119.

⁴⁷ อุทัย อาทิวา, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 28*, น. 9.

โดยที่หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเป็นหลักที่กำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีดังกล่าวแล้ว หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายจึงเป็นหลักประกันความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย เพราะตามหลักนี้เจ้าพนักงานต้องดำเนินคดีทุกเรื่องโดยไม่คำนึงถึงตัวบุคคล และนอกจากนั้นยังเป็นการคุ้มครองเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีอีกด้วย กล่าวคือ ป้องกันไม่ให้มีการใช้อิทธิพลที่มีขอบด้วยความยุติธรรมต่อเจ้าพนักงานเพราะเมื่อเจ้าพนักงานมีหน้าที่ดำเนินคดีแล้ว การไม่ดำเนินคดีใดคดีหนึ่งจึงเท่ากับเจ้าพนักงานทำการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดและต้องรับโทษตามกฎหมาย

(2) หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ (Opportunity principle) เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่ตรงข้ามกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเจ้าพนักงานอาจไม่ดำเนินการสอบสวนได้หรืออาจยุติการสอบสวนก็ได้ และเมื่อได้สอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริงและมีพยานหลักฐานพอฟ้องเจ้าพนักงานก็อาจไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ด้วย ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละคดี

หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจเป็นหลักผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมายอาญา และเนื่องจากปัจจุบันทฤษฎีการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันประเทศต่างๆ ได้เลิกใช้ ทฤษฎีแก้แค้นทดแทน และเห็นว่าการลงโทษควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อ การป้องกันทั่วไป กล่าวคือ การลงโทษควรกระทำเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าสังคมส่วนรวมจะไม่นิ่งดูดายกับการกระทำเช่นนั้น และเพื่อเตือนบุคคลทั่วไปในสังคมด้วยว่า ถ้ามีการกระทำความผิดเช่นนั้นก็จะได้รับผลของการกระทำเช่นนั้น คือการลงโทษ การลงโทษจะต้องเหมาะสมกับความผิดและความชั่วของผู้กระทำความผิด เพื่อให้เขามีโอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเองไม่กระทำความผิดซ้ำอีกเพื่อที่จะกลับสู่สังคมอีกครั้งหนึ่ง⁴⁸

โดยที่จุดมุ่งหมายของการลงโทษเปลี่ยนจากการแก้แค้นทดแทนมาสู่การป้องกันทั่วไป และการป้องกันพิเศษ หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจในปัจจุบันจึงได้รับความสนใจมากขึ้น แม้กระทั่งในประเทศเยอรมันที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ก็ได้มีการผ่อนคลายความเข้มงวดลงไปมาก โดยไม่บัญญัติให้กรณีต่างๆ ที่เจ้าพนักงานอาจใช้ดุลพินิจไม่ดำเนินคดีหรือไม่ฟ้องและโดยการบัญญัติมาตรา 153 เอ ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเมื่อปี ค.ศ. 1975 ทำให้ความเคร่งครัดของหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเดิมนั้นได้หมดสิ้นไป⁴⁹

⁴⁸ คณิต ณ นคร, “ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ,” วารสารอัยการ, ฉบับที่ 57, ปีที่ 5, น. 32-33 (กันยายน 2525).

⁴⁹ John H. Langein, Comparative Criminal Procedure: Germany, (New York, West Publishing Company, 1977), pp. 91-92. (อ้างถึงใน สัตยรักษ์ ปัญวัฒน์ลิขิต, อ้างแล้ว เริงรรถที่ 2, น. 26).

2.4 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา

ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นก่อนฟ้องคดีอาญาและรวมไปถึงการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล ซึ่งในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานนั้นก็จะมีแบ่งแยกออกมาได้เป็นขั้นตอน คือ ลักษณะของการสอบสวนที่มีความเป็นกลาง ลักษณะของการสอบสวนที่มีความเป็นอิสระ ลักษณะของการสอบสวนที่มีความรวดเร็ว ลักษณะของการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายและลักษณะของการสอบสวนที่มีความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

2.4.1 การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน การดำเนินอาญาชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งแบ่งเป็นลักษณะคือ การสอบสวนที่มีความเป็นกลาง มีความเป็นอิสระ มีความรวดเร็ว ชอบด้วยกฎหมาย และมีความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งจะได้กล่าว ดังนี้

2.4.1.1 ลักษณะของการสอบสวนที่มีความเป็นกลาง ความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัย คือการทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้รับความเป็นธรรม⁵⁰ ซึ่งระบบการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงต้องมีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาต้องได้รับทราบว่าถูกกล่าวหาว่าอย่างไร เพื่อเขาจะได้มีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหา พนักงานสอบสวนต้องมีความยุติธรรมโปร่งใสในการสอบสวนโดยปราศจากอคติ ไม่เข้าข้างฝ่ายใด เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีสิทธิและใช้สิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ พนักงานสอบสวนยังต้องคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้ถูกละเมิดโดยกระบวนการยุติธรรมด้วย และให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่าย กล่าวคือทั้งฝ่ายผู้เสียหายหรือโจทก์ต้องมีโอกาสดำเนินคดีได้อย่างเต็มที่ ส่วนฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาต้องไม่ถูกมองเป็นเพียงวัตถุชิ้นหนึ่งในการดำเนินคดี ต้องได้รับการแนะนำชี้แจง และคุ้มครองสิทธิของตนที่มีตามกฎหมายความเป็นกลางที่เป็นภาวะวิสัย ต้องเป็นการกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงด้วยใจที่เป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใด การสอบสวนต้องเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ผู้ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” และมาตรา 138 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวน เพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา” ซึ่งแสดง

⁵⁰จิราธร เจริญวุฒิ, “วิวัฒนาการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษาบทบาทพนักงานอัยการ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2550), น. 122.

ถึงว่า พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นผลดี ผลร้ายแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือต้องรวบรวมพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงเพื่อให้พนักงานอัยการตั้งคดี อันแสดงถึงการที่ต้องดำเนินคดีด้วยความชอบธรรมและวางตัวเป็นกลางของพนักงานสอบสวน ไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือผู้ถูกกล่าวหาก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาอำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็นการจับ การค้น แม้จะต้องกระทำโดยมีหมายก็ตามในทางปฏิบัติ การสืบสวนจับกุมผู้ต้องหา บางครั้งต้องใช้กำลังในการต่อสู้จับกุม เกิดการสูญเสียชีวิตเจ้าหน้าที่ตำรวจ แม้กระทั่งผู้เสียหาย ทำให้เกิดอคติ เมื่อต้องทำสำนวนการสอบสวน พนักงานสอบสวนทำตัวเป็นคู่ความกับผู้ต้องหา โดยจะรวบรวมพยานหลักฐานที่มุ่งจะพิสูจน์ให้เห็นเพียงว่าผู้ต้องหาคือผู้กระทำผิด ลืมสำนึกบทบาทของตนที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา ที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายแก่ผู้ถูกกล่าวหาด้วย เพื่อที่จะให้พนักงานอัยการ ได้นำเอาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เหล่านี้ แดงต่อศาล และการที่งานสอบสวนต้องใช้ความรู้ความสามารถด้านกฎหมายมากกว่างานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นหน้าที่หลักอีกหน้าที่หนึ่งของตำรวจ พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน การตั้งข้อหาและทำความเข้าใจทางกฎหมาย เป็นภาระที่หนักมากของพนักงานสอบสวน จึงทำให้บางครั้งพนักงานสอบสวนหาพยานหลักฐานจากตัวผู้ต้องหา ซึ่งเป็นวิธีที่ง่าย แต่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน⁵¹

2.4.1.2 ลักษณะของการสอบสวนที่มีความเป็นอิสระ องค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมล้วนมีความเป็นอิสระ ไม่ว่าจะพนักงานอัยการ หรือศาล ดังนั้น พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีความเป็นอิสระ การตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวนต้องตรวจสอบในลักษณะที่ไม่เข้าไปก้าวก่ายอำนาจการตัดสินใจว่ามีกระทำความผิดหรือไม่ และความผิดนั้นใครเป็นผู้กระทำ ต้องให้ความเป็นอิสระแก่พนักงานสอบสวนเจ้าของสำนวน ผู้บังคับบัญชาต้องให้อำนาจในการตัดสินใจการสั่งการแก่พนักงานสอบสวน ไม่กุมอำนาจและไม่ใช้ความเป็นผู้บังคับบัญชาแทรกแซงงานของพนักงานสอบสวน เพื่อเป็นการกระจายอำนาจและสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งต้องให้ความเป็นธรรมในการพิจารณาความดีความชอบ และการพิจารณาแต่งตั้งต่าง ๆ

การสอบสวนที่มีความเป็นอิสระนี้ ต้องไม่ขึ้นกับผู้ใด ไม่ว่าจะมีการขอหรือสั่ง หรือบังคับให้พนักงานสอบสวนมีความเห็นเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เขาต้องการไม่ได้ แม้ผู้บังคับบัญชาก็ตาม แม้ว่าจะต้องมีความเป็นอิสระแต่ก็ต้องรับฟังและพิจารณาความเห็นของคนอื่น

⁵¹กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “อัยการกับกระบวนการยุติธรรม,” วารสารกฎหมาย, น. 65 (มกราคม 2540),

ด้วยเช่นกันเมื่อผู้อื่นก็มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นของเขา ถ้าความเห็นของผู้อื่นถูกต้อง พนักงานสอบสวนก็ต้องพร้อมที่จะยอมรับ พร้อมที่จะเปลี่ยนความเห็นได้ถ้าไม่ถูกต้อง จึงจะได้การสอบสวนที่ดีมีความเป็นภาวะวิสัย และที่สำคัญต้องกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นอันเป็นอิสระ⁵² ข้าราชการตำรวจเป็นข้าราชการพลเรือนที่อยู่ใต้อำนาจบังคับบัญชาของฝ่ายการเมืองโดยตรง และไม่มีกฎหมายที่จะประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่⁵³ การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจึงไม่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง ทำให้การสอบสวนในเรื่องนั้นขาดความเป็นภาวะวิสัย

2.4.1.3 ลักษณะของการสอบสวนที่มีความรวดเร็ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคสาม บัญญัติให้ ผู้ต้องหาสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม เนื่องจากการดำเนินคดีอาญามีความเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาโดยตรง หากมีการควบคุมผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวน ย่อมหมายถึงการจำกัดเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ทั้งนี้ ตามมาตรา 87 กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวน โดยการยื่นคำร้องขอหมายจับต่อศาล กำหนดระยะเวลาในการควบคุมขึ้นอยู่กับข้อหาและอัตราโทษ ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ต้องหาถูกควบคุม พนักงานสอบสวนก็ต้องเร่งรัดการทำสำนวนการสอบสวนให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว และต้องคำนึงถึงเหตุจำเป็นอย่างแท้จริงในการควบคุมฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล การปฏิบัติต้องเป็นไปตามขั้นตอนและระยะเวลาที่มาตรา 87 กำหนดไว้ ส่วนคดีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวนั้น พนักงานสอบสวนมีเวลาเพียง 3 เดือนที่จะต้องทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้เสร็จสิ้นหลังจากปล่อยชั่วคราว นอกจากจะมีเหตุผลที่จำเป็นอย่างอื่น ก็จะสามารถขยายระยะเวลาออกไปได้ แต่ไม่เกิน 6 เดือน หากหลังจากนั้นแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องยื่นคำร้องต่อศาล⁵⁴ ศาลก็จะใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ฝากขังหรือไม่

⁵²พิเชษฐ เมลาณนท์, หลักวิชชาพนักงานกฎหมาย ท่านอาจารย์จัดติพรว่าสอนอะไร, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2551), น. 30.

⁵³คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7, ฉบับปรับปรุงใหม่และแก้ไขเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549), น. 466.

⁵⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 113 บัญญัติว่า เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสั่งปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะมิประกันหรือมิประกันและหลักประกันหรือไม่ การปล่อยชั่วคราวนั้นให้ใช้ได้ระหว่างการสอบสวนหรือจนกว่าผู้ต้องหา ถูกศาลสั่งขังระหว่างสอบสวนหรือจนถึงศาลประทับฟ้อง แต่มิให้เกินสามเดือนนับแต่วันแรกที่มีการปล่อยชั่วคราว ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยชั่วคราวโดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ในกรณีที่มีเหตุ จำเป็นทำให้ไม่อาจทำการสอบสวนได้เสร็จภายในกำหนดสามเดือน จะยืดเวลาการปล่อยชั่วคราวให้เกินสามเดือนก็ได้ แต่มิให้เกินหกเดือน

เมื่อการปล่อยชั่วคราวสิ้นสุดลงตามวรรคหนึ่งแล้ว ถ้ายังมีความ จำเป็นที่จะต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ต่อไป ให้ส่งผู้ต้องหาศาล และให้ นำบทบัญญัติ มาตรา 7 วรรคสี่ ถึงวรรคเก้ามาใช้บังคับ.

ตามที่เห็นสมควร หากพนักงานสอบสวน ไม่มีเหตุผลที่เพียงพอ ก็อาจไม่ได้รับการพิจารณาให้ขยายเวลาต่อไป ซึ่งอาจมีผลเสียหายแก่คดีได้ พนักงานสอบสวนจึงต้องพึงระลึกถึงความรวดเร็วในการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานอยู่เสมอ และไม่เพียงแต่จะต้องมีความรวดเร็วในการสอบสวนเท่านั้น การสอบสวนที่มีความเป็นธรรมต้องกระทำโดยรอบคอบ ดังที่กล่าวข้างต้นว่า การดำเนินคดีอาญามีความเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาโดยตรงหากมีการจับกุมบุคคล ก็ต้องมีพยานหลักฐานเบื้องต้นพอที่จะเชื่อได้ว่าคนนั้นมีส่วนกระทำความผิดเดิมนั้นผู้ต้องหาถูกจับมาแล้วจึงค่อยหาพยานหลักฐาน ซึ่งก็จะใช้เวลานาน ความล่าช้าคือความไม่ยุติธรรมอยู่ในตัวเอง⁵⁵ จะพบว่านับจากผู้ต้องหาถูกจับกุมจนกระทั่งศาลตัดสินเป็นที่สุดท้าย จะใช้เวลานานมากเกิดความเสียหายทั้งด้านผู้ถูกจับกุมฟ้องร้อง หากในที่สุดไม่ได้กระทำความผิด เวลาที่เสียไปทำให้เกิดความเสียหายกับผู้ถูกกล่าวหาอย่างมาก แต่หลังจากมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปี พ.ศ. 2547 กำหนดให้พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนจนมีพยานหลักฐานพอฟังได้ว่าผู้ต้องหากระทำผิดตามที่ถูกกล่าวหา จึงขอหมายจับจากศาลได้ ซึ่งต่างจากแต่ก่อนที่จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2547 พนักงานสอบสวนจะใช้วิธีจับกุมผู้ต้องสงสัยก่อนแล้วจึงมาสอบสวนในภายหลัง ทำให้เกิดปัญหาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา การขอผลิตฟ้องและฝากขังผู้ต้องหา⁵⁶

นอกจากนี้ เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ต้องเริ่มทำการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ก็เนื่องมาจากการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ได้มาครบถ้วน ร่องรอย สถานที่เกิดเหตุ ไม่ให้ถูกกลบเกล็น ยักย้ายซ่อนเร้นไปก่อน หากเน้นเข้าไปแล้วพยานหลักฐานที่มีอาจเสื่อมสลาย สูญหาย หรืออาจมีคนอื่นลบทิ้งไป⁵⁷ ทั้งพยานบุคคลก็ยังคงอยู่ในช่วงเวลาที่สามารถจดจำเหตุการณ์ได้อย่างแม่นยำหรือใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนที่ใดเวลาใด ตามที่พนักงานสอบสวนจะเห็นสมควร โดยปกติจะเป็นที่ทำการของพนักงานสอบสวนส่วนการที่พนักงานสอบสวนจะไปทำการสอบสวนที่ใดเวลาใดหรือไม่นั้นเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนจะเห็นสมควร เพื่อที่จะให้การสอบสวนเสร็จสิ้น โดยเร็ว ทั้งนี้ พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

⁵⁵มีชัย ฤชุพันธ์, “พนักงานสอบสวนในอุดมคติ,” (รวมปาฐกถาพิเศษในการสัมมนาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2544), น. 69.

⁵⁶ชัยเกษม นิติสิริ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน, กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2551, น. 131-132.

⁵⁷รวัด จำเฉลิม, คำบรรยายสำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ภาค 2 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 1-2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2549), น. 117.

เมื่อพนักงานสอบสวนต้องรับผิดชอบในการสอบสวนคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงต้องคำนึงถึงพยานหลักฐานที่มีอยู่ในคดีนั้น ๆ โดยจัดลำดับและแสวงหาพยานหลักฐานให้มากที่สุดและพยานที่ดีที่สุด อันได้แก่ ประจักษ์พยาน ซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์ ซึ่งจะทำให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถรวบรวมติดตามหาประจักษ์พยานได้ ต้องพิจารณาค้นหาพยานพฤติเหตุแวดล้อมกรณีมาเพื่อประกอบพยานหลักฐานอื่น การรวบรวมค้นหาพยานอาจเป็นเรื่องยาก พยานอาจเกรงกลัวอิทธิพลผู้ต้องหาหรือพยาน ไม่อยากเข้ามาเกี่ยวข้องกับคดี กว่าจะเสียเวลา ไม่อยากเป็นธุระ กลัวอันตรายเหตุต่าง ๆ ทำให้พนักงานสอบสวนหาพยานหลักฐานลำบาก การทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน สรุปสำนวนส่งพนักงานอัยการก็จะล่าช้า เป็นเหตุให้พนักงานอัยการต้องรีบสั่งคดี หากการพิจารณาของศาลพบว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะยกฟ้อง อันทำให้คดีเสียหายได้ เพราะการรวบรวมพยานหลักฐานที่บกพร่อง ล่าช้าของพนักงานสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการ ไม่มีโอกาสกลับกรองตรวจสอบพยานหลักฐานทางคดีได้ ต้องฟ้องคดีไปตามคำรับสารภาพ ซึ่งสุดท้ายเมื่อศาลพิพากษาจึงรู้ว่าไม่ใช่ผู้กระทำผิดที่แท้จริง

2.4.1.4 ลักษณะของการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย การสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายได้แก่กรณีดังต่อไปนี้

1) การสอบสวนนั้นได้กระทำโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวน กล่าวอีกนัยหนึ่งเจ้าพนักงานผู้ทำการสอบสวนจะต้องเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(6) หมายถึง พนักงานสอบสวนที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 และตามกฎหมายอื่น เช่น พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ตาม พ.ร.บ. การสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พนักงานสอบสวนตามมาตรา 18 หมายถึง

(ก) ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี (กรุงเทพมหานคร) ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

(ข) ในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี (กรุงเทพมหานคร) ได้แก่ ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป

2) พนักงานสอบสวนจะต้องมีเขตอำนาจสอบสวนที่จะสอบสวนคดีนั้นได้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 ถึง 21 กรณีเขตอำนาจสอบสวนตามมาตรา 18 ถึง 21

(ก) กรณีตามมาตรา 18 เป็นเรื่องที่แน่ชัดว่าความผิดได้เกิดในท้องที่ใด หรือเชื่อว่าความผิดเกิดขึ้นในท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง โดยปกติพนักงานสอบสวนในท้องที่ความผิดอาญาเกิดขึ้นหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดความผิดอาญาขึ้น เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน เว้นแต่มีเหตุ

จำเป็นหรือเพื่อความสะดวก จึงให้พนักงานสอบสวนในท้องที่ที่ผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

(ข) กรณีตามมาตรา 19 เป็นกรณีที่มีความผิดอาญาเกี่ยวพันกันหลายท้องที่โดยเหตุต่าง ๆ

(ค) กรณีตามมาตรา 20 เป็นกรณีความผิดที่มีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดราชอาณาจักรไทย ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใด เป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้

(ง) กรณีตามมาตรา 21 เป็นกรณีที่ไม่แน่ชัดว่าพนักงานสอบสวนคนใดในจังหวัดเดียวกันควรเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ชี้ขาด หากเป็นกรณีในกรุงเทพมหานครให้รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติขึ้นไปเป็นผู้ชี้ขาด และในกรณีหลายจังหวัดให้อัยการสูงสุดหรือผู้ทำการแทนเป็นผู้ชี้ขาดพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ หมายถึงพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวน ซึ่งมีหน้าที่สรุปสำนวนการสอบสวนแล้วทำความเห็นในสำนวนการสอบสวนเสนอพนักงานอัยการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 140, 141 และ 142 การสอบสวนที่กระทำโดยพนักงานสอบสวนซึ่งไม่มีอำนาจสอบสวนนั้น แม้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่คัดค้านอำนาจสอบสวน ก็ให้มีผลทำให้การสอบสวนที่กระทำโดยปราศจากอำนาจนั้นกลับเป็นการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายขึ้นมาเพราะจำเลยมิได้คัดค้านและไม่ยอมส่งผลให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องตามมาตรา 120

3) การสอบสวนต้องดำเนินการโดยถูกต้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหากมีการดำเนินการสอบสวนบางกรณีไม่ถูกต้องตามกฎหมาย จะทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมดและมีผลกระทบต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการหรือไม่นั้น ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้วางแนววินิจฉัยไว้ว่า จะต้องเป็นการสอบสวนที่มีชอบในส่วนที่เป็นสาระสำคัญจริง ๆ⁵⁸ จึงจะทำให้การสอบสวนเสียไปทั้งหมด อันมีผลกระทบต่ออำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ ดังเช่น

(a) การสอบสวนที่ไม่ดำเนินการตามกรณีตามข้อ 1 และข้อ 2 กล่าวคือ การสอบสวนโดยผู้ที่มีได้เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) และการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่ไม่มีอำนาจสอบสวน และมีใช้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามมาตรา 18 และ 19

(b) การสอบสวนคดีความผิดต่อส่วนตัวโดยไม่มีกรรงร้องทุกข์ หรือเป็นคำร้องทุกข์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ถือว่าไม่มีการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง

⁵⁸ชัยเกษม นิติสิริ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 56*, น. 17.

ซึ่งการร้องทุกข์ตามระเบียบ มาตรา 121 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้มีการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ” เช่น ผู้ร้องทุกข์ไม่ใช่ผู้เสียหายโดย นิติบัญญัติ หรือร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ หรือร้องทุกข์โดยไม่มีเจตนาให้ ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษ เป็นต้น⁵⁹

(c) การสอบสวนที่ไม่แจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาทราบตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา มาตรา 134

การแจ้งข้อหาเป็นขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติก่อนที่จะ สอบปากคำผู้ต้องหา หากการสอบสวนผู้ต้องหาในความผิดฐานใดมิได้มีการแจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหา ทราบ ย่อมเป็นการสอบสวนที่กระทำไปโดยฝ่าฝืนต่อหลักฟังความทุกฝ่าย⁶⁰ และละเมิดสิทธิของ ผู้ต้องหาในการที่จะต่อสู้ได้อย่างเต็มที่ในฐานะที่เขาเป็นประชาชนในคดี หรือสิทธิที่จะให้การแก้ข้อ กล่าวหา⁶¹ การไม่แจ้งข้อหาให้ผู้ต้องหาทราบ ไม่ถือว่าคดีนั้นมีการสอบสวน มีผลถึงทำให้อัยการ ฟ้องคดีนั้นไม่ได้ ตามความในมาตรา 120 คือหมายความว่า แม้จะได้รวบรวมพยานหลักฐาน ทั้งหมดแล้ว โดยอาจกระทำได้โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย ตามมาตรา 130 และกรณีฟังได้ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำตามที่ถูกล่าหานั้นจริง ก็ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาแก้ข้อกล่าวหา กล่าวคือ ต้องมีการสอบสวนผู้ต้องหาตามมาตรา 134 เสียก่อน ซึ่งในการสอบสวนนี้จะต้องแจ้งข้อหาให้ ผู้ต้องหาทราบ เพื่อผู้ต้องหาจะได้มีโอกาสรู้ว่าถูกล่าหาว่าอย่างไร เพื่อจะได้แก้ข้อกล่าวหาได้ อย่างถูกต้อง แม้ว่าตามกฎหมายผู้ต้องหาไม่มีสิทธิให้การหรือไม่ให้การหรือไม่ อย่างไรก็ได้ แต่ถ้า ผู้ต้องหาเต็มใจให้การกรณีอาจเป็นการช่วยขจัดความผิดพลาดหรือหลงผิดของการสอบสวนคดีนั้น ได้อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา

การสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย ต้องชอบทั้งสำนวน คือ ผู้สอบสวนต้องมีอำนาจ สอบสวน และมีเขตอำนาจสอบสวนภายในท้องที่ของตน หากมีการกระทำที่ไม่ชอบในส่วใด ส่วนหนึ่งก็ต้องถือว่าไม่ชอบทั้งหมด ซึ่งจะทำการสอบสวนนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่งผลถึง อำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ เมื่อการสอบสวนรวมทั้งคดีมีการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไว้ด้วยการสอบสวนนั้นจึงไม่ชอบ และไม่เป็นการสอบสวนตามมาตรา 120 พนักงานอัยการจึงไม่มี อำนาจฟ้องการสอบสวนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่มีผลกระทบต่ออำนาจฟ้องคดีของพนักงาน อัยการ

⁵⁹ ธีสุภรณ์ พันธุ์ฤทธิ, การสอบสวน, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2550), น. 31.

⁶⁰ คณิต ฅ นคร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 53, น. 193.

⁶¹ เพิ่งอ้าง, น. 32.

เมื่อมาตรา 120 กำหนดให้การสอบสวนเป็นเงื่อนไขในการฟ้องร้องคดีอาญาของพนักงานอัยการแล้ว เฉพาะการสอบสวนเท่านั้นที่เป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดี ส่วนการจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นคนละขั้นต้นกับการสอบสวน และกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้การจับกุมเป็นเงื่อนไขการฟ้องคดีของพนักงานสอบสวน ดังนั้น แม้การจับกุมจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่หากการสอบสวนนั้นชอบด้วยกฎหมายแล้ว อัยการก็มีอำนาจฟ้องคดีอาญาเรื่องนั้นได้ ดังนี้ เมื่อการตรวจค้นจับกุม และการสอบสวนเป็นการดำเนินการคนละขั้นต่อกัน หากการตรวจค้นและจับกุมไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็เป็นเรื่องที่จะต้องกล่าวกันอีกส่วนหนึ่งต่างหาก ในทางทฤษฎี การรวบรวมพยานหลักฐานและการใช้มาตรการบังคับแยกออกจากกันได้ กล่าวคือ แม้การใช้มาตรการบังคับจะมีชอบด้วยกฎหมาย การรวบรวมพยานหลักฐานหรือการสอบสวนก็ไม่เสียไป เมื่อคดีมีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว แม้การตรวจค้นจับกุมจะมีปัญหาว่าอาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็หากระทบกระเทือนถึงการฟ้องคดีอาญาไม่ พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องเมื่อการสอบสวนนั้นชอบด้วยกฎหมายแล้ว

2.4.1.5 ลักษณะของการสอบสวนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต

แม้ว่าจะมีกฎหมายจรรยาบรรณพนักงานสอบสวน ไว้อย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษร แต่การประพฤติมิชอบของพนักงานสอบสวน โดยการเรียกรับเงินหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ จากผู้เกี่ยวข้องในคดี ไม่ว่าจะเป็นการเรียกเงินจากผู้เสียหายเพื่อเป็นค่าเร่งรัดการทำคดีให้รวดเร็ว หรือการเรียกเงินจากผู้ต้องหาเพื่อช่วยให้หลุดพ้นจากคดี และการกระทำอีกหลายอย่างที่พนักงานสอบสวนปฏิบัติมิชอบ อันเป็นการสื่อแสดงถึงการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ทำให้การสอบสวนขาดความเป็นภาวะวิสัย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ไม่มีบทบัญญัติที่เป็นหลักให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานโดยซื่อสัตย์สุจริต แต่ความซื่อสัตย์สุจริตก็เป็นหลักพื้นฐานที่เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทุกฝ่าย จำต้องมิในการปฏิบัติหน้าที่ ทศนคติทั่วไปในการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต คือความรู้สึกที่ว่าเมื่อคนอื่นทำได้ ทำไมเราจึงจะทำบ้างไม่ได้ ต้นตอของปัญหานี้คือความโลภ แม้ตัวพนักงานสอบสวนจะรู้ดีว่าเป็นความผิดแต่ความชั่วร้ายใจนั้นมากเหลือจะทัดทาน จึงไม่สามารถแก้ปัญหารื่องการรับสินบนได้อย่างเด็ดขาด⁶²

⁶²ชานินทร์ กรชัยเชิษร และ มุนินทร์ พงศาปาน, “หลักวิชาชีพนักกฎหมายในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์,” (รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น. 180 - 181.

2.4.2 การดำเนินคดีอาญาชั้นศาล

ขั้นตอนการพิจารณาคดีเป็นขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาโดยอำนาจฝ่ายตุลาการ คือ ผู้พิพากษา หรือ คณะลูกขุน โดยมีคู่ความคือ ผู้ฟ้องคดีหรือโจทก์ (prosecutor) และผู้ถูกฟ้องคดี คือ จำเลย (defendant) เข้ามามีบทบาทในการค้นหาความจริง ส่วนจะมีบทบาทมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศนั้น หากเป็นระบบกล่าวหาคู่ความมีบทบาทอย่างมากในการดำเนินคดีชั้นพิจารณา แต่ในระบบไต่สวนคู่ความมีบทบาทน้อยมาก ตามที่กล่าวมาแล้ว ในหัวข้อข้างต้นการดำเนินคดีอาญาในขั้นตอนการพิจารณาคดีของประเทศไทย เริ่มต้นเมื่อศาลมีคำสั่งประทับรับฟ้อง เมื่อศาลประทับฟ้องแล้ว กระบวนการพิจารณาคดีเริ่มขึ้นโดยการสอบถาม จำเลยว่าจะรับสารภาพหรือปฏิเสธตามฟ้องของโจทก์ หากจำเลยรับสารภาพไม่ต่อสู้คดี ศาลอาจจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ หรืออาจจะมีคำสั่งให้ทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลย เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาลงโทษจำเลย⁶³ แต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง⁶⁴ ในคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธศาลต้องทำการสืบพยานทุกคดี และเป็นหน้าที่ของโจทก์ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยตามฟ้อง ซึ่งโจทก์ต้องนำสืบพยานหลักฐานจนปราศจากข้อสงสัย (to prove beyond a reasonable doubt) ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง โดยมีหลักกฎหมายกำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227⁶⁵ ขั้นตอนการพิจารณาคดีสิ้นสุดลงเมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ซึ่งอาจจะเป็นคำพิพากษาศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็ได้ ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์การอุทธรณ์หรือฎีกาของคู่ความ ตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติไว้⁶⁶

⁶³ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 56.

⁶⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 176 บัญญัติว่า ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มี ข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตรา โทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง

ในคดีที่มีจำเลยหลายคน และจำเลยบางคนรับสารภาพ เมื่อศาล เห็นสมควรจะสั่งจำหน่ายคดีสำหรับจำเลยที่ปฏิเสธเพื่อให้โจทก์ ฟ้องจำเลยที่ปฏิเสธนั้นเป็นคดีใหม่ภายในเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้.

⁶⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 227 บัญญัติว่า ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยซึ่งนำพยานหลักฐาน ทั้งปวงอย่างพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยก ประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย.

⁶⁶มานะ เผาะช่วย, *อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 8*, น. 51.

2.5 ทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ระบบความยุติธรรมทางอาญาในสังคมที่มีความเป็นระเบียบแห่งใดก็ตามจะต้องมีมาตรฐานในการควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมที่จำเป็นไว้สำหรับการคุ้มครองบุคคลและสังคมนั้น ระบบความยุติธรรมดำเนินไปโดยการจับกุม การฟ้องร้องดำเนินคดี การพิพากษาลงโทษต่อสมาชิกในสังคมที่ประพฤติละเมิดกฎหมายได้ตราขึ้นไว้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนนอกเหนือจากความคิดในเรื่องการแก้แค้นทดแทน 3 ประการ คือ⁶⁷

- (1) เป็นการนำบุคคลที่เป็นภัยออกจากสังคม
- (2) เป็นการขยับยั้งบุคคลอื่นไม่ให้เอาเป็นเยี่ยงอย่าง
- (3) เป็นการเปิดโอกาสให้สังคมแก้ไขบุคคลที่ละเมิดกฎหมายให้กลับตนเป็นคนดี

ระบบความยุติธรรมทางอาญาที่มีประสิทธิภาพมากจะทำให้หลักประกันแก่สิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลน้อยและในทางกลับกันระบบความยุติธรรมที่ทำให้หลักประกันสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลสูงจะมีประสิทธิภาพลดลง ระบบกฎหมายในบางประเทศจึงยินยอมเสียสละความมีประสิทธิภาพบางประการเพื่อธำรงไว้ซึ่งสิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาระบบความยุติธรรมนั้นจะได้ศึกษาถึงรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ระหว่างการพยายามคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของบุคคล กับความพยายามในการควบคุมอาชญากรรมให้อยู่ในปริมาณน้อยที่สุด แนวความคิดดังกล่าว ศาสตราจารย์ เฮร์เบิร์ต แพกเกอร์ (Herbert Packer) ได้แยกแบบของทฤษฎีว่าด้วยการให้ความยุติธรรมทางอาญาออกเป็น 2 รูปแบบ กล่าวคือ ทฤษฎีว่าด้วยการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model)⁶⁸ ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดของทั้งสองทฤษฎีต่อไป

2.5.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) ทฤษฎีนี้เน้นการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมุ่งเน้นการควบคุมอาชญากรรมมากกว่าที่จะมุ่งเน้นเรื่องของการรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพของบุคคล โดยมุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ทฤษฎีนี้เชื่อว่าหน้าที่ของรัฐบาลไม่สามารถจะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมได้ ย่อมเป็นการกระทบ กระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและเสรีภาพของประชาชนด้วย ถ้าหากว่ากฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้เพื่อจะมาลงโทษ พลเมืองดีก็จะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม สิทธิของ

⁶⁷John Kaplan, *Criminal Justice: Introductory Cases and Materials*, (Mineola, New York: The Foundation Press, 1973), p. 70. (อ้างถึงใน สันตุลักษ์ ปัญวัฒน์ลิขิต, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2*, น. 43).

⁶⁸Herbert L. Packer, *The limits of the criminal sanction*, (California: Stanford University Press, 1968), pp.152-153. (อ้างถึงใน สันตุลักษ์ ปัญวัฒน์ลิขิต, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2*, น. 44).

สุจริตชนจะถูกคุกคาม และผลประโยชน์จะถูกถ่วงละเมิด เสถียรภาพในชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล ก็ย่อมจะลดน้อยลงไป และในที่สุดอาจจะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในสังคมต่อไปได้

ความมุ่งหมายของทฤษฎีนี้ เป็นขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องรวบรวม และมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องยอมรับว่าการค้นหาข้อเท็จจริงในชั้นตำรวจและอัยการเพียงพอที่จะเชื่อถือว่าศาลสามารถที่จะวินิจฉัยความถูกต้องของจำเลยได้ โดยจะเน้นหนักที่เรื่องการควบคุมและการปราบปรามอาชญากรรมอย่างเต็มที่ ส่วนเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นเรื่องรองลงไป คุณค่าทางสังคมในการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Values) ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การปราบปรามอาชญากรรมเป็นเรื่องกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา การบังคับใช้กฎหมายที่ล้มเหลวจะนำไปสู่การควบคุมที่จำกัด จนเกิดความเสียหายต่อสังคม ถ้าความล้มเหลวดังกล่าวมีอัตราสูงย่อมส่งผลต่อการจับกุม และการแจ้งข้อหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการควบคุมในการใช้กฎหมายในภาพรวมย่อมลดน้อยลงไป เกิดการขาดความน่าเชื่อถือในกลุ่มคนที่เคารพกฎหมาย ดังนั้นรูปแบบการควบคุมอาชญากรรมนี้ต้องสร้างความมั่นใจได้ว่ากระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินไปเพื่อแยกแยะผู้ต้องสงสัย ตัดสินความผิดและปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดได้อย่างเหมาะสม⁶⁹ วัตถุประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ รัฐต้องให้หลักประกันความปลอดภัยในทรัพย์สินและชีวิตของบุคคล เช่น การสืบสวน การสอบสวน คดีอาญา การพิสูจน์ความผิดและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษแล้วอย่างได้ผล

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม มีสรุปแนวคิดได้ดังนี้

- (1) การปราบปรามอาชญากรรมถือเป็นหน้าที่หลักของกระบวนการยุติธรรมเนื่องจากกฎหมาย เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้สังคมมีความสุข
- (2) กระบวนการยุติธรรมจะต้องมุ่งเน้นในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งเป็นเหยื่อของอาชญากรรม มากกว่าที่จะปกป้องสิทธิของผู้ต้องหา
- (3) กฎหมายต้องให้อำนาจแก่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างคล่องตัว สะดวกในการสืบสวนสอบสวน จับกุม ตรวจค้น ชีด และการลงโทษ
- (4) กฎหมายใดๆ ที่มีลักษณะเป็นพันนาการในการปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมจะต้องถูกขจัดออกไป
- (5) กระบวนการยุติธรรมจะต้องปฏิบัติการเชื่อมโยงเหมือนสายพานลำเลียง การดำเนินคดีจะถูกส่งผ่านไปยังหน่วยงานย่อยที่รับผิดชอบ

⁶⁹Ibid, p. 158.

(6) เมื่อตำรวจจับกุมผู้ต้องหาและพนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาล ควรมีข้อสันนิษฐานว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เนื่องจากถือว่า การสืบสวนสอบสวนของตำรวจและของพนักงานอัยการ เป็นการค้นหาความจริงที่น่าเชื่อถือ

(7) เป้าประสงค์หลักของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การค้นหาความจริงหรือการตรวจสอบพยานหลักฐานที่กล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น⁷⁰

ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ที่จะต้องมีส่วนการจับกุมผู้กระทำความผิดที่สูง และผู้ที่ถูกจับกุมนั้นจะต้องเป็นผู้กระทำความผิดจริง การดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการเริ่มตั้งแต่มีการสืบสวนก่อนการจับกุม ดำเนินการจับกุม การสืบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องยังศาล การพิจารณาคดี การลงโทษผู้กระทำความผิดและการปล่อยจำเลย โดยมีผู้เรียกขั้นตอนนี้ว่า กระบวนการกลังกรอง ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้ต้องหาที่บริสุทธิ์จะถูกกลั่นกรองออกไป ส่วนผู้กระทำความผิดก็จะถูกดำเนินคดีโดยเร็ว⁷¹

2.5.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) ทฤษฎีนี้ คือ รูปแบบที่ยึดถือกฎหมายเป็นสำคัญและเน้นรูปแบบที่ให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยยึดหลักค่านิยมเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่างๆของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่คำนึงถึงคุณค่าในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักและต่อต้านการใช้อำนาจรัฐโดยไม่ชอบ โดยตรงข้ามกับรูปแบบแรก คือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม นั่นเอง แนวความคิดของทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม จึงไม่เห็นพ้องด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมและต้องการให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาล ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายต่อหน้าองค์กรคณะผู้พิพากษาที่เป็นกลาง ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมจะยึดหลักกฎหมายเป็นหลัก บุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าได้กระทำความผิดเท่านั้น แต่จะมีความผิดเมื่อมีผู้มีอำนาจตามกฎหมาย พิจารณาพิพากษาชี้ขาดแล้วเท่านั้น เช่น อำนาจของศาลในการพิจารณา อายุความ ฟ้องซ้ำ การดำเนินคดีอาญาซ้ำ เหตุยกเว้นความรับผิดชอบทางอาญา

สำหรับแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการนิติธรรมทางอาญา ถือได้ว่า เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดในการมีกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่ต้องตรวจสอบเพื่อให้ได้ความจริง เกี่ยวกับการกระทำ

⁷⁰มานะ เสาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 23.

⁷¹ปวีณา พันธุ์นุสร, “ปัญหาการรับฟังถ้อยคำของผู้ถูกจับในชั้นจับกุม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น. 19.

ความผิดและผู้กระทำความผิดจึงต้องมีมาตรการที่เป็นมาตรฐานให้เกิดความแน่นอนในความถูกต้องของการปฏิบัติในทุกขั้นตอน ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของคดีไปจนกระทั่งเสร็จสิ้นกระบวนการทั้งหมดของคดีนั้น โดยตั้งแต่ขั้นตอนที่รัฐจะดำเนินคดีอาญากับผู้ใดก็จะต้องมีหลักฐานและเหตุผลอันสมควร ตามกระบวนการและวิธีการของกฎหมาย⁷²

ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมมีแนวคิดสรุปได้ดังต่อไปนี้

(1) หน้าที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรม คือ การปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมภายใต้หลักกฎหมาย

(2) กระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และต้องยึดหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์

(3) อำนาจของตำรวจจะต้องถูกจำกัดเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจโดยมิชอบกระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

(4) สิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญไม่เป็นเพียงแต่เรื่องทางเทคนิค หากแต่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมต้องมีพันธะที่จะต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ทั้งตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับทั้งหลายเพื่อประกันให้เกิดความเป็นธรรม และความมั่นคงแน่นอนของกระบวนการยุติธรรม

(5) กระบวนการยุติธรรมควรเปรียบเหมือนระบบงานที่มีการตรวจสอบ อันประกอบด้วยหน่วยงานย่อยที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องซึ่งกันและกัน (Check and balance) เพื่อป้องกันอย่างเต็มที่เพื่อจะไม่ให้ผู้บริสุทธิ์ถูกกล่าวหาและถูกลงโทษทางอาญา

(6) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของรัฐจะต้องไม่มีการกล่าวหาบุคคลใดว่ากระทำความผิดกฎหมายโดยปราศจากพยานหลักฐาน ทั้งนี้จะต้องดำเนินกระบวนการตามกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาให้มีการค้นหาความจริง (Fact finding)⁷³

⁷² สัตย์ลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2*, น. 49 – 50.

⁷³ Herbert L. Packer, “Two Models of the criminal Process,” *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 113, No. 1, pp. 1-68 (November 1964). (อ้างถึงใน มานะ เฝาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 23-24).

บทที่ 3

ระบบการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนของเจ้าพนักงานในต่างประเทศ

ในบทนี้จะศึกษาระบบการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนของเจ้าพนักงานในต่างประเทศ เพื่อเปรียบเทียบกับระบบการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนของไทย ซึ่งจะได้ศึกษากระบวนการยุติธรรมของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ได้แก่ ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และระบบกฎหมายจารีตประเพณีหรือระบบกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common Law) ได้แก่ ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเปรียบเทียบกับของประเทศไทยและเพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมในระบบการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนของไทยต่อไป

3.1 อังกฤษ

กระบวนการดำเนินคดีอาญาของอังกฤษ แบ่งออกเป็นสองขั้นตอนคือ การดำเนินคดีอาญา ชั้นเจ้าพนักงาน และการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล องค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งจะประกอบด้วยองค์กรหลัก 2 องค์กร คือ องค์กรตำรวจ และองค์กรอัยการ นอกจากนี้ยังมีองค์กรอื่นของรัฐที่ทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน โดยเฉพาะประเภทคดีที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานนั้น ๆ โดยตรง เช่น สำนักงานคดีศุลกากรและสรรพสามิต (Customs and Excise) สำนักงานควบคุมกิจการโทรทัศน์ (The TV Licensing Records Office) สำนักงานภาษีอากร (The Inland Revenue) สำนักงานคดีกลฉ้อฉลอุกฉกรรจ์ (The Serious Fraud Office) กรมการค้าและอุตสาหกรรม (The Department of Trade and Industry) กรมการบริการทางสังคม (The Department of Social Services)⁷⁴ ตำรวจของอังกฤษมีวิวัฒนาการมาช้านาน และเป็นส่วนสำคัญของพัฒนาการกระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งก่อนหน้านั้นประเทศอังกฤษยังไม่มียุติธรรมการสอบสวนฟ้องร้องจึงอยู่ที่ตำรวจองค์กรเดียวเบ็ดเสร็จทั้งการสอบสวนการฟ้องคดีอาญา ต่อมาการฟ้องคดีอาญาของตำรวจอังกฤษเกิดความผิดพลาดมากมายในการอำนวยความสะดวก ทำให้เกิดการแนวคิดในการจัดตั้งองค์กร

⁷⁴มานะ เเพาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 124.

อัยการขึ้นมาในภายหลัง ในหัวข้อนี้จึงต้องทำการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของระบบการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนของเจ้าพนักงาน รวมถึงวิธีการสอบสวนคดีอาญาไปจนถึงการฟ้องคดีอาญาต่อศาลของประเทศอังกฤษต่อไป

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่เรียกว่า Mana Charta (The Great Charter) ค.ศ. 1215 เป็นเอกสารที่ให้ความคุ้มครองของสิทธิเสรีภาพอังกฤษ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

- (ก) ห้ามการปฏิเสธหรือทำให้ความยุติธรรมล่าช้า
- (ข) การงดเว้นการใช้กฎหมาย หรืองดเว้นการใช้กฎหมายบังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะกระทำไม่ได้ (Equality before the law)
- (ค) บุคคลจะให้อภัยจับกุม กักขัง ขังขัง หรือริบทรัพย์สินหาได้ไม่ เว้นแต่จะได้รับการพิจารณาโดยบุคคลชั้นเดียวกับเขา (His Peers) และตามกฎหมายบ้านเมือง
- (ง) การฟ้องคดีระหว่างราษฎรกับราษฎร ตามกฎหมายจารีตประเพณีจะต้องไม่กระทำในศาลกษัตริย์ แต่ให้กระทำในศาลธรรมดา
- (จ) ความยุติธรรมไม่ใช่ว่าสิ่งที่จะซื้อขาย หรือปฏิเสธในอันที่จะให้แก่บุคคลใด และไม่พึงถูกหน่วงเหนี่ยวไว้⁷⁵

The English Bill of Rights เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ในด้านการคุ้มครองสิทธิของบุคคล ซึ่งเป็นเอกสารที่รัฐสภาของอังกฤษได้ตราขึ้นในปี ค.ศ. 1689 ได้รับรองสิทธิของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของผู้กล่าวหา คือ⁷⁶

- (ก) หลักประกันการจับ การค้น และการออกกฎหมาย โดยปราศจากเหตุอันชอบธรรม คือ การจับและการค้น ต้องกระทำโดยอาศัยมูลเหตุอันสมควร การออกหมายต้องมีเหตุอันสมควร และโดยการให้สัตยาบัน หรือสาบาน
- (ข) บุคคลไม่จำเป็นต้องตอบคำถามในคดีอาญา เว้นเสียแต่ว่าอยู่ต่อหน้า หรือได้รับข้อกล่าวหาจากคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) นอกจากประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือเป็นอันตรายต่อสาธารณะ และไม่ถูกกล่าวหาในความผิดเดียวกันสองครั้ง หรือถูกบังคับให้เป็นพยานปรักปรำตนเอง ไม่ถูกตัดสิทธิในชีวิตเสรีภาพ เว้นแต่ที่กฎหมายบัญญัติไว้
- (ค) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและสิทธิในการปรึกษาทนาย
- (ง) การเรียกหลักประกันต้องไม่สูงเกินไป ไม่ถูกทรมานหรือลงโทษโดยผิดธรรมดา

⁷⁵ กุลพล พลวัน, “สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ,” *วารสารอัยการ*, น. 17 (2527).

⁷⁶ Stuckey, Gilbert, *Procedures in the Justice System*, (Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Publishing Company, 1976), pp. 17-18. (อ้างถึงใน สันตุลักษ์ ปัญวัฒนลิขิต, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2*, น. 85).

(จ) การที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจโดยใช้กฎหมายที่ดี หรือใช้กฎหมายที่ดีโดยมิได้รับขออนุญาตจากรัฐสภา เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(ฉ) การที่พระมหากษัตริย์ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่ดี หรือการนำกฎหมายที่ยกเลิกแล้วมาใช้ก็ดี เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(ช) คำสั่งตั้งศาลพิจารณาคดีเกี่ยวกับศาสนา ตลอดจนคำสั่ง และการจัดตั้งศาลให้มีลักษณะทำนองเดียวกันเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(ซ) ประชาชนมีสิทธิที่จะร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ได้ การจำกัดสิทธิเสรีภาพ เช่นว่านี้ก็ดีและการดำเนินคดีฐานร้องทุกข์ก็ดี เป็นการกระทำที่มีชอบด้วยกฎหมาย

ส่วนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของอังกฤษ ได้ให้หลักประกันสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเร็ว ที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมือง และทางการเมือง และอนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐานของสภายุโรป ค.ศ. 1950⁷⁷ โดยพัฒนาจากกฎหมาย Common Law ที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ⁷⁸

สำหรับการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษ จะได้ศึกษาในหัวข้อไปดังนี้

3.1.1 องค์การตำรวจ

การฟ้องคดีอาญาโดยส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจ โดยแต่ละสถานีตำรวจจะมีนายความประจำ ทำหน้าที่ฟ้องร้องคดีในนามของตำรวจ หากท้องที่ใดไม่มีนายความประจำสถานีตำรวจก็ว่าจ้างเอกชนมาฟ้องคดีแทนได้⁷⁹ แม้นายความเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะฟ้อง หากตำรวจต้องการให้มีการฟ้องร้อง นายความจะต้องฟ้องร้องคดีไปตามความเห็นของตำรวจ ขณะเดียวกันประชาชนทุกคนมีอำนาจฟ้องคดีอาญา โดยถือเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เพราะในประเทศอังกฤษถือหลักการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน และการฟ้องคดีอาญาบางประเภทก็อยู่ในอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่มีการจัดตั้งเป็นพิเศษด้วย เช่น กรมสรรพากร มีอำนาจฟ้องคดีตามกฎหมายภาษีอากร

เมื่อมีการจัดตั้ง Royal Commission on Criminal Procedure ในปี 1978 เพื่อศึกษาถึงปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งระบบ โดยมี Sir Cyril Phillips เป็นประธาน

⁷⁷Andrew Ash Worth, *The Criminal Process: An Evaluative Study*, (Oxford: Clarendon Press, 1994), p.50. (อ้างถึงใน สัตถุรักษ์ ปัญวัฒนลิขิต, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2*, น. 86).

⁷⁸Fairchild, Erika S, *Comparative Criminal Justice System*, (Belmont, California: Wadsworth Publishing, Inc, 1993), pp.47-48, *เพิ่งอ้าง*, น. 86.

⁷⁹David Johnson, Kittipong Kittayarak, *Prosecution Systems in Seven Countries: A Comparative Analysis*, วารสารนิติศาสตร์, ฉบับที่ 4, ปีที่ 25, น. 635 (2538).

คณะกรรมการ ได้พิมพ์เผยแพร่รายงานในปี 1981 ระบุว่า มีข้อบกพร่องที่สำคัญในระบบการฟ้องคดีอาญา โดยตำรวจ คือ ตำรวจทำหน้าที่ทั้งสอบสวนและฟ้องร้องคดีอาญา ปรากฏปัญหาเกิดขึ้นว่า บางคดีนั้นตำรวจฟ้องคดีอาญาโดยมีพยานหลักฐานอ่อนเกินไปในการฟ้องคดีอาญา อันเนื่องมาจากไม่มีการตรวจสอบและการที่แต่ละสถานีตำรวจมีทนายความทำหน้าที่ฟ้องคดี จึงเกิดปัญหาการขาดความสม่ำเสมอในการฟ้องคดีอาญา การฟ้องคดีของตำรวจยังขาดความรับผิดชอบต่อองค์กรอื่นด้วย คณะกรรมการดังกล่าว จึงได้เสนอให้มีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระขึ้นมาทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญา แทนตำรวจ โดยแยกอำนาจในการสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาดและเชื่อว่าระบบการฟ้องคดีอาญาในลักษณะนี้จะทำให้เกิดมาตรฐานในด้านความยุติธรรมการเปิดเผย ความรับผิดชอบและประสิทธิภาพในการฟ้องร้องคดี การใช้ระบบกฎหมาย Common Law ของอังกฤษไม่ใช่ระบบประมวลกฎหมาย ประเทศอังกฤษไม่มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การดำเนินการขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาลหรือ ราชทัณฑ์ จะเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะ⁸⁰

3.1.1.1 บทบาทของตำรวจในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งหลักการตำรวจอาชีพ ของ เซอร์ โรเบิร์ตพีล ได้กำหนดหลักการของตำรวจว่าภารกิจของตำรวจนั้นต้องทำอะไรบ้าง ซึ่งมี 9 ข้อดังนี้ Sir Robert Peel's Nine Principles:⁸¹

⁸⁰ สัตยลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2*, น. 87.

⁸¹ มานะ เผาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 126-127., William Lauriston Melville, *A history of police in England*, (London: Methuen, 1901).

1. The basic mission for which the police exist is to prevent crime and disorder.
2. The ability of the police to perform their duties is dependent upon public approval of police actions.
3. Police must secure the willing co-operation of the public in voluntary observance of the law to be able to secure and maintain the respect of the public.
4. (The degree of co-operation of the public that can be secured diminishes proportionately to the necessity of the use of physical force.)
5. Police seek and preserve public favour not by catering to public opinion but by constantly demonstrating absolute impartial service to the law.
6. Police use physical force to the extent necessary to secure observance of the law or to restore order only when the exercise of persuasion, advice and warning is found to be insufficient.
7. Police, at all times, should maintain a relationship with the public that gives reality to the historic tradition that the police are the public and the public are the police; the police being only members of the public who are paid to give full-time attention to duties which are incumbent on every citizen in the interests of community welfare and existence.

- (1) การป้องกันอาชญากรรมถือเป็นภารกิจพื้นฐานของตำรวจควบคู่กับการปราบปรามอาชญากรรมและการจับกุมคนร้ายมาลงโทษตามกฎหมาย
- (2) วัดความสามารถของตำรวจขึ้นอยู่กับการได้ยอมรับจากประชาชนต่อตำรวจจากการปฏิบัติงาน พฤติกรรมเจ้าหน้าที่และการสร้างเคารพจากประชาชน
- (3) ตำรวจต้องรักษาไว้ซึ่งความร่วมมือจากประชาชนในการรักษาความสงบสุขของสังคม
- (4) ความร่วมมือจากสาธารณะชนจะลดน้อยลงเป็นสัดส่วน หากตำรวจปฏิบัติหน้าที่เชิงบังคับขู่เข็ญเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
- (5) ตำรวจต้องสร้างและรักษาความชื่นชมที่ประชาชนมีต่อตำรวจ ซึ่งไม่ใช่เกิดจากการงูใจ แต่เกิดจากการให้บริการอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม
- (6) ตำรวจพึงใช้กำลังในกรณีจำเป็นสุดวิสัย ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และเมื่อวิธีอื่น เช่น การโน้มน้าว การตักเตือนไม่เป็นผล การใช้กำลังต้องเป็นไปเท่าที่จำเป็นและน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้
- (7) ตำรวจและประชาชนต้องสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันดังที่เคยเกิดขึ้นในอดีตหรือที่กล่าวไว้ว่า ตำรวจคือประชาชนและประชาชนคือตำรวจ ตำรวจก็คือประชาชนที่เป็นสมาชิกในสังคมที่ได้รับค่าจ้างให้ทำหน้าที่รักษาความสงบสุขของสังคม
- (8) ตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเคร่งครัด ไม่ก้าวล่วงนอกกรอบนอกหน้าที่ไม่รังแกผู้อื่น ไม่ตัดสินความผิดหรือลงโทษคนร้ายเอง
- (9) สังคมที่ปลอดจากอาชญากรรมและความยุ่งเหยิง คือ บททดสอบตำรวจ มิใช่วัดจากการใช้กำลังของตำรวจ

ก่อนประกาศใช้พระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา พ.ศ. 2527 (The Police and Criminal Evidence Act 1984 หรือ PACE) การดำเนินคดีอาญาขึ้นเจ้าพนักงานของอังกฤษอยู่ในอำนาจหน้าที่ของตำรวจฝ่ายเดียว กล่าวคือ ตำรวจมีอำนาจจับกุมสืบสวนสอบสวนและฟ้องคดีอาญาต่อศาล ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่า หลักการดำเนินคดีอาญาของอังกฤษเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน จึงถือว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่ต้องรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อยังผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยที่องค์กรอัยการยังไม่จัดตั้งขึ้นในอังกฤษและเวลส์

---

8. Police should always direct their action strictly towards their functions and never appear to usurp the powers of the judiciary.

9. The test of police efficiency is the absence of crime and disorder, not the visible evidence of police action in dealing with it.

การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา พ.ศ. 2527 (police and criminal evidence Act 1984 หรือ PACE) นี้ได้สร้างความสมดุลในการควบคุมผู้ต้องหาของตำรวจ โดยขยายการให้ความคุ้มครองและปกป้องสิทธิผู้ต้องหาหลายประการ ดังนี้⁸²

(ก) อำนาจในการตัดสินใจที่จะควบคุมผู้ต้องหาซึ่งถูกจับมายังสถานีตำรวจ หรือบุคคลใด ที่เดินทางมายังสถานีตำรวจด้วยความสมัครใจและถูกจับกุมที่สถานีตำรวจ จากเดิมเป็นอำนาจของตำรวจผู้จับและตำรวจผู้ทำหน้าที่สอบสวนมาเป็นดุลพินิจของ พนักงานควบคุมผู้ต้องหา (custody officer)

(ข) ให้สิทธิผู้ต้องหาที่จะบอกกล่าวให้เพื่อนหรือญาติหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจทราบว่าผู้ต้องหาถูกจับกุมและควบคุมอยู่ที่ใด โดยผู้ต้องหาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการแจ้งดังกล่าวแต่อย่างใด เนื่องจากรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ

(ค) ประการสำคัญที่สุดคือ ระหว่างถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจ ผู้ต้องหาไม่สิทธิที่จะพบทนายความ หรือที่ปรึกษากฎหมายโดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการให้ ผู้ต้องหาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

(ง) กำหนดให้มีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวและเสียงในขณะที่มีการสอบสวนผู้ต้องหาไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้ศาลทราบรายละเอียด พฤติการณ์ในการซักถามของผู้ถามปากคำและการตอบคำถามของผู้ต้องหา ตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติฉบับนี้ เมื่อมีการจับกุมจะต้องนำตัวผู้ถูกจับ ไปยังสถานีตำรวจที่กำหนด (a designed police station) และเป็นหน้าที่ของพนักงานผู้ควบคุม ที่จะพิจารณาว่า มีเหตุผลความจำเป็นที่จะควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้หรือไม่

กฎหมายให้ควบคุมผู้ต้องหาเพื่อให้มีระยะเวลาเพียงพอแก่การสอบปากคำ (the time limits must “enable the police to do their job properly”) และประเด็นในการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ต้องเป็นประเด็นเกี่ยวกับพฤติการณ์ทางคดีเท่านั้น เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการฟ้องคดี ระยะเวลาการควบคุมผู้ต้องหาตามกฎหมายกำหนดให้ควบคุมได้ไม่เกิน 36 ชั่วโมง นับแต่นำตัวผู้ต้องหามายังสถานีตำรวจ โดยไม่มีการแจ้งข้อหา ก็ได้ (up to thirty-six hours without charge) หากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ต่อไปพนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลแขวง (a magistrate court) และยื่นคำร้อง (information) ขอให้ศาลมีคำสั่งคุมขังผู้ต้องหาต่อไปอีก แต่รวมแล้วนับแต่เวลาควบคุม (a relevant time) ไม่เกิน 96 ชั่วโมง (to extend the period of detention for up to ninety-six hours)

⁸²Mike McConille and Geofery Wilson, *supra note 20*, p. 54. (อ้างถึงใน มานะ เสาะช่วย, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 8*, น. 130).

3.1.1.2 อำนาจการสืบสวนสอบสวนของตำรวจในอังกฤษ⁸³ ในระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของอังกฤษ การเริ่มต้นสืบสวนสอบสวนเป็นอำนาจของตำรวจฝ่ายเดียว กระบวนการสืบสวนสอบสวนไม่ได้ถูกควบคุมหรือตรวจสอบ โดยทั้งอัยการและอำนาจตุลาการ แม้ว่าในการจับกุมบางกรณีต้องขออนุญาตศาล รวมทั้งการขยายเวลาการควบคุมผู้ต้องหาระหว่างการสอบปากคำในชั้นสอบสวน หน่วยงานตำรวจในอังกฤษและเวลส์ มีความแตกต่างกันออกไป โดยให้อำนาจหัวหน้าตำรวจ (the chief constable) แต่ละพื้นที่ (district) เป็นผู้บริหารจัดการทรัพยากร กล่าวคือ บุคลากร งบประมาณ เครื่องมืออุปกรณ์ และวิธีบริหารจัดการอย่างไร ก็ตาม ในทางปฏิบัติการบริหารจัดการมักจะเป็นไปแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(ก) ในการดำเนินคดีอาญา ตำรวจบังคับใช้กฎหมายฉบับเดียวกันคือ พระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา พ.ศ. 2527 (The Police and Criminal Evidence Act 1984 - PACE)

(ข) ตำรวจต้องปฏิบัติตามประมวลคู่มือการปฏิบัติหน้าที่ (Code of Practice) ซึ่งออกโดยกระทรวงมหาดไทย (Home office) ปัจจุบันมีทั้งหมด 8 ฉบับ

(ค) หลักในการดำเนินคดีตามประมวลคู่มือการปฏิบัติหน้าที่ มุ่งเน้นการออกไปตักเตือน (caution) มากกว่าการดำเนินคดี (prosecution) ในชั้นศาล

ในขั้นตอนการสอบสวนนั้น ผู้ต้องหาจะไม่ถูกบังคับโดยกฎหมายให้มีส่วนร่วมในกระบวนการสืบสวนสอบสวน (no obligation to co-operate with investigating proceedings) เช่น ไม่ต้องตอบคำถาม มีสิทธิไม่ให้การใด ๆ (the right to remain silent) 7 รวมทั้งในชั้นศาล ผู้พิพากษาและคณะลูกขุนไม่มีอำนาจบังคับให้จำเลยต้องตอบคำถาม แต่สิทธิดังกล่าวของผู้ต้องหา ก็มีข้อยกเว้นหลายประการ เช่น คดีความผิดด้านการพาณิชย์และอุตสาหกรรมที่ร้ายแรงการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2528 (The Prosecution of Offences Act 1985) ตำรวจมีอำนาจอย่างเด็ดขาดในการแจ้งข้อหาและฟ้องคดี อำนาจนี้รวมทั้งตำรวจได้ว่าจ้างทนายความเอกชนฟ้องคดีแทนในศาลด้วย

ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าผลจากการที่ตำรวจเพียงองค์กรเดียวมีอำนาจเด็ดขาดในการสอบสวนและการฟ้องคดี ต่อศาลเช่นนี้ได้ อาจส่งผลให้เกิดข้อผิดพลาดในการอำนวยความยุติธรรมจำนวนมาก (miscarriages of justice) สังคมจับตามองในความเที่ยงธรรมของ

⁸³Christine Van Den Wyngaert, et al., *supra* note 25, p. 75-76. (อ้างถึงใน มานะ เสาะช่วย, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่* 8, น. 131).

ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องคดีอาญาไปโดยลำพังไม่มีการตรวจสอบ จึงเป็นเหตุผลให้มีการจัดตั้งองค์กรอัยการขึ้นมา เรียกว่า Crown Prosecution Service (CPS)⁸⁴

3.1.1.3 กระบวนการดำเนินคดีอาญาของตำรวจในอังกฤษ⁸⁵ ตำรวจมีหน้าที่เริ่มคดีอาญาโดยการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ทั้งนี้ ผู้เสียหายหรือบุคคลใด มีอำนาจร้องทุกข์หรือกล่าวโทษว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจโดยตรงขณะปฏิบัติหน้าที่หรือโดยการโทรศัพท์ การส่งข้อความทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ไปยังสถานีตำรวจหรือเดินทางไปร้องทุกข์ที่สถานีตำรวจ เมื่อตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดกฎหมายแล้วมีอำนาจดำเนินการ คือ การบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกทางคอมพิวเตอร์ และตรวจสอบรายละเอียดพฤติการณ์ต่าง ๆ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่องดังกล่าวไม่มีพยานหลักฐานใด ๆ หรือไม่มีพยานหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะดำเนินคดีต่อไปได้ ก็จะบันทึกไว้ในส่วนการดำเนินการว่า “ไม่มีการดำเนินการต่อไป” (No Further Action หรือ NFA) ส่วนมากเป็นคดีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือมีผู้ต้องสงสัยแต่ปราศจากพยานหลักฐานบางครั้งผู้เสียหายอาจจะร้องขอให้ทำการสืบสวนสอบสวนแต่ตำรวจมักจะยืนยันว่า ไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้ กรณีจับกุมตัวผู้ต้องหา แต่ถ้าผู้ต้องหาเป็นเยาวชนมีอายุไม่เกิน 18 ปี และกระทำความผิดเล็กน้อย หรือแม้ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใหญ่ แต่ความผิดไม่รุนแรงและกระทำความผิดครั้งแรก ตำรวจผู้จับกุมมีอำนาจออกใบดักเตือนหรือการคาดโทษ (caution) ให้ผู้ต้องหาไว้ก่อน โดยยังไม่ดำเนินคดีในขั้นตอนต่อไป

สำหรับการดักเตือนของตำรวจมี 2 ประเภท คือ

(ก) การดักเตือนโดยไม่มีเงื่อนไข (caution without condition หรือ normal caution)

(ข) การดักเตือนโดยมีเงื่อนไข (caution with conditions) ซึ่งการดักเตือนโดยมีเงื่อนไขเป็นอำนาจของนายตำรวจระดับสารวัตรขึ้นไป ตำรวจผู้จับกุมจะต้องรายงาน เพื่อขออนุญาตเสียก่อน

เมื่อจับกุมผู้ต้องหา และเห็นว่าจะต้องมีการดำเนินคดีต่อไป ผู้จับต้องนำตัวผู้ต้องหาส่งสถานีตำรวจที่กำหนดไว้สำหรับการควบคุมผู้ต้องหา (a designed police station)⁸⁶ โดยไม่ชักช้า เมื่อผู้ต้องหาถูกนำส่งสถานีตำรวจแล้ว เป็นหน้าที่ของตำรวจผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานผู้ควบคุม

⁸⁴Mike McConille and Geofery Wilson, *supra* note 20, p. 77.

⁸⁵มานะ เเพาะช่วย, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 8*, น. 133-134.

⁸⁶พระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา พ.ศ. 2527 (Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) มาตรา 36.

(custody officer) ซึ่งต้องมียศชั้นจ่าตำรวจ (police sergeant)⁸⁷ ขึ้นไป เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาว่ามีเหตุที่จะควบคุมผู้ต้องหาหรือปล่อยตัวไปหลักในการวินิจฉัยของพนักงานผู้ควบคุมว่าจะควบคุมผู้ต้องหาไว้หรือไม่นั้น จะตรวจสอบพยานหลักฐานที่ปรากฏในขณะนั้น และวัตถุประสงค์ในการควบคุมเพื่อสอบสวนปากคำเท่านั้น ความจำเป็นในการควบคุมมี 2 ประการ คือ เพื่อรักษาพยานหลักฐานไม่ให้ผู้ต้องหาเข้าไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเพื่อให้ได้พยานหลักฐานจากการสอบปากคำผู้ต้องหา⁸⁸ ทั้งนี้พนักงานผู้ควบคุมจะต้องปฏิบัติตามแนวทางที่อธิบดีกรมอัยการกำหนด (director of public prosecution) ไว้การควบคุมตัวผู้ถูกจับในบางกรณี จึงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ต้องหาที่จะถูกดำเนินคดีต่อไป หากแต่เป็นการควบคุมเพื่อสอบสวนปากคำเท่านั้นเมื่อพนักงานผู้ควบคุมพิจารณาแล้วเห็นว่า มีเหตุจำเป็นที่จะควบคุมผู้ต้องหาไว้ ก็จะทำการบันทึกการควบคุม (custody record) ซึ่งผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะได้รับสำเนาบันทึกการควบคุมได้ภายในระยะเวลา 1 ปี นับแต่ถูกปล่อยตัวการควบคุมตัวผู้ต้องหาครั้งแรก ควบคุมได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง นับแต่ผู้ต้องหาถูกนำตัวมาส่งสถานีตำรวจที่กำหนดไว้ หรือนับแต่เวลาที่ถูกจับกุมกรณีผู้ต้องหาเดินทางมาสถานีตำรวจด้วยความสมัครใจและถูกจับที่สถานีตำรวจนั้น⁸⁹ หากเกิดความจำเป็นที่จะควบคุมผู้ต้องหาต่อไป ให้เป็นอำนาจของนายตำรวจระดับผู้กำกับที่จะอนุญาตให้ควบคุมต่อไปอีก 12 ชั่วโมง รวมเป็น 36 ชั่วโมง นับแต่ถูกควบคุมครั้งแรก (a relevant time)⁹⁰ ก่อนที่จะครบกำหนด 36 ชั่วโมง หากมีความจำเป็นควบคุมผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลแขวง (a magistrate's court) และยื่นคำร้อง (information) ต่อศาล เมื่อศาลได้ทำการไต่สวนแล้ว มีอำนาจให้ขยายเวลาการควบคุมต่อไปอีก 60 ชั่วโมง รวมระยะเวลาควบคุมไม่เกิน 96 ชั่วโมง⁹¹

ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนไม่ได้กระทำไปโดยลำพัง หากแต่จะทำงานเป็นทีมงาน ประกอบด้วย ผู้จับกุม อาจจะเป็นผู้สอบปากคำพยานบุคคล (statement) ในที่เกิดเหตุ จัดทำแผนที่และถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุ ภาพถ่ายบาดแผล

⁸⁷พระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา พ.ศ. 2527 (Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) มาตรา 35.

⁸⁸พระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา พ.ศ. 2527 (Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) มาตรา 37.

⁸⁹พระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา พ.ศ. 2527 (Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) มาตรา 41.

⁹⁰พระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา พ.ศ. 2527 (Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) มาตรา 42.

⁹¹พระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา พ.ศ. 2527 (Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) มาตรา 43.

ของผู้เสียหาย ยึดวัตถุพยานมามอบให้พนักงานสอบสวน ส่วนการควบคุมผู้ต้องหาไม่ได้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะทำหน้าที่หลักคือการสอบปากคำ การแจ้งข้อหา การประสานกับพนักงานอัยการเพื่อขอคำแนะนำในการแจ้งข้อหา แม้แต่การสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ก็อาจจะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องร่วมด้วย เช่น จิตแพทย์ ทนายความ สำหรับการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาเพื่อตรวจสอบประวัติการต้องโทษอาญานั้น (criminal record) สามารถทราบผลภายใน 15 นาที เท่านั้นซึ่งแตกต่างจากของไทยซึ่งใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบประวัติในการพิมพ์มือใช้เวลานานมาก เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วภายใน 96 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกควบคุม พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนการสอบสวน (case file) ไปยังพนักงานอัยการ แม้ว่าบางครั้งสำนวนการสอบสวนยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากจะต้องรอพยานเอกสารบางอย่าง แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาการควบคุมจึงต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการให้พิจารณาฟ้องคดีไปก่อน²²

3.1.2 บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน

พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีนับแต่ได้รับสำนวนการสอบสวนมาจากการตำรวจ ซึ่งพนักงานอัยการมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวน (case file) และใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าจะยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลหรือไม่ หลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการอังกฤษเป็นไปตามหลักดุลยพินิจ (Opportunity Principle) เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งให้ฟ้องผู้ต้องหา ก็จะนำตัวผู้ต้องหาไปยังศาลแขวง (the magistrate's court) ซึ่งศาลแขวงจะทำการไต่สวนเบื้องต้น (preliminary examination) และศาลอาจจะพิพากษาได้ทันทีกรณีจำเลยรับสารภาพ หรือบางคดีอาจจะส่งสำนวนความไปยังศาลอาญา (crown court) ซึ่งเป็นการพิจารณาโดยคณะลูกขุน (jury)

ระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของอังกฤษ พนักงานอัยการมีบทบาทค่อนข้างจำกัด เนื่องจากแนวคิดในการจัดตั้งองค์กรอัยการ ตามความเห็นของคณะกรรมการแห่งรัฐสภา ได้มุ่งเน้นให้การแบ่งแยกอำนาจการสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกัน โดยมีให้พนักงานอัยการเข้าไปมีบทบาทในการสอบสวนคดีอาญาแต่อย่างใด รวมทั้งพนักงานอัยการยังไม่มีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) ทำ การสอบสวนเพิ่มเติมอีกด้วย เนื่องจากคณะกรรมการมีความเห็นว่าหากให้พนักงานอัยการเข้าไปมีบทบาทตั้งแต่ในชั้นสอบสวนจะทำให้พนักงานอัยการไม่มีความเป็นกลางในการจะตัดสินใจว่ายื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลหรือไม่

²²มานะ เเพาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 137-138.

อย่างไรก็ตามเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนมาแล้วก็มีหลักเกณฑ์ตรวจพิจารณาสำนวนอย่างเป็นขั้นตอนและดุลพินิจของพนักงานอัยการในการทำความเห็นสังคดีเป็นไปอย่างมีความอิสระ

ดังนั้น กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน (pre-trial) ของอังกฤษจะสิ้นสุดลงเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแขวงเพื่อให้ทำการไต่สวน ส่วนกระบวนการพิจารณาจะดำเนินต่อไปในศาลแขวง หรือส่งไปยังศาลอาญาก็เป็นการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล (trial)

3.1.2.1 การตรวจพิจารณาสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการ

หลักการตรวจพิจารณาการสอบสวนของพนักงานอัยการจะเป็นไปตามประมวลคู่มือการปฏิบัติงานของพนักงานอัยการ (The Code for Crown Prosecutor)⁹³ ซึ่งการตรวจพิจารณาการสอบสวนของอัยการนั้นมี 2 รูปแบบคือ การตรวจสำนวนการสอบสวนที่สมบูรณ์ และการตรวจสำนวนการสอบสวนขั้นต้น

ก) การตรวจสอบสำนวนการสอบสวนที่สมบูรณ์ (the full code test) การพิจารณาสำนวนการสอบสวนที่สมบูรณ์ พนักงานอัยการจะพิจารณาเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

(1) พิจารณายานหลักฐานตามฟ้องสำนวนการสอบสวนว่า เพียงพอที่จะลงโทษผู้ต้องหาได้หรือไม่ (there must be enough evidence to provide a realistic prospect of conviction) กล่าวคือ พยานหลักฐานสามารถนำสืบในศาลได้หรือไม่ โดยไม่ถูกตัดพยาน (Can the evidence be used in Court?) และพยานหลักฐานมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ (Is the evidence reliable?)

(2) พิจารณาว่าแม้มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะลงโทษ แต่การฟ้องคดีเพื่อให้ศาลลงโทษผู้ต้องหาเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะหรือไม่ (Is it in the public interest for the Crown Prosecution Service to bring the case to court?) ซึ่งในเรื่องประโยชน์สาธารณะนี้ ได้มีแนวความคิดเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1951 โดย ลอร์ด ชอว์ครอส (Lord Shawcross) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้กล่าว คำอภิปรายเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะไว้อย่างยอดเยี่ยมในการอภิปรายของสภาผู้แทนราษฎร (House of Commons หรืออาจจะเรียกว่า สภาสามัญ) เมื่อวันที่ 29 มกราคม 1951 (House of Commons Debate, 29 January 1951) และได้รับการสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวโดยทั่วไปนับแต่นั้นมา โดย ลอร์ด ชอว์ครอส กล่าวว่า “ไม่เคยมีกฎเกณฑ์ใด ๆ ในประเทศนี้ ข้าพเจ้าคิดว่าไม่เคยมี ที่จะต้องมีการฟ้องผู้ต้องหาคดีอาญาทุกคดีต่อศาล”⁹⁴

⁹³เปรียบเทียบกับคู่มือการปฏิบัติในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการของไทยคือระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 8 กันยายน 2547.

⁹⁴มานะ เผาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 142 - 144.

ข) การตรวจสอบสำนวนการสอบสวนขั้นต้น (the threshold test) เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการ แม้การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานยังไม่เสร็จสิ้นบริบูรณ์ พนักงานอัยการต้องรับสำนวนการสอบสวนไว้ในทุกกรณีถือเป็นสำนวนการสอบสวนเริ่มต้น ยังไม่เสร็จสิ้นบริบูรณ์ เพราะต้องรอพยานหลักฐานบางอย่างเช่น ผลการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ (scientific evidence) แต่ยังไม่มีความที่จะปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

ระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของอังกฤษ เห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของอังกฤษนั้น แยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน โดย ตำรวจซึ่งประกอบด้วย ตำรวจสายตรวจ (patrol) นักสืบ (detective) พนักงานควบคุมผู้ต้องหา (custody officer) และพนักงานสอบสวน (interrogator) มีบทบาทอำนาจหน้าที่สำคัญในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา โดยไม่มีองค์กรภายนอกโดยเฉพาะพนักงานอัยการเข้ามาตรวจสอบ ดุลยอำนาจ (check and balance) แม้ว่าบางกรณีตำรวจจะไปรับคำแนะนำจากพนักงานอัยการในการแจ้งข้อหา แต่เป็นความต้องการของฝ่ายตำรวจเท่านั้น พนักงานอัยการไม่มีบทบาทเริ่มดำเนินคดีตั้งแต่ต้น เนื่องจากไม่มีอำนาจสอบสวนพนักงานอัยการอังกฤษมีหน้าที่รับสำนวนการสอบสวนมาตรวจพิจารณาและยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลในกรณีที่เห็นควรฟ้องคดีนั้น ๆ และกรณีการสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานอัยการอาจสั่งให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนไม่ค่อยให้ความสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม เพราะมีความเห็นพยานหลักฐานเพียงพอแล้ว อีกทั้งการรวบรวมพยานหลักฐานบางอย่างมีความยุ่งยากภายใต้ระยะเวลาอันจำกัด ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ระหว่างพนักงานอัยการของอังกฤษ และพนักงานสอบสวนเป็นไปอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ในลักษณะประสานงานมากกว่าการสั่งการ (to deal as more gently than to force) ตามธรรมเนียมราชการอังกฤษ⁹⁵

3.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา กระบวนการพิจารณาคดีต้องเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องยังศาลแล้ว จะมีฐานะเป็นจำเลยทันที เพราะว่าการฟ้องคดีอาญาในฝรั่งเศสเป็นการ

⁹⁵การสื่อสารระหว่างบุคคล: Mr. Tim Cole, หัวหน้าอัยการ สำนักงานเมืองพอร์ตสมัท ประเทศอังกฤษ. (อ้างถึงใน มานะ เสาะช่วย, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8*, น. 147-150).

ดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ พนักงานอัยการซึ่งเป็นพนักงานอัยการของรัฐเท่านั้นที่จะนำคดีอาญามาฟ้องได้ ส่วนผู้เสียหายจะสามารถมีส่วนร่วมฟ้องคดีอาญาในกรณีที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น⁹⁶

การดำเนินคดีขึ้นเจ้าพนักงานของฝรั่งเศสเป็นระบบไต่สวน ประกอบด้วยองค์กรต่าง ๆ ของรัฐทำหน้าที่ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การมีความเป็นเอกภาพของกระบวนการยุติธรรมฝรั่งเศส มีวิวัฒนาการมาจากแนวคิด ปรัชญาแห่งการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ในปี ค.ศ. 1789 ก่อนการปฏิวัติปี ค.ศ. 1789 สังคมฝรั่งเศสอยู่ในยุคเก่า (ancient regime) เป็นสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นตามระบบศักดินา ประกอบด้วย ชนชั้นกษัตริย์ (monarchy) นักบวช (clergy) ขุนนาง (nobility) และสามัญชน (third estate or lay person) การบังคับใช้กฎหมายมีความแตกต่างกัน ในระหว่างชนชั้น การจะใช้กฎหมายใด บังคับอย่างไรขึ้นอยู่กับชนชั้นของบุคคล สิทธิเสรีภาพ ของสามัญชนไม่ได้รับการรับรองแต่อย่างใด การอำนวยความสะดวกมีลักษณะเผด็จการถืออำนาจเป็นใหญ่ (authoritarianism) สภาพการณ์ที่ยึดตัวบุคคลเป็นใหญ่ ทำให้อำนาจรัฐที่แท้จริงอ่อนแอ ขาดความเป็นเอกภาพ และขาดประสิทธิภาพในการปกครอง ส่งผลให้รัฐเองไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปสู่หนทางที่ดีมีความยุติธรรมขึ้นได้ เมื่อสังคมขาดความยุติธรรม เลื่อมทรมลง มีความตึงเครียดและความกดดันทางสังคมมากขึ้น ในช่วงระยะเวลาแห่งการกบฏระหว่างชนชั้นนั่นเอง ได้เกิดปรัชญาเมธี นักคิดต่อต้านสภาพสังคมที่เป็นอยู่ หลายคนที่มีชื่อเสียง เช่น Montesquieu, Voltaire, Diderot, Mably and Rousseau เผยแพร่แนวคิดเสรีนิยมต่อต้านระบบชนชั้นและศักดินาที่เป็นอยู่ แนวคิดของปรัชญาเมธีเหล่านี้ได้แพร่หลาย ขยายวงกว้างจนนำไปสู่การปฏิวัติกวาดล้างระบบเก่าซึ่งเต็มไปด้วยความมีสิทธิพิเศษ และการแบ่งชนชั้นดังที่กล่าวแล้ว ผลพวงจากการปฏิวัติได้มีการสถาปนา กฎเกณฑ์ทางการเมืองใหม่ ให้อำนาจอธิปไตย (Sovereignty) เป็นของประชาชนแทนที่เคยเป็นอำนาจของกษัตริย์⁹⁷

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝรั่งเศส เป็นไปตามหลักการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2501 (Code of Criminal Procedure 1958) ซึ่งมีหลักการสำคัญ 3 ประการคือ

(ก) กระบวนการยุติธรรมต้องมีความเป็นธรรม คู่ความมีสิทธิกำหนดคดีและต้องรักษาความเท่าเทียมกันของคู่ความทั้งสองฝ่าย ต้องรับรองหลักการแบ่งแยกอำนาจระหว่างอำนาจฟ้องคดี

⁹⁶ กุลพล พลวัน, “การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน,” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ, น. 34-50 (2546).

⁹⁷ Jacqueline Hodgson, French Criminal Justice: A Comparative Account of the Investigation and Prosecution of crime in French, (London: Hart Publishing, 2005), pp. 14-15. (อ้างถึงใน มานะ เผาะช่วย, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น. 151).

และอำนาจพิจารณาคดีออกจากกัน บุคคลมีความเท่าเทียมกัน การดำเนินคดีต้องมีการตัดสินโดยกฎเกณฑ์อย่างเดียวกัน

(ข) อำนาจตุลาการ มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบอำนาจการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา และรับรองสิทธิของผู้เสียหายในระหว่างกระบวนการดำเนินคดีจนเสร็จสิ้น

(ค) ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิด ต้องมีการป้องกันไม่ให้มีการละเมิดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ หากมีการฝ่าฝืนกฎนี้ จะต้องมีการเยียวยาผู้ถูกละเมิดและลงโทษผู้ฝ่าฝืน ตามที่กฎหมายบัญญัติผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการแจ้งข้อหาและมีทนายความในการต่อสู้คดี⁹⁸

การดำเนินคดีอาญาของฝรั่งเศสจึงแบ่งออกเป็นสองชั้นตอนใหญ่ ๆ คือ ชั้นตอนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานหรือก่อนการฟ้องคดี และชั้นตอนการดำเนินคดีชั้นศาล ในส่วนของชั้นตอนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานนั้น ประกอบด้วยองค์กรของรัฐสามองค์กร คือ องค์กรอัยการ ตำรวจฝ่ายคดี และ ผู้พิพากษาสอบสวนหรือผู้พิพากษาไต่สวน ลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีอาญา ชั้นเจ้าพนักงานของฝรั่งเศส คือ ทั้งสามองค์กรของรัฐที่กล่าวแล้วต่างทำหน้าที่ร่วมกัน หรือประสานงานกันอย่างเป็นระบบระเบียบเพื่อตรวจสอบความจริงในคดีอาญา โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนคดีอาญาและการฟ้องร้องคดีต่อศาล โดยเฉพาะการสอบสวนนั้น นับว่า พนักงานอัยการฝรั่งเศสมีบทบาทอย่างสูงในการดำเนินการเองหรือมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีหรือร้องขอให้ผู้พิพากษาไต่สวนทำการสอบสวน โดยอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการการบริหารการอำนวยความสะดวกชั้นเจ้าพนักงานซึ่งมีอัยการเป็นองค์กรหลักรับผิดชอบ เช่นนี้ทำให้การสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน และการดำเนินคดีมีความเป็นเอกภาพ⁹⁹

สำหรับหลักการของประเทศฝรั่งเศสจะได้ศึกษาในหัวข้อต่อไปนี้

3.2.1 องค์กรตำรวจ

ในประเทศฝรั่งเศสตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนเบื้องต้น และรวบรวมข้อเท็จจริง เพื่อจะทราบว่ามีความผิดเกิดขึ้นหรือไม่ และมีผลอย่างไรในการดำเนินคดีอาญา เพราะจะทำให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าสมควรจะดำเนินคดีอาญาหรือไม่ซึ่งตำรวจในฝรั่งเศสเป็นองค์กรมีทั้งหน่วยงานหลักคือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (La Police nationale) และยังมีหน่วยงานของทหารที่ทำหน้าที่ของตำรวจ ซึ่งเรียกว่า กองกำลังรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (La Gendarmerie nationale) ซึ่งจะได้แยกพิจารณา ดังนี้

⁹⁸Catherine Elliot, *French Criminal Law*, (UK: Willan Publishing, 2001), pp.11-12. (อ้างถึงใน มานะ เผาะช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 152).

⁹⁹Christine Van Den Wyngaert, et al., *supra note 25*, p. 108.

3.2.1.1 โครงสร้างของตำรวจในสาธารณรัฐฝรั่งเศส¹⁰⁰

1) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (La Police nationale) ซึ่งสังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทย มีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นผู้บังคับบัญชาและผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติอยู่ในบังคับบัญชาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และสำนักงานตำรวจแห่งชาติของฝรั่งเศสอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ตรวจการตำรวจแห่งชาติ หรือ ที่เรียกว่า ตำรวจของตำรวจ มีข้าราชการตำรวจจำนวนกว่า 120,000 คน ซึ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติประกอบด้วยหน่วยงานที่ทำหน้าที่อยู่ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กล่าวคือ

(ก) หน่วยงานกลาง จะมีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นหัวหน้าผู้บังคับบัญชาและประกอบด้วย

(1) หน่วยงานปฏิบัติการระดับกองบัญชาการ ซึ่งประกอบด้วย กองบัญชาการกลางด้านความมั่นคงสาธารณะ(ตำรวจทั่วไป) กองบัญชาการสอบสวนกลาง (องค์กรอาชญากรรม) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (ป้องกันและปราบปรามสายลับต่างชาติในประเทศฝรั่งเศส) กองบัญชาการตรวจคนเข้าเมืองและป้องกันและปราบปรามการจ้างงานที่ผิดกฎหมาย และ กองบัญชาการข่าวกรองหรือสันติบาล

(2) หน่วยงานปฏิบัติระดับฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย ฝ่ายตรวจตรา ลาดตระเวนเพื่อรักษาความสงบ คล้าย ๆ กับหน่วยปฏิบัติการพิเศษ ฝ่ายความร่วมมือระหว่างประเทศทางเทคนิคของตำรวจและ ฝ่ายคุ้มครองความปลอดภัยของบุคคล

(ข) หน่วยงานนอก แบ่งออกเป็นสองประเภท หน่วยที่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานกลาง เช่น สำนักตำรวจฝ่ายคดีส่วนภูมิภาค มีจำนวน 20 สำนัก สำนักงานตรวจพิสูจน์หลักฐาน กองตำรวจตระเวนชายแดน กองตรวจตรา ลาดตระเวนเพื่อรักษาความสงบ และอีกหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ประกอบด้วยหน่วยงานเช่น กองการข่าวภูมิภาคและจังหวัด ฝ่ายรักษาความมั่นคงสาธารณะจังหวัดและกองบังคับการรักษาความมั่นคงสาธารณะและฝ่ายดูแลท่าเรือและท่าอากาศยานและจังหวัด

2) กองกำลังรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (La Gendarmerie nationale) เป็นกองกำลังที่ทำหน้าที่ฝ่ายปกครองรักษาดินแดนประเทศ การสอดส่องดูแลกองทัพบกและกองทัพเรือ และการทำงานร่วมกันกับตำรวจฝ่ายคดี

¹⁰⁰อุทัย อาทิวา, รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ. พรินต์, 2557), น. 76 – 78.

3.2.1.2 ประเภทของตำรวจในฝรั่งเศส¹⁰¹ ตำรวจฝรั่งเศสแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ ตำรวจฝ่ายปกครอง (La police administrative) และตำรวจฝ่ายคดี (La police judiciaire) ซึ่งจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

1) ตำรวจฝ่ายปกครอง (La police administrative) อยู่ภายใต้อำนาจการบังคับบัญชาของฝ่ายปกครอง มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสองประเภท คือ

(ก) ตำรวจฝ่ายปกครองทั่วไป ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดกฎหมายทั่ว ๆ ไปด้วยการออกกฎหมายหรือระเบียบหรือด้วยการปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือสุขอนามัยของชุมชน หรือการติดตามการเดินทางเพื่อไม่ให้กีดขวางการจราจร

(ข) ตำรวจฝ่ายปกครองพิเศษ คือตำรวจที่มีอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองในการป้องกันมิให้มีการละเมิดกฎหมายเป็นเรื่อง ๆ เฉพาะกรณี ๆ ไป เช่นอำนาจในการควบคุมการก่อสร้างอาคาร อำนาจในการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง

2) ตำรวจฝ่ายคดี (La police judiciaire) ถือเป็นกลไกของการอำนวยความยุติธรรมอยู่ภายใต้อำนาจของตุลาการ และจะเข้ามาในคดีต่อเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งตำรวจฝ่ายคดีแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(ก) เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les officiers de police judiciaire) ได้แก่บุคคลที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 16 คือ นายกเทศมนตรี และรองนายกเทศมนตรี เจ้าพนักงานหรือทหารชั้นสัญญาบัตรของกองบัญชาการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ทหารฝ่ายตำรวจทำหน้าที่ในกองบัญชาการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติมาแล้วตั้งแต่สามปีขึ้นไป เว้นแต่ในกรณีที่เขาได้รับการแต่งตั้ง มอบหมายโดยคำสั่งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เมื่อเห็นชอบกับข้อเสนอของคณะกรรมการ รวมไปถึงผู้ตรวจราชการตำรวจ รองผู้อำนวยการตำรวจฝ่ายปฏิบัติการ ผู้กำกับดูแลสารวัตรตำรวจและผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการตำรวจฝ่ายคดีประจำกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงกลาโหม

อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 14 และ 17 มีอำนาจ คือ รับคำร้องทุกข์ และคำกล่าวโทษ ทำการสอบสวนในเบื้องต้น อำนาจการสอบสวนมีขอบเขตที่กว้างขวาง ในกรณีที่ทำการสอบสวน ความผิดอุกฤษฏ์

¹⁰¹ เติ้งอ๋าง, น. 79 – 84.

โทษและความผิดมีขมิ้มโทษซึ่งหน้า ร้องขอความช่วยเหลือจากกองกำลังสาธารณะ ปฏิบัติตามคำร้องขอส่งประเด็นการสอบสวน

(ข) เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Les agents de police judiciaire) เปรียบเสมือนผู้ช่วยของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี ได้แก่บุคคลที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 ดังนี้

- (1) ทหารตำรวจซึ่งไม่มีฐานะของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี
- (2) ข้าราชการซึ่งเป็นผู้บังคับหน่วยและสังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งไม่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี รวมทั้งข้าราชการฝึกงานของหน่วยงานดังกล่าว และนักเรียนนายร้อยตำรวจ
- (3) ข้าราชการในหน่วยควบคุมและบังคับใช้กฎหมายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งไม่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี
- (4) เจ้าหน้าที่รักษาความสงบซึ่งมาจากหน่วยทหารชั้นประทวนเก่า และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ทดลองงานก่อนวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1985 ซึ่งผ่านการปฏิบัติงานในหน้าที่ดังกล่าวมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี และผ่านการทดสอบทางเทคนิค
- (5) เจ้าหน้าที่รักษาความสงบซึ่งมาจากหน่วยงานสอบสวนเก่าของตำรวจ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ทดลองงานก่อนวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1979 โดยผ่านการปฏิบัติงานในหน้าที่ดังกล่าวมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี และผ่านการทดสอบทางเทคนิค

ดังนั้น ตำรวจฝ่ายคดี แบ่งตามลำดับชั้นออกเป็น 2 ระดับ คือ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี และเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี ตำรวจฝ่ายคดีโดยทั่วไปมักจะถูกเรียกอย่างง่าย ๆ ว่า “ตำรวจ (police)” ตำรวจฝ่ายคดีประกอบด้วย ตำรวจสองหน่วยงานที่มีความแตกต่างกันคือ มีหน่วยงาน 2 หน่วยงาน คือ

(ก) ตำรวจแห่งชาติ (the police nation ale) ปฏิบัติหน้าที่ในเมืองต่าง ๆ (Urban area) ขึ้นการบังคับบัญชาต่อกระทรวงมหาดไทย (the Ministry of Interior)

(ข) ตำรวจภูธร (the gendarmerie nation ale) ปฏิบัติหน้าที่เขตปริมณฑลและพื้นที่ห่างไกล (Rural area) ขึ้นการบังคับบัญชาต่อกระทรวงกลาโหม (the Ministry of defense)¹⁰²

¹⁰²มานะ เสาะช่วย, *อ้าวแล้ว เจริญรรถที่ 8*, น. 160.

3.2.1.3 อำนาจการสอบสวนคดีอาญา (investigating authorities)¹⁰³ โดยปกติเมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น หรือมีการร้องทุกข์ การกล่าวโทษ ตำรวจผู้รับผิดชอบการเริ่มต้นคดีหรือเรียกว่าตำรวจฝ่ายคดี เป็นผู้ทำการสอบสวนและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศส (code of criminal procedure 1958) มาตรา 14 บัญญัติให้ตำรวจฝ่ายคดีผู้ซึ่งกำลังปฏิบัติหน้าที่ มีอำนาจหน้าที่ในการบันทึกความผิดอาญาที่เกิดขึ้น รวบรวมพยานหลักฐาน ในความผิดดังกล่าวเพื่อที่จะรู้ว่าใครเป็นผู้กระทำความผิดการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้ ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจดำเนินการไปจนกว่าการสอบสวนของผู้พิพากษาจะเริ่มขึ้น เมื่อผู้พิพากษาเข้ามาทำการสอบสวนแล้ว ตำรวจฝ่ายคดีจะปฏิบัติหน้าที่สอบสวน โดยอาศัยอำนาจ ของผู้พิพากษากล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กระทำการในนามของผู้พิพากษานั้นเอง ดังนั้น ความรับผิดชอบในการสอบสวนความผิดทางอาญาจึงเป็นหน้าที่ของสององค์กรคือ ตำรวจฝ่ายคดี และผู้พิพากษาสอบสวน แต่อยู่ภายใต้การอำนวยการ (direction) ของพนักงานอัยการ อย่างไรก็ตามนอกจากตำรวจฝ่ายคดีและผู้พิพากษาสอบสวนแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญาบางประเภท ที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานนั้นได้เช่นเดียวกัน

(1) ตำรวจฝ่ายคดี (the police judiciaries) ตำรวจฝ่ายคดี มีหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา โดยการสืบสวน และการสอบสวนค้นหาความจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหาในคดีอาญา ตำรวจฝ่ายคดีถือเป็นกลไกของการอำนวยความสะดวกที่อยู่ภายใต้อำนาจตุลาการและเข้ามาในคดีต่อเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดีจะอยู่ในการกำกับควบคุม ของอัยการอาวุโส และตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรายงานการปฏิบัติในการสืบสวนให้อัยการทราบตำรวจทั้งสองหน่วยงานดังกล่าวทำหน้าที่เป็นตำรวจฝ่ายคดี มีอำนาจหน้าที่และบังคับใช้กฎหมายในลักษณะเดียวกันในการสืบสวนสอบสวนโดยทั่วไป กฎหมายมิได้ให้อำนาจตำรวจฝ่ายคดีในการค้นฟังการล่อซื้อ ดังนั้น ตำรวจฝ่ายคดีโดยลำพังจึงไม่มีส่วนในการตรวจสอบการกระทำของผู้ต้องหา แต่มีข้อยกเว้นสำหรับคดียาเสพติดและศุลกากร

อำนาจหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดี มีบัญญัติไว้ในมาตรา 14 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (CCP) ซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องอำนาจระหว่างนายตำรวจฝ่ายคดี หรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (officer de police judiciaries - OPJ) และตำรวจชั้นประทวนฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (agents de police judiciaries – APJ)

เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (OPJ) มีอำนาจหน้าที่ตามที่อัยการประจำศาลอุทธรณ์มอบหมายสั่งการ จึงกล่าวได้ว่านายตำรวจฝ่ายคดีมีบทบาทที่สำคัญกล่าวคือ มีอำนาจรับคำร้องทุกข์

¹⁰³อุทัย อาทิวา, *อั้งแล้ว เริงอรรถที่ 100*, น. 72-73.

(complaints) มีอำนาจทำการสืบสวน สอบปากคำพยานบุคคล และทำการตรวจค้นยึดวัตถุพยาน แต่อำนาจที่สำคัญที่สุดคือ การควบคุมบุคคลไว้ 24 ชั่วโมง ที่สถานีตำรวจ (garde a vue)

เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (APJ) มีอำนาจหน้าที่ค่อนข้างจำกัดกล่าวคือไม่มีอำนาจควบคุมบุคคล เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยนายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ตำรวจชั้นประทวนฝ่ายคดี มีอำนาจบันทึกรายละเอียดคดีทุกประเภททั้งคดีอาญา (crimes) คดีอาญา¹⁰⁴

การควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ (supervision) ของตำรวจฝ่ายคดีนายตำรวจฝ่ายคดี และตำรวจชั้นประทวนฝ่ายคดี อยู่ในการกำกับดูแลของอัยการแห่งสาธารณรัฐ (procureurs de la république) และอยู่ภายใต้การดูแลทั่วไปของอธิบดีอัยการประจำศาลอุทธรณ์ ยิ่งกว่านั้นยังมีกฎระเบียบควบคุมเพื่อมิให้มีการปฏิบัติที่ผิดพลาดในหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดี กล่าวคือ

(1) ระเบียบภายในซึ่งมีการบังคับบัญชาตามลำดับ มีโทษทางวินัย พักงาน หรือการตำหนิอย่างรุนแรง (reprimand, reproof, rebuke)

(2) การลงโทษทางอาญา กรณีการฝ่าฝืนกฎหมายอาจถูกฟ้องคดีโดยอัยการหรือโดยผู้เสียหาย (partie civile)

(3) การลงโทษกึ่งวินัย โดย chambre d'accusation หรือหากเป็น นายตำรวจฝ่ายคดี จะถูกลงโทษโดยอธิบดีอัยการ (procureur général) ศาล ยกเว้นว่าเจ้าหน้าที่คนเดียวกันอาจถูกลงโทษ ทั้งโดย chambre d'accusation และโดย procureur general

การสอบสวนโดยตำรวจฝ่ายคดี (the enquête) เมื่อตำรวจฝ่ายคดีได้รับแจ้งว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจที่จะสืบสวนสอบสวนโดยวิธีปกติหรือสอบสวนเบื้องต้น (an ordinary investigation) และโดยวิธีฉุกเฉินรวดเร็ว ในคดีความผิดซึ่งหน้า (an expedited investigation) กระบวนการสอบสวนโดยตำรวจฝ่ายคดีเริ่มขึ้นเมื่อมีการร้องทุกข์ (complaint) จากผู้เสียหาย หรือมีคำกล่าวโทษ (a denunciation) จากบุคคลซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายแจ้งความต่อตำรวจว่ามีความผิดอาญาเกิดขึ้นหรืออาจจะเป็นกรณีตำรวจฝ่ายคดีเริ่มทำการสอบสวนเองโดยไม่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีนั้น ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวน 2 ลักษณะคดี กล่าวคือ

(1) การสอบสวนเบื้องต้นหรืออาจเรียกว่าการสอบสวนคดีธรรมดา การสอบสวนเบื้องต้นเป็นการสอบสวนคดีที่ผู้ต้องหายังไม่ถูกจับกุม หรือยังไม่ทราบตัวผู้กระทำความผิด ตำรวจฝ่ายคดีผู้สอบสวนไม่มีอำนาจใช้มาตรการบังคับ การค้นเคหสถานและการยึดจะกระทำได้อ่อนเมื่อบุคคลผู้เป็นเจ้าของสถานที่หรือผู้ครอบครองให้ความยินยอม และความยินยอม ต้องกระทำเป็นลายลักษณ์อักษร การสอบสวนเบื้องต้นเริ่มต้นโดยพนักงานอัยการ เมื่อได้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษแล้ว

¹⁰⁴มานะ เผาะช่วย, *อ้าวแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 160-161.

ส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวน หรืออาจเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้รับแจ้งเรื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี หรือมีคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ แล้วรายงานให้พนักงานอัยการทราบ และพนักงานอัยการได้มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรให้เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี ดำเนินการสอบสวนต่อไป

ในกรณีที่เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีได้เริ่มทำการสอบสวนเบื้องต้นโดยดุลพินิจของตนเองเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีมีหน้าที่ต้องรายงานความก้าวหน้าของการสอบสวนเบื้องต้นให้อัยการ แห่งสาธารณรัฐทราบภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่เริ่มทำการสอบสวน เมื่อตำรวจฝ่ายคดีสอบสวนคดีประเภทนี้โดยวิธีปกติ ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจบังคับเพียง 2 ประการ คือ อำนาจสั่งให้พยานบุคคลไปยังสถานีตำรวจเพื่อสอบปากคำ และ อำนาจในการควบคุมผู้ต้องหาไว้ที่สถานีตำรวจ ส่วนอำนาจที่เกี่ยวกับเสรีภาพบุคคล ในการค้น การยึดทรัพย์สิน ต้องอาศัยความยินยอมของบุคคลนั้น และโดยปกติตำรวจไม่มีอำนาจจับกุม¹⁰⁵

(2) การสอบสวนคดีที่ผู้ต้องหากระทำความผิดซึ่งหน้าหรือการสอบสวนแบบรวบรัดการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจใช้มาตรการบังคับมากยิ่งขึ้นเนื่องจากเป็นคดีที่ผู้ต้องหาถูกจับกุมขณะกระทำความผิดซึ่งหน้า (in flagrante delicto) ความผิดซึ่งหน้า (flagrance) หมายถึง ความผิดที่เห็นขณะกำลังกระทำ หรือผู้ต้องหาถูกไล่ติดตามโดยมีเสียงร้องเอะอะ (public clamour) หรือถูกพบในขณะที่ครอบครองอาวุธ หรือมีอาการ เชื่อว่าเพิ่งกระทำความผิดมาแล้วเมื่อตำรวจได้รับแจ้งว่ามีความผิดเกิดขึ้น จะต้องรายงานให้พนักงานอัยการทราบโดยทันที และรีบรุดไปยังสถานที่เกิดเหตุและใช้มาตรการทั้งหลายในการรักษาสถานที่เกิดเหตุให้คงสภาพเดิมไว้เพื่อรักษาพยานหลักฐานต่าง ๆ ในสถานที่เกิดเหตุ หากพนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่า จำเป็นที่จะต้องไปสอบสวนยังที่เกิดเหตุเพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐาน พนักงานอัยการก็จะเดินทางไปยังที่เกิดเหตุด้วยตนเอง เพื่ออำนาจการปฏิบัติ ตำรวจฝ่ายคดีจะร่วมสอบสวนในสถานที่เกิดเหตุกับพนักงานอัยการ ทั้งนี้การสอบสวนจะอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ บันทึกต่าง ๆ ที่ตำรวจฝ่ายคดีได้จัดทำขึ้นระหว่างการสอบสวน ต้องส่งมอบให้กับพนักงานอัยการผู้ซึ่งเข้ามารับผิดชอบการสอบสวนต่อไปผู้ต้องหาจะถูกจับกุมทันทีหากมีพยานหลักฐานเชื่อได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด (มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะแจ้งข้อหาในชั้นจับกุม) เคหสถานบ้านเรือนของบุคคลซึ่งน่าเชื่อถือว่าผู้ครอบครองมีส่วนในการกระทำความผิด หรือมีเอกสารหรือวัตถุอื่น ๆ ใด อันเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดจะถูกตรวจค้น โดยไม่ต้องอาศัยความยินยอมของผู้ครอบครอง สถานที่ต่าง ๆ อาจถูกตรวจค้น ซึ่งเชื่อว่ามีวัตถุพยานอยู่ ซึ่งมีประโยชน์ในการค้นหาความจริง สถานที่เฉพาะ เช่น อาคารบ้านเรือน อาหารอสัการิมทรัพย์ จะได้รับการคุ้มครองพิเศษกว่าสถานที่อื่น ๆ ทั่วไป

¹⁰⁵อุทัย อาทิวา, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 100, น. 94 – 97.

ตามหลักกฎหมาย การตรวจค้นไม่สามารถเริ่มก่อน 6 โมงเช้า และหลัง 3 ทุ่มตอนกลางคืน การตรวจค้นในเวลากลางคืนกระทำได้ในการสอบสวนคดี ก่อการร้าย การค้ายาเสพติด และการค้าประเวณี (the processing of prostitutes) การตรวจค้นจะต้องกระทำต่อหน้าบุคคลซึ่งครอบครองสถานที่หรือหากเป็นไปได้ก็ให้มีผู้แทนของสถานที่ที่จะทำการค้น หากไม่สามารถดำเนินการทั้ง 2 ประการได้จะต้องกระทำต่อหน้าพยานบุคคล 2 คน ซึ่งมีความเป็นอิสระที่ตำรวจจัดหามา¹⁰⁶

ผู้พิพากษาสอบสวน (the investigation judge d' instruction)¹⁰⁷ เมื่อนายตำรวจฝ่ายคดี และ ตำรวจชั้นประทวนฝ่ายคดี ทำการสอบสวนแล้ว ผู้พิพากษาสอบสวนจะเข้าดำเนินการต่อไป หากได้รับการแจ้งอย่างเป็นทางการจากพนักงานอัยการหรือจากผู้เสียหาย การสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวนเรียกว่า การไต่สวนเบื้องต้น (preliminary judicial investigation or instruction preparation) สำหรับคดีอุกฉกรรจ์หรือคดีร้ายแรง (crime) พนักงานอัยการจะต้องแจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนเข้าดำเนินการสอบสวนทุกคดี ส่วนคดีธรรมดา (delit) จะเข้าสอบสวนหรือไม่ก็ได้

การสอบสวนโดยผู้พิพากษา (The preliminary judicial investigation) (instruction preparatoire) การสอบสวนโดยอำนาจตุลาการจะกระทำโดยผู้พิพากษา ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสอบสวนคราวละสามปี ในการสอบสวนของผู้พิพากษาจะไม่มีการตัดสินว่าผู้ต้องหามีความผิดหรือไม่ บทบาทของผู้พิพากษาประการแรกคือ การควบคุมตรวจสอบการสอบสวนของตำรวจ ฝ่ายคดี ซึ่งกระทำในอำนาจของตนเพื่อป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบในขั้นตอนการสอบสวน ประการต่อมาคือ การทำหน้าที่ตุลาการเมื่อพิจารณาว่า ควรที่จะมีการฟ้องคดีนั้นต่อศาลหรือไม่ การใช้ดุลพินิจนี้ถูกควบคุมโดยศาลอุทธรณ์ ที่มีชื่อต่อมาว่า Chambre d'Instruction เพื่อเป็นการคุ้มครองหลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา (presumption of innocence) ผู้พิพากษาจะพิจารณาว่าควรเข้าทำการสอบสวนระหว่างที่ตำรวจฝ่ายคดีทำการสอบสวน อยู่หรือไม่ เพื่อค้นหาความจริงและเพื่อกำหนดว่าควรที่จะส่งคดีไปยังศาลต่อไปหรือไม่ สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ผู้พิพากษาจะต้องเข้าทำการสอบสวนทุกคดี ส่วนคดีอื่น ๆ เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาเองว่าควรเข้าไปสอบสวนหรือไม่ ซึ่งในทางปฏิบัติประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์สำหรับคดีทั่วไป และมีจำนวนน้อยมากสำหรับคดีโทษสถานเบาที่ผู้พิพากษาเข้าทำการสอบสวน สำหรับคดีอาญาธรรมดา แนวโน้มที่พนักงานอัยการจะร้องขอให้ผู้พิพากษาเข้าทำการสอบสวนจะมีเฉพาะเพื่อความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น คดีเหล่านี้จะเป็นคดีที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ คดีที่ทำการสอบสวนนอกประเทศ หรือคดีที่จำเป็นต้องออกหมายจับผู้กระทำผิดที่หลบหนีอยู่

¹⁰⁶มานะ เฒ่าช่วย, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8*, น. 171.

¹⁰⁷Christine Van Den Wyngaert, et al., *supra note 25*, p. 110.

ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจสอบสวนปากคำคู่กรณี และการสอบสวนจะสิ้นสุดลงไม่ได้ หากไม่มีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา เว้นแต่คดีนั้นไม่มีเหตุจำเป็นต้องสอบสวนผู้ต้องหาเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำโดยมิชอบในการถามปากคำ มาตรา 114 ซึ่งแก้ไขและใช้บังคับเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม ค.ศ. 1993 ผู้ต้องหาและผู้เสียหายมีโอกาสดูตรวจสอบสำนวนการสอบสวนล่วงหน้าก่อนที่จะมีการสอบสวนปากคำ เมื่อมีการสอบสวนปากคำครั้งแรกแล้ว ทนายความมีสิทธิที่จะได้รับสำเนาการสอบสวนให้กับลูกความของตน ทั้งนี้เพื่อเป็นการมิให้มีการรบกวนการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาระหว่างการถามปากคำ ในระหว่างการสอบสวนพนักงานอัยการมีอำนาจที่จะตรวจสอบสำนวนการสอบสวนและร้องขอให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวนในประเด็นใด ๆ ที่เห็นว่าเป็นการจำเป็นต่อการค้นหาความจริงหรือเพื่อเหตุผลทางความปลอดภัย สำหรับผู้ต้องหาและผู้เสียหายตามบทบัญญัติ เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม ค.ศ. 1998 มีสิทธิที่จะร้องขอให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวนเรื่องใด ๆ ที่เห็นว่ามีควมจำเป็นในการค้นหาความจริงเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้พิพากษาอาจจะดำเนินการตามร้องขอ หรือปฏิเสธที่จะดำเนินการก็ได้ แต่การใช้ดุลพินิจนี้ถูกควบคุมโดย *Chambre d'Instruction*¹⁰⁸

3.2.2 องค์การอัยการ

การดำเนินคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ยึดถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักที่สำคัญ โดยมีพนักงานของรัฐคืออัยการทำหน้าที่ ดำเนินคดีอาญาในนามของรัฐ ซึ่งฝรั่งเศสเป็นชาติแรกที่จัดให้มีอัยการและเป็นแบบอย่างของอัยการในประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นยุโรป¹⁰⁹ เมื่ออัยการเห็นว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและสมควรตั้งฟ้องก็จะดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองโดยตรงไม่ได้แต่ฟ้องได้โดยทางอ้อม คือ ฟ้องทางแพ่งต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาและการดำเนินคดีแพ่ง ณ ศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะกระทำได้ต่อเมื่อการดำเนินคดีอาญาพร้อมกัน จึงมีผลให้อัยการต้องดำเนินคดีอาญาไปด้วย โดยสรุปพนักงานอัยการมีบทบาทในการดำเนินคดีอาญาดังต่อไปนี้

3.2.2.1 โครงสร้างการทำงานของอัยการ¹¹⁰ โครงสร้างของอัยการมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างของศาล เพราะว่าอัยการเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาของศาล หากการพิจารณาของศาลใดไม่มีอัยการอยู่ร่วมด้วยในการพิจารณาของศาลนั้น ศาลก็ไม่สามารถพิจารณาคดีต่อไปได้ การทำงานของอัยการจะมีลักษณะที่ผูกพันอยู่กับอำนาจหน้าที่ของศาลดังนี้

¹⁰⁸Catherine Elliott, *supra note* 98, p. 37.

¹⁰⁹คณิต ณ นคร, *อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา*, หนังสือรวมบทความอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา, (กรุงเทพมหานคร: ชุดีมาการพิมพ์, 2553), น. 183-185.

¹¹⁰อุทัย อาทิวา, *อั้งแล้ว เริงอรรถที่ 100*, น. 189 -192.

(1) อธิบดีอัยการประจำศาลฎีกา ตำแหน่งอธิบดีอัยการประจำศาลฎีกาถือว่าเป็นตำแหน่งสูงสุดทางฝ่ายของอัยการ อธิบดีอัยการประจำศาลฎีกาฝรั่งเศสจะไม่มีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องกับการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการตั้งคดี

(2) อธิบดีอัยการประจำศาลอุทธรณ์ เป็นตำแหน่งของอัยการที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารของอัยการที่อยู่ในเขตที่ตนรับผิดชอบทั้งหมด และจะเป็นผู้รับคำสั่งและนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและเป็นผู้ออกคำสั่งให้พนักงานอัยการภายในเขตอำนาจของตนนำไปปฏิบัติ

(3) อัยการแห่งสาธารณรัฐ อัยการแห่งสาธารณรัฐและอัยการผู้ช่วยเป็นตัวแทนพนักงานอัยการผู้ช่วยประจำศาลชั้นต้น ประจำศาลอุทธรณ์ที่ตั้งอยู่ในเขตของศาลชั้นต้นดังกล่าว ประจำศาลตำรวจ และศาลที่เกี่ยวข้อง อัยการแห่งสาธารณรัฐมีอำนาจเฉพาะตัวที่สำคัญคือการฟ้องคดีอาญา ซึ่งแม้แต่อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ก็ไม่สามารถที่จะฟ้องคดีอาญาได้ด้วยตนเอง

3.2.2.2 อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนของอัยการ¹¹¹ การปฏิบัติงานของตำรวจฝ่ายคดีหรือพนักงานสอบสวนในประเทศฝรั่งเศส มิใช่การทำงานที่เป็นอิสระจากหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมแต่มีการปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างตำรวจฝ่ายคดีกับตุลาการซึ่งเป็นผู้อำนวยความสะดวกอันประกอบไปด้วยพนักงานอัยการและผู้พิพากษาไต่สวน โดยถือว่าตำรวจเป็นผู้ช่วยเหลือหรือเครื่องมือของการอำนวยความสะดวกทางอาญา ซึ่งการทำงานของตำรวจนั้นจะมี พนักงานอัยการเป็นผู้กำกับดูแลและควบคุมทิศทางการสอบสวนตั้งแต่การเริ่มคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1808 (Le Code d'instruction criminelle – C.I.C) ก่อนที่จะมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1959 กฎหมายได้กำหนดให้อัยการแห่งสาธารณรัฐและผู้พิพากษาไต่สวนทำหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีและให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมีสถานะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี จึงถือว่าอัยการแห่งสาธารณรัฐและผู้พิพากษาไต่สวนเป็นผู้บังคับบัญชาของตำรวจฝ่ายคดี กล่าวคือมีอำนาจไม่แต่เฉพาะการดำเนินคดีอย่างตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น แต่ยังมีอำนาจออกคำสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีปฏิบัติตามอีกด้วย ด้วยเหตุนี้กฎหมายในอดีตจึงกำหนดให้อัยการแห่งสาธารณรัฐอยู่ภายใต้การควบคุมทางวินัยของศาลไต่สวน ส่วนผู้พิพากษาไต่สวนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของอธิบดีอัยการ ดังนั้น ความสัมพันธ์ของตำรวจฝ่ายคดีกับพนักงานอัยการจึงเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง ในลักษณะของสายการปฏิบัติงานตามโครงสร้างของการดำเนินคดีอาญา

¹¹¹ เติ้งอ๋าง, น. 192 – 194.

ต่อมาเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฝรั่งเศส ค.ศ. 1959 ความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานอัยการและตำรวจฝ่ายคดีก็ยังคงมีลักษณะของการบังคับบัญชาในการปฏิบัติงาน ดังจะเห็นจากหลักเกณฑ์ดังนี้

- (ก) ตำรวจฝ่ายคดีปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การอำนวยการของอัยการแห่งสาธารณรัฐ
- (ข) ตำรวจฝ่ายคดีอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของอธิบดีอัยการและภายใต้การควบคุมของศาลได้ส่วน

3.2.2.3 อำนาจการสั่งคดีโดยใช้ดุลพินิจของอัยการ¹¹² ถือเป็นหัวใจในการทำงานของอัยการฝรั่งเศส ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐในการบริหารงานและอำนวยความสะดวกทางอาญา บทบัญญัติของกฎหมายที่กล่าวถึงอำนาจสั่งคดีโดยใช้ดุลพินิจของอัยการฝรั่งเศสคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 มาตรา 40 ซึ่งให้อำนาจแก่พนักงานอัยการฝรั่งเศสมีหน้าที่ในการจัดการกับคำร้องทุกข์ ซึ่งพนักงานอัยการรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษและพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรกับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ จะเห็นว่าพนักงานอัยการฝรั่งเศสมีอำนาจใช้ดุลพินิจทั้งการสั่งฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลลงโทษผู้กระทำผิดตามวิถีทางปกติของการดำเนินคดีอาญาได้ แต่อย่างไรก็ตามอัยการก็ไม่จำเป็นต้องสั่งฟ้องคดีเพื่อให้ศาลลงโทษผู้กระทำผิดทุกคดีไป

ดังนั้นอัยการจึงสามารถใช้ดุลพินิจของตนในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมได้ หากเห็นว่าการใช้มาตรการทางเลือกที่เหมาะสมสามารถทำให้สังคมกลับคืนสู่ความเป็นปกติได้โดยเร็วและมองว่าการกระทำดังกล่าวของอัยการจะเป็นประโยชน์ยิ่งกว่าการฟ้องคดีตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

3.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเหมือนกับประเทศฝรั่งเศส คือใช้ระบบประมวลกฎหมาย โดยได้มีการแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้องออกจากการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน การดำเนินคดีอาญาแยกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ¹¹³

¹¹²อุทัย อาทิวา, *เพิ่งอ้าง*, น. 194 - 195.

¹¹³ นรงค์ ใจหาญ และคณะ, “สิทธิผู้ต้องหาจำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา,” (รายงานการศึกษาวิจัย, 2540), น. 85-86.

(1) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นต้น (Vorverfahren) เป็นกระบวนการหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อหาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการฟ้องร้องคดีอาญาซึ่งองค์การอัยการจะดำเนินคดีในขั้นต้นนี้ เป็นการยืนยันข้อกล่าวหา เป็นการชี้ขาดเรื่องที่มีการกล่าวหาจะต้องมีการพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และข้อเท็จจริงที่ได้มาต้องโดยชอบด้วยการชี้ขาดในขั้นต้น จึงเป็นการชี้ขาดคดีอาญาขั้นเจ้าหน้าที่หากข้อเท็จจริงนั้นผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดจริงก็จะดำเนินการฟ้องศาล เพื่อทำการชี้ขาดคดีอาญาโดยศาลซึ่งก็คือ ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษา

(2) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นกลาง (Xischenverfahren) เมื่อพนักงานอัยการสอบสวนเสร็จและสั่งให้มีการดำเนินคดีอาญาแล้ว ก่อนที่จะถึงขั้นสุดท้ายเพื่อพิจารณาพิพากษาจะต้องมีการดำเนินกระบวนการในขั้นกลางก่อน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดุลพินิจในการสั่งให้ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ศาลจะเป็นผู้หน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องนี้ โดยศาลอาจสั่งให้คดีมีมูลหรือไม่มีมูลก็ได้ตามพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

(3) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นหลัก (Hauptverfahren) การดำเนินคดีอาญาในขั้นนี้เป็นกระบวนการชี้ขาดโดยศาลซึ่งก็คือ การพิจารณาและพิพากษาคดีนั่นเอง ในแต่ละขั้นตอนกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน ได้กำหนดองค์กรต่างๆที่จะเข้ามามีบทบาทที่แตกต่างกัน โดยภาระหลักขององค์กรทั้งหลาย ก็คือ การช่วยกันค้นหาความจริงเพื่อบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา¹¹⁴

องค์กรหลักและแนวทางในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งจะได้พิจารณา คือ

3.3.1 องค์กรตำรวจ

ในประเทศเยอรมัน ตำรวจมีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีได้ แต่ฐานะของตำรวจในทางคดีเป็นเพียง องค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนของอัยการ เท่านั้น หากเริ่มดำเนินการสอบสวนคดีใดขึ้นเองก่อน ตำรวจก็ต้องรายงานให้อัยการทราบในโอกาสแรกเสมอ ซึ่งตรงนี้ตำรวจไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการได้เองโดยลำพังจนเสร็จสิ้นการสอบสวน องค์กรตำรวจที่มีหน้าที่ในการสอบสวนคือ สำนักงานอาชญาวิทยาแห่งสหพันธ์รัฐ (Bundeskriminalamt) หรือเรียกชื่อย่อว่า BKA โดยจะแบ่งตำรวจออกเป็นสองประเภท คือ ข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นผู้ช่วยของพนักงานอัยการและข้าราชการตำรวจอื่นๆ ซึ่งข้าราชการทั้ง 2 ประเภทนี้จะมีอำนาจในการจับกุมผู้ต้องสงสัยไว้ชั่วคราว รวมทั้งอำนาจในการกระทำการเพื่อทราบตัวผู้ต้องสงสัย เช่น การถ่ายภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ

ในกรณีมีความจำเป็น ข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นผู้ช่วยของพนักงานอัยการยังมีอำนาจต่างๆในการใช้มาตรการบังคับด้วย เช่น การสั่งให้ยึดสิ่งของ การสั่งให้ค้น การสั่งให้ตรวจเลือดหรือ

¹¹⁴ สตุลท์ซ์ ปัญวัฒนลิขิต, *อ้างแล้ว เชนอร์รถที่ 2*, น. 74-75.

ตรวจร่างกายผู้ต้องหา การสั่งให้ตรวจร่างกายพยานและการตั้งด่านตรวจในถนนสาธารณะ ซึ่งการดำเนินการของข้าราชการตำรวจจะทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

(1) ตำรวจเริ่มดำเนินการสอบสวนเอง เมื่อตนรับแจ้งความไว้ว่ามีความผิดที่เกิดขึ้น และใช้มาตรการบางอย่างที่ไม่อาจรอช้าได้ และต้องทำบันทึกไปยังพนักงานอัยการโดยเร็ว เพื่อดำเนินการต่อไป

(2) ตำรวจอาจดำเนินการสอบสวนตามคำสั่งของพนักงานอัยการเพื่อทำการสอบสวน ตามความจำเป็นก็ได้

ในทางปฏิบัติแล้ว ตำรวจมักเริ่มทำการสอบสวนตัวตนเองแล้วจึงส่งบันทึกการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อวินิจฉัยว่าจะมีการสอบสวนต่อไปหรือทำการฟ้องร้อง ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 163 (การดำเนินการเริ่มแรกของตำรวจ)¹¹⁵ คือ

(ก) เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ต้องสอบสวนความผิดอาญาและต้องดำเนินการทุกอย่างโดยไม่ชักช้า เพื่อป้องกันมิให้เรื่องที่กำลังกล่าวหาอันมีความผิดมน

(ข) เจ้าพนักงานตำรวจต้องส่งรายงานที่ตนกระทำได้กระทำไปแล้วนั้นไปยังพนักงานอัยการโดยไม่ชักช้า ถ้าปรากฏว่าการดำเนินการใดจำเป็นต้องกระทำโดยมาตรการทางศาล ก็จะต้องส่งรายงานนั้นโดยตรงไปยังศาลแขวง

การที่อัยการมีอำนาจในการสอบสวน ทำให้มีข้อมูลที่เพียงพอในการใช้ดุลพินิจประกอบการสั่งคดีได้โดยมีความผิดพลาดน้อยที่สุด¹¹⁶

การดำเนินคดีอาญา กระบวนพิจารณาคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แบ่งเป็น¹¹⁷

- (1) กระบวนพิจารณาชั้นตัดสินคดี
- (2) กระบวนพิจารณาชั้นบังคับคดี

¹¹⁵ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 12*, น. 40, 163 (Erster Zugriff der Polizei)

(1) Die Behörden und Beamten der Polizeidienstes haben Straftaten zu erforschen und alle keinen Aufschub gestattenden Anordnung zu treffen, um the Verdunkelung der Sache zu verhuten

(2) Die Behörden und Beamten der Polizeidienstes übersenden ihre Verdunkelung ohne Verzug der Staatsanwaltschaft. Erscheint die schleinige Vornahme richterlicher Untersuchungshandlungen

¹¹⁶ คณิต ฒ นคร, *ความสัมพันธ์ระหว่างอัยการกับตำรวจในเยอรมัน*, รวบรวมบทความทางวิชาการของ ศ.ดร.คณิต ฒ นคร, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, 2540), น. 91-92.

¹¹⁷ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน,” *อุลพาท*, เล่ม 1, ปีที่ 55. (มกราคม-เมษายน 2551).

โดยมีคำพิพากษาถึงที่สุด เป็นจุดแบ่งกระบวนการพิจารณาทั้งสองออกจากกัน กล่าวคือ ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดจะไม่มี การบังคับโทษ ซึ่งกระบวนการพิจารณาคดีปกติ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

กระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวน (Vorverfahren) กระบวนการพิจารณาชั้นสืบสวนสอบสวน (The investigative process) คือ การเตรียมการสำหรับการตั้งคดีของพนักงานอัยการ¹¹⁸ เป็นกระบวนการในการหาข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อยืนยันข้อกล่าวหา อันเป็นการชี้ขาดในเรื่องที่มีการกล่าวหา ซึ่งการที่จะชี้ขาดได้ จะต้องมีการพิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆที่เกิดขึ้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อเท็จจริงที่ได้มาจะต้องเป็นข้อเท็จจริงโดยชอบ ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญา หน้าที่ในขั้นนี้มีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ พนักงานอาจสืบสวนสอบสวนด้วยตนเองหรืออาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจสืบสวนสอบสวนแทนได้ วิธีเริ่มการสอบสวน คือ บุคคลอาจแจ้งการกระทำความผิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยคำกล่าวโทษ (Strafanzeige) บุคคลใดที่พบการกระทำความผิดก็กล่าวโทษได้โดยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษร หรือโดยคำร้องทุกข์ (Strafantrag) ซึ่งกระทำโดยผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น และพนักงานอัยการอาจเริ่มการสอบสวนได้ด้วยตนเองหรือเมื่อมีคำกล่าวโทษหรือมีคำร้องทุกข์ก็ได้ ส่วนเจ้าพนักงานตำรวจนั้นทำการสอบสวนได้โดยเริ่มดำเนินการสอบสวนเองเมื่อตนรับแจ้งความไว้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือตามคำสั่งของพนักงานอัยการซึ่งในการค้นหาความจริง พนักงานอัยการจะต้องรวบรวมและตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมด ทั้งที่เป็นผลดีและเป็นผลร้ายกับผู้ต้องสงสัย ซึ่งการดำเนินคดีขั้นนี้จะจบลงเมื่อมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ จึงถือว่า การยื่นฟ้อง เป็นจุดแบ่งระหว่างกระบวนการพิจารณาในชั้นสืบสวนสอบสวนออกจากกระบวนการพิจารณาชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

พนักงานอัยการจะรวบรวมพยานหลักฐานจากเจ้าพนักงานตำรวจ ออกหมายเรียกและสอบปากคำผู้ต้องสงสัย พยานและผู้เชี่ยวชาญ พนักงานอัยการอาจจะสั่งให้ผู้ต้องสงสัยมาให้ถ้อยคำ แม้เขาจะไม่ให้การอย่างใดก็ตาม เมื่อถามปากคำแล้ว พนักงานอัยการต้องแจ้งข้อหาให้ทราบและแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะไม่ให้การใดๆและสิทธิที่จะมีทนายความ ซึ่งการสืบสวนสอบสวนจะยุติโดยการที่พนักงานอัยการใช้ดุลยพินิจซึ่งจะเป็นในทางบวก คือ การยื่นฟ้องคดี เนื่องจากพนักงานอัยการพบว่ามิเหตุอันควรสงสัยเพียงพอ (Sufficient cause) พนักงานอัยการสามารถฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลเปิดการพิจารณาคดีชั้นพิจารณาได้ หรือในทางลบ คือ การยุติคดี ซึ่งอาจจะมีเหตุผลมา

¹¹⁸Werner F. Ebke and Matthew W. Finkin, Introduction to German Law, (Kluwer Law International 1996), p. 417.

จากทางด้านข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือเป็นคดีเล็กน้อยๆ ซึ่งจะทำให้การสืบสวนสอบสวน ยุติลง¹¹⁹

เหตุผลทางข้อเท็จจริง คือ ไม่มีเหตุผลอันควรสงสัยเพียงพอว่ามีการกระทำความผิด หรือเป็นคดีความผิดอาญาที่ผู้เสียหายฟ้องได้ และการยื่นฟ้องในกรณีนี้ไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ หรือกรณีที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีตามหลักการดำเนินคดีตามดุลพินิจในคดี ความผิดเล็กน้อย¹²⁰

3.3.2 องค์การอัยการ

การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เป็นหลัก ที่ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้อง คือ พนักงานอัยการ การดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นกระบวนการ เดียวกัน กล่าวคือ อัยการมีหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren) แม้กฎหมายกำหนด บัญญัติให้ตำรวจมีหน้าที่ต้องติดตามการกระทำความผิดอาญาและต้องทำการทุกอย่างโดย ไม่ชักช้า แต่ตำรวจก็มีฐานะเป็นเพียงผู้ช่วยอัยการเท่านั้น ทั้งนี้ไม่ว่าการที่ตำรวจกระทำไปจะเป็น การที่ต้องกระทำไปก่อนตามกฎหมายหรือทำตามคำสั่งของอัยการ ตำรวจก็ต้องรายงานต่ออัยการ โดยเร็วที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่าอัยการจะเป็นผู้มีอำนาจเริ่มคดี

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีการฟ้องคดีอาญาใช้หลักการฟ้องคดีตามกฎหมายหรือ หลักการฟ้องคดีเชิงบังคับ ทำให้อัยการผูกขาดอำนาจในการฟ้องคดีอาญาแต่เพียงผู้เดียว¹²¹ ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้อย่างจำกัด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 374¹²² หากมีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดกฎหมาย อัยการต้องยื่นฟ้องต่อศาลเสมอ และยุติคดีโดยการถอนฟ้องไม่ได้และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 152 บัญญัติว่า การฟ้องคดีอาญาเป็นหน้าที่ของอัยการ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น อัยการจำต้องฟ้องคดีทุกคดีซึ่งศาลสามารถลงโทษได้ และเป็นคดีซึ่งอาจฟ้องได้หากมีพยานหลักฐาน เพียงพอ¹²³

¹¹⁹สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 117*.

¹²⁰Freckmann, Anke, p.205.

¹²¹Klaus Sessar, *Prosecutorial Discretion in Germany*, in *The Prosecutor*, (California: Sage Publications, 1979), p.255. (อ้างถึงใน สัญลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2*, น. 76).

¹²²Jay A.Sigler, *The Prosecutor: A comparative Functional Analysis*, p. 56. (อ้างถึงใน สัญลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2*, น. 76)

¹²³เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, “ดุลพินิจในการไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูลในสหรัฐอเมริกา,” *วารสารนิติศาสตร์*, ฉบับที่ 1, ปีที่ 10, น. 154-170 (2521).

หลักการนี้จะใช้เฉพาะกับความผิดร้ายแรงเท่านั้น ในความผิดที่มีโทษปานกลาง อัยการมีดุลพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดี ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย¹²⁴ แต่อย่างไรก็ตาม แม้พนักงานอัยการจะเห็นว่ามีความผิดอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ซึ่งพนักงานอัยการต้องดำเนินคดีก็ตาม แต่พนักงานอัยการอาจจะไม่ฟ้องคดีได้ โดยถือเป็นข้อยกเว้นของหลักการดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งมีบัญญัติไว้ในมาตรา 153 a เช่น พนักงานอัยการอาจรอกการยื่นฟ้องคดีในความผิดอาญาโทษปานกลางไว้ชั่วคราวได้ โดยความเห็นชอบของศาลและของผู้ต้องหาแต่จะกำหนดมาตรการบางอย่างไว้ให้ปฏิบัติ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1924 ได้มีการแก้ไขบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 153 เนื่องจากความตกต่ำในทางเศรษฐกิจปลายปี ค.ศ. 1920 ในเยอรมัน ก่อให้เกิดความกดดันที่จะต้องมีการทบทวนพิจารณาคดีอาญาที่ง่ายและรวดเร็ว¹²⁵

¹²⁴กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, Prosecutorial Discretion on Decision not to prosecute: A proposal for Thailand, บทบัญญัติ, เล่มที่ 47, ตอน 4, น. 123 (ธันวาคม 2534).

¹²⁵เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, หลักการฟ้องคดีอาญาเชิงบังคับและขอบเขตการใช้ดุลพินิจของอัยการเยอรมัน, น. 19 แปลจาก Joachim Herrmann, The Rule of Compulsory Prosecution and the Scope of Prosecutorial Discretion in Germany, 41/3 University of Chicago Review: 468 (1974).

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาและหลักการ การดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานและ ปัญหาในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานในบทที่ 2 และการศึกษากฎหมายในเรื่องระบบการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนของเจ้าพนักงานในต่างประเทศในบทที่ 3 มาแล้วนั้น บทนี้เป็นการกล่าวในเรื่องของการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงปัญหาและหลักการ การดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานและปัญหาในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ที่ได้ศึกษามาแล้ว เพื่อมาวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงข้อดีและข้อเสียระหว่างของไทยกับต่างประเทศในรูปแบบทั้งด้านกฎหมาย องค์กรที่ทำหน้าที่ด้านการสอบสวน การดำเนินคดีอาญา ตลอดจนกระบวนการดำเนินคดีอาญาของต่างประเทศ ว่ามีความแตกต่างกับของไทยอย่างไร มีประเด็นอะไรบ้างที่ต้องนำของต่างประเทศมาแก้ไขปรับปรุงและมีอะไรบ้างที่ของไทยนั้นเป็นสากลอยู่แล้ว รวมถึงข้อบกพร่องที่มีอยู่นั้นควรที่จะนำมาปรับปรุงแก้ไขอย่างไรกับกฎหมายที่ไทยมีอยู่ เพื่อที่จะนำผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบในบทนี้ ไปเป็นข้อมูลและแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปสู่การสรุปและการเสนอแนะในสรุปบทที่ 5 ต่อไป

4.1 การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานในประเทศไทย

ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงความจำเป็นมาของการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของไทย บทบาทของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีอาญาทั้งตำรวจ อัยการ โดยจะเน้นในเรื่องการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวน การสอบสวนคดีอาญา การตรวจสอบการสอบสวนคดีอาญารวมถึงวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

4.1.1 ความจำเป็นมาเกี่ยวกับการดำเนินคดีในประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยมีลักษณะดังเช่นนานาอารยประเทศกล่าวคือ กระบวนการดำเนินคดีอาญาแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน คือ การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นก่อนฟ้อง (pre-trial) และการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล (trial) อย่างไรก็ตามนับจากอดีตถึงปัจจุบัน การดำเนินคดีอาญาของไทยเมื่อพิจารณาถึงการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระบบการศาลครั้งสำคัญ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทำให้เกิดความ

แตกต่างกันอย่างชัดเจนของระบบการดำเนินคดีอาญาในสองช่วงระยะเวลา นั่นคือช่วงแรกก่อนการปรับปรุงพัฒนาระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมซึ่งยังใช้กฎหมายดั้งเดิมของไทย (pre-modern law) และสมัยหลังการปฏิรูประบบกฎหมายและการยุติธรรมเข้าสู่ระบบกฎหมายสมัยใหม่ตามแบบอย่างตะวันตก (modern law) วิวัฒนาการความเป็นมาของการปรับปรุงพัฒนาระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นเด่นชัดถึงบทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานจากอดีต ถึงปัจจุบัน

4.1.1.1 ยุคสมัยการใช้จารีตนครบาล (ก่อน ร.ศ. 115)

สมัยอาณาจักรสุโขทัยไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีเจ้าหน้าที่ของรัฐบังคับใช้กฎหมายรวมทั้งวิธีการดำเนินคดีอาญามีลักษณะอย่างไร แต่มีหลักฐานว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีที่ราษฎรร้องทุกข์ ในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง บรรทัดที่ 31 ด้านที่ 1 ถึง บรรทัดที่ 2 ด้านที่ 2 ปรากฏว่า "...ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ หัน ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความ เจ็บท้องข้องใจมันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่ไว้ ไปลั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียก เมื่อถามสวนความแก่มันด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้ จึงชม ไพร่ฟ้า ลูกเจ้า ลูกขุน ผิดผิดผิดแกว้งกัน สวนดูแลแล้วจึงแล่งความแก่ข้าด้วยชื่อ บ่อเข้าผู้ลักมกผู้ซ่อนเห็นข้าวท่านบ่อใคร่พิน เห็นสินท่านบ่อใคร่เคียด..." จากศิลาจารึกนี้ทำให้ทราบว่า การร้องทุกข์ทางคดี ในสมัยนั้น ราษฎรมีสิทธิร้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์โดยตรง และพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ไต่สวนพิจารณาคดีด้วยพระองค์เอง หรืออาจจะให้ขุนนางเป็นผู้ไต่สวนให้ถ่วงแท้และตัดสินคดีด้วยความเป็นธรรม ไม่ลำเอียงและไม่รับสินบน 2 ลักษณะเช่นนี้วิเคราะห์ได้ว่า ระบบการดำเนินคดีเป็นไปในรูปแบบการไต่สวน เพราะไม่ได้แบ่งแยกผู้ฟ้องคดีและผู้พิจารณาพิพากษาคดี หากแต่พระมหากษัตริย์หรือขุนนางที่ได้ทรงมอบหมายเป็นผู้ไต่สวนค้นหาความจริงและตัดสินคดี อีกทั้งไม่มีการแบ่งแยกคดีอาญาและคดีแพ่งแต่อย่างใด กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญายังไม่มีความชัดเจน แต่การตัดสินความนั้นต้องสอบสวนข้อเท็จจริงให้แน่แท้เสียก่อนจึงตัดสินความด้วยความซื่อสัตย์ ยุติธรรม ผู้ตัดสินความไม่เห็นแก่ทรัพย์หรืออามิสสินจ้างของผู้ใด¹²⁶

สมัยอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นและการปกครองมีลักษณะเป็นการรวมศูนย์อำนาจอาณาจักรจึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยให้อาณาจักรมีความมั่นคง การนำความยุติธรรมโดยอำนาจของอาณาจักรเริ่มมีขึ้นกระบวนการอันยังให้เกิดความยุติธรรมตามยุคสมัยนั้นประกอบด้วยเจ้าพนักงานหลายฝ่ายทำหน้าที่ดำเนินคดีรวมทั้งตราการ ในส่วนของกิจการตำรวจพบว่า มีขึ้นตั้งแต่สมัยพระบรมไตรโลกนาถ

¹²⁶ สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2560, จาก www.panyathai.or.th/wiki/index.php/ประวัติศาสตร์ยุติธรรม

(พ.ศ. 1991-2031) แต่ตำรวจยุคสมัยดังกล่าวมิได้ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (law enforcement) เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ในสมัยนี้ มีการบัญญัติพระราชกำหนด บทพระไอยการเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อนำมาบังคับใช้ในการอำนวยความสะดวก วิธีพิจารณาและพิพากษาคดีในสมัยกรุงศรีอยุธยาคงถือประเพณีโบราณว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้พิพากษาสูงสุด แต่ใช้วิธีที่เอาแบบอย่างของอินเดียมาผสมกับแบบไทย ซึ่งแตกต่างไปจากประเทศอื่น โดยแยกหน้าที่ออกเป็น 2 ฝ่าย และใช้บุคคล 2 ประเภทเป็นพนักงานตุลาการ ประเภทที่หนึ่ง เป็นพรหมณ์ซึ่งเชี่ยวชาญด้านนิติศาสตร์ เรียกว่า ลูกขุน ณ ศาลหลวงมี 12 คน หัวหน้าคือ พระมหाराชครูรูปโรหิต และพระมหाराชครูมหิธร โดยถือศักดินาเทียบเจ้าพระยาหน้าทีของลูกขุน ณ ศาลหลวง คือ ตรวจสำนวนชี้ตัวบทกฎหมาย แล้วตัดสินว่าฝ่ายใดผิดหรือชอบแต่มิได้มีอำนาจในการบังคับบัญชาคดีในศาล ประเภทที่สอง เป็นพนักงานที่เป็นคนไทย เรียกว่า ตุลาการ เป็นผู้บังคับคดีให้เป็นไปตามกฎหมายที่ลูกขุน ณ ศาลหลวงได้กำหนดไว้ ในกรณีที่คู่ความคนใดไม่พอใจในคำพิพากษาอาจถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ได้ แต่การถวายฎีกาก็ทำได้ไม่ถนัดนัก ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ถวายฎีกาพร่ำเพรื่อจนเกินไป¹²⁷

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (สมัยรัชการที่ 1-3) มีลักษณะ เช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยาเนื่องจากกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในระยะแรกของกรุงรัตนโกสินทร์นั้นก็คือกฎหมายที่ใช้อยู่เมื่อครั้ง กรุงศรีอยุธยา โดยอาศัยความจำ และการคัดลอกมาตามเอกสารที่หลงเหลือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงทำการวินิจฉัยเรื่องต่าง ๆ โดยอาศัยมูลอำนาจขององค์อธิปัตย์ด้วย พระองค์เองบ้าง อาศัยหลักฐานที่ได้จากการสืบสวน ฟังคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่บ้างจนกระทั่งได้เกิดคดีขึ้นคดีหนึ่งและมีการทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา คดีที่เกิดขึ้นนี้แม้เป็นคดีฟ้องหย่าของชาวบ้านธรรมดา แต่ที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์กฎหมาย ก็คือผลจากคดีนี้เป็นต้นเหตุให้นำมา ซึ่งการชำระสะสางกฎหมายในสมัยนั้น เป็นคดีที่อำแดงป้อม ฟ้องหย่านายบุญศรีช่างเหล็กหลวง ทั้ง ๆ ที่ตนได้ทำชู้กับ นายราชาอรรด และศาลได้พิพากษาให้หย่าได้ตามที่อำแดงป้อมฟ้อง โดยอาศัยการพิจารณาคดีตามบทกฎหมาย ที่มีความว่า “ชายหาผิดมิได้ หญิงขอหย่าท่านว่าเป็นหญิงหย่าชาย หย่าได้” เมื่อผลของคดีเป็นเช่นนี้ นายบุญศรีจึงได้นำเรื่องขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ต่อพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์ทรงเห็นด้วยกับฎีกาของนายบุญศรี ว่าคำพิพากษาของศาลนั้น ขัดหลักความยุติธรรม ทรงสงสัยว่าการพิจารณาพิพากษาคดีจะถูกต้องตรงตามตัวฉบับกฎหมายหรือไม่ จึงมีพระบรมราชโองการ ให้เทียบกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ คือ ฉบับที่ศาลใช้กับฉบับที่หอหลวงและที่ห้องเครื่อง แต่ก็ไม่ปรากฏ ข้อความที่ตรงกัน เมื่อเป็นดังนี้ จึงทรงมีพระราชดำริว่ากฎหมายนั้น ไม่เหมาะสม อาจมีความคลาดเคลื่อนจากการคัดลอก สมควรที่จะจัดให้มีการชำระ

¹²⁷ สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2560, จาก researchers.in.th/blog/konjanard/

สะสางกฎหมายใหม่ เหมือนการสังคายนาพระไตรปิฎกจากคดียาแดงป้อมดังกล่าวข้างต้น ได้แสดงให้เห็นหลักกฎหมายสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายที่ว่าแม้แต่พระมหากษัตริย์ก็ต้องให้ความสำคัญ และปฏิบัติตามไม่มีพระราชอำนาจที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายตามอำเภอใจในคดีนี้แม้จะทรงเห็นว่าคำตัดสินนั้น ไม่สอดคล้องกับความยุติธรรม อันอาจเนื่องมาจากการคัดลอกกฎหมายมาผิด ก็ชอบที่จะจัดให้มีการชำระสะสางกฎหมายให้กลับไปสู่ความถูกต้องเหมือนการสังคายนาพระไตรปิฎก ดังพระราชปรารภที่ว่า “ให้กรรมการชำระพระราชกำหนดบท พระอาชญากรรม อันมีอยู่ในหอหลวง ตั้งแต่พระธรรมศาสตร์ไปให้ถูกต้อง ตามบาลีและเนื้อความ มิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกัน ได้จัดเป็นหมวด เป็นเหล่าเข้าไว้ แล้วทรงอุตสาห์ ทรงชำระคัดแปลง ซึ่งบทอันวิปลาสนั้นให้ชอบโดยยุติธรรมไว้” ระบบการดำเนินคดีอาญาในระยะเริ่มแรกของไทย จนถึงสมัยการปฏิรูป กฎหมายและระบบการศาลหลังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ไม่ได้แยกขั้นตอนการดำเนินคดีโดยให้มีเจ้าพนักงานเป็นผู้ยื่นฟ้องคดี และตุลาการเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีแต่อย่างใด กล่าวคือ กระบวนการเริ่มต้น เมื่อบุคคลผู้ยื่นฟ้องคดีต่อกรมรับฟ้อง เมื่อกรมรับฟ้องรับคำฟ้องไว้แล้วก็จะส่งคำฟ้องไปยังตุลาการ เพื่อพิจารณาว่าจะมีคำสั่งให้รับฟ้องหรือไม่ หากมีคำสั่งให้รับฟ้องก็จะส่งคำฟ้องไปยังตุลาการศาลต่าง ๆ ทำการไต่สวนและพิจารณาพิพากษาคดี เมื่อพิพากษาคดีแล้วก็จะส่งคำพิพากษาไปยังผู้ปรับบทเพื่อกำหนดบทลงโทษต่อไป จึงเห็นได้ว่าระบบการดำเนินคดีมีความสลับซับซ้อน ไม่มีความเป็นเอกภาพ ลักษณะงานของพนักงานอัยการในฐานะทนายแผ่นดินจึงยังไม่เกิดขึ้น แม้ว่าจะมี เจ้าพนักงานประเภทหนึ่งเรียกว่า “ยกกระบัตร” ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายประการ เช่น การแนะนำเจ้าเมืองในส่วนภูมิภาคในด้านการอำนวยความสะดวกธรรมะระงับของพิพาทของราษฎร การปฏิบัติราชการบ้านเมืองให้ถูกต้องตามนิติประเพณี ตลอดจนกำกับให้เจ้าเมืองทำหน้าที่การรบทัพป้องกันราชอาณาจักร แล้วรายงานความเป็นไปให้พระมหากษัตริย์ทราบก็ตาม แต่ยกกระบัตรมิได้ทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญาด้วยตนเองจึงไม่สามารถเปรียบเทียบบทบาทอำนาจหน้าที่ของยกกระบัตรว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับงานดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการในปัจจุบัน¹²⁸

4.1.1.2 ยุคสมัยการใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยยังคงใช้วิธีพิจารณาจารีตนครบาลเรื่อยมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นมีประเทศมหาอำนาจที่เข้ามาติดต่อกับประเทศไทยก่อนหน้านี้นี้แล้วเช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา

¹²⁸ สำนักงานอัยการสูงสุด, สืบค้นเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2560, จาก www.ago.go.th

ได้ตั้งข้อรังเกียจระบบการศาลและกฎหมายของไทยเป็นอย่างมากโดยเฉพาะวิธีการดำเนินคดีแบบจารีตนครบาล และพยายามเรียกร้องกึ่งบีบบังคับให้ไทยทำสนธิสัญญาเปิดเสรีการค้า ปรับปรุงระบบการยุติธรรม รวมทั้งขอตั้งศาลกงสุล (consular court) ของตนขึ้นในประเทศไทย กระทั่งเมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2398 (ค.ศ. 1855) รัฐบาลไทยโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธยร่วมกับ เซอร์ จอห์น บาวริง (Sir John Bowring) ซึ่งเป็นผู้ว่าการฮ่องกงและเป็นผู้แทนทางการทูตของอังกฤษ (Governor of Hong Kong and Britain's envoy) ในสนธิสัญญาว่าด้วยมิตรภาพและเสรีทางการค้าระหว่างจักรวรรดิอังกฤษและอาณาจักรสยาม (The Treaty of Friendship and commercial between The Empire of Britain and The Kingdom of Siam) ข้อตกลงของสนธิสัญญานี้แม้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการให้เสรีภาพทางการค้าแก่อังกฤษ แต่มีข้อตกลงสำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างใหญ่หลวงด้านการยุติธรรมของไทยในสมัยนั้น กล่าวคือ ความในข้อ 1 ของสนธิสัญญาระบุว่า “บุคคลผู้มีสัญชาติหรือในบังคับของอังกฤษ (subject) อยู่ภายใต้ศาลกงสุลของอังกฤษ” ดังนั้น จึงถือได้ว่าโดยสนธิสัญญานี้ นับเป็นครั้งแรกที่สยามให้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต (extra territoriality) แก่ชาวต่างประเทศที่อยู่ในดินแดนสยามผลของการเกิดสิทธิสภาพนอกอาณาเขตทำให้ไทยเสียเอกราชทางการศาล และเกิดความยุ่งยากในการอำนวยความสะดวกและการบริหารจัดการประเทศเป็นอย่างมาก ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวแม้แต่คนสยามเองก็สมัครใจไปเป็นคนบังคับของอังกฤษเป็นจำนวนมาก เพราะเห็นว่าศาลกงสุลของอังกฤษสามารถปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพได้ดีกว่าระบบศาลของสยามอย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎหมายไทยและศาลไทยไม่สามารถใช้บังคับกับคนในบังคับอังกฤษได้ แต่ในขณะนั้นไทยเห็นว่ายังเกิดประโยชน์อยู่บ้าง เนื่องจากการตัดความรับผิดชอบและความยุ่งยากที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยต้องศึกษากฎหมายและนิติประเพณีของยุโรป เพราะเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยขณะนั้นยังไม่รู้กฎหมายตะวันตกเลย

ดังนั้น ไทยจึงเห็นความจำเป็นในการให้ชนชาติเดียวกันปกครองและบังคับกันเอง อันทำให้เกิดศาลกงสุลขึ้น ประกอบกับในขณะที่ทำสนธิสัญญานั้น มีชาวต่างประเทศจำนวนไม่มากนักในประเทศไทยและส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพฯ จึงเป็นการไม่ลำบากที่จะยกภาระการควบคุมชาวต่างประเทศให้กงสุล ครั้นสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นว่าระบบการศาลและกฎหมายไทย มีความล้าหลังไม่เหมาะสมกับการบริหารปกครองประเทศเป็นอย่างยิ่ง โดยทรงมีพระราชดำริว่า การอำนวยความสะดวกของสยามประเทศในขณะนั้นมีความบกพร่องเสื่อมโทรมและไม่ทันสมัย เป็นที่รังเกียจดูแคลนของประเทศมหาอำนาจ จึงมีความจำเป็นจะต้องปรับปรุง

พัฒนากฎหมาย และระบบการศาลโดยเร่งด่วน หากปล่อยไว้เนิ่นช้าจะส่งผลเสียหายต่อการอำนวยความยุติธรรม ตลอดจนการบริหารประเทศชาติบ้านเมืองถึงขั้นสูญเสียดอกชาติได้¹²⁹

4.1.1.3 ยุคสมัยการใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478

การดำเนินคดีอาญาของไทยเริ่มเข้าสู่กฎหมายสมัยใหม่ตามแบบอย่างของนานาอารยประเทศมากยิ่งขึ้น แม้จะไม่มีผลความละเอียดสมบูรณ์เสียทีเดียว เนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อนเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาใช้ชั่วคราวในระยะเวลาไม่นานนักก่อนที่จะมีการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่กระทำในรูปแบบประมวลกฎหมาย (Codification) ตามแบบอย่างระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรในประเทศภาคพื้นยุโรปต่อมาในปี พ.ศ. 2451 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งคณะกรรมการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ขึ้นประกอบด้วยนักกฎหมายชาวฝรั่งเศส 4 คน ดังนี้ นายออร์ซ ปาดู (Georges Padoux) ทำหน้าที่ เป็นประธาน นายมองชาร์วิลล์ (Moncharville) ศาสตราจารย์กฎหมายอยู่ในประเทศอียิปต์ นายเรอเน่ กียอง (Rene Guyon) ทนายความในศาลอุทธรณ์ฝรั่งเศส และนายริวีแอร์ (Riviere) ผู้พิพากษาในฝรั่งเศส

หลังจากที่การร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเสร็จสิ้น (ซึ่งร่างเดิมเป็นภาษาอังกฤษและแปลเป็นภาษาไทยอย่างสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2463) ในเดือนพฤษภาคม 2476 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาขึ้น โดยมีพระยามานวราชเสวี อธิบดีกรมอัยการ เป็นประธาน ต่อมาใน พ.ศ. 2477 ได้ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยามานวราชเสวี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ท่านจึงขอลาออกจากตำแหน่งประธานฯ และได้มีการแต่งตั้งให้พระอิสสระภักดี เป็นประธานฯ แทน โดยในช่วงนี้นายกียองเดินทางกลับไปพักผ่อนที่ประเทศฝรั่งเศส ประธานฯ จึงขอให้นายชาร์ล เลเวส์ก มาช่วยตรวจพิจารณาร่างดังกล่าวด้วย จนตรวจพิจารณาเสร็จ และนำเสนอต่อรัฐบาลได้ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2477 รัฐบาลได้นำร่างฯ ดังกล่าวเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรใน พ.ศ. 2478 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรตรวจติดตามพิจารณาเสร็จประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ในวันที่ 5 มิถุนายน 2478 โดยให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478¹³⁰

ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในที่นี้ “กฎหมายอาญา” คือ บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุดังความผิดอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความรับผิดชอบอาญาเป็นเงื่อนไขของการใช้โทษ วิธีการ

¹²⁹ชาญชัย แสวงศักดิ์ และ วรรณชัย บุญบำรุง, สารบัญญัเกี่ยวกับกาจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและของไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543), น. 122-123

¹³⁰ชาญชัย แสวงศักดิ์ และ วรรณชัย บุญบำรุง, เพิ่งอ้าง, น. 164.

เพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่นนั้น¹³¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ปัจจุบัน แบ่งแยกความรับผิดชอบ การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ออกจากกัน ในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศยุโรปภาคพื้น ไม่มีการแบ่งแยกความรับผิดชอบเช่นที่ กล่าวมาไม่ว่าโดยกฎหมายหรือในทางปฏิบัติ แต่ การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง เป็นกระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้และการดำเนินการทั้งหมดอยู่ในความรับผิดชอบของ พนักงานอัยการฝ่ายเดียว ส่วนพนักงานอื่น มีฐานะเพียงเป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือ พนักงานอัยการเท่านั้น¹³² องค์กรหลักซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของไทย มีสององค์กรคือ พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ ส่วนพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งหมายถึง เจ้าพนักงานที่กฎหมายให้อำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน รวมทั้งพศดี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงาน อื่น¹³³

4.1.2 บทบาทของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญา

ตามกฎหมาย ดำรวจเป็นองค์กรเบื้องต้นในการดำเนินคดีอาญา คำว่า พนักงาน ฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) ให้นิยามว่า

“พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจ และหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพศดี เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม จากที่กล่าวมา ข้างต้นสามารถแบ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจออกเป็น 2 พวก คือ เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ รักษาความสงบเรียบร้อยโดยทั่วไป และ เจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจับกุมผู้กระทำความ ผิดกั้นหรือปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งที่กล่าวมาอำนาจ หน้าที่หลักของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ คือ อำนาจหน้าที่สืบสวนการที่มุ่งเน้นไปที่การ ป้องกันอาชกรรม¹³⁴

¹³¹ คณิต ฒ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2554), น. 45.

¹³² คณิต ฒ นคร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 12, น. 40.

¹³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (16).

¹³⁴ ธาณี วรภัทร์, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของ ศ.ดร.คณิต ฒ นคร, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2558), น. 75.

4.1.2.1 การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนเป็นเจ้าพนักงานของรัฐฝ่ายบริหาร (Administrative Power) เป็นองค์กรหนึ่งซึ่งทำหน้าที่แทนรัฐในการบังคับใช้กฎหมาย (law enforcement) และการอำนวยความยุติธรรม โดยมีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน พนักงานสอบสวนเป็นข้าราชการสังกัดอยู่ในหลายหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมการปกครอง รวมทั้งกระทรวงต่าง ๆ

องค์ประกอบของความเป็นพนักงานสอบสวน ประกอบด้วย 3 ประการด้วยกันกล่าวคือ

(1) เป็นเจ้าพนักงานของรัฐการสอบสวนคดีอาญาเป็นการกระทำของรัฐในการอำนวยความยุติธรรมอันเกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ดังนั้น เอกชน เช่น นักสืบเอกชน ซึ่งรับจ้างในการสืบสวนสอบสวนค้นหาความจริงเกี่ยวกับคดีอาญา ก็ไม่ถือเป็นพนักงานสอบสวนเพราะเอกชนนั้นไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(2) กฎหมายให้อำนาจทำการสอบสวนกฎหมายบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในการสอบสวนคดีอาญา เช่น ในเขตกรุงเทพมหานครให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่มีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้ กรณีเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่า ข้าราชการตำรวจในเขตกรุงเทพมหานครที่มียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีทุกนาย เช่น พันตำรวจตรี ก ซึ่งเป็นนายแพทย์ประจำโรงพยาบาลตำรวจ หรือร้อยตำรวจเอก ข ตำแหน่งร้อยสารวัตรป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจนครบาลนางเลิ้ง จะเป็นพนักงานสอบสวนตามกฎหมาย เพราะข้าราชการตำรวจที่ยกตัวอย่างมานี้เป็นเพียงแต่เป็นผู้มีชั้นยศตามที่กฎหมายให้ทำการสอบสวนได้เท่านั้น แต่ยังไม่ถูกกำหนดให้มีหน้าที่ทำการสอบสวนเพราะการเป็นพนักงานสอบสวนตามบทนิยามข้างต้น ต้องเป็นเจ้าพนักงานที่มีทั้งอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนความผิดทางอาญา

(3) กฎหมายให้มีหน้าที่สอบสวน องค์ประกอบสุดท้ายของความเป็นพนักงานสอบสวนก็คือ กฎหมายกำหนดให้ทำหน้าที่สอบสวน ซึ่งองค์ประกอบข้อนี้ พิจารณาได้จากความในมาตรา 16 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “อำนาจศาล อำนาจผู้พิพากษา อำนาจพนักงานอัยการ และอำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในการที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งหลายอันว่าด้วยการจัดตั้งศาลยุติธรรมและระบุนอำนาจและหน้าที่ ของผู้พิพากษา หรือซึ่งว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ”

พนักงานสอบสวนของไทย มี 2 ประเภท คือ พนักงานสอบสวนคดีอาญาทั่วไป และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ

(ก) พนักงานสอบสวนคดีอาญาทั่วไป พนักงานสอบสวนคดีอาญาทั่วไปเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยจะต้องมีศร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไป และมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎ ก.ตร. ซึ่ง ก.ตร. ในที่นี้หมายถึงหมายถึง คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ¹³⁵ จะเห็นว่าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นพนักงานสอบสวนหลัก แม้กฎหมายอื่นจะบัญญัติให้เจ้าพนักงานตามกฎหมายนั้นเป็นพนักงานสอบสวนความผิดอาญาตามกฎหมายนั้นได้ แต่ก็ไม่ตัดอำนาจพนักงานสอบสวนหลักที่จะทำการสอบสวนคดีตามกฎหมายนั้น¹³⁶

(ข) พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ จากการที่ได้มีการปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรมใหม่หลังจากการปฏิรูปการเมือง เมื่อปี พ.ศ. 2540 รัฐได้กำหนดจัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษ ขึ้นโดยให้หน่วยงานนี้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาบางประเภทเป็นการเฉพาะที่กฎหมายเรียกว่า “คดีพิเศษ” พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ได้นิยามของ คดีพิเศษ หมายความว่า คดีความผิดทางอาญาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 21 ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวดังนี้

(1) คดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้และที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยการเสนอแนะของ กกพ. (คณะกรรมการคดีพิเศษ) โดยความผิดอาญาทางกฎหมายดังกล่าว จะต้องมิลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(a) คดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้วิธีการสอบสวนสืบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ

(b) คดีความผิดอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระบบเศรษฐกิจหรือการคลังของประเทศ

(c) คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญหรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม หรือ

¹³⁵พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 มาตรา 44 บัญญัติว่า ตำแหน่งข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นพนักงานสอบสวน มีชื่อตำแหน่งระดับต่าง ๆ ดังนี้ คือ พนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการ พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการพิเศษ พนักงานสอบสวนผู้ทรงคุณวุฒิ พนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญ และพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญพิเศษ.

¹³⁶คณิต ณ นคร, *อ้าวแล้ว เจริญรศที่ 12*, น. 111.

(d) คดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน

(2) คดีความผิดทางอาญาอื่นนอกจาก (1) ตามที่ กคพ. มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของคณะกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่¹³⁷

ในคดีที่มีการกระทำอันเป็นกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท และบทใดบทหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ หรือคดีที่มีการกระทำ ความผิดหลายเรื่องต่อเนื่องหรือเกี่ยวพันกัน และความผิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะต้องดำเนินการโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้ และให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนสอบสวนสำหรับความผิดบทอื่นหรือเรื่องอื่นด้วย และให้ถือว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีพิเศษ บรรดาคดีใดที่ได้ทำการสอบสวนเสร็จแล้วโดยพนักงานสอบสวนคดีพิเศษให้ถือว่า การสอบสวนนั้น เป็นการสอบสวนในคดีพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้แล้วบทบัญญัติในมาตรานี้ให้ใช้บังคับกับบุคคลที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนการทำความผิดด้วย¹³⁸

การเริ่มการสอบสวน กล่าวคือเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น คืออาจจะรู้จาก การร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษ และรู้เองเมื่อมีการร้องทุกข์หรือการกล่าวโทษย่อมถือว่าเป็นการ แน่นนอนแล้วว่า พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสอบสวน ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในที่ไหนใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย¹³⁹

การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลาย อื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่ กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือการพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมา ฟ้อง ลงโทษ¹⁴⁰ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง¹⁴¹ และจะไม่ทำการสอบสวนก็ได้ ในกรณี ต่อไปนี้ก็ได้

- (1) เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือ แต่ไม่ยอมร้องทุกข์ตาม ระเบียบ
- (2) เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเองโดยมิได้ร้องทุกข์ก่อน

¹³⁷ เพิ่งอ้าง, น. 111 – 113.

¹³⁸ มานะ เเพาะช่วย, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8, น. 83.

¹³⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 130.

¹⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (11).

¹⁴¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 121 วรรค 1.

(3) เมื่อมีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปากไม่ยอมบอกว่าเขาคือใคร หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อ ในคำกล่าวโทษหรือบันทึกคำกล่าวโทษ¹⁴²

หลักการสอบสวนหรือหลักการดำเนินคดีอาญานั้นการสอบสวนแบ่งได้ 2 หลักกล่าวคือ¹⁴³

(1) หลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นหลักที่เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องสอบสวนดำเนินคดีอาญาเมื่อรู้ว่ามีกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ซึ่งจะสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเมื่อได้สอบสวนเสร็จสิ้นแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องฟ้องผู้ต้องหานั้นต่อไป จึงถือได้ว่าเป็นหลักประกันความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย เป็นหลักที่ไม่สอดคล้องกับการบริหารงานยุติธรรมที่ดี

(2) หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ ถือว่าเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่ตรงข้ามกับหลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย กล่าวคือ แม้จะมีการกระทำความผิดอาญาเจ้าพนักงานก็อาจไม่ดำเนินการสอบสวน และเมื่อได้สอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริงและมีพยานหลักฐานพอฟ้อง เจ้าพนักงานอาจสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ เป็นหลักการดำเนินคดีที่ผ่อนคลายความเข้มงวดในการใช้กฎหมาย เป็นหลักที่ไม่สอดคล้องกับการบริหารงานยุติธรรมที่ดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แบ่งการสอบสวนออกเป็น 2 ประเภท¹⁴⁴ คือ

(1) การสอบสวนสามัญ (ordinary proceedings of inquiry) การสอบสวนสามัญ หรือการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงว่า มีความผิดอาญาเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ใครเป็นผู้กระทำความผิดในข้อหาใด มีพยานหลักฐานพิสูจน์ได้อย่างไร ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ การสอบสวนสามัญ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ การสอบสวนประเภทนี้จึงประกอบด้วยบุคคลสามฝ่าย คือ พนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นองค์กรของรัฐ ผู้กล่าวหาหรือผู้เสียหาย และผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหา

(2) การชันสูตรพลิกศพ (post mortem inquest) การชันสูตรพลิกศพ ถือเป็น การสอบสวนประเภทหนึ่ง เนื่องจาก เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงว่า มีการตายโดยผิดธรรมชาติเกิดขึ้น ผู้ตายเป็นใคร ตายที่ไหน เมื่อใด สาเหตุและพฤติการณ์แห่งการตายเป็นอย่างไร อาจจะเป็นการตายที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาหรือไม่ก็ได้ แต่เป็นการตายโดยผิดธรรมชาติ ซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าการตาย โดยผิดธรรมชาติ ได้แก่ ฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย

¹⁴²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 122.

¹⁴³ธานี วรภัทร์, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 134*, น. 208.

¹⁴⁴มานะ เเพาะช่วย, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 8*, น. 86.

ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ตายโดยอุบัติเหตุ และตายโดยยังมีปรากฏเหตุ¹⁴⁵ ในการชั้นสูตรพลิกศพกฎหมายกำหนดให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสอบสวนสามัญมาใช้โดยอนุโลม¹⁴⁶

การสอบสวนความผิดทั่วไป ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18¹⁴⁷ ได้กำหนดแล้วว่าบุคคลใดมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนซึ่งได้เป็นสองกรณี คือขึ้นอยู่กับว่าพื้นที่ที่การกระทำความผิดอาญา เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่า ได้เกิด หรือผู้ต้องหาที่อยู่หรือถูกจับ หรือถูกจับตั้งอยู่ในหรือนอกเขตกรุงเทพมหานคร และกรณีที่การกระทำผิดอาญาเกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่า ได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหาที่อยู่ หรือถูกจับ ในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีนี้ผู้มีอำนาจสอบสวนคือ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจสายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าสายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป¹⁴⁸

ผู้มีอำนาจทำการสอบสวน หรือ ผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา คือ พนักงานสอบสวน โดยกฎหมายบัญญัติว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง แต่ถ้าเป็นความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ¹⁴⁹ การสอบสวนต้องกระทำโดยพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานที่กฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน¹⁵⁰ ดังนั้นองค์ประกอบของพนักงานสอบสวน คือ ต้องเป็นเจ้าพนักงาน และมีทั้งอำนาจและหน้าที่สอบสวน ดังรายละเอียดองค์ประกอบความเป็นพนักงานสอบสวนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งดังที่กล่าวมาแล้วการดำเนินคดีอาญาทั่วไป กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไป และพนักงานฝ่ายปกครองตำแหน่งปลัดอำเภอหรือเทียบเท่าขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ ในส่วนของพนักงานสอบสวนตำรวจ ต้องเป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตร มียศร้อยตำรวจตรีขึ้นไป และดำรงตำแหน่งสายงานสอบสวนระดับต่าง ๆ ในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมไปถึงหัวหน้าสถานีตำรวจซึ่งมีตำแหน่งระดับสารวัตร รองผู้กำกับการ และผู้กำกับการสถานีตำรวจ เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจนั้น ๆ

ความผิดอาญาแผ่นดินหรือความผิดอันยอมความไม่ได้ เป็นความผิดที่มีลักษณะที่มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดความ

¹⁴⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 148.

¹⁴⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 155.

¹⁴⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 18.

¹⁴⁸อุทัย อาทิเวช, คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 3 การสอบสวน มาตรการบังคับในคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินติ้ง, 2559), น. 16 - 17.

¹⁴⁹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 121.

¹⁵⁰ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2(6).

ไม่มั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่การงาน เช่น ความผิดในข้อหาอุทมิ้นเจ้าพนักงาน ต่อผู้จัดขวาง เจ้าพนักงาน ฯลฯ ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ เป็นความผิดที่มีผลกระทบระหว่างบุคคล ไม่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน¹⁵¹

อำนาจการสอบสวนเป็นอำนาจเดี่ยว กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น การดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดสามารถกระทำได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้อหนึ่งที่ว่า “บุคคลใดจะไม่เดือดร้อนหลายครั้งในเรื่องเดียว” (Principle of Ne bis in idem or Double jeopardy)¹⁵²

การสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย มีองค์ประกอบสำคัญสองประการคือ พนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำการสอบสวน และคดีที่ทำการสอบสวนนั้นเกิดขึ้นในเขตความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้ทำการสอบสวนเขตอำนาจการสอบสวนแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

(ก) ความผิดนั้นได้เกิด อ่าง หรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นในเขตอำนาจ หรือบางกรณีเมื่อมีเหตุจำเป็นหรือเพื่อความสะดวกให้พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาถูกจับหรือมีที่อยู่เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการสอบสวน

(ข) ความผิดที่เกิดขึ้นเกี่ยวพันต่อเนื่องหลายท้องที่¹⁵³

(ค) ความผิดเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร

วิธีการสอบสวนหลักการสำคัญของการสอบสวนคือ การค้นหาความจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหาว่า มีความผิดอาญาเกิดขึ้น อ่าง หรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้น ในการค้นหาความจริงถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี มีสิทธิต่อสู้คดีและได้รับความคุ้มครองในความเป็นมนุษย์ พนักงานสอบสวนจะต้องมีความเป็นภาวะวิสัย (objectivity) ในการทำหน้าที่สอบสวนคดีอาญาอย่างใดก็ตาม พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ดังนั้นหลักการสอบสวนคดีอาญาต้องเป็นไปตามหลักการรับฟังทุกฝ่าย (audi alterum partem)¹⁵⁴ มิใช่พนักงานสอบสวนมุ่งรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเท่านั้น เพราะการสอบสวนในลักษณะแสวงหาพยานหลักฐานมัดตัวผู้ต้องหาเช่นนี้ เป็นการขัดกับหลักการดำเนินคดีอาญาตามหลักสากล

¹⁵¹พรรลอง มั่นดี, เปิดตำนานคดีอาญา จับคน ชังคุก ขึ้นศาลและการประกันตัว, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน จำกัด, 2546), น. 20-21.

¹⁵²คณิต ณ นคร, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 12, น. 447

¹⁵³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 19

¹⁵⁴มานะ เสาะช่วย, อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 8, น. 36.

แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยปัจจุบันมีการปรับปรุงพัฒนาให้การสอบสวนเป็นไปตามหลักการรับฟังทุกฝ่ายแล้ว แต่ตามระเบียบว่าด้วยการสอบสวนของพนักงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติยังไม่มี การแก้ไขให้สอดคล้องกับหลักรับฟังความทุกฝ่ายแต่อย่างใด¹⁵⁵

การรวบรวมพยานหลักฐาน พนักงานสอบสวนจะต้องทำบันทึกต่าง ๆ เช่น บันทึกคำให้การของผู้ร้องทุกข์หรือผู้กล่าวโทษ บันทึกคำให้การพยาน บันทึกคำให้การผู้ต้องหาบันทึกการแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหา บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุ การบันทึกการจับกุม การยึดอายัดการตรวจค้น หากเป็นวัตถุพยานก็ให้ทำรายละเอียดไว้ในบัญชี เมื่อพนักงานสอบสวน อ่านบันทึกให้ฟังแล้วก็ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องลงลายมือชื่อในบันทึกนั้น แล้วนำบันทึกทั้งหลายเหล่านั้นรวมทั้งบันทึกที่เจ้าพนักงานอื่นได้ทำขึ้นและส่งมอบให้กับพนักงานสอบสวน รวมเข้าเป็นสำนวนการสอบสวน (case file or dossier)¹⁵⁶

ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้หาพยานหลักฐานที่ต้องรวบรวม ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 กำหนดให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อที่จะทราบถึงข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา รวมถึงมาตรา 98 คือการค้นในที่รโหฐาน จะค้นได้แต่เฉพาะเพื่อหาสิ่งของที่ต้องการค้นเท่านั้น แต่ในกรณีที่ค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่ง เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใด ๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อเป็นประโยชน์หรือยืนยันผู้ต้องหาหรือจำเลย นอกจากนี้มาตรา 138 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่ง ประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ ข้อความทุกข้อที่ได้มา¹⁵⁷

หลักในการดำเนินคดีอาญานั้น เป็นหลักการตรวจสอบ (examination principle) เป็นการตรวจสอบเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหาในการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา กฎหมายแบ่งการตรวจสอบความจริงออกเป็นสองขั้นตอน คือ การตรวจสอบความจริงชั้นเจ้าพนักงาน กับการตรวจสอบความจริงชั้นศาล ซึ่งการตรวจสอบ

¹⁵⁵ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 5 ข้อ 254 กำหนดว่า“ตามปกติ ผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบพยานของผู้ต้องหาเพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่าพอมิมีมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หากใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ แต่หลักเช่นกล่าวนี้ บางทีอาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดี บางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบชิงไหวพริบสอบสวนตัดหรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้นหรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยานทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดี เพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้น ๆ ก็ได้”

¹⁵⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 139

¹⁵⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131, มาตรา 98, มาตรา 138

ความจริงชั้นเจ้าพนักงาน คือ การตรวจสอบความจริงในเรื่องที่เกิดขึ้นหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้น โดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ซึ่งการตรวจสอบความจริงในชั้นนี้เป็นเนื้อหาสาระที่สำคัญของการสอบสวน¹⁵⁸ พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมจึงมี 3 ชนิด คือ¹⁵⁹

- (1) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา
- (2) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา
- (3) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการบรรเทาโทษผู้ต้องหา

ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหานั้น เมื่อพิจารณา มาตรา 138 ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนหาข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิดเลย ในทางปฏิบัติมักจะมีเฉพาะข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดเท่านั้น¹⁶⁰ ดังนั้นพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการด้วยเพราะว่า ข้อเท็จจริงส่วนนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ หรือก็จะเป็นประโยชน์ในการที่พนักงานอัยการจะได้แถลงต่อศาลเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล ซึ่งในการนี้พนักงานอัยการยังอาจแถลงเพื่อประโยชน์แก่จำเลยก็ได้เพราะตามกฎหมายพนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกกล่าวหา¹⁶¹

การปล่อยชั่วคราว ไม่ใช่มาตรการบังคับแต่เป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับมาตรการบังคับเป็นวิธีทำให้ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งต้องตกอยู่ในมาตรการบังคับโดยการควบคุม การปล่อยชั่วคราวเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่ผู้ต้องหาและจำเลยมีโอกาสดำเนินคดีอาญา สิทธิในการต่อสู้คดีเกิดจากข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งข้อสันนิษฐานดังกล่าวปรากฏอยู่ในปณิญาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ข้อ 11 บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะได้พิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี¹⁶²

¹⁵⁸ คณิต ฒ นคร, ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ, (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2551), น. 107.

¹⁵⁹ คณิต ฒ นคร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 12, น. 450

¹⁶⁰ ธาณี วรภัทร์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 134, น. 48.

¹⁶¹ คณิต ฒ นคร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 12, น. 450.

¹⁶² อุทัย อาทิวา, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 148, น. 306-307.

วิธีการปล่อยชั่วคราวตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁶³ แบ่งได้ 3 ประการคือ

(1) การปล่อยโดยไม่ต้องมีประกัน เช่นระเบียบงานสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดไว้ว่าการปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน ให้กระทำได้เฉพาะในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหนึ่งปี ทั้งที่กฎหมายกำหนดเพดานสำหรับการจำคุกที่เจ้าหน้าที่สามารถปล่อยชั่วคราวได้ถึงห้าปี ระเบียบดังกล่าวทำให้หัวหน้าพนักงานสอบสวนไม่กล้าใช้ดุลพินิจในการสั่งปล่อยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันเกินกว่าหลักเกณฑ์ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด

(2) การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน ต้องมีการการทำสัญญาประกันถ้าไม่มาจะต้องเสียค่าปรับเป็นจำนวนเงินที่ระบุ ซึ่งกฎหมายบังคับให้กระทำในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป

(3) การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักทรัพย์ประกัน มี 3 ประเภทด้วยกัน คือ เงินสด หลักทรัพย์อื่น และหลักประกันที่เป็นตัวบุคคลโดยแสดงหลักทรัพย์¹⁶⁴

ผลของการพิคสัญญาระกันต่อพนักงานสอบสวน หากพิคสัญญาประกัน ซึ่งพนักงานสอบสวนสามารถฟ้องผู้ประกันได้โดยตรงไม่ต้องได้รับมอบอำนาจจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ¹⁶⁵

4.1.2.2 การตรวจสอบการควบคุมการสอบสวนของพนักงานสอบสวน

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ในเรื่องของการตรวจสอบและควบคุมการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนไม่ได้กำหนดให้อำนาจในการถูกตรวจสอบจากองค์กรอื่นหรือองค์กรภายนอกแต่ ซึ่งระบบการควบคุมตรวจสอบจะเป็นการตรวจสอบภายในโดยสายการบังคับบัญชาในองค์กรตำรวจเอง เช่น ผู้บังคับบัญชาขององค์กรตำรวจเองเป็นไปตามลำดับชั้น ซึ่งการออกสำนวนแต่ละครั้งต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชาระดับผู้กำกับสถานี ซึ่งถือว่าเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดแล้วในสถานีนั้น ๆ พนักงานสอบสวนในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติและกรมสอบสวนคดีพิเศษ การตรวจสอบควบคุมการสอบสวนของผู้บังคับบัญชาจะมุ่งเน้นเฉพาะความรวดเร็วในการสอบสวนเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพื่อมิให้สำนวนการสอบสวนค้างอยู่ที่หน่วยงานของตน จึงทำให้บางครั้งการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อตรวจสอบความจริงไม่มีสมบูรณ์เพียงพอที่พิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา การตรวจสอบค้นหาความจริงไม่สิ้นกระแสความ ในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและกรมสอบสวนคดีพิเศษได้มีคำสั่งและระเบียบกำหนดระยะเวลาการสอบสวนแต่ละคดีให้เสร็จสิ้นเอาไว้อีกด้วย การเร่งรัดสำนวนการสอบสวนอาจมีผลดี ที่เป็นการรองรับสิทธิของผู้ต้องหาในการที่จะได้รับการสอบสวนอย่างรวดเร็

¹⁶³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 110.

¹⁶⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 114 .

¹⁶⁵อุทัย อาทิวา, *อ้าวแล้ว เริงอรรถที่ 148*, น. 328.

ต่อเนื่องและเป็นธรรม เพราะถือว่าความยุติธรรมที่ดำเนินการอย่างล่าช้าถือว่าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม(justice delayed is justice denied)¹⁶⁶ การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของประเทศไทย พนักงานสอบสวน มีบทบาทอำนาจหน้าที่อย่างเด็ดขาดในการรวบรวมพยานหลักฐานและการใช้มาตรการบังคับ พนักงานสอบสวนเป็นผู้เริ่มคดีอาญานับตั้งแต่มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ หรือแม้กระทั่งพนักงานสอบสวนเริ่มคดีอาญาได้ด้วยตนเองในคดีซึ่งมิใช่เป็นความผิดต่อส่วนตัว

บทบาทของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานมีอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการใช้มาตรการบังคับที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล เช่น การจับกุม การควบคุม การตรวจค้น ตลอดจนการปล่อยชั่วคราว ซึ่งอำนาจดังนี้ตามหลักสากลของนานาอารยประเทศจะเป็นอำนาจของฝ่ายตุลาการหรือพนักงานอัยการมีส่วนเข้ามาตรวจสอบการใช้ อำนาจลักษณะเช่นนี้ โดยพนักงานสอบสวนจะไม่มีอำนาจดำเนินการไปโดยลำพัง การตรวจสอบ และควบคุมการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน จากองค์การภายนอกหรือที่เรียกว่าการควบคุมในทางแนวนราบ (horizontal control) นั้น กล่าวได้ว่าไม่มีการควบคุม ในลักษณะเช่นนี้ แม้ว่าการสอบสวนผู้ต้องหาในบางคดีจะต้องกระทำต่อหน้าทนายความหรือการถามปากคำเด็กเยาวชน จะต้องประกอบด้วย สหวิชาชีพ (inter-disciplinary) คือพนักงานอัยการ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ทนายความ บุคคลที่เด็กร้องขอ ก็ตาม แต่พนักงานสอบสวนมีอำนาจเด็ดขาดในการใช้ดุลพินิจ กำหนดทิศทาง วางรูปคดี การรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยไม่มีองค์กรภายนอกใด ๆ เข้ามามีอำนาจหรือตรวจสอบถ่วงถ่วงการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาในคดีอาญานับว่าเป็นกรณีสำคัญอย่างยิ่งเพราะถือเป็นภารกิจหลักของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสมัยใหม่ ในชั้นการสอบสวนแม้กฎหมายบัญญัติให้ผู้ต้องหาสิทธิที่จะมีทนายความระหว่างการถามปากคำ¹⁶⁷ แต่ในทางปฏิบัติสิทธิดังกล่าวของผู้ต้องหามักจะถูกละเมิดหรือละเลยอยู่เสมอ¹⁶⁸

¹⁶⁶ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรมตำรวจเดิม) ที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่อง มาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ได้กำหนดระยะเวลาการสอบสวนคดีอาญาเอาไว้

ในส่วน of พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษได้วางระเบียบกำหนดระยะเวลาการสอบสวนเอาไว้ ตามระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษ ว่าด้วยมาตรการควบคุมตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2550 ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2550.

¹⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 134/1 วรรคสอง.

¹⁶⁸ มานะ เผาะช่วย, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 8*, น. 98 - 100

4.1.3 พนักงานสอบสวนกับหลักการสอบสวนคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาหรือการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนอกจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดวิธีการสอบสวนไว้แล้ว สำนักงานงานตำรวจแห่งชาติเองก็มีระเบียบคำสั่งออกมากำหนดให้พนักงานสอบสวนตำรวจนั้นได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดในการสอบสวน นอกจากกฎหมายระเบียบคำสั่งต่าง ๆ แล้ว พนักงานสอบสวนตำรวจนั้นต้องมีจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนในการทำงานเกี่ยวกับการสอบสวนด้วย ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป

4.1.3.1 การสอบสวนตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี¹⁶⁹

ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้ให้ความหมายของการสอบสวน ลักษณะ 1 ข้อความเบื้องต้น บทที่ 3 คำจำกัดความได้ให้คำนิยามของการสอบสวนไว้ดังนี้

“การสอบสวน” หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อจะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษ

และลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 1 หลักทั่วไปว่าด้วยการสอบสวน บัญญัติว่า

ข้อ 207 การสอบสวน คือ การรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเจ้าพนักงานได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีดังกล่าว มุ่งเน้นที่จะให้การสอบสวนให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องโทษให้ได้อันเป็นการไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักการดำเนินคดีอาญา อันเป็นหลักการตรวจสอบและหลักการสอบสวน กล่าวคือ เมื่อหลักการดำเนินคดีอาญา เป็นหลักการตรวจสอบ (Examination Principle) การสอบสวนก็ต้องเป็นการตรวจสอบความจริง ค้นหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่ใช้ันผู้ต้องหา ที่เป็นผลดี และที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษ เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ เมื่อการสอบสวนในทางปฏิบัติมุ่งไปในทางค้นหาความผิด ส่งผลต่อทัศนคติในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ให้ตั้งตนฝายตรงข้ามผู้ถูกกล่าวหา แล้วหาพยานหลักฐานเพื่อเอาผิดผู้ถูกกล่าวหา จึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้รับความเป็นธรรม ระเบียบการตำรวจดังกล่าวข้างต้นจึงขัดกับจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการสอบสวน

¹⁶⁹ ศิพร โกวิท, “ความเป็นภาวะวิสัยของการสอบสวน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2551), น. 68 – 71.

หลักปฏิบัติในการสอบสวนระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีในส่วนที่เป็นหลักปฏิบัติในการสอบสวน ได้บัญญัติแนวทางสำหรับพนักงานสอบสวนไว้หลายข้อ ดังนี้

(ก) หน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องทำใจเป็นกลาง ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม แต่ความจริงโดยบริสุทธิ์เท่านั้น การถามความต้องไม่เป็นคำที่แสดง แนะนำให้ผู้ให้ถ้อยคำลอยตาม หรือชี้ช่องอย่างใดอย่างหนึ่งในเวลาถาม (ข้อ 208)

(ข) การสอบสวนต้องกระทำโดยมิชักช้า การสอบสวนล่าช้าทำให้เดือดร้อนแก่คู่กรณี และพยาน และอาจทำให้ข้อเท็จจริงผันแปรไป ผู้สอบสวนจึงชอบที่จะรีบกระทำ (ข้อ 209 (1))

(ค) ผู้สอบสวนจะต้องให้ความสะดวกแก่พยานในคดี และให้ถือเสมือนหนึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือ(ข้อ 209 (3))

(ง) ผู้สอบสวนจะต้องติดตามสำนวนการสอบสวนให้สำเร็จโดยเร็ว (ข้อ 209 (4))

(จ) ถ้าสำนวนใดส่งยังพนักงานอัยการขอให้ฟ้อง พนักงานสอบสวนต้องหมั่นไปติดต่อกับพนักงานอัยการเพื่อจะได้ทราบ หากมีข้อบกพร่อง เพื่อพนักงานอัยการจะได้ชี้แจงสั่งตามสมควรได้สะดวกและเกิดผลดี (ข้อ 209 (5))

(ช) ก่อนลงมือสอบสวนควรตั้งรูปคดีและประเด็นของเรื่องเสียก่อน แล้วดำเนินการสอบสวนตามประเด็นที่ตั้งโดยครบถ้วน (ข้อ 210)

การบันทึกการสอบสวน การสอบสวนนั้นย่อมเป็นที่เข้าใจกันแล้วว่า เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องพยายามรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งพนักงานสอบสวนทำไปเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องให้ศาลลงโทษ ฉะนั้น การสอบสวนและการทำบันทึก จะเป็นหนังสือใดที่พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจควรวางไว้เป็นหลักฐานในการสอบสวนคดีอาญาก็ตาม การจดบันทึกคำร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ ผู้สอบสวนต้องถือว่าเป็นหลักฐานส่วนหนึ่งในคดีอาญา บันทึกทุกอย่างต้องระบุสถานที่ วัน เดือน ปี ที่ทำบันทึก นามและตำแหน่งของพนักงานผู้บันทึก (ข้อ 232)

การถามปากคำกฎหมายมิได้บังคับว่าจะต้องถามผู้เสียหายหรือพยานอย่างไรบ้าง จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องพิจารณาในการสอบสวน ถามถ้อยคำที่เป็นประโยชน์แก่คดี (ข้อ 245) คำรับสารภาพของผู้ต้องหา นั้น พนักงานสอบสวนต้องพิจารณาให้ดี เพราะอาจเป็นคำรับสารภาพที่ไม่จริง เช่นรับสารภาพเพราะความรัก ความกลัว หรือเพื่อช่วยผู้อื่นให้หลุดพ้นโทษ ดังนั้น แม้จะมีคำรับสารภาพ พนักงานสอบสวนก็ต้องสอบสวนพยานหลักฐานในคดีเสมือนไม่มีคำรับสารภาพ เพื่อไว้สืบประกอบในศาล เพราะตามปกติ คำรับสารภาพชั้นสอบสวน จะฟังได้ต่อเมื่อ โจทก์มีพยานหลักฐานอื่นประกอบ หากเจ้าพนักงานวางใจไม่เตรียมพยานหลักฐานให้เพียงพอจำเลยปฏิเสธในชั้นศาล หรือต่อสู้ว่าไม่ควรรับโทษ ศาลก็จะไม่รับฟังคำรับชั้นสอบสวน

(ข้อ 248) ผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดา พนักงานสอบสวนมีหน้าที่พิจารณาเห็นว่า พอมิมูลดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่เป็นหลัก หากใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ แต่หลักดังกล่าวนี้ บางทีอาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่มีบางคดี อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบชิงไหวชิงพริบสอบสวนตัด หรือพิสูจน์พยานของผู้ต้องหาเสียแต่ต้น หรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหา มีสิทธิชักซ้อมพยาน ทำให้เสียความเป็นธรรมในคดี ก็อาจสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดี เพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้น ๆ ก็ได้ (ข้อ 254)

4.1.3.2 การสอบสวนตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 419/2556¹⁷⁰

นอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการสอบสวนไว้แล้ว สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ซึ่งเป็นคำสั่งใหม่ล่าสุดในการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงาน (ตำรวจ) เรื่อง การอำนวยความสะดวกธรรมชาติอาญา การทำสำนวนการสอบสวนและมาตรการควบคุม ตรวจสอบ ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

ในคำสั่งนี้ “การรับแจ้งความ” หมายถึง การที่พนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องได้รับแจ้งเรื่องราวต่าง ๆ จากผู้ที่มาแจ้งยังหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนที่ไม่เกี่ยวกับคดีอาญาและเกี่ยวกับคดีอาญา

“หน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน” หมายถึง สถานีตำรวจ กลุ่มงานสอบสวนหรือกองกำกับการที่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ตำรวจภูธรภาค 1-9 ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และกลุ่มงานสอบสวนและตรวจสอบทรัพย์สินในสังกัดกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด

“สำนวนการสอบสวน” หมายความว่า บรรดาสรรพเอกสารทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับคดีที่พนักงานสอบสวนได้รวบรวมไว้ เช่น บันทึกคำให้การที่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานอื่นเป็นผู้ทำ เอกสารที่ยื่นเป็นพยาน คำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษที่ยื่นต่อเจ้าพนักงาน เพื่อประสงค์ทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

¹⁷⁰ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556, เรื่อง การอำนวยความสะดวกธรรมชาติอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา.

1. การอำนวยความสะดวกในคดีอาญา

(1) การรับแจ้งความ การรับแจ้งความเป็นหน้าที่ที่จะต้องบริการประชาชน ซึ่งต้องดำเนินการทันที การรับแจ้งความแบ่งได้เป็นสองกรณี คือ

(ก) การแจ้งความที่ไม่เกี่ยวกับคดีอาญา ให้พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องบันทึกคำแจ้งความ ในสมุดรายงานประจำวันรับแจ้งเป็นหลักฐาน ส่วนเอกสารหาย ให้บันทึกในสมุดรายงานประจำวันรับแจ้งเอกสารหาย

(ข) การแจ้งความที่เกี่ยวกับคดีอาญา หรือผู้เสียหายมาร้องทุกข์ กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องมีหน้าที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษตามกฎหมาย โดยให้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษไว้ในสมุดสารบบการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

กรณีร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในความผิดอาญามีได้เกิดในเขตอำนาจของตนหรือเกิดนอกราชอาณาจักร ให้รับแจ้งลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีไว้ แล้วส่งเรื่องไปยังพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่รับผิดชอบเพื่อดำเนินการต่อไป

กรณีผู้เสียหายขอความช่วยเหลือแต่ไม่ยอมร้องทุกข์ตามระเบียบ และคู่กรณีได้เจรจาขอมความกันให้พนักงานสอบสวนไม่ต้องทำการสอบสวน แต่ให้ลงรายงานประจำวันเกี่ยวกับการรับแจ้งความไว้ในสมุดสารบบการรับแจ้งความที่เกี่ยวกับคดีอาญาโดยไม่สอบสวน

กรณีการแจ้งไม่แน่ว่าเป็นคำร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ หรือเป็นเรื่องทางแพ่ง ให้พนักงานสอบสวนบันทึกการรับแจ้งความไว้ในรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี แล้วรีบเสนอเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น พิจารณาส่งภายใน 24 ชั่วโมง

กรณีเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ผู้เสียหายขอความช่วยเหลือแต่ไม่ยอมร้องทุกข์ตามระเบียบ ผู้เสียหายฟ้องเอง หรือมีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือไม่ยอมบอกว่าเขาคือใคร พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนก็ได้ แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน

การแจ้งผลความคืนหน้าการสอบสวน เพื่อเป็นการสื่อสารและสร้างความเข้าใจ ที่ถูกต้องให้กับผู้แจ้งความร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ รวมทั้งผู้ที่ได้รับความเสียหายในคดีจราจรทางบกซึ่งมิใช่ผู้ต้องหา หรือญาติของผู้ต้องหาในสำนวนชั้นสุตรพลิกศพ ได้รับทราบความคืบหน้าผลการดำเนินการของพนักงานสอบสวน เพื่อเป็นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียมกันการแจ้งผลความคืนหน้าการสอบสวนให้ทำเป็นหนังสือแจ้งความคืนหน้าการสอบสวน โดยมีระยะเวลาในการแจ้งความคืนหน้าผลการสอบสวน ดังนี้

(ก) ครั้งแรก เมื่อครบกำหนด 30 วัน นับแต่วันรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

(ข) ครั้งที่สอง เมื่อครบกำหนด 60 วัน นับแต่ที่แจ้งครั้งแรก

(ค) ครั้งที่สาม เมื่อสรุปสำนวนการสอบสวนส่งให้พนักงานอัยการ

(2) การค้น การค้นตัวบุคคลหรือสถานที่ แล้วแต่เป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพที่กฎหมายคุ้มครอง เจ้าพนักงานตำรวจจำเป็นต้องระมัดระวังและยึดหลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด การใช้อำนาจค้นให้ผู้ตรวจค้นทำบันทึกการตรวจค้นโดยไม่มีหมายค้น โดยแสดงผลที่ทำให้สามารถค้นแล้วมอบบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สินประกอบการบันทึกการตรวจค้นโดยไม่มีหมายค้น ให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบบันทึกดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นทันทีที่กระทำได้ แล้วให้รับรายการผลการตรวจค้น พร้อมทั้งเหตุผลเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปหนึ่งชั้น

(3) การจับ การจับเป็นการกระทำให้ผู้ถูกจับเสียความเป็นอิสระภาพ เจ้าพนักงานตำรวจจึงต้องใช้ความระมัดระวังการใช้อำนาจในการจับ และกระทำเมื่อมีความจำเป็น โดยให้ถูกต้องตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายให้อำนาจไว้ พึงเข้าใจไว้ว่าวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ของการจับ เพื่อประโยชน์ระงับปราบปรามเหตุอันเกิดขึ้นเฉพาะหน้า หรืออาจจะเกิดขึ้น หรือเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสหลบหนีได้สะดวกเท่านั้น

(4) การควบคุม การควบคุมต้องกระทำไปภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้นกฎหมายสำคัญที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุมตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนี้จะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยแล้วยังคุ้มครองสิทธิของบุคคลด้วย

(5) การปล่อยชั่วคราว ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือไม่มีความผิดจนกว่าศาลจะได้พิจารณาพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด การปล่อยชั่วคราวจึงเป็นมาตรการที่มีความสำคัญยิ่ง หากผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ในระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน กรณีที่ทำให้ไม่สามารถปล่อยชั่วคราวได้ มีดังนี้ ผู้ต้องหาจะหลบหนี ผู้ต้องหาจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ผู้ต้องหาจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงาน ซึ่งคำสั่งไม่ปล่อยต้องแสดงผล และต้องแจ้งให้ผู้ต้องหา และผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวทราบด้วย

(6) การสอบสวน การสอบสวนของพนักงานสอบสวนให้ปฏิบัติตามหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 ตลอดจนระเบียบ และคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นสำคัญ ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดของการสืบค้นหาความจริงการทำสำนวนการสอบสวนต่อไป

2. การทำสำนวนการสอบสวน

การทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ยังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เช่น การจัดทำเอกสารทางคดี บางชนิดขาดสาระสำคัญ ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามกฎหมาย เป็นเหตุให้ขาดพยานหลักฐาน ที่จะรับฟังข้อเท็จจริงแห่งคดีให้เป็นที่ยุติได้ และอาจมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล จึงได้กำหนดเพื่อให้การทำสำนวนเป็นไปโดยถูกต้องสมบูรณ์ และเป็นแนวทางเดียวกันดังจะกล่าวต่อไป ซึ่งสำนวนการสอบสวนแบ่งจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภท คือ สำนวนคดีอาญาทั่วไป สำนวนคดีจราจรทางบกและสำนวนชั้นสูตรพลีกศพ รวมไปถึงสำนวนการสอบสวน สามารถจำแนกตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(ก) สำนวนคดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งแบ่งได้เป็นแบบไม่มีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ต้องทำการสืบสวนสอบสวนเพื่อรู้ตัวผู้กระทำความผิด และมีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ต้องทำการสืบสวนสอบสวนเพื่อรู้ตัวผู้กระทำความผิด

(ข) สำนวนคดีรู้ตัวผู้กระทำความผิด

(1) การบันทึกคำให้การของบุคคล การถามปากคำและการบันทึกคำให้การของผู้กล่าวหาและพยานให้ถือว่าปฏิบัติตามประมวลระเบียบเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 5 และกฎหมายมิได้บังคับว่าจะต้องถามผู้กล่าวหาหรือพยานอย่างไรบ้าง เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนพิจารณาในการสอบสวนถามถ้อยคำที่เป็นประโยชน์แก่คดี ซึ่งการบันทึกคำให้การนั้นแบ่งแยกได้หลายกรณี คือ

(a) การบันทึกคำให้การผู้กล่าวหาและพยาน ว่ามีภูมิลำเนาอยู่ไหน เกี่ยวข้องกับคดีนี้อย่างไร เหตุที่เกิดเป็นเช่นไร มีผู้ใดทราบหรือรู้เห็นเหตุการณ์หรือไม่ จะอ้างผู้ใดหรือวัตถุใดเป็นพยานหลักฐาน เคยรู้จักกันมาก่อนหรือไม่

(b) การบันทึกคำให้การเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย บันทึกว่าทรัพย์สินที่เสียหายมีอะไรบ้าง ราคาเท่าไร บันทึกรูปพรรณและหลักฐานการได้มาแห่งกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินโดยละเอียด

(c) การบันทึกปากคำเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกลางที่ยึดได้จากคนร้าย ให้บันทึกว่าของกลางนั้นเป็นของเจ้าทรัพย์สินหรือไม่

(d) การบันทึกปากคำผู้กล่าวหาหรือพยาน ตรงบรรทัด เกี่ยวข้องเป็นอะไรกับ คู่กรณี เช่น เป็นบิดา มารดา คู่สมรส ญาติพี่น้อง หรือเป็นสามีของผู้ต้องหาหรือพยาน

(e) การบันทึกปากคำและแจ้งสิทธิผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้แจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1¹⁷¹

(f) การบันทึกปากคำผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิงให้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรค 4¹⁷²

(g) การบันทึกปากคำพยานผู้ชำนาญการพิเศษ หรือแพทย์ผู้ตรวจชันสูตรบาดแผล หรือศพ ได้ออกรายงานผลการตรวจไว้แล้ว กรณีที่ต้องบันทึกคือมีประเด็นอื่นที่ต้องสอบสวนที่ยังไม่สิ้นสงสัย

(h) การบันทึกปากคำผู้กล่าวหาหรือพยาน กรณีมีผู้ร่วมถามปากคำให้บันทึก รายละเอียด ไว้ให้ชัดเจนที่จะสามารถติดต่อตัวในภายหลังได้

(i) การบันทึกคำให้การผู้ต้องหา อันนี้ถือว่าสำคัญ การถามคำให้การเพื่อบันทึก คำให้การผู้ต้องหา นอกจากถามให้การตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 วรรคแรก¹⁷³ เพื่อป้องกันการผิดตัวและเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤติให้ใช้แนวทางในการถามดังนี้ มีทนายความหรือไม่ ทราบและเข้าใจข้อหาที่พนักงานสอบสวนแจ้งให้ทราบหรือไม่ ก่อนคดีนี้เคยต้องโทษคดีอาญามาก่อนหรือไม่ กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะอ้างหรือพยานวัตถุใดเป็นพยานหลักฐาน ในคดีหรือไม่ ซึ่งคำถามเหล่านี้ถือว่าเป็นคำถามที่ป้องกันตัว พนักงานสอบสวนเองด้วยในการถูกฟ้องร้องจากผู้ต้องหา

(j) การบันทึกคำให้การเกี่ยวกับการแจ้งข้อหาจะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา

(k) การบันทึกคำให้การผู้ต้องหาเกี่ยวกับการแจ้งสิทธิ ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งผู้ต้องหาว่า มีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าให้การถ้อยคำเหล่านั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี และผู้ต้องหามีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

(l) การบันทึกคำให้การผู้ต้องหา กรณีมีผู้ร่วมถามคำให้การให้บันทึกรายละเอียด ชื่อ ชื่อสกุล สถานภาพ ของผู้ร่วมถามคำให้การอย่างละเอียดชัดเจนไว้ด้วย

¹⁷¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44/1.

¹⁷²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 133 วรรค 4.

¹⁷³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 134.

(m) การบันทึกคำให้การและการแจ้งสิทธิผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ให้ตามคำให้การและแจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ¹⁷⁴ โดยอนุโลม

(2) การทำบัญชีทรัพย์สินและบันทึกต่าง ๆ แบ่งเป็น 2 กรณี คือ

(a) การทำบัญชีทรัพย์สินต่าง ๆ นั้น อย่างเช่น การกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เสียหายในบัญชีทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายไม่ได้คืน บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายที่ได้คืน และบัญชีของกลาง การปฏิบัตินั้นให้เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนหากสามารถบันทึกพร้อมกันไว้ได้ก็ให้บันทึกไว้ในแบบพิมพ์เดียวกัน การทำบัญชีของกลางให้พนักงานสอบสวนทำบัญชีของกลางแยกเป็นกลุ่ม ๆ โดยเรียงพยานเอกสาร และวัตถุพยาน เช่น ภาพวาดหรือภาพถ่าย

(b) การทำบันทึกต่าง ๆ ซึ่งการบันทึกต้องกระทำในขณะที่มีการปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ เช่น บันทึกการตรวจค้น แผนที่ตั้งเขตแสดงสถานที่เกิดเหตุ บันทึกการจับกุม เว้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งไม่อาจทำบันทึกได้ในทันทีที่มีการปฏิบัติ เช่น ขณะตรวจสถานที่เกิดเหตุมีฝนตกหนัก และในการทำบันทึกต้องให้ผู้เกี่ยวข้องลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยทุกครั้ง

สำหรับบันทึกที่พนักงานสอบสวนทำขึ้นแต่ฝ่ายเดียว เช่น บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุให้พนักงานสอบสวนรีบจัดการโดยเร็วเมื่อมีการปฏิบัติในเรื่องนั้น การบันทึกของพนักงานสอบสวนให้บันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีนั้น โดยเริ่มตั้งแต่การรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ได้รับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษจากใคร กล่าวหาในเรื่องอะไร หลังจากรับคำร้องทุกข์แล้วได้ดำเนินการอย่างไร การสอบสวนผู้ต้องหาแจ้งข้อกล่าวหาว่าอย่างไร ผู้ต้องหาให้การอย่างไร ควบคุมหรือปล่อยชั่วคราว การขอผลิตฟ้องฝากขัง การรวบรวมพยานหลักฐานอื่น ๆ อย่างไรบ้าง จนกระทั่งการสอบสวนเสร็จสิ้น แล้วมีความเห็นทางคดีอย่างไร ซึ่งกล่าวแล้วว่าการบันทึกโดยมีรายละเอียดเหล่านี้ของพนักงานสอบสวน นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติในสำนวนนั้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วแล้ว ยังเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีต่อเนื่อง โดยทนายจำเลย หรือจำเลยและโจทก์ พิจารณาการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนจากบันทึกพนักงานสอบสวนแล้ว ทราบว่าพนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติอะไรบ้างในสำนวนการสอบสวนนั้น ทนายจำเลยหรือจำเลยและโจทก์อาจตกลงรับกันว่าไม่ต้องนำพนักงานสอบสวนไปเบิกความเป็นพยานในชั้นศาลได้

บันทึกการควบคุมผู้ต้องหาเป็นเอกสารสำคัญที่สรุปข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องหา ให้บันทึกเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้ ในกรณีที่มีการควบคุม

¹⁷⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 133ทวิ.

ผู้ต้องหาหลายคนและถูกควบคุมพร้อมกันในคดีเดียวกัน หากแยกเป็นบันทึกการควบคุมคนละฉบับ จะไม่สะดวก อาจบันทึกไว้ในบันทึกการควบคุมฉบับเดียวกันก็ได้ เช่น การควบคุมผู้ต้องหาคดีการพนันพร้อมกัน 20 คน ทำบันทึกฉบับเดียวกันก็ได้

บันทึกการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพต้องถ่ายภาพการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพไว้ บันทึกการชี้ตัวผู้ต้องหา ให้จัดทำบันทึกพร้อมภาพถ่ายการชี้ตัวผู้ต้องหาไว้ โดยไม่ต้องสอบสวนเพิ่มเติมในเรื่องการชี้ตัวผู้ต้องหา และการบันทึกรายละเอียดในแผ่นพิมพ์ลายมือผู้ต้องหา ก่อนส่งไปตรวจประวัติ ให้พนักงานสอบสวนตรวจสอบว่ามีการกรอกข้อมูลที่ครบถ้วนตามแบบที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนดหรือไม่

การบันทึกประวัติต้องโทษของผู้ต้องหา ถ้าเป็นประวัติในหน่วยงานที่พนักงานสอบสวนสังกัดอยู่ ให้พนักงานสอบสวนคัดลอกประวัติต้องโทษของผู้ต้องหาลงในรายการประวัติ แล้วลงชื่อรับรองไว้ หากเป็นประวัติการต้องโทษต่างสถานีตำรวจหรือหน่วยงานจะต้องมีหนังสือโต้ตอบเป็นหนังสือ กรณีนี้พนักงานสอบสวนอ้างประวัติการต้องโทษของผู้ต้องหาเพื่อให้บวกโทษกับผู้ต้องตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 58¹⁷⁵ ขอให้เพิ่มโทษตามมาตรา 93,94¹⁷⁶

(3) หมายจับ การขอให้ศาลออกหมายจับ ให้ปฏิบัติตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติในการออกหมายจับและหมายค้นในคดีอาญา พ.ศ. 2545 ข้อบังคับประธานฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 และแนวทางที่ศาลขอความร่วมมือให้เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการ ให้พนักงานสอบสวนและผู้บังคับบัญชาซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ตรวจสอบพยานหลักฐานในสำนวนว่ามีหลักฐานหนักแน่นเพียงพอว่าบุคคลที่จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอออกหมายจับนั้น น่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหาหรือไม่ หากผู้บังคับบัญชาเห็นว่าพยานหลักฐานยังไม่หนักแน่นเพียงพอ ก็สั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมเสียก่อน รวมทั้งตรวจสอบกลิ่นกรองตัวบุคคลที่จะขอให้ศาลออกหมายจับ เช่น การออกหมายจับบุคคลตามภาพ การออกหมายจับบุคคลที่มีชื่อและชื่อนามสกุลซ้ำกันว่า บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ต้องหาที่จะขอให้ศาลออกหมายจับหรือไม่ และให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน ลงนามในคำร้องขอให้ศาลออกหมายในฐานะผู้ร้องก่อนมอบหมายให้พนักงานสอบสวนไปยื่นคำร้องต่อศาล

หลังจากที่ศาลออกหมายจับแล้ว หากปรากฏพยานหลักฐานชัดเจนผู้ต้องหาที่ถูกออกหมายจับไม่ใช่ผู้กระทำผิด กรณีออกหมายจับผิดตัว หรือการกระทำของผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาตามหมายจับไม่เป็นความผิด ให้พนักงานสอบสวนรีบยื่นคำร้องขอให้ศาลถอนหมายจับและ

¹⁷⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 58.

¹⁷⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 93.

ให้พนักงานสอบสวนรับรายงานหัวหน้าหน่วยที่มีอำนาจสอบสวนเพื่อปล่อยตัวผู้ต้องหา หรือยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวผู้ต้องหา และมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา จากนั้นส่งความเห็นพร้อมสำนวนหรือเอกสารสอบสวนเพิ่มเติมแล้วแต่กรณีไปยังพนักงานอัยการต่อไป

(4) คำร้องและสัญญาประกัน การบันทึกข้อความลงในคำร้องขอประกัน สำหรับกรณีใช้ตำแหน่งบุคคลเป็นประกัน หรือหลักประกันในการปล่อยตัวชั่วคราว ให้พนักงานสอบสวนที่รับคำร้องขอประกัน บันทึกคำร้องของบุคคลดังกล่าวเพิ่มเติมไว้ในคำร้องขอประกันด้วยว่าได้ใช้ตำแหน่งของตนเองประกันผู้ต้องหาอื่นมาก่อนหรือไม่ ที่ใด จำนวนที่ราย ในวงเงินเท่าใดแล้วให้ผู้ขอประกันลงชื่อรับรองไว้เป็นหลักฐาน เพื่อประกอบการพิจารณาตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108(4)¹⁷⁷

(5) การร้องทุกข์ แก่ หรือถอนคำร้องทุกข์ ให้บันทึกไว้ในคำให้การหรือคำให้การเพิ่มเติมของผู้ร้องทุกข์ หรือผู้ถอนคำร้องทุกข์โดยไม่ต้องแยกทำบันทึกต่างหาก ข้อความที่บันทึกต้องมีความชัดเจนอย่าให้มีข้อความที่อาจทำให้เข้าใจว่าไม่เป็นการร้องทุกข์หรือถอนคำร้องทุกข์

(6) การแจ้งสิทธิผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับ พนักงานสอบสวนซึ่งรับมอบตัวผู้ต้องหา แม้จะไม่ใช่ผู้ต้องหาในคดีที่ตนเองรับผิดชอบสอบสวน เป็นผู้มีหน้าที่แจ้งสิทธิตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1¹⁷⁸ ให้ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับทราบ โดยบันทึกเรื่องการแจ้งสิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับไว้ในรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดี ข้อเดียวกันกับข้อที่รับตัวผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับไว้ควบคุม โดยไม่ต้องบันทึกเรื่องการแจ้งสิทธิดังกล่าวไว้ในบันทึกคำให้การผู้ต้องหา และไม่ต้องจัดทำบันทึกการแจ้งสิทธิอีก

(7) สำเนารายงานหรือเอกสารต่าง ๆ ตามประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี กล่าวคือ คำนิรूपพรรณทรัพย์หาย รายงานเหตุคว้น และรายงานข้าราชการต้องหาคืออาญา ให้แยกเก็บไว้ไม่ต้องรวมในสำนวนการสอบสวน เว้นแต่กรณีที่มีเหตุผลพิเศษเพื่อประโยชน์แห่งการสอบสวน นั้น ๆ แผนประทุษกรรม ให้จัดทำสารบบเก็บไว้ไม่ต้องรวมในสำนวนการสอบสวน เว้นแต่กรณีที่มีเหตุผลพิเศษเพื่อประโยชน์ในการสอบคดี

(8) การลงชื่อในสำนวนการสอบสวน และการรวบรวมสำนวนการสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนรวมบันทึกต่าง ๆ เข้าสำนวนแล้วให้ทำรายงานการสอบสวนติดหน้าสำนวนตามแบบพิมพ์ที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด รายงานการสอบสวนจะต้องเอาข้อเท็จจริงออกมาจากที่มีปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวน

¹⁷⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 108.

¹⁷⁸ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 7/1.

การทำความเข้าใจทางคดีของพนักงานสอบสวน สำหรับคดีอาญาแผ่นดินที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินห้าปี หากพนักงานสอบสวนเห็นว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการตั้งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2545 พนักงานสอบสวนอาจทำความเข้าใจกับผู้ต้องหา และเสนอความเห็นพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังผู้บังคับการ หรือผู้บัญชาการสำหรับหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนซึ่งขึ้นตรงต่อกองบัญชาการหรือส่วนราชการที่มีฐานะเทียบเท่ากองบัญชาการเพื่อพิจารณาให้ความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องก็ได้

(9) การทำสำนวนการสอบสวนเพิ่มเติม กรณีพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนและสรุปสำนวนมีความเห็นทางคดีเสนอผู้บังคับบัญชา หรือส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ

กรณีผู้บังคับบัญชาสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามคำสั่ง เอกสารที่พนักงานสอบสวนได้จากการสอบสวนเพิ่มเติมให้นำมาเรียงไว้ต่อจากบันทึกสั่งการของผู้บังคับบัญชา มิให้นำเอกสารที่ได้จากการสอบสวนเพิ่มเติมไปแทรกไว้ในสำนวนเดิม

กรณีอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามนัยคำสั่งของพนักงานอัยการอย่างเคร่งครัด และรีบส่งผลการสอบสวนเพิ่มเติมไปยังพนักงานอัยการตามกำหนด หากมีข้อขัดข้องประการใดให้รีบแจ้งพนักงานอัยการทราบ

กรณีพนักงานอัยการมีคำสั่งให้งดการสอบสวน และส่งสำนวนคืนมายังพนักงานสอบสวน พร้อมกับมีคำสั่งหากรู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนต่อไปได้ ถ้าทำการสืบสวนสอบสวนจนรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวไม่ได้หรือได้ตัวผู้กระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนนำเอกสารที่ได้จากการสอบสวนเพิ่มเติมมารวมไว้ในสำนวนเดิม โดยให้ทำรายงานการสอบสวนและมีความเห็นทางคดีด้วย

กรณีพนักงานสอบสวนมีความเห็นสั่งฟ้องผู้ต้องหา แต่ผู้ต้องหาหลบหนี และให้จัดการจับตัวผู้ต้องหามาฟ้องภายในกำหนดอายุความ ถ้าหากต่อมาจับผู้ต้องหาได้ให้พนักงานสอบสวนบันทึกคำให้การของผู้ต้องหา พร้อมทั้งมีหนังสือแจ้งไปยังพนักงานอัยการทราบถึงการได้ตัวผู้ต้องหา รวมทั้งประเด็นที่จะทำการสอบสวนเพิ่มเติมโดยเร็ว เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งอย่างไรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามนั้น หากปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า ผู้ต้องหาที่หลบหนีซึ่งถูกจับกุมได้ไม่ใช่ผู้กระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา แล้วส่งความเห็นพร้อมเอกสารเพิ่มเติมไปยังพนักงานอัยการ

(10) การทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ ให้พนักงานสอบสวนทำสำนวนเช่นเดียวกับการทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาทั่วไป โดยให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการสอบสวนมาใช้โดยอนุโลม รายงานการสอบสวนสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ

(11) การเก็บและการทำลายสำนวนการสอบสวน สำนวนการสอบสวนต้องมี 2 ชุด ต้นฉบับสำนวนกับสำเนาสำนวนการสอบสวน การเก็บสำนวนการสอบสวนและสำเนาสำนวนการสอบสวนให้หัวหน้างานสอบสวน มีหน้าที่เก็บรักษาไว้ในห้องหรือตู้ที่จัดทำไว้และระมัดระวังมิให้สูญหาย การยืมสำนวนการสอบสวนและสำเนาสำนวนการสอบสวน ให้หัวหน้างานสอบสวนมีอำนาจอนุญาต เมื่อนำสำนวนการสอบสวน หรือสำเนาสำนวนการสอบสวนออกจากที่เก็บให้ผู้ยืมลงลายมือชื่อผู้ยืม วัน เดือน ปีที่ยืมและส่งคืนไว้ด้วย

การทำลายสำนวนการสอบสวน และสำเนาสำนวนการสอบสวน ให้ทำลายเมื่อคดีขาดอายุความ สำนวนชั้นสูตรพลิกศพที่ผู้ว่าราชการจังหวัดส่งมาเก็บให้ทำลายเมื่อครบกำหนด 20 ปี นับแต่วันที่ได้รับการตาย

3. มาตรการควบคุม ตรวจสอบ และเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา

มาตรการควบคุม ตรวจสอบ และเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญาเป็นมาตรการเพื่อให้การสอบสวนคดีอาญาดำเนินการด้วยความรวดเร็ว รอบคอบ ต่อเนื่อง เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ภายใต้การอำนวยการและช่วยเหลือจากผู้บังคับบัญชาทุกระดับ โดยใกล้ชิด และให้ใช้มาตรการควบคุม ตรวจสอบ และเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ดังนี้

(1) การควบคุมตรวจสอบหลังจากรับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ ให้พนักงานสอบสวนบันทึกข้อมูลลงในบันทึกการตรวจสอบสำนวนการสอบสวน ดัดไว้ที่หน้าปกสำนวนการสอบสวน และทำเครื่องหมาย ที่หน้าข้อซึ่งได้ดำเนินการเสร็จแล้ว เพื่อใช้ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตน และเพื่อการตรวจสอบของผู้บังคับบัญชา แล้วเสนอสำนวนการสอบสวนให้หัวหน้างานสอบสวนภายใน 3 วัน เมื่อหัวหน้างานสอบสวน แนะนำสั่งการอย่างไร พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการโดยเร็ว

(2) การควบคุมการสอบสวน หัวหน้างานสอบสวน¹⁷⁹ มีหน้าที่ตรวจสอบ แนะนำและสั่งการให้เกิดความถูกต้องสมบูรณ์ในสำนวนการสอบสวนและสมุดบันทึกคดีของพนักงานสอบสวนทุกกระยะ ไม่เกิน 15 วัน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวน ตรวจสอบทุกกระยะ ๆ ละไม่เกิน 30 วัน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น ผู้บังคับการ หรือรองผู้บังคับการ หรือพนักงานสอบสวนผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ควบคุมการสอบสวน ต้องตรวจสอบสำนวนคดีในทุกกระยะ ๆ ละไม่เกิน 3 เดือน จนกว่าการสอบสวนจะเสร็จสิ้น

¹⁷⁹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 18 วรรค 4.

ให้พนักงานสอบสวนเก็บบันทึกการตรวจสำนวนการสอบสวนรวมไว้กับสำเนาสำนวนการสอบสวนคดีเรื่องนั้น โดยไม่ต้องส่งไปยังพนักงานอัยการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง และส่งมอบให้หัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนเก็บรักษาไว้อย่างเป็นระบบ

อำนาจการควบคุมการสอบสวน ในกรณีผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้กล่าวโทษขอให้ปล่อยชั่วคราว ในกรณีผู้บังคับบัญชาเห็นเป็นการสมควรให้เรียกหัวหน้าหน่วยงานที่มีอำนาจสอบสวนมาชี้แจง พร้อมทั้งเรียกสำนวนการสอบสวนมาตรวจพิจารณาและให้คำแนะนำเร่งรัดการดำเนินการให้เป็นผลดีและเป็นไปในทางที่ชอบและเหมาะสมได้

ข้อควรปฏิบัติในการตรวจสำนวนการสอบสวน ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ตรวจสำนวนการสอบสวน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของการสอบสวนว่า ผู้ทำการสอบสวนเป็นพนักงานสอบสวนหรือไม่ มีอำนาจหน้าที่และเขตอำนาจหรือไม่ หากเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์หรือไม่ การมอบอำนาจให้ร้องทุกข์เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ คดีขาดอายุความหรือไม่ ตรวจพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ ในสำนวนการสอบสวนว่าทำให้การพยานบุคคล ข้อความในพยานหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ตลอดจนบันทึกรายงานของเจ้าหน้าที่ หากตรวจพบว่าการสอบสวนยังมีความบกพร่องหรือมีข้อสงสัยบางประการยังไม่เป็นที่กระจ่างชัด ผู้ตรวจสำนวนจะต้องสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมจนสิ้นกระแสความ

(3) ระยะเวลาการสอบสวน เพื่อมิให้การสอบสวนต้องติดอยู่กับพนักงานสอบสวนนานเกินไป ให้ถือปฏิบัติระยะเวลาที่ดำเนินการสอบสวนมาแล้ว

คดีไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด แบ่งเป็น 2 กรณี

(a) คดีที่พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนแล้วไม่มีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ต้องทำการสืบสวนสอบสวน เช่น คดีอาญาทั่วไป และคดีจราจรทางบก จะต้องทำการสอบสวนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ คดีอุกฉกรรจ์ จะต้องทำการสืบสวนสอบสวนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

(b) คดีพนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนแล้วมีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ต้องทำการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนได้ภายในอายุความ

คดีรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ แบ่งเป็น 2 กรณี

(a) คดีที่พนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนแล้วไม่มีข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ต้องทำการสืบสวนสอบสวน เช่น คดีอาญาทั่วไป และคดีจราจรทางบก จะต้องทำการสอบสวนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 เดือน นับแต่วันที่รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

คดีอุกฉกรรจ์ จะต้องทำการสืบสวนสอบสวนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี นับแต่วันที่ได้รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษหรือรู้ตัวผู้กระทำความผิด

ตัวอย่างคำถามในการสอบสวนคดีบุกรุก¹⁸⁰

ก) ประเด็นและข้อซักถามผู้กล่าวหา

- (1) มีภูมิลำเนาและพักอาศัยอยู่ที่ใด มีอาชีพอะไร
- (2) มาพบพนักงานสอบสวนด้วยเรื่องอะไร
- (3) พฤติการณ์แห่งคดีเป็นอย่างไร ทำเป็นขั้นตอนเรียงลำดับตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ

ขณะเกิดเหตุ และการดำเนินการของผู้กล่าวหาหลังจากทราบและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้วจนนำเรื่องแจ้งความร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวน

(4) ผู้ต้องหาบุกรุกไปในสถานที่เกิดเหตุเพราะอะไร อาจเป็นการยึดถือการครอบครองเพื่อยกย้ายหรือทำลายเครื่องหมายเขต หรือรบกวนการครอบครองหรือเข้าไปในเคหสถาน หรือซ่อนตัว หรือบุกรุก ไม่ยอมออกจากสถานที่เกิดเหตุ

(5) ผู้กล่าวหาได้รับความเสียหาย เดือดร้อน กรณีการกระทำความผิดของผู้ต้องหาครั้งนี้อย่างไร สถานที่เกิดเหตุมีสภาพลักษณะอย่างไร

(6) รู้จักกับผู้ต้องหามาก่อนหรือไม่

(7) ผู้ต้องหาเคยเข้าไปยังสถานที่เกิดเหตุ (บุกรุก) หรือไม่ อย่างไร และเคยมีคำสั่งห้ามเข้าหรือไม่ เช่น เคยมีบันทึกตกลง บันทึกประจำวัน ไว้เป็นหลักฐานหรือไม่

(8) กรณีบุกรุกเข้าครอบครองสถานที่ ที่เกิดเหตุเป็นของผูใด มีหลักฐานการแสดงกรรมสิทธิ์หรือไม่ อย่างไร แนวเขตอยู่ติดกับผูใด

(9) ทราบเรื่องกระทำความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดเมื่อใด

(10) มีทรัพย์สินใดสูญหายหรือไม่

(11) ขณะเกิดเหตุผูใดอยู่ในที่เกิดเหตุบ้าง ได้ปิดประตูหน้าต่างบ้างหรือไม่

(12) ผู้ต้องหาได้กล่าวคำพินิจขณะเกิดเหตุว่าอย่างไร

(13) เคยมีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ต้องหามาก่อนหรือไม่

ข) ประเด็นและข้อซักถามผู้ต้องหา ซึ่งแบ่งเป็น 2 กรณี คือ กรณีผู้ต้องหาให้การรับสารภาพและกรณีผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ

¹⁸⁰จักรกริช บุญทา, ศิริสิทธิ์ สุขมาก, นรภณ ชนะสิทธิ์, อนุพงศ์ ภิญโญ, จำนงค์ กาญจนยิ่งวิโรจน์, และเดชส์ เจริญตุลธร, คู่มือการดำเนินคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 3, น. 56-58.

กรณีผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ

(1) ทราบและเข้าใจข้อกล่าวหาที่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบดีแล้วหรือไม่ และจะให้การว่าอย่างไร

- (2) ก่อนคดีนี้เคยต้องโทษมาก่อนหรือไม่
- (3) มีภูมิลำเนาพักอาศัยอยู่ที่ใด มีอาชีพอะไร
- (4) พฤติการณ์และรายละเอียดที่ทำให้การรับสารภาพเป็นอย่างไร
- (5) ผู้ต้องหาเข้าไปในที่เกิดเหตุวิธีใด เพื่อประสงค์อะไร
- (6) เคยรู้จักกับผู้กล่าวหามาก่อนหรือไม่
- (7) เคยมีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้ใดมาก่อนหรือไม่
- (8) เหตุเกิดที่ใดเมื่อใด

กรณีผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ

(1) ประเด็นทั่วไปเหมือนกรณีการรับสารภาพ โดยเพิ่มประเด็นตามข้อ 2-6

(2) ตามเวลาเกิดเหตุผู้ต้องหาอยู่ที่ใดกับใคร และทราบเรื่องในคดีนี้หรือไม่

(3) เคยรู้จักกับผู้กล่าวหามาก่อนหรือไม่

(4) ผู้ต้องหาเข้าไปในที่เกิดเหตุครั้งสุดท้ายเมื่อใด กับใคร

(5) ผู้ต้องหาถูกจับกุมอย่างไร เมื่อใด

(6) เคยมีสาเหตุโกรธเคืองกับผู้กล่าวหามาก่อนหรือไม่

บางครั้งผู้ต้องหาอาจปฏิเสธว่าได้รับอนุญาตจากเจ้าของสถานที่เกิดเหตุแล้ว หรืออ้างว่าเป็นเจ้าของสถานที่แล้วแต่กรณี พนักงานสอบสวนจะต้องพิจารณาดังคำถามแต่ละกรณีไป

ค) ประเด็นและข้อซักถามพยาน

- (1) มีภูมิลำเนาและพักอาศัยอยู่ที่ใด มีอาชีพอะไร
- (2) มาพบพนักงานสอบสวนด้วยเรื่องอะไร
- (3) พยานทราบหรือเห็นเหตุการณ์ในคดีนี้หรือไม่ รายละเอียดว่าขณะเกิดเหตุพยานอยู่ที่ใด ห่างเท่าใด เห็นอย่างไร กิริยาอย่างไร เช่น เมาสุรา
- (4) พยานได้ยินเสียงพูดคุยกันหรือไม่
- (5) นอกจากพยานมีผู้ใดเห็นเหตุการณ์อีกบ้าง
- (6) พยานรู้จักกับผู้กล่าวหาและผู้ต้องหามาก่อนหรือไม่
- (7) ขณะเกิดเหตุแสงสว่างเป็นอย่างไร กรณีเหตุเกิดเวลากลางคืน
- (8) กรณีผู้ต้องหาหลบหนี ผู้ต้องหาหนีตามวิธีปฏิบัติอย่างไร
- (9) ลักษณะสถานที่เกิดเหตุเป็นอย่างไร

(10) เคยมีสาเหตุโกระเนื่องกับคู่กรณีมาก่อนหรือไม่

(11) เหตุเกิดที่ใดเมื่อใด

แบบพิมพ์ที่ใช้เกี่ยวกับคดี¹⁸¹

เนื่องจากแบบพิมพ์เกี่ยวกับคดีต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีบางแบบพิมพ์ที่สมควรยกเลิกปรับปรุง แก้ไข หรือทำขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับการใช้ในราชการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงให้ใช้แบบพิมพ์ ดังนี้

1. บันทึกการตรวจสำนวนการสอบสวน
2. หนังสือส่งสำนวนคดีที่เห็นควรงดหรือให้งดการสอบสวน
3. หนังสือส่งสำนวนคดีที่เห็นควรสั่งฟ้อง แต่ยังไม่ได้นัดผู้ต้องหา
4. หนังสือส่งสำนวนคดีที่เห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง
5. รายงานการสอบสวน
6. รายงานการสอบสวนสำนวนคดีไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด
7. รายงานการสอบสวนสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ
8. บันทึกคำให้การผู้กล่าวหา หรือพยาน
9. บันทึกคำให้การผู้ต้องหา
10. ใบต่อคำให้การ
11. บัญชีของกลางคดีอาญา
12. บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้าย
13. บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายได้คืน
14. บัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้ายไม่ได้คืน
15. บัญชีทรัพย์สินที่ถูกเพลิงไหม้
16. บันทึกพนักงานสอบสวน
17. บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุคดีอาญา
18. บันทึกการตรวจสถานที่เกิดเหตุคดีจราจรทางบก
19. แผนที่สังเขปแสดงสถานที่เกิดเหตุ
20. บันทึกการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ
21. ใบนำส่งผู้บาดเจ็บหรือศพ
22. หนังสือส่งผู้ต้องหาป่วยทางจิตตรวจวินิจฉัย

¹⁸¹ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่องการอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวนและมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เรังรัดการสอบสวนคดีอาญา, น. 63 – 66.

23. รายงานชั้นสูตรพลิกศพ
24. แบบรายงานพบศพไม่ทราบชื่อ
25. หนังสือส่งของกลางไปตรวจพิสูจน์
26. หนังสือส่งยาเสพติดของกลางไปตรวจพิสูจน์
27. ฉลากปิดภาชนะบรรจุยาเสพติด
28. บันทึกการตรวจสภาพรถยนต์ -รถจักรยานยนต์
29. บันทึกการชี้ตัวผู้ต้องหา
30. บันทึกการชี้รูปผู้ต้องหา
31. บันทึกการจับกุม
32. บันทึกการจับกุมผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน
33. บันทึกการตรวจคน
34. บัญชีทรัพย์สินประกอบบันทึกการตรวจคน
35. บันทึกการตรวจคนโดยไม่มีหมายค้น
36. บัญชีทรัพย์สินประกอบบันทึกการตรวจค้นโดยไม่มีหมายค้น
37. คำนิรूपพรรณผู้กระทำความผิด
38. หมายเรียกผู้ต้องหา
39. หมายเรียกพยาน
40. บันทึกการแจ้งสิทธิตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544)
  41. บันทึกการตกลงค่าเสียหาย
  42. บันทึกคำขอรับชดใช้ค่าใช้จ่ายเบื้องต้นอันเกิดจากการขนส่ง
  43. บันทึกเสนอสัญญาประกันสิ่งของ
  44. คำร้องขอคืนสิ่งของ
  45. สัญญาประกันและรับมอบสิ่งของ
  46. หนังสือแจ้งการขอประกันสิ่งของไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์
  47. หนังสือรายงานคนต่างด้าวเป็นผู้เสียหายในคดีอุกฉกรรจ์หรือแก่ความตายโดยผิดธรรมชาติ
    48. หนังสือรายงานคนต่างด้าวกระทำความผิดและถูกจับกุมตัวดำเนินคดี
    49. หนังสือขอส่งตัวคนต่างด้าวและรายละเอียดเกี่ยวกับคนต่างด้าวถูกดำเนินคดีถึงที่สุดแล้วมาเพื่อดำเนินการ ตามพระราชบัญญัติคนเขาเมือง พ.ศ. 2522

50. หนังสือขอส่งรายละเอียดเกี่ยวกับคนต่างดาวถูกกักขังหรือกักขังแทนค่าปรับมา เพื่อดำเนินการ ตามพระราชบัญญัติคนเขาเมือง พ.ศ. 2522

51. หนังสือขอส่งตัวคนต่างดาวหลบหนีเขาเมืองมาเพื่อดำเนินการผลักดันออกไป นอกราชอาณาจักร(กรณี สัญชาติพม่า,ลาว หรือกัมพูชา)

52. หนังสือขอให้ตรวจสอบหนังสือเดินทางหรือเอกสารที่ใช้แทนหนังสือเดินทาง ของบุคคลต่างดาว

53. หนังสือแจ้งความกึ่งหน้าการสอบสวน

54. แบบแจ้งรูปพรรณคนหาย

55. แบบการสืบสวนติดตามคนหาย

56. แบบแจ้งผลการได้ตัวคนหายคืน

57. คำนิรूपพรรณทรัพย์หาย

58. คำนิรूपพรรณทรัพย์หายได้คืน

59. แบบรूपพรรณรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ถูกโจรกรรม

60. แบบรายการรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ได้คืน

61. แผนประทุษกรรม

62. บันทึกการควบคุมผู้ต้องหา

63. คำร้องขอสืบพยานไว้ก่อน

64. บันทึกการพบและปรึกษาทนาย

65. คำร้องขอส่งตัวผู้ต้องหาไปควบคุมตัวเพื่อพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด

66. คำร้องตรวจสอบการจับ

67. คำร้องขอมัดฟ้องหรือมัดฟ้องและฝากขังครั้งที่ ๑

68. คำร้องขอมัดฟ้องหรือมัดฟ้องและฝากขังครั้งที่ ...

69. คำร้องขอฝากขัง

70. บันทึกเสนอสัญญาประกัน

71. คำร้องและสัญญาประกัน

72. คำยินยอมกรณีผู้ให้สัญญาค่าประกันมีคู่สมรส

73. บันทึกรับรองการเป็นโสด

74. หนังสือแจ้งอายัดตัวสัญญาใช้เงิน ตัวแลกเงิน พันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน สิทธิตามใบรับเงินฝากประจำ

75. บันทึกการสอบถามเบื้องต้น (กรณีเด็กหรือเยาวชน)

76. หนังสือแจ้งการดำเนินคดีเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจ
  77. หนังสือแจ้งการจับกุมเด็กหรือเยาวชนไปยังสถานพินิจ
  78. หนังสือแจ้งการจับกุมเด็กหรือเยาวชนไปยังบิดามารดา หรือผู้ปกครอง
  79. พิมพ์ลายนิ้วมือของผู้ต้องหา
  80. บัญชีสำนวนการสอบสวน
  81. สมุดสารบบการดำเนินคดีอาญาทั่วไป
  82. สมุดสารบบการดำเนินคดีจราจรทางบก
  83. สมุดสารบบการรับแจ้งความที่เกี่ยวกับคดีอาญาโดยไม่สอบสวนของหน่วย
  84. สมุดบันทึกสถิติคดีอาญาและคดีจราจรของหน่วย
  85. สมุดบันทึกคดีที่ตนสอบสวน (คดีอาญาและคดีจราจร) ของพนักงานสอบสวน
  86. สมุดเก็บสำนวนการสอบสวนที่พนักงานอัยการไม่รับไว้พิจารณา
  87. สมุดเก็บสำนวนการสอบสวนที่พนักงานอัยการมีคำสั่งงดการสอบสวน
  88. สมุดเก็บสำเนาสำนวนการสอบสวน
  89. สมุดเก็บสำนวนชั้นสูตรพลิกศพ
  90. สมุดคุมพยานสำหรับพนักงานสอบสวน
  91. สมุดคุมพยานประจำที่ทำการพนักงานสอบสวน
  92. สมุดคุมคดีที่มีการอายัดตัวผู้ต้องหา
- 4.1.3.3 จรรยาบรรณพนักงานสอบสวน

คำว่า “จรรยาบรรณ” มาจากคำว่า จริยะ รวมกับคำว่า บรรณ นอกจากจรรยาบรรณแล้ว จริยธรรม นั้นนับได้ว่ามีความสำคัญเช่นกัน

จริยธรรม หมายถึง ธรรมะที่บุคคลควรปฏิบัติ และในทางพุทธศาสนา จริยธรรมในทางพุทธศาสนาประกอบด้วย 3 ระดับ กล่าวคือ จริยธรรมระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง ในส่วนของจริยธรรมระดับต้นนั้น เป็นพื้นฐานขั้นต้นที่บุคคลต้องมีไว้ในตน เพราะเป็นพื้นฐานความเป็นมนุษย์ ดังนั้น ภารกิจของพนักงานสอบสวน นอกจากจะพึงปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ กรอบ ระเบียบ คำสั่งในตำแหน่งหน้าที่ของตนแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดในหลักเบญจศีล เบญจธรรม ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของจริยธรรมระดับต้นที่มนุษย์พึงมี¹⁸²

การที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติตระหนักถึงความสำคัญของการสอบสวนคดีอาญา อันเป็นภารกิจหลักในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยมีพนักงานสอบสวนเป็นผู้

¹⁸²สาธิตา ไทยประดิษฐ์, “จริยธรรมของตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษากรณีคดีเซอร์รี่แอนตันแคน,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545), น. 92.

ปฏิบัติหน้าที่การที่กำหนดจรรยาบรรณพนักงานสอบสวนไว้ จึงมีทั้งข้อกำหนดและแนวทางปฏิบัติ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหากพนักงานสอบสวนสามารถปฏิบัติได้ตามจรรยาบรรณพนักงานสอบสวนที่กำหนดไว้ นั้น เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่¹⁸³ จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน ที่ต้องประพฤติปฏิบัติควบคู่ไปกับอุดมคติของตำรวจ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมส่วนรวม มีดังนี้¹⁸⁴

(1) พนักงานสอบสวนต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

(2) พนักงานสอบสวนต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต และยึดมั่น ในศีลธรรม

(3) พนักงานสอบสวนต้องอำนวยความสะดวกด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง โปร่งใส และเป็นธรรมโดยปราศจากอคติ

(4) พนักงานสอบสวนต้องกล้ายืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง

(5) พนักงานสอบสวนพึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ เสียสละ และอดทน เพื่อประโยชน์แห่งการอำนวยความสะดวก

(6) พนักงานสอบสวนพึงมีมนุษยสัมพันธ์ดี ด้วยความสุภาพอ่อนโยนมีไมตรีจิต และเต็มใจ ให้บริการประชาชน

(7) พนักงานสอบสวนพึงหมั่นศึกษาหาความรู้ และพัฒนาตนเองตลอดเวลา

(8) พนักงานสอบสวนพึงสำนึก และยึดมั่นในวิชาชีพการสอบสวน มีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีและวิชาชีพของตนเอง

อย่างไรก็ตาม มาตรฐานจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ไม่มีบทกำหนดโทษ (sanction) ผู้ละเมิดมาตรฐานจรรยาบรรณให้ชัดเจน ทำให้ไม่มีสภาพบังคับ การที่มาตรฐานทางคุณธรรมหรือจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพที่ไม่มีการกำหนดบทลงโทษ หรือมีบทลงโทษที่ไม่มีความหมายแล้ว มาตรฐานทางคุณธรรมหรือจริยธรรมนั้นก็ไม่มีสภาพบังคับ จะเป็นเพียงสื่อกระด้างตัวหนึ่งเท่านั้น¹⁸⁵ นอกจากจรรยาบรรณของตำรวจแล้ว ตำรวจยังมีอุดมคติของตำรวจเพื่อกำหนดทิศทางการทำงาน ซึ่งก็มีส่วนช่วยในการทำการสอบสวนซึ่งอุดมคติตำรวจ

¹⁸³ ศิพร โกวิท, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 169*, น. 73.

¹⁸⁴ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วย จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2544, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2560, จาก <http://www.royalthaipolice.go.th/index.php>

¹⁸⁵ ธานินทร์ ทรัพย์วิเชียร และ มุนินทร์ พงศาปาน, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 62*, น. 128.

9 ประการมีดังนี้¹⁸⁶ เคารพเอื้อเฟื้อต่อหน้าที่ กรุณาปราณีต่อประชาชน อดทนต่อความเจ็บใจ ไม่หวั่นไหวต่อความยากลำบาก ไม่มักมากในลาภผล มุ่งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ดำรงตนในยุติธรรม กระทำการด้วยปัญญา รักษาความไม่ประมาทเสมอชีวิต

4.1.4 การตรวจสอบความสมบูรณ์ของการสอบสวน

การดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐประการหนึ่ง เป็นทั้งการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนโดยส่วนรวม และแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาโดยส่วนตัวในการดำเนินคดีอาญา รัฐซึ่งมีหน้าที่ดำเนินคดี มีข้อพึงระวังสองประการ คือ ระมัดระวังมิให้ความยุติธรรมที่ผิดพลาดเกิดขึ้น กับระมัดระวังมิให้การดำเนินคดีอาญาก่อความเดือดร้อนแก่ผู้ถูกกล่าวหาเกินความจำเป็นกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาทุกขั้นตอน ตามปกติต้องสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบจากบุคคลในองค์กรในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ การควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจนี้ นอกจากจะเป็นไปในรูปแบบการควบคุมตรวจสอบภายในหน่วยงาน ซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ต้องกระทำแล้ว ที่สำคัญก็จะต้องมีกฎหมายกำหนดกลไกควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจจากภายนอกด้วย และที่สุด จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐและเจ้าพนักงานได้อีกทางหนึ่ง การควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจจากภายนอก คือการดูแลและคานอำนาจกันและกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงความรับผิดชอบที่เรียกว่า accountability ในการบริหารงานยุติธรรมด้วยส่วนการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐได้ก็คือ การเปิดเผยและให้ประชาชนสามารถวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของเจ้าพนักงานได้¹⁸⁷

4.1.4.1 การตรวจสอบควบคุมภายในของการสอบสวน

เป็นการควบคุมภายในขององค์กรตำรวจเอง ทั้งนี้ตามสายงานการบังคับบัญชาตามลำดับ กล่าวคือ ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนนั้น มีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น และผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนมีอำนาจติดตามดูแลกำกับการดำเนินงานของผู้ใต้บังคับบัญชานั้นได้ และผู้ใต้บังคับบัญชาต้องรายงานหรือเสนอความเห็นชอบต่อผู้บังคับบัญชาตามวิธีการในการที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นทางคดีควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 และมาตรา 142¹⁸⁸ ให้อำนาจพนักงานสอบสวนทุกระดับมีอำนาจ

¹⁸⁶สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2560, จาก

<http://www.royalthaipolice.go.th/index.php>

¹⁸⁷ คณิต ฒ นคร, รัฐธรรมนูญกับกระบวนการยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549), น. 67 – 72.

¹⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 141, มาตรา 142.

ในการมีความเห็นทางคดีว่าควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องได้ ซึ่งรายละเอียดได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อของคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติคำสั่งที่ 419/2556 ซึ่งรายละเอียดของการตรวจสอบการสอบสวนของผู้บังคับบัญชา

4.1.4.2 การตรวจสอบการสอบสวนจากภายนอก

การตรวจสอบการสอบสวนจากภายนอกนั้นกฎหมายเป็นการตรวจสอบจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน ซึ่งมีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบจากอัยการ หรือ ศาล ซึ่งจะได้อีกกล่าวในรายละเอียดต่อไป

(1) การตรวจสอบ โดยพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอำนาจพิจารณาพยานหลักฐานทั้งหมดในสำนวนการสอบสวน ถ้าเห็นว่าสำนวนการสอบสวนยังบกพร่องอยู่ก็มีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้การซักถาม เพื่อสั่งต่อไป และเมื่อพนักงานอัยการพิจารณาสำนวนการสอบสวนเห็นว่าสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว พนักงานอัยการมีอำนาจออกคำสั่งไม่ฟ้องแจ้งผู้ต้องหาทราบ หรือออกคำสั่งฟ้อง และฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ดังนี้

(ก) สั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ย่อมมีแนวโน้มที่จะรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะ ที่สอดคล้องกับความเห็นของตนเองเท่านั้น พนักงานอัยการได้พิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนตามแนวความเห็นของพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียว การพิจารณาของพนักงานอัยการตามสำนวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมาจึงไม่เพียงพอ ดังนั้น เพื่อให้ได้ความกระจ่างชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้ให้พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานมาเพื่อซักถามได้ และพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตาม เพราะพนักงานอัยการต้องรับผิดชอบความสมบูรณ์ของพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน พนักงานอัยการจึงจะสามารถวินิจฉัยสั่งคดีได้อย่างถูกต้อง ว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดี อัยการจะสั่งคดีโดยใช้หลักเกณฑ์ตามมาตรา 227¹⁸⁹ มาสั่งฟ้องผู้ต้องหา ด้วยเหตุนี้ เมื่อพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนมาไม่สมบูรณ์ พนักงานอัยการก็จำเป็นต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม และกรณีที่พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้นี้ทำให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานด้วย

(ข) การสั่งคดีของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นคดีที่จับตัวได้หรือไม่ก็ตาม พนักงานสอบสวนต้องมีความเห็นควรสั่งฟ้อง หรือ ไม่ฟ้องผู้ต้องหา

¹⁸⁹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 227 วรรค 2.

ความเห็นของพนักงานสอบสวนที่ไม่ผูกมัดความเห็นของพนักงานอัยการ เพราะมาตรา 143 ได้บัญญัติชัดเจนว่า กรณีพนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง แต่เมื่อพนักงานอัยการมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง พนักงานอัยการก็มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้เสมอ อำนาจในการสั่งฟ้องคดีเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว ก่อนที่จะสั่งคดี พนักงานอัยการจะพิจารณาว่า ควรจะสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องคดีเป็นลำดับต่อไป

(2) การตรวจสอบโดยศาล ซึ่งเป็นการตรวจสอบการจับและการตรวจสอบการคุมขัง

(ก) การตรวจสอบการจับ มาตรการบังคับ ในเรื่องการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59¹⁹⁰ นั้น ให้ศาลเป็นองค์กรเดียวที่มีอำนาจตรวจสอบ โดยมีอำนาจออกหมายจับตามที่เห็นสมควรโดยมีผู้ร้องขอ

(ข) การตรวจสอบการคุมขัง การมีตัวผู้ต้องหาระหว่างสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้น เมื่อมีความจำเป็น ซึ่งการคุมขังเช่นนี้ ย่อมกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ การใช้อำนาจคุมขังในระหว่างสอบสวนจึงต้องมีระบบการตรวจสอบที่เข้มงวดโดยหลักแล้ว การคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างคดี มีจุดมุ่งหมายอยู่ 3 ประการ คือ เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปอย่างเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัวผู้ต้องหา หรือจำเลย และ เพื่อประกันการบังคับโทษ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาได้แล้ว มักจะมีการควบคุมตัวโดยอัตโนมัติ โดยไม่พิจารณาว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานในการสอบสวนหรือไม่ ซึ่งขัดกับวัตถุประสงค์ของการมีตัวผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวนดังกล่าว

4.1.5 บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวน

การดำเนินคดีอาญาขึ้นเจ้าพนักงานของพนักงานอัยการ ประกอบด้วย การสอบสวน การตรวจพิจารณาสำนวนการสอบสวน การทำความเห็นออกคำสั่งทางคดี และกรณีการมีความเห็นแย้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการซึ่งเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างพนักงานอัยการและผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณี

4.1.5.1 การสอบสวนของพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการมีอำนาจการสอบสวนได้สองลักษณะคือ การเข้าร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนซึ่งได้มีการเริ่มต้นการสอบสวนไปก่อนแล้วโดยพนักงานอัยการมิได้เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ และการทำการสอบสวนด้วยตนเองอันเป็นคดีที่ตั้งต้นที่พนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสำหรับการสอบสวนคดีตั้งต้นที่

¹⁹⁰ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 59.

พนักงานอัยการนั้น กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการ มีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน สอบปากคำพยานบุคคลออกคำสั่งเรียกบุคคลใดมาให้การต่อพนักงานอัยการ ออกคำสั่งให้ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุ และดำเนินการอื่นตามที่เห็นสมควร รวมทั้งอาจแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการใดตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่ทั้งนี้ ถ้าผู้ที่ได้รับคำสั่งนั้นเป็นคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นผู้ถูกกล่าวหา บุคคลดังกล่าวจะไม่มาหรือไม่ให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งพยานหลักฐาน เอกสารหรือวัตถุตามที่เรียกก็ได้¹⁹¹

พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคดีอาญา ดังต่อไปนี้¹⁹²

(ก) เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบการสอบสวนความผิดกระทำความอกราชอาณาจักรความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรไทย ให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบหรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวนแทนก็ได้ในกรณีที่ยอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดเป็นผู้รับผิดชอบทำการสอบสวน อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนจะมอบหมายให้พนักงานอัยการคนใดทำการสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนก็ได้

(ข) ร่วมทำสำนวนการสอบสวนในคดีอาญาทั่วไป พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวน คือ การสอบสวนในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือในกรณีที่ผู้ตายถูกกล่าวหาว่าต่อสู้อัตตฆวางเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการ ตามหน้าที่ ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนในการทำสำนวนสอบสวน

(ค) ร่วมทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพพนักงานอัยการเข้าร่วมทำสำนวนชั้นสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวนในกรณีที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่¹⁹³

(ง) สหวิชาชีพการถามปากคำเด็กหรือเยาวชนพนักงานอัยการร่วมซักถามปากคำพยาน ผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหา ซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชน ในฐานะ สหวิชาชีพ¹⁹⁴

¹⁹¹พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553, มาตรา 16.

¹⁹²มานะ เสาะช่วย, *อ้าวแล้ว เจิงอรรถที่ 8*, น. 104 – 109.

¹⁹³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 150 วรรค 3.

¹⁹⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 133 ทวิ.

(จ) ร่วมทำสำนวนการสอบสวนคดีอาญาพิเศษพนักงานอัยการทั้งอัยการพลเรือนและอัยการทหารเข้าร่วมทำการสอบสวนในคดีอาญาพิเศษ ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นไปตามข้อบังคับกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนร่วมกันหรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรือพนักงานอัยการทหาร พ.ศ. 2547 ลงวันที่ 20 สิงหาคม 2547

4.1.5.2 การตรวจพิจารณาสำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการ

การดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนตามกฎหมายจะแยกตัวออกเป็นอิสระจากการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ แต่ตามกฎหมายพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสั่งคดีไม่ว่ากรณีใด ๆ อำนาจสั่งคดีเป็นของพนักงานอัยการเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนนั้นเป็นการดำเนินการเพื่ออัยการ¹⁹⁵ เมื่อพนักงานสอบสวนได้สรุปสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นทางคดีไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาเป็นขั้นต่อไป เมื่อสำนวนอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการแล้วพนักงานอัยการก็จะสั่งให้ความเห็นในทางคดีต่อไป

ในการตรวจพิจารณาสำนวนการสอบสวน พนักงานอัยการต้องรับผิดชอบในการสอบสวน 4 ประการ คือ

- (1) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน
- (2) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยระเบียบของการสอบสวน
- (3) รับผิดชอบในความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน และ
- (4) รับผิดชอบในความเชื่อถือได้ของการสอบสวน¹⁹⁶

เมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าสำนวนการสอบสวนมีความสมบูรณ์แล้ว ก็จะออกคำสั่งทางคดี ซึ่งคำสั่งทางคดีของพนักงานอัยการมีได้สี่กรณีคือ คำสั่งฟ้อง คำสั่งไม่ฟ้อง คำสั่งให้งดการสอบสวน และคำสั่งยุติการดำเนินคดี ซึ่งหลักการดำเนินคดี

ขั้นตอนการสั่งคดีของพนักงานอัยการ ในการสั่งคดี ขั้นตอนในการพิจารณาของพนักงานอัยการชอบที่จะต้องเป็นไปตามลำดับดังนี้

(1) พิจารณา “เงื่อนไขให้ดำเนินคดี” (prerequisite for prosecution) หรือ “เงื่อนไขระงับคดี” (bars to prosecution) ซึ่งในเรื่องดังกล่าวพนักงานอัยการจะต้องกระทำก่อนที่จะพิจารณาในเนื้อหาคดีในขั้นตอนต่อไป ถ้ากรณีมี “เงื่อนไขระงับคดี” พนักงานอัยการก็ต้องสั่งระงับการดำเนินคดีหรือยุติการดำเนินคดีเพราะเหตุนั้น ๆ

¹⁹⁵ คณิต ฒ นคร, วิอาญาวิพากษ์, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552), น. 60.

¹⁹⁶ คณิต ฒ นคร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 12, น. 100.

(2) เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีนั้น ไม่เป็นเงื่อนไขระดับคดีพนักงานอัยการก็ต้องพิจารณาต่อไปว่า การกระทำดังกล่าวนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การกระทำที่กล่าวหาไม่มีความผิดต่อกฎหมาย พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

(3) ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมายพนักงานอัยการก็ต้องวินิจฉัยต่อไปว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ ถ้าผู้ต้องหาไม่ได้เป็นผู้กระทำผิด พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

(4) ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า การกระทำที่กล่าวหาเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมาย และเห็นว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด พนักงานอัยการก็ต้องวินิจฉัยต่อไปว่า พยานหลักฐานเพียงพอแก่การพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่เพียงพอ พนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา

(5) แม้ว่าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมาย ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดและมีพยานหลักฐานเพียงพอ พนักงานอัยการก็ชอบที่จะพิจารณาต่อไปเป็นลำดับสุดท้ายอีกว่า มีเหตุอันควรที่จะไม่ฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า มีเหตุอันควรไม่ฟ้องผู้ต้องหาพนักงานอัยการก็ต้องสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหานั้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าขั้นตอนในการสั่งคดี การใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพิจารณาในการสั่งของพนักงานอัยการ และโดยที่หลักคำเนนคดีอาญาของพนักงานอัยการคือ หลักคำเนนคดีอาญาตามดุลพินิจ ในการสั่งคดีพนักงานอัยการจะต้องพิจารณาในเรื่องดุลพินิจเสมอ¹⁹⁷

4.1.6 บทบาทของเจ้าพนักงานตามกฎหมายพิเศษ

บทบาทของเจ้าพนักงานตามกฎหมายพิเศษในที่นี้ขอยกตัวอย่างกฎหมายพิเศษ 3 ฉบับที่เกี่ยวกับการดำเนินการสอบสวนและการปฏิบัติงานขององค์กรที่กล่าวถึง ดังนี้

4.1.6.1 กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

กฎหมายได้กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดขึ้น เรียกโดยย่อว่า ป.ป.ส. เป็นหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม และมีเลขาธิการคณะกรรมการและปราบปรามยาเสพติด มีหน้าที่ควบคุมดูแล โดยทั่วไปและเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสำนักงาน โดยให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมสืบสวนสอบสวนและการฟ้องคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด¹⁹⁸

¹⁹⁷ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรม* ที่ 76, น. 427-428.

¹⁹⁸ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519, มาตรา 5, 11, 12, 13.

อำนาจของพนักงาน ป.ป.ส. ตามมาตรา 14 วรรคหนึ่ง มีดังนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเน้นซักถามจะเอาหมายค้นมาได้ บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม

(2) ค้นบุคคล หรือยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

(3) จับกุมบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(4) ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

(5) ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(6) สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(7) มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชี เอกสาร หรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบพิจารณา

ในการนี้กฎหมายได้กำหนดอำนาจ หน้าที่ของเจ้าพนักงานไว้เป็นพิเศษ ดังนี้¹⁹⁹

(ก) ในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้กรรมการ อนุกรรมการ เลขานุการ และพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตาม ประมวลกฎหมายอาญา

(ข) การจับกุมหรือการแจ้งข้อหาแก่ผู้กระทำความผิดตาม มาตรา 6 หรือตามมาตรา 8 ต้องได้รับอนุมัติจากเลขานุการก่อน และเมื่อดำเนินการตามที่ได้รับอนุมัติแล้ว ให้รายงานให้เลขานุการทราบทันทีการขออนุมัติ การอนุมัติ และการรายงานตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

นอกจากนี้ในการพิจารณาคำขอ เลขานุการอาจเรียกให้พนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ ผู้তারสืบสวน พนักงานสอบสวนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือส่งพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณาได้²⁰⁰ หากพิจารณาบทบาทของเจ้าพนักงานตามกฎหมายนี้ จะพบว่า

¹⁹⁹พระราชบัญญัติ มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534, มาตรา 13, 14.

²⁰⁰กฎกระทรวง ฉบับที่ 2, (2535), ออกตามความในพระราชบัญญัติ มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

ดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานในการสืบสวน และสอบสวนตลอดจนการขอจับกุมผู้กระทำผิดนั้น อยู่ในความควบคุมของเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร อันเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาท โดยให้ตำรวจเป็นเพียงผู้สรุปสำนวนการสอบสวนส่งเรื่องต่อไปยังอัยการเท่านั้น²⁰¹

4.1.6.2 กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ ใต้วงวนข้อเท็จจริงและทำความเข้าใจในกรณีที่มีการร้องขอให้ถอดถอนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งในระดับสูงออกจากตำแหน่ง หรือดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐและใต้วงวนวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ

อำนาจหน้าที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดังนี้

(1) ใต้วงวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเข้าใจเสนอต่อวุฒิสภตามหมวด 5 การถอดถอนจากตำแหน่ง

(2) ใต้วงวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเข้าใจเพื่อส่งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามหมวด 6 การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญ

(3) ใต้วงวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตาม (2) และเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

(4) ใต้วงวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่บุคคลตาม (2) หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการร่ำรวยผิดปกติกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวหรือกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือที่กระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นสมควรดำเนินการด้วย ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

²⁰¹ สันตุลักษ์ ปัญวัฒนลิขิต, *อ้าวแล้ว เจริญธรรม* ที่ 2, น. 151.

(5) กำหนดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามมาตรา 264 ของรัฐธรรมนูญ

(6) ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามหมวด 3 การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

(7) กำกับดูแลคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(8) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเปิดเผยบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบของผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(9) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามหมวด 3 การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สิน

(10) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาทุกปี ทั้งนี้ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

(11) เสนอมาตรการ ความเห็น และข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ศาลหรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติราชการ หรือวางแผนงาน โครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อป้องกันหรือปราบปรามการทุจริตต่อหน้าที่ การกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

(12) ดำเนินการส่งเรื่องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้ยกเลิกหรือเพิกถอนสิทธิหรือเอกสารสิทธิที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้อนุมัติหรืออนุญาตให้สิทธิประโยชน์หรือออกเอกสารสิทธิแก่บุคคลใดไป โดยมีขอบด้วยกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการอันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ทางราชการ

(13) ดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริตและเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งดำเนินการให้ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(14) ดำเนินการเกี่ยวกับด้านการต่างประเทศโดยเป็นศูนย์กลางความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศในการต่อต้านการทุจริต

(15) ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งเลขาธิการ

(16) แต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

(17) ดำเนินการอื่นตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้บัญญัติหรือกฎหมายอื่นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งนี้ในกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่เป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะดำเนินคดีตามที่เห็นสมควรต่อไป หรืออาจส่งเรื่องให้หน่วยงานที่รับผิดชอบรับไปดำเนินการต่อไปก็ได้²⁰²

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการใช้อำนาจในการดำเนินการชั้นเจ้าพนักงานในการตรวจสอบ และค้นหาความจริงสำหรับประเภทคดีตามที่กฎหมายกำหนดไว้ การแสวงหาข้อเท็จจริงนี้ใช้ระบบการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำหน้าที่ไต่สวนความผิดแทนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีผลทำให้พนักงานอัยการไม่ได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องเลย ทั้งที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดี ทำให้อัยการสั่งฟ้องคดีโดยไม่พิจารณาจากตัวหนังสือเท่านั้น ซึ่งไม่เป็นไปตามระบบของอัยการสากล

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เห็นได้ว่าการสืบสวนสอบสวน รวมถึงมีอำนาจในการยึดและอายัดทรัพย์สินใด ๆ ที่เชื่อว่าได้มาจากการกระทำความผิดนั้น พนักงานอัยการไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ หรือค้นหาข้อเท็จจริงเลย มีเพียงพนักงานอัยการสูงสุดที่จะดำเนินการฟ้องคดีแก่ผู้กระทำความผิดได้ก็ต่อเมื่อ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติชี้มูลความผิดแล้วเท่านั้น²⁰³

4.1.6.3 กฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ

ตามกฎหมายฉบับนี้ มีบทบัญญัติที่กำหนดวิธีการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษไว้แตกต่างไปจากกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เคยมีมา เช่น การกำหนดให้พนักงานอัยการมาสอบร่วมหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ในคดีพิเศษบางประเภท ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการสอบสวนจากเดิม

²⁰²พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542, มาตรา 19.

²⁰³สัจฉลักข์ ปัญวัฒนลิขิต, *อ้าวแล้ว เจริญธรรมที่ 2*, น. 157-158.

กฎหมายฉบับนี้มีมิติในลักษณะเป็นกฎหมายเชิงบริหารงานคดี กล่าวคือ เป็นกฎหมายกลางที่จะเป็นเครื่องมือในการสนธิกำลังและบูรณาการทั้งภายในกรมสอบสวนคดีพิเศษและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายอื่น เพื่อปฏิบัติการเชิงรุกต่ออาชญากรรมที่เป็นคดีพิเศษ ซึ่งเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสอบสวนคดีที่มีรูปแบบการกระทำความผิดที่มีความสลับซับซ้อน หรือคดีที่มีความสำคัญให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่เป็นคดีพิเศษ²⁰⁴

การพิจารณาอำนาจหน้าที่และบทบาทของเจ้าพนักงานตามกฎหมาย ดังนี้

(1) หลักเกณฑ์การรับคำร้องทุกข์ กรมสอบสวนคดีพิเศษจะรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษในคดีความผิดอาญา อันเป็นคดีพิเศษเท่านั้น หากเป็นกรณีที่ไปร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในการกระทำผิดอาญาต่อพนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานอื่นของรัฐ พนักงานผู้มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนดังกล่าวจะต้องดำเนินการรับ คำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษ รวมทั้งดำเนินการสืบสวนและดำเนินการอื่น ๆ ตามอำนาจจนกว่าจะส่งสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ ต้องส่งมอบภายใน 15 วันนับแต่วันที่มีการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ

(2) คดีที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมสอบสวนคดีพิเศษ ตามมาตรา 21 ซึ่งเป็นคดีความผิดทางอาญาตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัติ ดังนี้²⁰⁵ คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการเล่นแชร์ คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยเงินตรา คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการชดเชยค่าภาษีอากรสินค้าส่งออกที่ผลิตในราชอาณาจักร คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารแห่งประเทศไทย คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชน จำกัด คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน คดีความผิดตาม

²⁰⁴ ชาติ เฟ็งคิช, พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พร้อมคำอธิบายรายมาตรา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมนิติ, 2547), น. 33.

²⁰⁵ บัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547.

กฎหมายว่าด้วยมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรและคดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ในกรณีเพื่อประสิทธิภาพในการปราบปรามการกระทำความผิดคดีพิเศษ คณะกรรมการคดีพิเศษจะให้ความเห็นชอบให้คดีพิเศษ หรือคดีประเภทใดต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารแล้วแต่กรณีมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นเริ่มการสอบสวนก็ได้ เว้นแต่ การสอบสวนคดีพิเศษที่มีลักษณะตามมาตรา 21 วรรคหนึ่ง ต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทุกคดี การสอบสวนร่วมกันหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ คณะกรรมการคดีพิเศษกำหนด²⁰⁶

สำหรับพนักงานอัยการที่มาสอบสวนร่วม หรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ไม่มีอำนาจในการสรุปสำนวนการสอบสวนแต่สามารถทำความเห็นเกี่ยวกับพยานหลักฐานเสนอไปพร้อมกับสำนวนการสอบสวนนั้นได้²⁰⁷

4.2 วิเคราะห์ปัญหาของระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน

ปัญหาของระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนซึ่งในหัวข้อนี้จะวิเคราะห์ในเรื่องของ แนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งเกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อการดำเนินคดีอาญาในการสอบสวนคดีอาญา

4.2.1 แนวคิด ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ระบบการดำเนินคดีอาญานั้นแบ่งแยกออกเป็น 3 ระบบด้วยกัน คือ ระบบไต่สวน ระบบกล่าวหาและระบบผสม

ระบบไต่สวน ลักษณะที่สำคัญของระบบไต่สวน เจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการในระบบนี้มีหน้าที่ที่จะต้องค้นหาให้ได้ความจริงทั้งส่วนที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ต้องหา โดยถือว่าเจ้าพนักงานของรัฐต้องมีใจเป็นกลางและวางตัวเป็นกลาง แต่ต้องมีความกระตือรือร้น ซึ่งระบบไต่สวนมีลักษณะที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นการดำเนินคดีโดยไม่มีคู่พิพาท ศาลทำหน้าที่ค้นหาความจริง

²⁰⁶ สัจฉิกร บัญญัติลิขิต, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 2*, น. 163.

²⁰⁷ ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกัน หรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการ หรืออัยการทหาร พ.ศ. 2547 ข้อ 8.

อย่างเต็มที่ ความจริงทางคดีจะถูกเปิดเผยโดยการมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่าย การดำเนินคดีไม่เปิดไปอย่างเปิดเผย แต่เป็นการลับ ศาลรับฟังพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนเพราะทำเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปแบบ ของสำนวนการสอบสวน มุ่งเน้นและทุ่มเทระยะเวลาการค้นหาความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน ส่วนการดำเนินคดี ชั้นศาลเป็นเพียงเพื่อการตรวจสอบ การรับรองความชอบด้วยกฎหมายของพยานหลักฐานชั้นก่อนฟ้องเท่านั้น สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด การดำเนินคดีในชั้นศาล กระทำโดยผู้พิพากษาอาชีพ ทั้งในส่วนการพิจารณาและพิพากษาคดี

การดำเนินคดีอาญา ในระบบไต่สวนไม่มีการแยก หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ออกจากกันให้องค์กรแต่ละองค์กรเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดี การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนนั้น ถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกดำเนินคดี กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดตกอยู่ในมือของผู้พิพากษาหรือศาล และในการดำเนินคดีอาญาตาม ระบบไต่สวนนี้ ผู้ถูกไต่สวนแทบจะไม่มีสิทธิอะไรเลย เขามีสภาพไม่ต่างอะไรกับวัตถุชิ้นหนึ่ง กล่าวคือ เป็น กรรมในคดีนั่นเอง ต่อมาจึงได้มีการปรับปรุงการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐ ให้มีความเป็นธรรมขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนต่อไป ซึ่งในยุโรปภาคพื้นนั้น การดำเนินคดีอาญาตามระบบไต่สวน เลวร้ายถึงขีดสุดขนาดที่ว่ามีการทรมานร่างกายตามวิธีการล่าแม่แมดเกิดขึ้น²⁰⁸ การดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่จึงเป็นการดำเนินคดีอาญา ระบบกล่าวหาตนเอง

ระบบกล่าวหา(accusatorial system) คือ ระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยก หน้าที่การสอบสวนฟ้องร้อง และ หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกันเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้น และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็น ประธานในคดี (procedural subjek) จากที่ผู้ต้องหาเป็น กรรมในคดี (procedural objek) ซึ่งได้กล่าวมาแล้วว่า ระบบกล่าวหาเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่ แท้จริงแล้วไม่ใช่สมัยใหม่ แต่เป็นระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาของ ระบบไต่สวน กล่าวคือ การที่ประเทศต่าง ๆ นั้นเลิกใช้การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน เพราะเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน ผู้พิพากษามีอำนาจมากเกินไป มักมีอคติลำเอียง และมักรู้สึกตนว่าเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ปราบปราม เพื่อลดอำนาจของผู้พิพากษาและขจัดข้อผิดพลาดดังกล่าว จึงได้มีการตัดอำนาจผู้พิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้องออกไปให้องค์กรอื่น คือ อัยการ หรือ พนักงานอัยการเป็นผู้ใช้หรือเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนอำนาจหน้าที่ของศาลก็คงเหลือแต่ อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

²⁰⁸ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 12*, น. 60-61.

ลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหา²⁰⁹ กล่าวคือ การเริ่มคดีต้องมีการกล่าวหา คู่ความ คือ โจทก์และจำเลยมีสถานะเท่าเทียมกัน ศาลหรือผู้ตัดสินคดีวางตัวเป็นกลาง คู่ความเสนอพยานหลักฐานเพื่อยืนยันหรือพิสูจน์ข้ออ้างข้อเถียงของตน ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ การพิจารณาคดีเป็นไปโดยเปิดเผย ระบบนี้มีส่วนซึ่งเป็นสาระสำคัญอยู่อีกหลายประการ คือมีการวางหลักอย่างเคร่งครัดว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าฝ่ายโจทก์จะสามารถพิสูจน์ได้โดยปราศจากความสงสัยว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของแนวคิดในระบบกล่าวหานี้ และอีกประการคือ ระบบนี้จะทำให้เกิดความสมดุลของบทบาท หน้าที่ของบุคคลแต่ละฝ่ายในห้องพิจารณาคดีของศาลเป็นสำคัญ ทั้งคณะลูกขุน ผู้พิพากษา คู่ความทั้งสองฝ่ายและพยาน ต่างมีบทบาทเด่นชัดในตัวเอง

ระบบผสม การดำเนินคดีอาญาแบบผสม (hybrid system) การดำเนินคดีระบบผสมเป็นการนำเอาทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหามาประยุกต์ใช้ เนื่องจากปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า ระบบการดำเนินคดีอาญาของนานาอารยประเทศไม่ได้มีลักษณะของระบบใดระบบหนึ่งโดยเฉพาะเพียงระบบเดียว แต่ส่วนใหญ่เป็นการผสมผสานของทั้งสองระบบดังกล่าว แม้แต่ประเทศฝรั่งเศสถือว่าการดำเนินคดีอาญาใช้ระบบไต่สวน แต่กระนั้น ก็เคยนำระบบกล่าวหามาใช้ โดยการมีลูกขุนพิจารณาคดี แม้ภายหลังได้ถูกยกเลิกไป ส่วนการดำเนินคดีในชั้นก่อนฟ้องหรือชั้นเจ้าพนักงานนั้นเป็นไปตามระบบไต่สวนอย่างชัดเจน สำหรับประเทศอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นผู้นำของกลุ่มประเทศที่ใช้การดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาแต่การดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานซึ่งให้อำนาจตำรวจฝ่ายเดียวเป็นผู้สอบสวนคดีอาญาก็มีวิธีการรวบรวมพยานหลักฐานในระบับไต่สวน ตำรวจผู้สอบสวนจะเป็นผู้เริ่มคดีเอง กำหนดประเด็นการสอบสวนว่าจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานใดบ้างก่อนที่จะส่งสำนวนการสอบสวน (case file) ไปยังพนักงานอัยการ (Crown Prosecution Service)²¹⁰

ดังกล่าวมาแล้วซึ่งจะเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาทั้ง 3 ระบบนั้น มีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวนนั้นถือว่าการดำเนินคดีอาญาที่มีผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก ในระบบนี้มองว่าผู้ถูกดำเนินคดีนั้นเป็นกรรมในคดีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีต่าง ๆ นั้นก็รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ผู้พิพากษาฝ่ายเดียว ซึ่งต่างจากการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหา กล่าวคือ ถือว่าการดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่ดีกว่าได้ เพราะสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นถือว่ากระทบกระเทือนน้อยกว่าระบบไต่สวน อำนาจการสอบสวนฟ้องร้อง

²⁰⁹เพ็งอ้าง, น. 62.

²¹⁰Peter Stelfox, *The Criminal Investigation an introduction to principles and practice*, (UK: Willian Publishing, 2009), p. 148.

กับอำนาจพิจารณาคดีนั้นแยกกัน ถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันในสองอำนาจนี้ และในระบบกล่าวหานี้ มองว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็น ประธานในคดี มิใช่เป็นกรรมในคดีดังที่ระบบไต่สวนมอง ซึ่งถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนน้อยมากหากจะเทียบกับการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน

อย่างไรก็ตาม ในแต่ละประเทศนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าจะใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาระบบใดระบบหนึ่งเป็นเอกภาพเลย อย่างเช่น ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา แต่ก็ไม่มีเปอร์เซ็นต์ที่ว่าประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหา ในส่วนของศาลปกครองก็ยังคงเป็นการดำเนินคดีแบบไต่สวน โดยศาลเป็นผู้ค้นหาความจริง คู่ความในคดีไม่ต้องหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์เลย ซึ่งถือว่าเป็นการดำเนินคดีแบบไต่สวนยังคงมีให้เห็น แต่เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าประเทศไทยยังเป็นการดำเนินคดีอาญาแบบผสม กล่าวคือ นำทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาใช้

ทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 2 กล่าวคือ แบ่งออกเป็น 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) และทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) ซึ่งทั้งสองทฤษฎีนี้ถือว่าเป็นทฤษฎีที่คานอำนาจซึ่งกันและกัน

ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) ทฤษฎีนี้เน้นการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมุ่งเน้นการควบคุมอาชญากรรมมากกว่าที่จะมุ่งเน้นเรื่องของการรักษาไว้ซึ่งสิทธิเสรีภาพของบุคคล โดยมุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก

ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model) ทฤษฎีนี้ คือ รูปแบบที่ยึดถือกฎหมายเป็นสำคัญและเน้นรูปแบบที่ให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยยึดหลักค่านิยมเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่คำนึงถึงคุณค่าในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลักและต่อต้านการใช้อำนาจรัฐโดยไม่ชอบ

ทฤษฎีการดำเนินคดีอาญาทั้งสองทฤษฎีตามแนวคิดข้อเสนอของ Herbert Packer นั้น แต่ละทฤษฎีก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ประเด็นปัญหาจึงอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไร รัฐจึงสามารถควบคุมอาชญากรรมซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความหวาดกลัวจากอาชญากรรมของประชาชน อีกทั้งสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาได้เป็นอย่างดี กล่าวคือให้เกิดความสมดุลขึ้นระหว่างการควบคุมอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ารัฐควรจะทำอย่างไรให้ทฤษฎีทั้งสองหลักการนี้มีความสมดุลกัน เพื่อที่จะให้เกิดประโยชน์สูงสุดของประชาชนและไม่กระทบสิทธิของประชาชนในการปราบปราม

อาชญากรรมและในขณะเดียวกันก็ไม่ทำให้อาชญากรรมนั้นเกิดขึ้นโดยกระตือรือร้นของประชาชนให้น้อยที่สุด จึงเห็นควรว่า รัฐต้องดำเนินการควบคุมอาชญากรรมบนพื้นฐานหรือภายใต้หลักนิติธรรมนั่นเอง

4.2.2 หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาในการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน

ซึ่งได้ศึกษามาแล้วว่าหลักในการดำเนินคดีอาญานั้น เป็นหลักการตรวจสอบ (examination principle) เป็นการตรวจสอบเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหาในการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา กฎหมายได้แบ่งการตรวจสอบความจริงออกเป็นสองขั้นตอน คือ การตรวจสอบความจริงชั้นเจ้าพนักงาน กับ การตรวจสอบความจริงชั้นศาล ซึ่งการตรวจสอบความจริงชั้นเจ้าพนักงาน คือ การตรวจสอบความจริงในเรื่องที่เกิดขึ้นหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้น โดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ซึ่งการตรวจสอบความจริงในชั้นนี้เป็นเนื้อหาสาระที่สำคัญของการสอบสวน พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมนั้นต้องเป็นพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา เป็นพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาและ พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการบรรเทาโทษผู้ต้องหา

ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้หาะนั้น เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนหาข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิดเลย ในทางปฏิบัติมักจะมีเฉพาะข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาว่าทำไมพนักงานสอบสวนไม่แสวงหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาเพื่อเป็นการบรรเทาโทษให้กับผู้ต้องหาเพื่อที่จะเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาของพนักงานอัยการที่จะต้องใช้อำนาจพิจารณาสั่งฟ้องคดีหรือสั่งไม่ฟ้องคดีต่อไป

ดังนั้นพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการด้วยเพราะว่า ข้อเท็จจริงส่วนนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ หรือก็จะเป็นประโยชน์ในการที่พนักงานอัยการจะได้แถลงต่อศาลเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล ซึ่งในการนี้พนักงานอัยการยังอาจแถลงเพื่อประโยชน์แก่จำเลยก็ได้เพราะตามกฎหมายพนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีค้นหาความจริงเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกกล่าวหาและเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไปในตัวด้วยในการตรวจสอบว่าผู้ถูกกล่าวหาานั้นถือเป็นผู้บริสุทธิ์ตามกฎหมายจนกว่าจะไม่มีคำพิพากษาว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้ดำเนินคดีมาแต่ต้น

4.2.3 การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ถูกดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงาน

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ถูกดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานได้กล่าวมาแล้วในประเด็นก่อนว่า การที่พนักงานสอบสวนไม่ดำเนินการค้นหาความจริงในเนื้อหาในสำนวนที่จะทำการส่งฟ้องสำหรับผู้ต้องหา ความจริงในที่นี้ คือ ความจริงในตัวบุคคล คือตัวผู้กระทำผิดเอง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นผู้ถูกกล่าวหาอาจจะไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง แต่ผลกระทบจะเกิดขึ้น โดยอ้อมคือ จะมีผลเมื่อสำนวนนั้นพนักงานสอบสวนได้สรุปสำนวนทำความเข้าใจส่งสำนวนให้กับพนักงานอัยการให้มีความเห็นพิจารณาต่อไป และจะมีผลไปถึงการพิจารณาของศาลด้วยว่า จะต้องลงโทษผู้ต้องหาอย่างไร เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงของการกระทำความผิด และข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิดเองว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไรบ้าง ในการที่กระทำความผิด ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าขัดกับปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่กล่าวไว้ว่า บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาชญากรรมมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ซึ่งคนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี²¹¹

ในทางปฏิบัติส่วนมากนั้นพนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนค้นหาความจริงเพื่อที่จะเอาผิดแก่ผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียว ซึ่งขัดกับ หลักการตรวจสอบและค้นหาความจริงในการสอบสวน เพื่อค้นหาความจริงให้กระจ่างสำหรับผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจริงหรือไม่หรือเป็นเพียงผู้บริสุทธิ์ที่ถูกกล่าวหา ซึ่งยังเป็นปัญหาในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก

4.3 วิเคราะห์ปัญหาความบกพร่องและอุปสรรค ของการดำเนินคดีอาญาในชั้น พนักงานสอบสวน ที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามกฎหมาย

ความบกพร่องและอุปสรรค ของการดำเนินคดีอาญาในชั้น พนักงานสอบสวนที่ทำให้การสอบสวนไม่เป็นไปตามกฎหมายนั้น ซึ่งเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกมานานในระบบงานสอบสวนทั้งในเรื่องของการปฏิบัติในทางกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การถูกแทรกของพนักงานสอบสวนในการสอบสวน โดยการสอบสวนนั้นไม่มีความเป็นเอกเทศ รวมถึงปัญหาในด้านบุคลากรของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนคนหนึ่งต้องทำสำนวนในเวลาเดียวกันหลาย ๆ สำนวนทำให้ระยะเวลาในการทำสำนวนการสอบสวนนั้นล่าช้า ซึ่งก็จะขัดกับหลักความยุติธรรมที่ล่าช้า คือความไม่ยุติธรรม ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

²¹¹ คณิต ฌ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 158*, น. 121-122.

4.3.1 ระเบียบการและวิธีการต่าง ๆ ของการดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจะเห็นว่านอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้แล้ว ยังมีระเบียบคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนไว้เช่นเดียวกันเพื่อที่จะให้พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนตามกฎหมายและระเบียบที่ได้กำหนดไว้ซึ่งในที่นี้จะได้อธิบายถึงระเบียบคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การสอบสวนของพนักงานสอบสวนไว้

การสอบสวนฟ้องร้องนั้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดไว้กรณีการสอบสวนและการฟ้องร้องแยกจากกัน โดยเด็ดขาด กล่าวคือ อำนาจในการสอบสวนนั้นเป็นของพนักงานสอบสวน ส่วนอำนาจการฟ้องร้องนั้นเป็นของพนักงานอัยการ ซึ่งก็มีบางกรณีเท่านั้นที่อัยการจะทำการสอบสวนร่วมกันกับพนักงานสอบสวน เช่น การชันสูตรพลิกศพ การสอบสวนเด็กและเยาวชน การแยกระหว่างการสอบสวนการฟ้องคดี มีผลทำให้อัยการซึ่งมีความรับผิดชอบในการฟ้องร้องคดี ไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีตั้งแต่ต้น เพราะเมื่ออัยการไม่ต้องมีบทบาทในการสอบสวน ข้อเท็จจริงที่จะฟังได้ก็มักจะต้องถือตามที่พนักงานสอบสวนยืนยันมาเป็นหลัก ซึ่งอัยการไม่สามารถที่จะทำอะไรได้เลยนอกจากสั่งให้พนักงานสอบสวนนั้น ทำการสอบสวนเพิ่มเติม ซึ่งมีผลทำให้ประสิทธิภาพในการกลั่นกรองคดีขึ้นสู่ศาลน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทำให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปอย่างขาดประสิทธิภาพ และมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของบุคคลทุกฝ่ายในคดีอาญา²¹²

พนักงานสอบสวนมีกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้เป็นของตัวเองเพื่อที่จะดำเนินการสอบสวนตามระเบียบ กล่าวคือ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ระเบียบการเกี่ยวกับคดี ที่กำหนดในองค์การว่าต้องทำการสอบสวนตามระเบียบคำสั่งดังกล่าว นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จึงเห็นได้ทันทีว่าการเริ่มต้นการสอบสวนนั้นเป็นการเริ่มต้น ของพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียว คือ ตำรวจ ซึ่งกรณีนี้อัยการไม่ได้เข้าร่วมในการเริ่มต้นคดีเริ่มการสอบสวนมาตั้งแต่ต้น ทำให้พนักงานอัยการไม่ทราบถึงเนื้อหาของคดีที่แท้จริงว่าพนักงานสอบสวนนั้นสอบสวนข้อเท็จจริงอะไรบ้าง

อย่างไรก็ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 เมษายน พุทธศักราช 2560²¹³ ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา 258 ข้อ (2) กล่าวคือ ให้มีการปรับปรุงการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของ

²¹² สัจฉิกร บัญญัติลิขิต, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2*, น. 200.

²¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 258 ข้อ (2).

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ให้ชัดเจนเพื่อมิให้เกิดข้อขัดแย้ง และความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จาก นิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่า หนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกัน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก ซึ่งจากที่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติไว้ว่าให้การสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการนั้น จากที่ได้ศึกษามาแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ไม่สมควรที่จะเป็นการถ่วงดุลหรือตรวจสอบระหว่างองค์กรสององค์กร กล่าวคือตำรวจกับอัยการ เห็นควรที่จะเป็นการตรวจสอบและค้นหาความจริงร่วมกันในคดีอาญาในชั้นสอบสวนมากกว่าที่จะให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน เพราะการตรวจสอบค้นหาความจริงร่วมกันระหว่างพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนนั้น จะสามารถทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นเจ้าหน้าที่พนักงานนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริง ยกตัวอย่างเช่น คดียาเสพติด ในกระบวนการยุติธรรมของไทยนั้น จะมองว่าคดียาเสพติดเป็นเรื่องของการต่อสู้ของจำเลย ซึ่งในระบบกระบวนการยุติธรรมของไทยเรานั้นเป็นระบบกล่าวหาจึงมองได้ว่าคดียาเสพติดนั้นเป็นเรื่องของการค้นหาความจริงของเรื่องนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องของการต่อสู้ของจำเลยในคดียาเสพติด ค้นหาความจริงเพื่อจะทำให้ความจริงกระจ่างชัด เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้สอดคล้องกับหลักการที่ผู้เขียนได้ศึกษามาแล้ว การสอบสวนคือการค้นหาความจริงของเรื่องนั้น การค้นหาความจริงในคดีอาญานั้น ต้องเป็นการค้นของพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวน โดยการร่วมมือกันค้นหาความจริงให้ปรากฏ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเกิดความเป็นธรรมที่สุด

4.3.2 การถูกแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวน

ข้อเท็จจริงในปัจจุบัน ระเบียบและระบบบริหารในการทำงานขององค์กรไม่เอื้อที่จะให้พนักงานสอบสวนทำงาน โดยอิสระ นอกจากมีการควบคุมกันเป็นลำดับขั้นแล้ว ในคดีใหญ่ ๆ ที่เกิดขึ้นและได้รับความสนใจจากประชาชนและสื่อมวลชนมากเท่าใด ผู้บังคับบัญชาระดับสูงก็จะเข้ามาแทรกแซงมากขึ้นอีก บางครั้งเสมือนว่าไม่ไว้ใจความรู้ความสามารถของพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี แต่ความจริงจะพบว่าผู้บังคับบัญชาระดับสูงที่เข้ามาก้าวก่ายแทรกแซงนั้น มีทั้งที่ไม่เคยผ่านงานสอบสวนมาเลย หรือผ่านมาบ้างก็เล็กน้อย ไม่สามารถเข้ามาควบคุมการสอบสวนได้ ดังนั้น นอกจากความรู้ความชำนาญที่จะสอบสวนแล้ว การที่มีผู้บังคับบัญชาเข้ามากำกับดูแล ทำให้ความเป็นอิสระของพนักงานสอบสวนก็หมดไป ทำให้การสอบสวนในเรื่องนั้นขาดความเป็นภาวะวิสัย นอกจากนี้ การที่ผู้ต้องหาพยายามหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดี โดยอาศัยอิทธิพลของผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจทางการเมือง ฝ่ายการเมืองสามารถมีอิทธิพลต่อองค์กรในกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถมีอิทธิพลต่อพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นข้าราชการตำรวจ ทั้งนี้เพราะข้าราชการตำรวจเป็นข้าราชการที่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายการเมืองโดยตรง และไม่มีกฎหมายที่จะประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่²¹⁴ พนักงานสอบสวนจึงมักประสบปัญหาที่ไม่อาจดำเนินคดีได้ตามกฎหมายเพราะได้รับการร้องขอจากผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองที่เหนือกว่า และหากไม่ปฏิบัติตามก็อาจจะมีผลกระทบต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความดีความชอบ เพราะการแต่งตั้งโยกย้ายและเลื่อนตำแหน่งตำรวจเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์ การวิ่งเต้นเป็นเรื่องธรรมดาและได้ผล ทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ไม่ปรากฏว่าเป็นผู้มีฝีมือ การปฏิบัติหน้าที่จึงขาดหลักวิชา และไม่มีประสิทธิภาพ²¹⁵ ปัญหาที่พบอีกข้อหนึ่งที่เกิดจากข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการสอบสวน คือเรื่องการ“จับแพะ” คือการตั้งข้อหา แล้วจับคนเป็นผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย โดยผู้นั้นบริสุทธิ์ไม่รู้เห็นกับการกระทำความผิด เนื่องจากความกดดันจากแรงภายนอก แรงกดดันที่สำคัญนั้นส่วนหนึ่งมาจากสังคมหรือประชาชน ซึ่งเรียกร้องให้ตำรวจรักษาตัวผู้กระทำความผิดให้ได้ เสียของสังคมหรือประชาชนนั้น ปัจจุบันสะท้อนออกมารุนแรงโดยสื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ แรงกดดันดังกล่าวก็กดดันผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ตำรวจให้เร่งรัดสืบสวนสอบสวนดำเนินคดีเมื่อถูกกดดันเร่งรัดหลายด้าน จึงเกิดการจับแพะ เพื่อให้สามารถแสดงผลงานการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างรวดเร็ว สิ่งที่สามารถต้านทานแรงกดดันทั้งหลาย ก็คือการที่พนักงานสอบสวนจะต้องมีความเป็น Professionalism คือเป็นผู้มีฝีมือ ความรู้ ความสามารถยอดเยี่ยมในอาชีพของตนยังหมายความว่าถึงจริยธรรม ซึ่งหมายถึงคุณธรรม ความดี และความซื่อตรงต่ออาชีพด้วย ตำรวจที่มี Professionalism นั้น ไม่แต่จะต้องมีฝีมือ ความรู้ความสามารถยอดเยี่ยมเท่านั้น แต่ยังจะต้องใช้ฝีมือความรู้ความสามารถของตนโดยไม่ทิ้งจริยธรรม หรือเบี่ยงเบนออกจากจริยธรรม ไม่ว่าด้วยประการใด ๆ²¹⁶

จะเห็นว่าการที่แยกอำนาจการสอบสวนกับอำนาจการฟ้องร้องออกจากกันนั้น มีผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างมาก ที่ทำให้เกิดความยุติธรรมขึ้นได้น้อยมาก หากพนักงานอัยการมีส่วนร่วมด้วยในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนก็จะเกิดความยุติธรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากพนักงานอัยการมีอิสระในการดำเนินคดีอาญา โดยไม่ถูกแทรกแซงจากองค์กรใด ๆ เลย ไม่มีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องและที่สำคัญที่สุด คือ อัยการมีความเป็นกลางมากกว่าตำรวจ ทำให้อัยการเป็นองค์กรที่มีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมของรัฐ

²¹⁴ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน, 2550), น. 665-667.

²¹⁵ วลีษฐ เดชกุญชร, เครื่องมือรักษาความมั่นคง (ของรัฐบาล), ปฏิรูปตำรวจ, น. 29.

²¹⁶ เพ็งอ้าง, น. 42.

4.4 วิเคราะห์บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานนั้นดังกล่าวมาแล้วว่า ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยนั้นได้แยกการสอบสวนกับการฟ้องร้องออกจากกันซึ่งการทำงานของอัยการและพนักงานสอบสวนจึงแยกส่วนกันโดยเด็ดขาด ซึ่งทำให้อำนาจในการสอบสวนนั้นเป็นของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจโดยตรงที่จะเริ่มต้นคดีสอบสวน ค้นหาความจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับคดีที่มีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ กฎหมายได้ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนในการจับกุมผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย โดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัย และการจับจะต้องถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมาย ทั้งการจับกุมโดยมีหมายจับ หรือการจับโดยไม่มีหมายจับก็ตามการจับโดยมีหมายจับ การออกหมายจับต้องมีการคลันกรองเหตุที่จะออกหมายจับ โดยหลักแล้วจะจับโดยไม่มีหมายจับไม่ได้ เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้น เช่น จับผู้กระทำความผิดซึ่งหน้า จับบุคคลที่มีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้าย จับบุคคลที่มีเหตุออกหมายจับแต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้ และการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะหลบหนีระหว่างการปล่อยชั่วคราว²¹⁷

ด้วยเหตุที่การจับกุมเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยตรงเนื่องจากการจับกุมเป็นส่วนเริ่มต้นที่จะทำให้ผู้ต้องหาเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม และถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในความควบคุมของเจ้าพนักงาน การที่มีบทบัญญัติของกฎหมายถึงเหตุที่จะออกหมายจับได้ และกำหนดให้อำนาจศาลเป็นผู้ออกหมายจับไว้ชัดเจน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจในการออกหมายจับโดยเด็ดขาดและพลการ อันจะทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดจนเกินความจำเป็นหรือไม่มีเหตุอันควร แม้กฎหมายจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการออกหมายจับไว้แล้ว แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ต้องเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาพยานหลักฐานที่รวบรวมมาทั้งหมดว่ามีน้ำหนักเพียงพอที่จะขออนุมัติจับกุมผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ ซึ่งก็ต้องคำนึงถึงหลักกฎหมายความถูกต้อง ชอบธรรม จรรยาบรรณพนักงานสอบสวน เป็นสำคัญ เพราะหากขาดซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว จะเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ ย่อมเกิดความเดือดร้อนเสียหายไม่เฉพาะผู้ถูกกล่าวหาเองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงญาติพี่น้องของบุคคลเหล่านั้นอีกด้วย ซึ่งขั้นตอนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานที่อาจจะยังความเดือดร้อน หรือไม่เป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา จึงอยู่ที่ขั้นตอนในการดำเนินคดีที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเอกชนผู้ตกเป็น

²¹⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 78.

ผู้ต้องหา คือขั้นตอนการจับ การควบคุม การขังการปล่อยชั่วคราว การแจ้งข้อหา และการสอบปากคำผู้ต้องหา²¹⁸

การควบคุมเป็นการใช้มาตรการบังคับของรัฐต่อผู้ถูกกล่าวหา ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพ เปลี่ยนที่ทางของบุคคลที่ต้องหาว่ากระทำความผิด และตามกฎหมายการควบคุมตัวเริ่มเมื่อผู้ถูกจับ มาถึงที่ทำการเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ วิธีการควบคุมตัวผู้ถูกจับตามกฎหมายห้ามใช้วิธี ควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นเพื่อมิให้หลบหนี อันเป็นการแสดงถึงการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ชื่อเสียง ของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้น วิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจที่จับและควบคุมผู้ต้องหาให้ได้รับความ อับอาย เช่น เอาโซ่ล่ามมือผู้ถูกจับหลายคน โยงติดกันโดยไม่มีเหตุหลบหนี การใส่กุญแจมือผู้ถูก กล่าวหาเพื่อให้ได้รับความอับอาย นอกจากนี้ เกี่ยวกับระยะเวลาที่จะควบคุมผู้ถูกจับ กฎหมายได้ กำหนดระยะเวลาในการควบคุมเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา โดยกำหนดว่าห้ามมิให้ ควบคุมผู้ถูกกล่าวหาไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี และจะควบคุมผู้ถูกกล่าวหาไว้เกิน กำหนดเวลาดังบัญญัติไว้ในกฎหมายไม่ได้²¹⁹ ซึ่งถือว่าหากทำเกินอำนาจไปกว่านั้นก็จะกลายเป็นว่า การกระทำของพนักงานสอบสวนนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย

การควบคุมผู้ต้องหา ระหว่างดำเนินคดีโดยหลักแล้วมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การสอบสวน ดำเนินไปโดยเรียบร้อย เพื่อประกันการบังคับโทษ และประกันการหลบหนีของผู้ต้องหา แต่ในทาง ปฏิบัติของเจ้าพนักงานสอบสวนเมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาได้แล้ว มักจะมีการควบคุมตัวใน ทันทันทันใด โดยไม่ได้พิจารณาว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือจะไปก่อความยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน ในการสอบสวนหรือไม่ ซึ่งขัดกับวัตถุประสงค์ของการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อความสะดวก ในการปฏิบัติงานของคนเท่านั้น²²⁰

การค้นเป็นมาตรการบังคับทางอาญาทางหนึ่ง เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีที การค้นเป็นการกระทำเพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี, เพื่อพบและ ยึดสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือจะใช้ ในการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (2) ให้พนักงาน สอบสวนมีอำนาจในการค้นดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน การค้นเป็นการ

²¹⁸ คณิต ณ นคร, “กรมสอบสวน: ทางแก้ความเดือดร้อนของประชาชนจริงหรือ,” (รายงานการสัมมนา เรื่อง การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน, เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2533), น. 104.

²¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 87.

²²⁰ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตาม แนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, *บทบัญญัติ*, เล่มที่ 54, ตอน 4, น. 67 (ธันวาคม 2541).

กระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทั้งการค้นสถานที่และการค้นตัวบุคคล ดังนั้นในการที่เจ้าพนักงานจะใช้มาตรการบังคับ โดยการค้นเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน จึงต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการค้น

จะเห็นว่าอำนาจและบทบาทของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญานั้นมีปัญหาที่เกิดขึ้นมากมายหลายกรณี ส่วนมากแล้วเป็นกรณีของการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งจะเห็นว่าการเริ่มต้นดำเนินคดีอาญาหรือเริ่มต้นคดีเพื่อทำการสอบสวน โดยการใช้หลักการตรวจสอบค้นหาความจริงเป็นของพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียว โดยไม่มีพนักงานอัยการเข้ามาเกี่ยวข้องเลย ซึ่งทำให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนนั้นทำการสอบสวนไปเพียงลำพังซึ่งจะก่อให้เกิดความผิดพลาดความบกพร่องขึ้น รวมถึงการสร้างพยานเท็จขึ้นมาเพื่อประกอบสำนวนการสอบสวนในการที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องคดีอาญานั้น ๆ ดังนั้นการสอบสวนฟ้องร้องจึงควรที่จะเป็นอำนาจเดียวกันเพื่อที่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการจะได้ทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับคดีนั้น ๆ ได้ให้เกิดความเป็นธรรมกับทั้งผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา โดยไม่มีความสงสัยจากหรือข้อสังเกตจากประชาชนได้เลยว่า การดำเนินคดีอาญานั้นมีความไม่โปร่งใส

4.5 วิเคราะห์การดำเนินคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 3 ว่าการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นเป็นอย่างไร ซึ่งทั้งประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายหรือกฎหมายลายลักษณ์อักษร คือ ฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน และประเทศที่ระบบจารีตประเพณีหรือกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะได้วิเคราะห์ดังนี้

ประเทศอังกฤษ กระบวนการดำเนินคดีอาญาของอังกฤษ แบ่งออกเป็นสองขั้นตอนคือการดำเนินคดีอาญา ชั้นเจ้าพนักงาน และการดำเนินคดีอาญาชั้นศาล องค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญา ชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งจะประกอบด้วยองค์กรหลัก 2 องค์กร คือ องค์กรตำรวจ และ องค์กรอัยการ ซึ่งในส่วนของประเทศอังกฤษนั้น การฟ้องคดีอาญาโดยส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจ โดยแต่ละสถานีตำรวจจะมีทนายความประจำ ทำหน้าที่ฟ้องร้องคดีในนามของตำรวจ หากท้องที่ใดไม่มีทนายความประจำสถานีตำรวจก็ว่าจ้างเอกชนมาฟ้องคดีแทนได้ในระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของอังกฤษ การเริ่มต้นสืบสวนสอบสวนเป็นอำนาจของตำรวจฝ่ายเดียว กระบวนการสืบสวนสอบสวนไม่ได้ถูกควบคุมหรือตรวจสอบ โดยทั้งอัยการและอำนาจตุลาการ แม้ว่าการจับกุมบางกรณีต้องขออนุญาตศาล รวมทั้งการขยายเวลาการควบคุมผู้ต้องหาระหว่างการสอบปากคำในชั้นสอบสวน

ตำรวจมีหน้าที่เริ่มคดีอาญาโดยการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ ทั้งนี้ ผู้เสียหายหรือบุคคลใด มีอำนาจร้องทุกข์หรือกล่าวโทษว่ามีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจโดยตรงขณะปฏิบัติหน้าที่ หรือโดยการโทรศัพท์ การส่งข้อความทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ไปยังสถานีตำรวจหรือเดินทางไปร้องทุกข์ที่สถานีตำรวจ เมื่อตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายแล้วมีอำนาจดำเนินการ คือ การบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกทางคอมพิวเตอร์ และตรวจสอบรายละเอียดพฤติการณ์ต่าง ๆ หากพิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่องดังกล่าวไม่มีพยานหลักฐานใด ๆ หรือไม่มีพยานหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะดำเนินคดีต่อไปได้ ก็จะบันทึกไว้ในส่วนการดำเนินการว่า “ไม่มีการดำเนินการต่อไป”

เมื่อจับกุมผู้ต้องหา และเห็นว่าจะต้องมีการดำเนินคดีต่อไป ผู้จับต้องนำตัวผู้ต้องหาส่งสถานีตำรวจที่กำหนดไว้สำหรับการควบคุมผู้ต้องหา (a designed police station) โดยไม่ชักช้า เมื่อผู้ต้องหาถูกนำส่งสถานีตำรวจแล้ว เป็นหน้าที่ของตำรวจผู้ทำหน้าที่เป็นพนักงานผู้ควบคุม (custody officer) ซึ่งต้องมียศชั้นจ่าตำรวจ (police sergeant) ขึ้นไป เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาว่ามีเหตุที่จะควบคุมผู้ต้องหาหรือปล่อยตัวไปหลักในการวินิจฉัยของพนักงานผู้ควบคุมว่าจะควบคุมผู้ต้องหาไว้หรือไม่นั้น จะตรวจสอบพยานหลักฐานที่ปรากฏในขณะนั้น และวัตถุประสงค์ในการควบคุมเพื่อสอบสวนปากคำเท่านั้น ทั้งนี้พนักงานผู้ควบคุมจะต้องปฏิบัติตามแนวทางที่อธิบดีกรมอัยการกำหนด (director of public prosecution) ไว้การควบคุมตัวผู้ถูกจับในบางกรณี จึงไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ต้องหาที่จะถูกดำเนินคดีต่อไป หากแต่เป็นการควบคุมเพื่อสอบสวนปากคำเท่านั้นเมื่อพนักงานผู้ควบคุมพิจารณาแล้วเห็นว่า มีเหตุจำเป็นที่จะควบคุมผู้ต้องหาไว้ ก็จะทำการบันทึกการควบคุม

การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนไม่ได้กระทำไปโดยลำพัง หากแต่จะทำงานเป็นทีมงาน ประกอบด้วย ผู้จับกุม อาจจะเป็นผู้สอบปากคำพยานบุคคล (statement) ในที่เกิดเหตุ จัดทำแผนที่และถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุ ภาพถ่ายบาดแผลของผู้เสียหาย ยึดวัตถุพยานมามอบให้พนักงานสอบสวน ส่วนการควบคุมผู้ต้องหาไม่ได้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะทำหน้าที่หลักคือการสอบปากคำ การแจ้งข้อหา การประสานกับพนักงานอัยการเพื่อขอคำแนะนำในการแจ้งข้อหา แม้แต่การสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ก็อาจจะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นที่เกี่ยวข้องร่วมด้วย เช่น จิตแพทย์ ทนายความ สำหรับการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาเพื่อตรวจสอบประวัติการต้องโทษอาญานั้น (criminal record) สามารถทราบผลภายใน 15 นาที เท่านั้นซึ่งแตกต่างจากของไทยซึ่งใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบประวัติในการพิมพ์มือใช้เวลานานมาก เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วภายใน 96 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกควบคุม พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนการสอบสวน (case file) ไปยังพนักงานอัยการ แม้ว่าบางครั้งสำนวนการสอบสวนยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากจะต้องรอพยานเอกสารบางอย่าง แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่อง

ระยะเวลาการควบคุมจึงต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการให้พิจารณาฟ้องคดีไปก่อน จะเห็นว่ากระบวนการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน จึงไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียว แต่มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบการรวบรวมพยานหลักฐานและมาตรการบังคับในการควบคุม ปล่อยชั่วคราว รวมทั้งสอบสวนพยานบุคคล

อัยการพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีนับแต่ได้รับสำนวนการสอบสวนมาจากตำรวจ ซึ่งพนักงานอัยการมีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของสำนวนการสอบสวน (case file) และใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าจะยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลหรือไม่ หลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการอังกฤษเป็นไปตามหลักดุลยพินิจพนักงานอัยการมีบทบาทค่อนข้างจำกัดเนื่องจากแนวคิดในการจัดตั้งองค์กรอัยการ ตามความเห็นของคณะกรรมการแห่งรัฐสภาได้มุ่งเน้นให้การแบ่งแยกอำนาจการสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกันโดยมิให้พนักงานอัยการเข้าไปมีบทบาทในการสอบสวนคดีอาญาแต่อย่างใด รวมทั้งพนักงานอัยการยังไม่มีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวน (ตำรวจ) ทำ การสอบสวนเพิ่มเติมอีกด้วย เนื่องจากคณะกรรมการมีความเห็นว่าหากให้พนักงานอัยการเข้าไปมีบทบาทตั้งแต่ในชั้นสอบสวนจะทำให้พนักงานอัยการ ไม่มีความเป็นกลางในการจะตัดสินใจว่ายื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเมื่อพนักงานอัยการ ได้รับสำนวนการสอบสวนมาแล้วก็มีหลักเกณฑ์ตรวจพิจารณาสำนวนอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนและดุลยพินิจของพนักงานอัยการในการทำความเข้าใจสิ่งคดีเป็นไปอย่างมีความอิสระ

ระบบการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของอังกฤษ เห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานของอังกฤษนั้น แยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน โดย ตำรวจซึ่งประกอบด้วย ตำรวจสายตรวจ (patrol) นักสืบ (detective) พนักงานควบคุมผู้ต้องหา (custody officer) และพนักงานสอบสวน (interrogator) มีบทบาทอำนาจหน้าที่สำคัญในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา โดยไม่มีองค์กรภายนอกโดยเฉพาะพนักงานอัยการเข้ามาตรวจสอบ ดุลยอำนาจ (check and balance) แม้ว่าบางกรณีตำรวจจะไปรับคำแนะนำจากพนักงานอัยการในการแจ้งข้อหา แต่เป็นความต้องการของฝ่ายตำรวจเท่านั้น พนักงานอัยการไม่มีบทบาทเริ่มดำเนินคดีตั้งแต่ต้น เนื่องจากไม่มีอำนาจสอบสวนพนักงานอัยการอังกฤษมีหน้าที่รับสำนวนการสอบสวนมาตรวจพิจารณาและยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลในกรณีที่เห็นควรฟ้องคดีนั้น ๆ และกรณีการสอบสวนเพิ่มเติม นั้น พนักงานอัยการอาจสั่งให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนไม่ค่อยให้ความสำคัญร่วมมือในการรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม เพราะมีความเห็นว่าพยานหลักฐานเพียงพอแล้ว อีกทั้งการรวบรวมพยานหลักฐานบางอย่างมีความยุ่งยากภายใต้ระยะเวลาอันจำกัด ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ระหว่างพนักงานอัยการของอังกฤษ และพนักงานสอบสวน

เป็นไปอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันในลักษณะประสานงานมากกว่าการสั่งการ (to deal as more gently than to force) ตามธรรมเนียมราชการอังกฤษ

แต่ระบบการสอบสวนคดีอาญาของอังกฤษมีข้อดีในรูปแบบการร่วมมือกันทำงานของ ตำรวจฝ่ายต่าง ๆ โดยพนักงานสอบสวนจะรับผิดชอบเฉพาะการถามปากคำผู้ต้องหาเป็นหลัก เท่านั้น มิได้มีอำนาจในการสั่งให้มีการควบคุม ปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา ทำให้มีการตรวจสอบ ซึ่งกันและกันในระดับหนึ่ง

เมื่อเปรียบเทียบกับ การดำเนินคดีอาญาพนักงานสอบสวนของไทยแล้วจะเห็นว่า อังกฤษนั้นก็แยกการสอบสวนกับการฟ้องคดีอาญาออกจากกัน ซึ่งก็เป็นเหมือนของไทย แต่พนักงานสอบสวนของไทยเป็นผู้รับผิดชอบรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเกี่ยวกับคดีที่เริ่มต้น นับแต่คำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ การสอบปากคำพยาน การสอบปากคำผู้ต้องหา การควบคุม การปล่อยชั่วคราว การตรวจสถานที่เกิดเหตุ ส่วนการสอบสวนของอังกฤษนั้นมีการแบ่งหน้าที่ รับผิดชอบภายในสถานีตำรวจ กล่าวคือ อำนาจการควบคุมและปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหา เป็นของ พนักงานควบคุม การสอบปากคำพยาน การทำแผนที่เกิดเหตุ บางกรณีกระทำโดยตำรวจสายตรวจ ตำรวจฝ่ายสืบสวน แม้แต่การที่พนักงานสอบสวนจะทำการสอบปากคำผู้ต้องหา ก็ต้องได้รับอนุญาต จากฝ่ายควบคุมเสียก่อน ลักษณะการสอบสวนจึงเป็นการกระจายความรับผิดชอบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาของไทยอย่างสิ้นเชิง

ประเทศฝรั่งเศส ในประเทศฝรั่งเศสจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา กระบวนการพิจารณาคดีต้องเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องยังศาลแล้ว จะมีฐานะเป็นจำเลยทันที เพราะว่าการฟ้องคดีอาญาในฝรั่งเศสเป็น การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ พนักงานอัยการซึ่งเป็นพนักงานอัยการของรัฐเท่านั้นที่จะนำคดีอาญามา ฟ้องได้ ส่วนผู้เสียหายจะสามารถมีส่วนร่วมฟ้องคดีอาญาในกรณีที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

ตำรวจฝรั่งเศสมีด้วยกัน 2 ประเภท คือ ตำรวจฝ่ายปกครอง (La police administrative) และตำรวจฝ่ายคดี (La police judiciaire) ซึ่งตำรวจฝ่ายปกครองทั่วไป ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการ ป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดกฎหมายทั่ว ๆ ไปด้วยการออกกฎหมายหรือระเบียบหรือด้วยการ ปฏิบัติการต่าง ๆ และตำรวจฝ่ายคดี ถือเป็นกลไกของการอำนวยความยุติธรรมอยู่ภายใต้อำนาจของ ตุลาการ และจะเข้ามาในคดีต่อเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งตำรวจฝ่ายคดีแบ่งออก ได้เป็น 2 ประเภท คือ เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี และเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี

อำนาจการสอบสวนคดีอาญา (investigating authorities) โดยปกติเมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น หรือมีการร้องทุกข์ การกล่าวโทษ ตำรวจผู้รับผิดชอบการเริ่มต้นคดีหรือเรียกว่าตำรวจฝ่ายคดี เป็นผู้ทำการสอบสวนและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (OPJ) มีอำนาจหน้าที่ตามที่อัยการประจำศาลอุทธรณ์มอบหมายสั่งการ จึงกล่าวได้ว่านายตำรวจฝ่ายคดีมีบทบาทที่สำคัญกล่าวคือ มีอำนาจรับคำร้องทุกข์ (complaints) มีอำนาจทำการสืบสวน สอบปากคำพยานบุคคล และทำการตรวจค้นยึดวัตถุพยาน แต่อำนาจที่สำคัญที่สุดคือ การควบคุมบุคคลไว้ 24 ชั่วโมง ที่สถานีตำรวจ (garde a vue)

เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (APJ) มีอำนาจหน้าที่ค่อนข้างจำกัดกล่าวคือ ไม่มีอำนาจควบคุมบุคคล เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยนายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ตำรวจชั้นประทวนฝ่ายคดีมีอำนาจบันทึกรายละเอียดคดีทุกประเภททั้งคดีอาญา (crimes) คดีอาญา

การควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ (supervision) ของตำรวจฝ่ายคดีนายตำรวจฝ่ายคดี และตำรวจชั้นประทวนฝ่ายคดี อยู่ในการกำกับดูแลของอัยการแห่งสาธารณรัฐ (procureurs de la république) และอยู่ภายใต้การดูแลทั่วไปของอธิบดีอัยการประจำศาลอุทธรณ์ ยิ่งกว่านั้นยังมีกฎระเบียบควบคุมเพื่อมิให้มีการปฏิบัติที่ผิดพลาดในหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดี

การสอบสวน โดยตำรวจฝ่ายคดี (the enquête) เมื่อตำรวจฝ่ายคดีได้รับแจ้งว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจที่จะสืบสวนสอบสวนโดยวิธีปกติหรือสอบสวนเบื้องต้น (an ordinary investigation) และโดยวิธีฉุกเฉินรวดเร็ว ในคดีความผิดซึ่งหน้า (an expedited investigation) กระบวนการสอบสวนโดยตำรวจฝ่ายคดีเริ่มขึ้นเมื่อมีการร้องทุกข์ (complaint) จากผู้เสียหาย หรือมีคำกล่าวโทษ (a denunciation) จากบุคคลซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายแจ้งความต่อตำรวจว่ามีความผิดอาญาเกิดขึ้นหรืออาจจะเป็นกรณีตำรวจฝ่ายคดีเริ่มทำการสอบสวนเองโดยไม่มีมาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษในการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีนั้น ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจหน้าที่ทำการสอบสวน 2 ลักษณะคือ กล่าวคือ การสอบสวนเบื้องต้นหรืออาจเรียกว่าการสอบสวนคดีธรรมดา และการสอบสวนคดีที่ผู้ต้องหากระทำผิดซึ่งหน้าหรือการสอบสวนแบบรวดเร็ว

อัยการฝรั่งเศสเป็นชาติแรกที่จัดให้มีอัยการและเป็นแบบอย่างของอัยการในประเทศอื่นๆ ในภาคพื้นยุโรป เมื่ออัยการเห็นว่า การกระทำนั้นเป็นความผิดและสมควรตั้งฟ้องก็จะดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองโดยตรงไม่ได้แต่ฟ้องได้โดยทางอ้อมคือ ฟ้องทางแพ่งต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาและการดำเนินคดีแพ่ง ณ ศาลที่พิจารณาคดีอาญา จะกระทำได้อีกเมื่อการดำเนินคดีอาญาพร้อมกัน จึงมีผลให้อัยการต้องดำเนินคดีอาญาไปด้วย

อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนของอัยการ การปฏิบัติงานของตำรวจฝ่ายคดีหรือพนักงานสอบสวนในประเทศฝรั่งเศส มิใช่การทำงานที่เป็นอิสระจากหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรมแต่มีการปฏิบัติงานที่มีความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างตำรวจฝ่ายคดีกับตุลาการซึ่งเป็นผู้อำนวยความสะดวกอันประกอบไปด้วยพนักงานอัยการและผู้พิพากษาได้ส่วน โดยถือว่าตำรวจ

เป็นผู้ช่วยเหลือหรือเครื่องมือของการอำนวยความสะดวกทางอาญา ซึ่งการทำงานของตำรวจนั้น จะมี พนักงานอัยการเป็นผู้กำกับดูแลและควบคุมทิศทางการสอบสวนตั้งแต่การเริ่มคดี

อำนาจการสั่งคดีโดยใช้ดุลพินิจของอัยการ ถือเป็นหัวใจในการทำงานของอัยการ ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐในการบริหารงานและอำนวยความสะดวกทางอาญา บทบัญญัติของกฎหมายที่กล่าวถึงอำนาจสั่งคดีโดยใช้ดุลพินิจของอัยการฝรั่งเศสคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 มาตรา 40 ซึ่งให้อำนาจแก่พนักงานอัยการฝรั่งเศสมีหน้าที่ในการจัดการกับคำร้องทุกข์ ซึ่งพนักงานอัยการรับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษและพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรกับคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษ จะเห็นว่าพนักงานอัยการฝรั่งเศสมีอำนาจใช้ดุลพินิจทั้งการสั่งฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลลงโทษผู้กระทำผิดตามวิถีทางปกติของการดำเนินคดีอาญาได้ แต่อย่างไรก็ตามอัยการก็ไม่จำเป็นที่จะต้องสั่งฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลลงโทษผู้กระทำผิดทุกคดีไป อัยการจึงสามารถใช้ดุลพินิจของตนในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมได้ หากเห็นว่าการใช้มาตรการทางเลือกที่เหมาะสมสามารถทำให้สังคมกลับคืนสู่ความเป็นปกติได้โดยเร็วและมองว่าการกระทำดังกล่าวของอัยการจะเป็นประโยชน์ยิ่งกว่าการฟ้องคดีตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

เมื่อเปรียบเทียบกับของไทยแล้ว จะเห็นว่า การดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น ไม่ได้แยกการสอบสวนกับการฟ้องร้องออกจากกันเลย ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งอำนาจในการสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นของพนักงานอัยการ ซึ่งการสอบสวนคดีอาญาของฝรั่งเศสมี 3 ประเภทด้วยกันคือ การสอบสวนเบื้องต้นและการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า ซึ่งตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้สอบสวนและการสอบสวนโดยผู้พิพากษาการสอบสวนเหล่านี้อยู่ในการกำกับดูแลของพนักงานอัยการแต่เพียงผู้เดียว การปฏิบัติหน้าที่ (supervision) ของตำรวจฝ่ายคดี นายตำรวจฝ่ายคดี และ ตำรวจชั้นประทวนฝ่ายคดี อยู่ในการกำกับดูแลของอัยการ ซึ่งของประเทศไทยกระบวนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานของไทยมีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่กันอย่างชัดเจน โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง ส่วนพนักงานอัยการมีหน้าที่ตรวจสอบพิจารณาสำนวนการสอบสวนและทำความเข้าใจทางคดี พนักงานสอบสวนเริ่มการดำเนินคดี โดยรับคำร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ หรือแม้กระทั่งเป็นผู้กล่าวหาขึ้นเองในคดีซึ่งไม่เป็นความผิดอันยอมความได้ หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนเป็นผู้กำหนดทิศทางรูปคดี ประเด็นการสอบสวนต่าง ๆ การบริหารจัดการในการรวบรวมพยานหลักฐานอยู่ในดุลพินิจของพนักงานสอบสวนทั้งสิ้นจะเห็นได้เลยว่า การที่อำนาจการสอบสวนฟ้องร้อง ไม่เป็นอำนาจเดียวกันดังเช่นของประเทศฝรั่งเศส

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เหมือนกับประเทศฝรั่งเศส คือ ใช้ระบบประมวลกฎหมาย โดยได้มีการแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ออกจากการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษา

ตำรวจในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตำรวจมีอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีได้ แต่ฐานะของตำรวจในทางคดีเป็นเพียง องค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนของอัยการ เท่านั้น หากเริ่มดำเนินการสอบสวนคดีใดขึ้นเองก่อน ตำรวจก็ต้องรายงานให้อัยการทราบในโอกาสแรกเสมอ ซึ่งตรงนี้ตำรวจไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการได้เองโดยลำพังจนเสร็จสิ้นการสอบสวน องค์กรตำรวจที่มีหน้าที่ในการสอบสวน คือ สำนักงานอาชญาวิทยาแห่งสหพันธ์รัฐ (Bundeskriminalamt) หรือเรียกชื่อย่อว่า BKA โดยจะแบ่งตำรวจออกเป็นสองประเภท คือ ข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นผู้ช่วยของพนักงานอัยการ และข้าราชการตำรวจอื่น ๆ ซึ่งข้าราชการทั้ง 2 ประเภทนี้จะมีอำนาจในการจับกุมผู้ต้องสงสัยไว้ชั่วคราว รวมทั้งอำนาจในการกระทำการเพื่อทราบตัวผู้ต้องสงสัย เช่น การถ่ายภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ ในกรณีมีความจำเป็น ข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นผู้ช่วยของพนักงานอัยการยังมีอำนาจต่าง ๆ ในการใช้มาตรการบังคับด้วย เช่น การสั่งให้ยึดสิ่งของ การสั่งให้ค้น การสั่งให้ตรวจเลือดหรือตรวจร่างกายผู้ต้องหา การสั่งให้ตรวจร่างกายพยานและการตั้งด่านตรวจในถนนสาธารณะ ซึ่งการดำเนินการของข้าราชการตำรวจจะทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ ตำรวจเริ่มดำเนินการสอบสวนเอง และตำรวจอาจดำเนินการสอบสวนตามคำสั่งของพนักงานอัยการ

ในทางปฏิบัติแล้ว ตำรวจมักเริ่มทำการสอบสวนด้วยตนเองแล้วจึงส่งบันทึกการสอบสวนให้พนักงานอัยการเพื่อวินิจฉัยว่าจะมีการสอบสวนต่อไปหรือทำการฟ้องร้อง เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ต้องสอบสวนความผิดอาญาและต้องดำเนินการทุกอย่างโดยไม่ชักช้าและเจ้าพนักงานตำรวจต้องส่งรายงานที่ตนกระทำได้กระทำไปแล้วนั้นไปยังพนักงานอัยการโดยไม่ชักช้าการที่อัยการมีอำนาจในการสอบสวน ทำให้มีข้อมูลที่เพียงพอในการใช้ดุลพินิจประกอบการสั่งคดีได้โดยมีความผิดพลาดน้อยที่สุด

พนักงานอัยการจะรวบรวมพยานหลักฐานจากเจ้าพนักงานตำรวจ ออกหมายเรียกและสอบปากคำผู้ต้องสงสัย พยานและผู้เชี่ยวชาญ พนักงานอัยการอาจจะสั่งให้ผู้ต้องสงสัยมาให้ถ้อยคำ แม้เขาจะไม่ให้การอย่างใดก็ตาม เมื่อถามปากคำแล้ว พนักงานอัยการต้องแจ้งข้อหาให้ทราบและแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ และสิทธิที่จะมีทนายความ ซึ่งการสืบสวนสอบสวนจะยุติโดยการที่พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจซึ่งจะเป็นในทางบวก คือ การยื่นฟ้องคดี เนื่องจากพนักงานอัยการพบว่ามิเหตุอันควรสงสัยเพียงพอ (Sufficient cause) พนักงานอัยการสามารถฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลเปิดการพิจารณาคดีชั้นพิจารณาได้ หรือในทางลบ คือ การยุติคดี ซึ่งอาจจะมีเหตุผลมา

จากทางด้านข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือเป็นคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งจะทำให้การสืบสวนสอบสวน ยุติลง

อัยการการดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ใช้หลักการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐเป็นหลัก ที่ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้อง คือ พนักงานอัยการ การดำเนินคดีอาญาขึ้นก่อนฟ้องในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็น กระบวนการเดียวกัน กล่าวคือ อัยการมีหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง (Vorverfahren) แม้กฎหมาย กำหนดบัญญัติให้ตำรวจมีหน้าที่ต้องติดตามการกระทำความผิดอาญาและต้องกระทำการทุกอย่าง โดยไม่ชักช้า แต่ตำรวจก็มีฐานะเป็นเพียงผู้ช่วยอัยการเท่านั้น ทั้งนี้ไม่ว่าการที่ตำรวจกระทำไปจะเป็น การที่ต้องกระทำไปก่อนตามกฎหมายหรือทำตามคำสั่งของอัยการ ตำรวจก็ต้องรายงานต่อ อัยการโดยเร็วที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่าอัยการจะเป็นผู้มีอำนาจเริ่มคดี

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีการฟ้องคดีอาญาใช้หลักการฟ้องคดีตามกฎหมายหรือ หลักการฟ้องคดีเชิงบังคับ ทำให้อัยการผูกขาดอำนาจในการฟ้องคดีอาญาแต่เพียงผู้เดียว ผู้เสียหายมี อำนาจฟ้องคดีอาญาได้อย่างจำกัด หากมีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดกฎหมาย อัยการต้อง ขึ้นฟ้องต่อศาลเสมอและยุติคดีโดยการถอนฟ้องไม่ได้ การฟ้องคดีอาญาเป็นหน้าที่ของอัยการ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น อัยการจำต้องฟ้องคดีทุกคดีซึ่งศาลสามารถลงโทษได้ และเป็นคดีซึ่งอาจฟ้องได้หากมีพยานหลักฐานเพียงพอ

การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเหมือนกับ ประเทศฝรั่งเศส คือ ใช้ระบบประมวลกฎหมาย โดยได้มีการแยกการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน ฟ้องร้อง ออกจากการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษา แต่การสอบสวนและการฟ้องร้องคดีนั้นใน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นอำนาจเดียวกันเช่นกับฝรั่งเศส เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว จะเห็นว่าอำนาจการสอบสวนอำนาจการฟ้องร้องเป็นอำนาจเดียวกันไม่ได้แยกระหว่างการ สอบสวนและการฟ้องร้องคดีเหมือนกับประเทศไทย ตำรวจในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตำรวจมี อำนาจหน้าที่สอบสวนคดีได้ แต่ฐานะของตำรวจในทางคดีเป็นเพียง องค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวน ของอัยการ เท่านั้น แต่เมื่อเทียบกับพนักงานสอบสวนของไทยแล้วเป็นอำนาจแยกเด็ดขาดต่างหาก ระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ ซึ่งทำให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นว่าเมื่ออำนาจ การสอบสวนแยกออกจากกันแล้วการทำงาน โดยไม่เอื้ออำนวยต่อกันนั้นทำให้กระบวนการ ยุติธรรมไม่มีความเป็นสากลเหมือนต่างประเทศ

ดังจะเห็นแล้วว่าการดำเนินคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนนั้นทั้งของไทยและ ต่างประเทศนั้นมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เมื่อเทียบกับทั้งของประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีดังได้กล่าวมาแล้ว

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ในบทที่ผ่านมา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การค้นหาความจริงเกี่ยวกับคดีในชั้นเจ้าพนักงาน เพื่อให้เข้าใจทฤษฎี รูปแบบการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงาน รวมถึงหลักกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง ซึ่งทำให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงแนวทางในการเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับสภาพปัญหาดังกล่าวให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้

5.1 บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นเจ้าพนักงานของไทยในปัจจุบันนั้น ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นต้นทางแห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการที่จะนำไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นต่อ ๆ ไป เช่น ชั้นอัยการ การฟ้องคดี ชั้นศาล การพิจารณาคดี เป็นต้น การตรวจสอบข้อเท็จจริง การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนนั้นถือว่ามีความสำคัญต่อคดีมาก ซึ่งจะส่งผลให้คดีออกมาในรูปแบบไหนนั้น พยานหลักฐานในคดีนั้น ๆ เป็นตัวบ่งชี้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ การรวบรวมพยานหลักฐานนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 นั้น พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ กล่าวคือ การตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำ²²¹ ในทางปฏิบัตินั้นพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหาตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งทางปฏิบัติเป็นการรวบรวมเฉพาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 กำหนดให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพื่อทราบถึงความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติของผู้ต้องหาด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการกระทำดังกล่าวของพนักงานสอบสวนขัดกับหลักการตรวจสอบ ว่าข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่มีความสำคัญที่

---

²²¹ คณิต ฒ นคร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2560), น. 117.

ชอบที่จะต้องตรวจสอบด้วย เพื่อประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการ หรือ ก็เพื่อประโยชน์ในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลด้วย²²²

จากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการค้นหาความจริง เกี่ยวกับคดีในชั้นเจ้าพนักงาน สามารถสรุปได้ดังนี้

แนวคิด ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว ในบทที่ 2 ระบบการดำเนินคดีอาญาแบ่งแยกออกเป็น 3 ระบบ คือระบบไต่สวน ระบบกล่าวหาและ ระบบผสม กล่าวคือ

ระบบไต่สวน ลักษณะที่สำคัญของระบบไต่สวน เจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการในระบบนี้มีหน้าที่ที่จะต้องค้นหาให้ได้ความจริงทั้งส่วนที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ต้องหา โดยถือว่าเจ้าพนักงานของรัฐต้องมีใจเป็นกลางและวางตัวเป็นกลาง แต่ต้องมีความกระตือรือร้นเป็นการดำเนินคดีโดยไม่มีคู่พิพาท ศาลทำหน้าที่ค้นหาความจริงอย่างเต็มที่ ความจริงทางคดีจะถูกเปิดเผยโดยการมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงจากเจ้าหน้าที่ ของรัฐทุกฝ่าย การดำเนินคดีไม่เป็นไปอย่างเปิดเผย แต่เป็นการลับ

ระบบกล่าวหา คือ ระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยก หน้าที่การสอบสวนฟ้องร้อง และ หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี ออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกัน เป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้น และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นเป็น ประธานในคดี ลักษณะสำคัญของการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา กล่าวคือ การเริ่มคดีต้องมีการกล่าวหา คู่ความ คือ โจทก์และ จำเลยมีสถานะเท่าเทียมกัน ศาลหรือผู้ตัดสินคดีวางตัวเป็นกลาง คู่ความเสนอพยานหลักฐาน เพื่อยืนยันหรือพิสูจน์ข้ออ้างข้อเถียงของตน ต้องสันนิษฐาน ไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ การพิจารณาคดีเป็นไปโดยเปิดเผย²²³

ระบบผสม คือ เป็นการนำเอาทั้งระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา มาประยุกต์ใช้ เนื่องจากปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า ระบบการดำเนินคดีอาญาของนานาอารยประเทศไม่ได้มี ลักษณะของระบบใดระบบหนึ่งโดยเฉพาะเพียงระบบเดียว แต่ส่วนใหญ่เป็นการผสมผสานของทั้งสองระบบดังกล่าว

หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นหลักการ ตรวจสอบ (examination principle) เป็นการตรวจสอบเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหาในการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา การตรวจสอบความจริงในเรื่องที่เกิดขึ้นหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้น โดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ

²²² เฝิงอ๋าง, น. 126.

²²³ คณิต ฒ นคร, อังแล้ว เริงอรรถที่ 14, น. 62.

ซึ่งการตรวจสอบความจริงในขั้นนี้เป็นเนื้อหาสาระที่สำคัญของการสอบสวน พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมนั้นต้องเป็นพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา เป็นพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาและ พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับการบรรเทาโทษผู้ต้องหา เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนหาข้อเท็จจริงของตัวผู้กระทำความผิดเลย ในทางปฏิบัติมักจะมีเฉพาะข้อเท็จจริงในการกระทำความผิดเท่านั้น

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ถูกดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานก็เช่นเดียวกัน การที่พนักงานสอบสวนไม่ดำเนินการค้นหาความจริงในเนื้อหา คือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำในสำนวนที่จะทำการส่งฟ้องสำหรับผู้ต้องหา ความจริงในที่นี้ คือ ตัวผู้กระทำผิดเอง เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งขัดกับปณิญาสากกล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ที่กล่าวไว้ว่า บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาชญากรรมมีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี²²⁴

ระเบียบต่าง ๆ ของการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนอกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้แล้ว ยังมีระเบียบคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสอบสวนไว้เช่นเดียวกัน การสอบสวนฟ้องร้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดไว้กรณีการสอบสวนและการฟ้องร้องแยกจากกันโดยเด็ดขาด มีผลทำให้อัยการซึ่งมีความรับผิดชอบในการฟ้องร้องคดีไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีตั้งแต่ต้นได้ การดำเนินคดีอาญาเป็นไปอย่างขาดประสิทธิภาพ และมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของบุคคลทุกฝ่ายในคดีอาญา โดยเฉพาะผลกระทบต่อตัวผู้ถูกกล่าวหาเอง²²⁵ แต่ถึงอย่างไรก็ตามพนักงานสอบสวนเองก็มีระเบียบคำสั่งในการสอบสวนเป็นของตัวเองซึ่งออกโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กล่าวคือ คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 ระเบียบการเกี่ยวกับคดี บังชี้ให้เห็นโดยชัดแจ้งว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจนั้นเป็นเอกเทศในการสอบสวนเพื่อรวบรวมหาพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อจะชี้ชัดถึงการกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหา โดยเป็นเอกเทศซึ่งตรวจสอบไม่ได้จากองค์กรอื่น การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เน้นในเรื่องของการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงการกระทำความผิดซึ่ง ขัดกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131, 138 ที่กำหนดให้ต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นทั้งคุณและเป็น โทษต่อตัวผู้ถูกกล่าวหา

²²⁴ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น. 121-122.

²²⁵ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 14*, น. 62

ซึ่งในทางปฏิบัตินั้น เรื่องที่กล่าวหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลที่ถูกกล่าวหาซึ่งทำทั้งสองด้านนี้ ไม่สมบูรณ์ เมื่อไม่สมบูรณ์แล้วย่อมส่งผลต่อไปในขั้นตอนของอัยการ ทำให้พนักงานอัยการ ตั้งสอบสวนเพิ่มเติมในสำนวนการสอบสวน ซึ่งทำให้กระบวนการยุติธรรมเกิดความล่าช้าและ เสียเวลา จึงไม่ควรที่จะแบ่งแยกระหว่างการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกันควรให้เป็นระบบเดียวกัน

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560²²⁶ ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา 258 ข้อ ง(2) กล่าวคือ ให้มีการปรับปรุงการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการ อย่างเหมาะสม ซึ่งที่รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติไว้ว่าให้การสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการนั้น กระบวนการยุติธรรม ทางอาญานั้นไม่สมควรที่จะเป็นการถ่วงดุลหรือตรวจสอบระหว่างองค์กรสององค์กร การตรวจสอบ ค้นหาความจริงร่วมกันระหว่างพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนนั้น จะสามารถทำให้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นเจ้าพนักงานนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดความยุติธรรม อย่างแท้จริง

ปัญหาการถูกแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวนยังถือเป็นอีกปัญหา กล่าวคือ ระเบียบและระบบบริหารในการทำงานขององค์กรไม่เอื้อที่จะให้พนักงานสอบสวนทำงานโดย อิสระ พบว่าผู้บังคับบัญชาระดับสูงที่เข้ามาก้าวท้าวแทรกแซงนั้น มีทั้งที่ไม่เคยผ่านงานสอบสวนมา เลย หรือผ่านมาบ้างก็เล็กน้อย ไม่สามารถเข้ามาควบคุมการสอบสวนได้ ทำให้ความเป็นอิสระของ พนักงานสอบสวนหมดไป ทำให้การสอบสวนในเรื่องนั้นขาดความเป็นภาวะวิสัย ทั้งนี้เพราะ ข้าราชการตำรวจเป็นข้าราชการที่อยู่ใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายการเมืองโดยตรง และไม่มีกฎหมาย ที่จะประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่²²⁷ พนักงานสอบสวนจึงมักประสบปัญหาที่ไม่อาจ ดำเนินคดีได้ตามกฎหมายเพราะได้รับการร้องขอจากผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองที่เหนือกว่า และหากไม่ปฏิบัติตามก็อาจจะมีผลกระทบต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความดีความชอบ เพราะ การแต่งตั้งโยกย้ายและเลื่อนตำแหน่งตำรวจเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์ การวิ่งเต้นเป็นเรื่อง ธรรมดาและได้ผล ทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ไม่ปรากฏว่าเป็นผู้มีฝีมือ การปฏิบัติหน้าที่จึงขาด หลักวิชา และไม่มีประสิทธิภาพ²²⁸

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน กฎหมายได้ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนในการจับกุมผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย โดยมีพฤติการณ์

²²⁶รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, มาตรา 258 ข้อ ง(2).

²²⁷ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 214*, น. 665-667.

²²⁸ วสิษฐ เดชกุญชร, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 215*, น. หน้า 29

อันควรสงสัย และการจับจะต้องถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมาย ทั้งการจับกุมโดยมีหมายจับ หรือ การจับ โดยไม่มีหมายจับก็ตาม การที่มีบทบัญญัติของกฎหมายถึงเหตุที่จะออกหมายจับได้ และ กำหนดให้อำนาจศาลเป็นผู้ออกหมายจับไว้ชัดเจน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจ ในการออกหมายจับโดยเด็ดขาดและพลการ อันจะทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัด จนเกินความจำเป็นหรือไม่มีเหตุอันควร แม้กฎหมายจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการออกหมายจับไว้ แล้ว แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ต้องเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาพยานหลักฐานที่รวบรวมมา ทั้งหมดว่ามีน้ำหนักเพียงพอที่จะขออนุมัติจับกุมผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ ซึ่งก็ต้องคำนึงถึงหลักกฎหมาย ความถูกต้อง ชอบธรรม จรรยาบรรณพนักงานสอบสวน เป็นสำคัญ

การสอบสวนมิได้เริ่มจากการเอาตัวบุคคลมาไว้ในความควบคุมหรืออำนาจรัฐ แต่เริ่มด้วยการตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหา จนมั่นใจว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงจึงจะมีความจำเป็นต้องนำตัวบุคคลผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐ การควบคุม ผู้ต้องหา ระหว่างดำเนินคดีโดยหลักแล้วมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อย เพื่อประกันการบังคับโทษ และประกันการหลบหนีของผู้ต้องหา แต่ในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนเมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาได้แล้ว มักจะมีการควบคุมตัวในทันทีทันใด โดยไม่ได้พิจารณา ว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีหรือจะไปก่อความยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานในการสอบสวนหรือไม่ ซึ่งขัดกับวัตถุประสงค์ของการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานของตนเท่านั้น²²⁹ ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอีกรูปแบบคือ การค้น การค้นนั้นเป็นมาตรการบังคับทางอาญาทางหนึ่ง เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีที่มีการค้นเป็นการกระทำเพื่อพบและยึดสิ่งของซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี, เพื่อพบและยึดสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด หรือ ได้มาโดยผิดกฎหมาย หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132 (2) ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการค้น ดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน การค้นเป็นการกระทำที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทั้งการค้นสถานที่และการค้นตัวบุคคล ดังนั้นการสอบสวนฟ้องร้องจึงควรที่จะเป็นอำนาจเดียวกันเพื่อที่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการจะได้ทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาความจริงเกี่ยวกับคดีนั้น ๆ ได้ ให้เกิดความเป็นธรรมกับทั้งผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา โดยไม่มีความสงสัยหรือข้อสังเกตจากประชาชนได้เลยว่า การดำเนินคดีอาญานั้นมีความไม่โปร่งใสหรือไม่

²²⁹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 220, น. 67.

5.2 ข้อเสนอแนะ

การค้นหาคำความจริงเกี่ยวกับคดีในชั้นเจ้าพนักงานเมื่อพิจารณาถึงระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานของไทยพบว่าโดยมากแล้วเกิดปัญหาขึ้นมากมายในทางปฏิบัติ ความล่าช้า และการละเมิดสิทธิของบุคคลเกินสมควร การให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน นั้นถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรม เมื่อได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องของการค้นหาคำความจริงเกี่ยวกับคดีในชั้นเจ้าพนักงานผู้เขียนจึงมีความเห็นให้ปรับปรุงระบบหรือกระบวนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ดังนี้

1. ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 ได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อให้ได้ความจริงว่าผู้ต้องหากระทำผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ตามหลักการรับฟังความทุกฝ่าย ควรที่จะแก้ไขให้กระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องชั้นเจ้าพนักงานควรเป็นกระบวนการเดียวกัน การสอบสวนหรือการเริ่มต้นการดำเนินคดีอาญาตั้งแต่แรกนั้น อัยการต้องเป็นผู้รับผิดชอบเข้ามาดูแลคดีร่วมกับพนักงานสอบสวน รับผิดชอบตลอดทั้งกระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องคดีต่อศาล พนักงานอัยการจะทำการสอบสวนด้วยตนเองหรือมอบหมายให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน โดยการสอบสวนนั้นต้องอยู่ภายใต้การกำกับสั่งการ อำนาจการของพนักงานอัยการ ส่งผลให้เกิดระบบอัยการที่สมบูรณ์เป็นไปตามระบบสากลของต่างประเทศ

2. การใช้มาตรการบังคับทางอาญา การขอลงหมายอาญาต่าง ๆ นั้น ควรแก้ไขให้มีการกลั่นกรองการขอลงหมายอาญา ในการยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลออกหมายอาญาในชั้นสอบสวน อันเป็นการใช้มาตรการบังคับทางอาญา พนักงานสอบสวนต้องเสนอความเห็น ข้อเท็จจริงและเหตุผลความจำเป็นในการขอลงหมายอาญาไปให้พนักงานอัยการตรวจพิจารณาถ้อยแถลงก่อน ให้คำวินิจฉัยของพนักงานอัยการนั้นถือเป็นที่สุด เป็นการตรวจสอบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นระบบมากขึ้นและเป็นสากล

3. ตามระเบียบคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 บทที่ 1 (10) ในเรื่องของสำนวนการสอบสวน ควรแก้ไขและเพิ่มความต่อไปนี้เป็น “สำนวนการสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด และเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าผู้ต้องหาควรที่จะมีความผิดหรือไม่อย่างไร เพื่อทำความจริงให้กระจ่างชัด” ซึ่งข้อความดังกล่าวจะครอบคลุมในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนทั้ง 2 ด้าน คือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ และ

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำ ซึ่งทำให้ระเบียบดังกล่าวนั้นมีความสมบูรณ์และไม่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131, 138 พร้อมทั้งสอดคล้องกับหลักการตรวจสอบความจริง การตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนตาม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 258 ข้อ ง(2) นั้นควรที่จะเป็นการตรวจสอบร่วมกันระหว่างพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนเพื่อค้นหาความจริงในเรื่องนั้น ๆ ให้ปรากฏ

4. ด้านองค์กรของพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ พนักงานสอบสวนควรที่จะมีทัศนคติในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาที่เป็นสากล ซึ่งถือว่าเป็นภารกิจหลักและสำคัญในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สิ่งที่สำคัญคือผู้บริหารระดับสูงในสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องมีความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง ต้องไม่ยึดติดกับอำนาจการสอบสวนคดีอาญาที่ตำรวจเคยกระทำโดยลำพัง ต้องไม่คิดถึงผลประโยชน์ในการทำงาน ดังนั้น ควรแก้ไขในเรื่องการดำรงตำแหน่งของพนักงานสอบสวน ต้องแบ่งแยกออกจากตำแหน่งของข้าราชการตำรวจทั่วไปด้วย โดยให้พนักงานสอบสวนเป็นตำรวจอยู่ในตำแหน่งเฉพาะ กล่าวคือ เป็นตำรวจฝ่ายคดีเป็นเจ้าพนักงานกึ่งตุลาการ ดังเช่นพนักงานสอบสวนของประเทศฝรั่งเศสป้องกันการถูกแทรกแซงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฎกระทรวง ฉบับที่ 2. (2535). ออกตามความในพระราชบัญญัติ มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. “อัยการกับกระบวนการยุติธรรม.” วารสารกฎหมาย. (มกราคม 2540) : 65.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. Prosecutorial Discretion on Decision not to prosecute: A proposal for Thailand. บทปณิทัศน์. เล่มที่ 47. ตอน 4 (ธันวาคม 2534) : 123.

กุลพล พลวัน. “การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มีผลกระทบต่อ การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ. (2546) : 34-50.

กุลพล พลวัน. “สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ.” วารสารอัยการ. (2527) : 17.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. “ดุลพินิจในการไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูลในสหรัฐอเมริกา.” วารสารนิติศาสตร์. ฉบับที่ 1. ปีที่ 10. (2521) : 154-170.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. หลักการฟ้องคดีอาญาเชิงบังคับและขอบเขตการใช้ดุลพินิจของอัยการเยอรมัน. น. 19 แปลจาก Joachim Herrmann. The Rule of Compulsory Prosecution and the Scope of Prosecutorial Discretion in Germany. 41/3 University of Chicago Review: 468 (1974).

ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกัน หรือการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการ หรืออัยการทหาร พ.ศ. 2547 ข้อ 8.

คณิต ฅ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2555.

คณิต ฅ นคร. “กรมสอบสวน: ทางแก้ความเดือดร้อนของประชาชนจริงหรือ.” (รายงานการสัมมนา เรื่อง การปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน. เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2533.

คณิต ฅ นคร. “ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สะท้อนทิศทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย.” กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552.

คณิต ฅ นคร. “ปัญหาการใช้ดุลพินิจของอัยการ.” วารสารอัยการ. ฉบับที่ 57. ปีที่ 5. (กันยายน 2525) : 32-33.

คณิต ฅ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. ฉบับปรับปรุงใหม่และแก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549.

คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2550.

คณิต ฒ นคร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2554.

คณิต ฒ นคร. กระบวนการยุติธรรมกับสิทธิพื้นฐานของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2553.

คณิต ฒ นคร. ความสัมพันธ์ระหว่างอัยการกับตำรวจในเยอรมัน. รวมบทความทางวิชาการของ ศ.ดร.คณิต ฒ นคร. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, 2540.

คณิต ฒ นคร. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2560.

คณิต ฒ นคร. ภูมิธรรมและบทบาทของพนักงานอัยการ. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2551.

คณิต ฒ นคร. รัฐธรรมนูญกับกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2549.

คณิต ฒ นคร. วิอาญาวิพากษ์. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552.

คณิต ฒ นคร. อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. หนังสือรวมบทความอัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร: ชูติมาการพิมพ์, 2553.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2206/2556.

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (กรมตำรวจเดิม) ที่ 960/2537 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2537 เรื่อง มาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ได้กำหนดระยะเวลาการสอบสวนคดีอาญาเอาไว้.

คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่อง การอำนวยความสะดวกยุติธรรมในคดีอาญา การทำสำนวนการสอบสวน และมาตรการควบคุม ตรวจสอบ เร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา.

จักรกริช บุญทา. ศิริสิทธิ์ สุขมาก. นรภณ ชนะสิทธิ์. อนุพงศ์ ภิญโญ. จ่านงค์ กาญจนยิ่งวิโรจน์. และ เตชัส เตชิตตูลธร. คู่มือการดำเนินคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3.

จิราธร เจริญวุฒิ. “วิวัฒนาการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษาบทบาทพนักงานอัยการ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2550.

ชัยเกษม นิตสิริ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 2 สอบสวน. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2551.

ชาญชัย แสวงศักดิ์ และ วรรณชัย บุญบำรุง. สาระนำรู้เกี่ยวกับการจัดทำประมวลกฎหมายของต่างประเทศและของไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543.

ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. “สิทธิผู้ต้องหาจำเลยและผู้ต้องโทษในคดีอาญา.” รายงานการศึกษาวิจัย, 2540.

ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2550.

ชานินทร์ กรัยวิเชียร และ มุนินทร์ พงศาปาน. “หลักวิชาชีพนักกฎหมายในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์.” รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

ชานี วรภัทร์. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของ ศ.ดร.คณิต ฒ นกร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2558.

ชานี วรภัทร์. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นกร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2558.

ชาริต เฟ็งคิช. พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พร้อมคำอธิบายรายมาตรา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมนิติ, 2547.

ธีสุทธี พันธุ์ฤทธิ. การสอบสวน. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2550.

บัญชีท้ายพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547.

ปกป้อง ศรีสนิท. ยื่นหยัดบนหลักนิติธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2552.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี.

ปวีณา พันธุ์ชูสูตร. “ปัญหาการรับฟังถ้อยคำของผู้ถูกจับในชั้นจับกุม.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

พรรคอง มั่นดี. เปิดสำนวนคดีอาญา จับคน ชังคุก ขึ้นศาลและการประกันตัว. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน จำกัด, 2546.

พระราชบัญญัติ มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534.

พระราชบัญญัติตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา พ.ศ. 2527 (Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE)).

พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542.

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519.

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2535

พิเชษฐ เมลาณนท์. หลักวิชาชีพนักกฎหมาย ท่านอาจารย์จิตติพรว่าวอนสอนอะไร. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2551.

มนสิชา โพธิสุข. “การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

มานะ เผาะช่วย. “ระบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน: ศึกษาเปรียบเทียบระบบของ ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

มีชัย ฤชุพันธ์. “พนักงานสอบสวนในอุดมคติ.” รวมปาฐกถาพิเศษในการสัมมนาของสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ, 2544.

ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วย จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน พ.ศ. 2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2544. <http://www.royalthaipolice.go.th/index.php>. 10 มกราคม 2560.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. ประกาศใช้เมื่อ 6 เมษายน พ.ศ. 2560

เรวัต น้าเฉลิม. คำบรรยายสำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ภาค 2 กฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา 1-2. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2549.

วลีสฐ เดชกฤษ. ภูมิคุ้มกันแก้จับแพะ. ปฏิรูปตำรวจ.

วลีสฐ เดชกฤษ. เครื่องมือรักษาความมั่นคง (ของรัฐบาล). ปฏิรูปตำรวจ.

ศิพร โกวิท. “ความเป็นภาวะวิสัยของการสอบสวน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551.

สมทรัพย์ นำอำนวยการ. “บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

สัจฉิ์กัษ์ ปัญวัฒนลิขิต. “ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา: ศึกษากระบวนการดำเนินคดี ชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2552.

สาธิตา ไทยประดิษฐ์. “จริยธรรมของตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา: ศึกษากรณีคดีเชอร์รี่แอน ดันแคน.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. <http://www.royalthaipolice.go.th/index.php>, 11 มกราคม 2560.

สำนักงานอัยการสูงสุด. www.ago.go.th, 15 มกราคม 2560.

Researchers.in.th/blog/konjanard/, 15 มกราคม 2560.

www.panyathai.or.th/wiki/index.php/ประวัติศาลยุติธรรม, 15 มกราคม 2560.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตาม แนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. บทบัณฑิตย. เล่มที่ 54. ตอน 4 (ธันวาคม 2541) : 67.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์วัฒน์. “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน.” ดูคาท. เล่ม 1. ปีที่ 55. (มกราคม-เมษายน 2551).

อุทัย อาทิวะช. คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 3 การสอบสวน มาตรการบังคับในคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินติ้ง, 2559.

อุทัย อาทิวะช. คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน วิ. เจ. พรินติ้ง, 2559.

อุทัย อาทิวะช. รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ พรินติ้ง, 2557.

ภาษาต่างประเทศ

Andrew Ash Worth. The Criminal Process: An Evaluative Study. Oxford: Clarendon Press, 1994.

Catherine Elliot. French Criminal Law (UK: Willan Publishing, 2001) David Johnson. Kittipong Kittayarak. Prosecution Systems in Seven Countries: A Comparative

Christine Van Den Wyngaert. C. Gane. H. H. Kuhne and F. Mcauley. Criminal Procedure Systems in the European Community. London: Butterworths, 1993.

Civil Walker and Kier Starmer. Miscarriages of Justice A Review of Justice in Error. London: Blackstones Press Limited, 1999.

Fairchild. Erika S. Comparative Criminal Justice System. Belmont. California: Wadsworth Publishing. Inc, 1993.

Herbert L.Packer. The limits of the criminal sanction. California: Stanford University Press, 1968.

Jacqueline Hodgson. French Criminal Justice: A Comparative Account of the Investigation and Prosecution of crime in French. London: Hart Publishing, 2005.

Jay A. Sigler. The Prosecutor: A comparative Functional Analysis

John H. Langein. Comparative Criminal Procedure: Germany. New York. West Publishing Company, 1977.

John Kaplan. Criminal Justice: Introductory Cases and Materials. Mineola. New York: The Ffoundation Press, 1973.

Klaus Sessar. Prosecutorial Discretion in Germany. in The Prosecutor. California: Sage Publications, 1979.

Mike McConille and Geofery Wilson. The handbook of The Criminal Justice Procedures. Oxford University Press, 2002.

Peter Stelfox. The Criminal Investigation an introduction to principles and practice. UK: Willian Publishing, 2009.

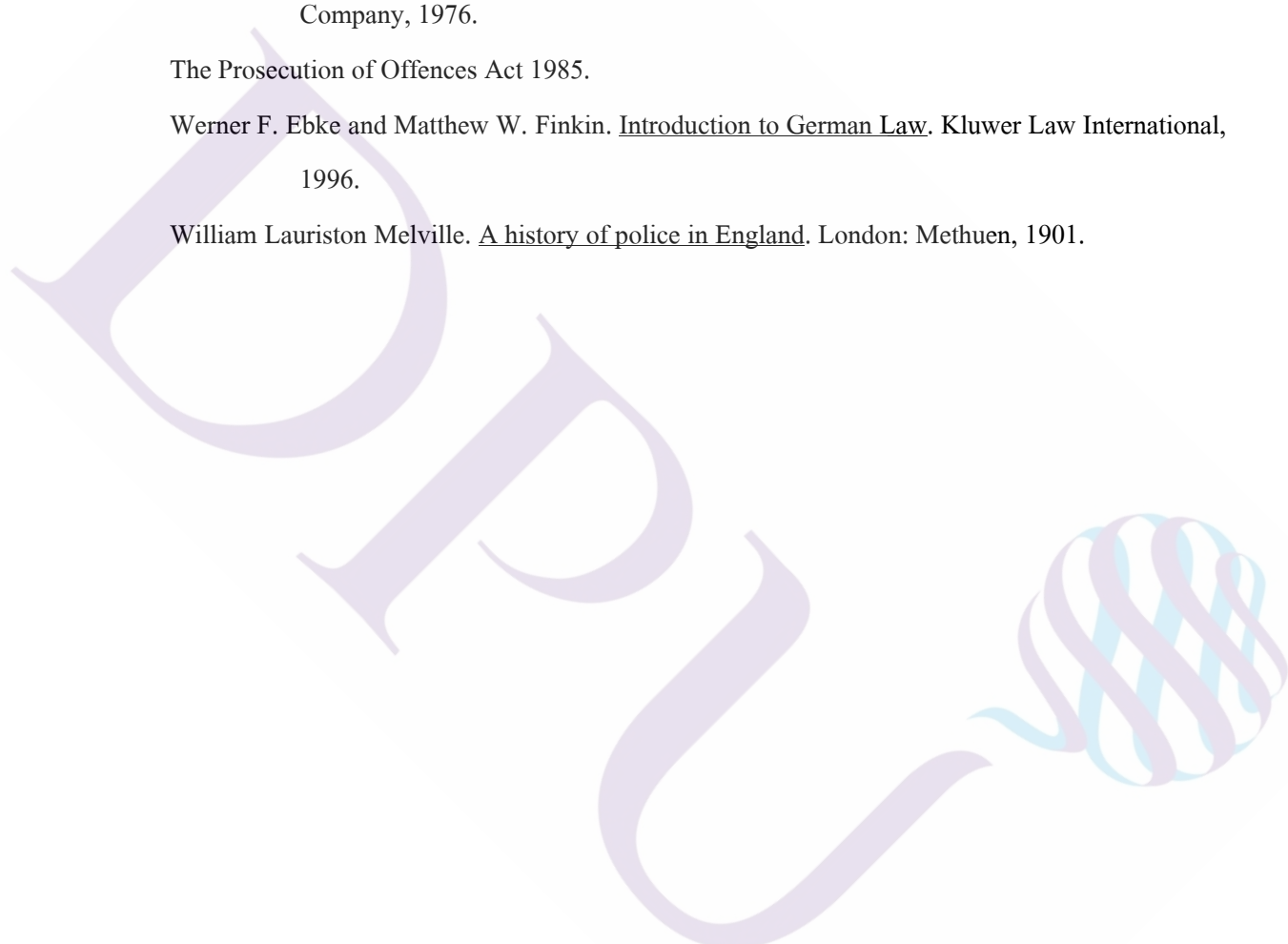
Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE)

Stuckey. Gilbert. Procedures in the Justice System. Columbus, Ohio: Charles E. Merrill Publishing Company, 1976.

The Prosecution of Offences Act 1985.

Werner F. Ebke and Matthew W. Finkin. Introduction to German Law. Kluwer Law International, 1996.

William Lauriston Melville. A history of police in England. London: Methuen, 1901.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

ณัฐพล จันทร์สุข

พ.ศ.2555 นิติศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้บังคับหน่วยงานป้องกันและปราบปราม

สังกัดสถานีตำรวจภูธรเมืองสมุทรสงคราม

อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

